

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Rapport

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

November 2010

ISSN 0809-4071

Forord

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) legger med dette fram sin høstrapport for 2010. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien de siste årene med særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2010.

I kapittel 1 legger utvalget fram sin forståelse av den aktuelle situasjonen i kommuneøkonomien.

I kapittel 2 beskrives utviklingen i kommuneøkonomien og kommunal tjenesteproduksjon. Omtalen av kommuneøkonomien i 2010 er basert på det samme tallgrunnlaget som er benyttet i Nasjonalbudsjettet 2011, som ble lagt fram 5. oktober. Den 12. november ble det varslet en ytterligere økning i kommunesektorens frie inntekter i 2010 på 1 mrd. kroner. Denne økningen er ikke innarbeidet i tallmaterialet i denne rapporten.

Til 3. konsultasjonsmøte mellom staten og KS (avholdt 25. august 2010) la TBU fram et notat om utviklingen i kommunale og fylkeskommunale tjenester. Dette notatet er gjengitt som kapittel 10 i denne rapporten.

De fleste av de faglige begrepene som er brukt i denne rapporten er forklart i vedlegg 8.

Utvalgets forrige rapport ble lagt fram i april 2010 og ble sendt alle landets kommuner og fylkeskommuner (publikasjonsnummer H-2230). Utvalgets rapporter fra høsten 1998 og framover er lagt ut på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider.

Eventuelle kommentarer til rapporten sendes til:

Teknisk beregningsutvalg, sekretariatet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kommunalavdelingen
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Internettadresse:

www.regjeringen.no/tbu

Innhold

Kapitler

1	Utvalgets situasjonsforståelse.....	1
2	Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene de siste årene.....	2
2.1	Kommunesektorens størrelse.....	3
2.2	Inntektsutviklingen i 2010.....	3
2.3	Inntekts- og aktivitetsutviklingen de siste årene.....	4
2.4	Nettofinansinvesteringer og økning i netto gjeld.....	7
2.5	Netto driftsresultat.....	8
2.6	Tjenesteproduksjon og ressursinnsats.....	10
3	Inntekter for kommuneforvaltningen.....	17
3.1	Samlede inntekter – realvekst 2002-2010.....	17
3.2	Frie inntekter – realvekst 2002-2010.....	21
3.2.1	<i>Skatteandel.....</i>	<i>23</i>
3.3	Statlige overføringer til kommunesektoren.....	24
3.4	Kommuneøkonomien i 2011.....	24
4	Leveranser av offentlig finansierte tjenester.....	27
4.1	Kommunalt konsum.....	27
4.1.1	<i>Ideelle organisasjoner.....</i>	<i>29</i>
4.2	Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2009.....	29
4.3	Gebyrinntekter.....	32
4.3.1	<i>Gebyrer i kommuneforvaltningen.....</i>	<i>32</i>
4.3.2	<i>Prisendringer i kommunale gebyrer.....</i>	<i>33</i>
4.3.3	<i>Kommunevise variasjoner innen VAR-sektoren.....</i>	<i>35</i>
5	Aktivitet i kommunesektoren.....	37
5.1	Investeringer.....	37
5.2	Sysselsetting.....	38
5.2.1	<i>Sysselsetting i kommuneforvaltningen.....</i>	<i>38</i>
5.2.2	<i>Sektorfordelt sysselsetting etter kommunestørrelse.....</i>	<i>39</i>
6	Priser og kostnader.....	41
6.1	Kommunal deflator.....	41
6.2	Lønn og lønnsutvikling.....	41
7	Netto driftsresultat og andre regnskapsresultater.....	43
7.1	Netto driftsresultat for kommunesektoren samlet.....	43
7.2	Netto driftsresultat for kommunene.....	44
7.3	Netto driftsresultat fordelt på grupper av kommuner.....	49
7.3.1	<i>Kommunene gruppert etter innbyggertall.....</i>	<i>49</i>
7.3.2	<i>Kommunene gruppert etter landsdel.....</i>	<i>50</i>
7.3.3	<i>Kommunene gruppert etter korrigert inntekt.....</i>	<i>51</i>

7.3.4	<i>Kommuner i Robek sammenlignet med kommuner utenfor</i>	52
7.4	Netto driftsresultat for fylkeskommunene.....	53
7.5	Korrigert netto driftsresultat.....	55
8	Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter	57
8.1	Metode for beregning av mer- og mindreutgifter knyttet til demografisk utvikling.....	57
8.2	SSBs befolkningsframskrivning av juni 2010 – oppdaterte beregninger av kommunesektorens merutgifter.....	59
8.3	Demografiutgifter og finansiering.....	61
9	Effektivitet i kommunale tjenester	64
9.1	Innledning.....	64
9.2	Analyseopplegg.....	65
9.3	Modellformulering og data.....	67
9.4	Resultater.....	69
9.5	Avsluttende merknader.....	74
10	Tjenesteproduksjon og ressursinnsats	76

Vedlegg

Vedlegg 1	Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2008-2011 Nasjonalregnskapets gruppering.....	90
Vedlegg 2a	Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2009. Kommuner og fylkeskommuner.....	93
Vedlegg 2b	Driftsutgifter 2009 etter funksjon og art. Kommunene, Oslo og fylkeskommunene.....	94
Vedlegg 3	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2010 og 2011. 1000 kr.....	102
Vedlegg 4	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1995-2011.....	106
Vedlegg 5	Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering.....	108
Vedlegg 6	Kostnadsdeflator for kommunesektoren.....	111
Vedlegg 7	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner.....	112
Vedlegg 8	Definisjonskatalog.....	113
Vedlegg 9	Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen.....	120
Vedlegg 10	Korreksjon i inntektsvekst av endringer i befolkningens sammensetning.....	121
Vedlegg 11	Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 1998 – 2009. Hovedtall for drift, investering og finansiering 1998-2009.....	123
Vedlegg 12	Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2009.....	124
Vedlegg 13	Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1998-2009.....	135
Vedlegg 14	Utvalgets mandat og sammensetning.....	147

Kapitler

1 Utvalgets situasjonsforståelse

I Nasjonalbudsjettet 2011 anslås realveksten i kommunesektorens samlede inntekter til 2,3 prosent i 2010, mens de frie inntektene anslås å få en vekst på 1,8 prosent. Dette innebærer at nivået på de frie inntektene blir om lag som anslått i budsjettoplegget for 2010, mens nivået på de samlede inntektene blir noe lavere. Den beregnede inntektsveksten for 2010 tar ikke hensyn til den ekstraordinære økningen i rammetilskudd på 1 mrd. kroner som regjeringen annonserte 12. november. Inntektsveksten for 2010 vil uansett bli betydelig lavere enn i 2009, noe som har sammenheng med at den finanspolitiske tiltakspakken mot finanskrisen bidro til svært høy inntektsvekst i 2009.

Aktivitetsveksten i kommunesektoren er fortsatt høy, selv om den ser ut til å bli noe redusert i forhold til 2009. Aktivitetsveksten i 2010 anslås til 3 prosent i Nasjonalbudsjettet 2011. Investeringene ligger på et historisk høyt nivå, og investeringene synes å være høye innenfor de fleste tjenesteområder. Det høye investeringsnivået bidrar til betydelig negative netto finansinvesteringer. For 2010 anslås netto finansinvesteringer som andel av inntekter til nærmere 7 prosent, om lag det samme nivået som i 2009.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. I 2007 og 2008 ble netto driftsresultat sterkt redusert, fra 5,5 prosent av inntektene i 2006 til 0,4 prosent i 2008. Reduksjonen hadde sammenheng med lav inntektsvekst, høy vekst i sysselsetting og driftsutgifter, renteøkning og betydelige tap på finansielle plasseringer. I 2009 økte netto driftsresultat til 3 prosent av inntektene som følge av høy inntektsvekst, lavere rentenivå og betydelige gevinster på finansielle plasseringer. I 2010 ser driftsutgiftene ut til å vokse raskere enn inntektene, noe som trekker i retning av at driftsresultatet svekkes. På den andre siden ser netto renteinntekter ut til å øke, og dette trekker i retning av økt netto driftsresultat, mens lavere kapitalgevinster enn i 2009 kan trekke i motsatt retning. Når det tas hensyn til den ekstraordinære økningen i rammetilskuddet på 1 mrd. kroner, anslår utvalget at netto driftsresultat i 2010 kan komme på om lag samme nivå som i 2009.

Sett i forhold til anslag på inntekter i 2010 i Revidert nasjonalbudsjett 2010, legger Regjeringens budsjettforslag for 2011 opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 5,7 mrd. kroner og en reell vekst i de frie inntektene på 2,75 mrd. kroner. I forhold til anslag på regnskap for 2010 i Nasjonalbudsjettet 2011 innebærer forslaget en reell vekst i de samlede inntektene på om lag 5,1 mrd. kroner eller 1,5 prosent og en vekst i de frie inntektene på 1,9 mrd. kroner eller 0,7 prosent. Det legges altså opp til en lavere inntektsvekst i 2011 enn i 2010. Et annet viktig element i budsjettet er forslaget om at barnehagene skal rammefinansieres. Det innebærer at de øremerkede tilskuddene anslås å bli redusert fra 12 prosent av inntektene i 2010 til 5 prosent i 2011.

Den demografiske utviklingen med flere barn i barnehagealder og flere eldre trekker isolert sett i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Basert på en forutsetning om at gjennomsnittskostnadene i tjenesteproduksjonen ikke endres har utvalget anslått at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen utgjør om lag 2,6 mrd. kroner i 2010. I tillegg kommer økte pensjonskostnader på om lag 600 millioner kroner. Noen av merutgiftene knyttet til demografi vil dekkes av gebyrer og øremerkede tilskudd. Budsjettforslaget legger om lag til rette for at de øvrige merutgifter knyttet til demografi og de økte pensjonskostnadene kan dekkes av veksten i frie inntekter. Effektivisering av tjenesteproduksjonen vil være nødvendig for å øke tjenestetilbudet ut over det som følger av den demografiske utviklingen. Gjennom mindre øremerking og økt lokal handlefrihet legger budsjettet for 2011 til rette for mer effektiv ressursbruk i kommunesektoren.

2 Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene de siste årene

Utviklingen i kommuneøkonomien kan illustreres med en del indikatorer, jf. tabell 2.1. For en nærmere forklaring av begrepene i dette kapitlet vises det til vedlegg 8.

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

	1990-2001 ¹⁾	2002	2003 ³⁾	2004 ⁴⁾	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ⁶⁾
A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi										
Kommunalt konsum, pst. av BNP for Fastlands-Norge	15,3	13,0	13,4	13,0	12,6	12,4	12,4	13,1	13,9	14,2
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP for Fastlands-Norge	20,5	16,3	16,7	16,4	16,4	16,4	16,0	16,4	17,7	17,9
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent av landet	18,5	15,3	15,3	15,1	15,0	14,7	14,6	14,6	15,2	15,7
Sysselsatte personer i kommunesektoren, prosent av landet	22,5	19,3	19,5	19,2	19,0	18,9	18,6	18,7	19,4	19,9
B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien										
BNP for Fastlands-Norge, prosent volumendring	3,1	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	5,6	1,8	-1,4	1,7
Inntekter i kommunesektoren, reell endring, prosent ²⁾	2,3	0,3	0,6	3,8	3,4	5,6	1,4	1,0	3,9	2,3
Frie inntekter i prosent av samlede inntekter ⁷⁾	73,8	75,2	73,9	69,3	68,3	69,1	67,5	67,0	67,6	68,2
Frie inntekter og momskompensasjon, andel i prosent ⁷⁾	73,8	75,4	74,6	73,0	73,0	73,0	71,6	71,4	72,0	72,4
Frie inntekter, reell endring fra året før, prosent	0,9	-1,1	-0,5	3,4	2,8	6,2	-0,7	0,0	3,0	1,8
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent endring	1,7	0,7	-2,3	1,6	0,8	1,3	3,2	3,5	2,7	2,6
Produktinnsats, prosent volumendring	3,8	2,8	4,4	4,5	-2,8	3,5	6,2	3,5	5,9	3,3
Bruttorealinvesteringer, prosent volumendring	5,4	4,8	10,6	-3,1	-7,6	9,8	14,0	2,3	9,7	4,1
Aktivitetendring i kommunesektoren, reell endring, prosent ⁸⁾	2,7	1,6	0,9	1,6	-1,1	2,9	5,3	3,3	4,5	3,0
Sysselsatte normalårsverk i kommunesektoren, prosent endring	2,2	1,7	-0,2	-0,3	0,8	2,4	3,2	3,1	3,3	:
Kommunal deflator, prosent endring	3,5	4,3	3,7	3,3	2,5	3,6	4,4	6,4	3,9	3¼
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	2,7	0,6	0,6	2,2	3,6	5,5	2,5	0,4	3,0	:
Bruttoinvesteringer i prosent av inntekter	10,5	12,3	12,8	12,4	11,0	11,5	13,0	13,1	13,4	13,5
Nettofinansinvesteringer, prosent av inntekter	-1,3	-7,3	-7,4	-4,7	-1,4	0,3	-4,5	-8,7	-6,8	-6,8
Netto gjeld, i prosent av inntekter ⁵⁾	25,3	19,1	26,2	30,1	32,7	27,6	30,9	42,5	45,7	:

¹⁾ Gjennomsnitt over perioden 1990-2001.

²⁾ Innenfor kommuneopplegget. Ved beregning av inntektsvekst er det korrigeret for oppgaveendringer, blant annet sykehusreformen i 2002. Inntektsveksten er eksklusivt ekstraordinært vedlikeholdstilskudd i 2009.

³⁾ Tallene fra 2002 er påvirket av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2002. Denne funksjonsendringen førte til at kommunesektorens omfang ble redusert fra 2002, jf. del A av tabellen. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigeret for sykehusoverdragelsen. Tilskudd til gjeldslette mv. i forbindelse med sykehusreformen (21,6 mrd. kroner) er holdt utenom ved beregning av nettofinansinvesteringer i 2002.

⁴⁾ Tallene for 2004 er påvirket av at funksjoner knyttet til barnevern, familievern og rusomsorg er flyttet over fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2004. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigeret for denne funksjonsendringen.

⁵⁾ Gjeldstallene er basert på tall for 4. kvartal fra finansielle sektorbalanser publisert av Statistisk sentralbyrå. Fordringer og gjeld knyttet til skatter er holdt utenom.

⁶⁾ Tallene for 2010 er basert på Nasjonalbudsjettet 2011.

⁷⁾ Nedgangen i frie inntekter i prosent av samlede inntekter fra 2003 til 2004 skyldes i hovedsak innføring av en generell momskompensasjonsordning fra 2004. Ordningen ble finansiert ved et trekk i rammeoverføringene fra 2004, mens kommunene får tilbakeført kompensasjon for kjøp av momspålitlige varer og tjenester.

⁸⁾ Beregnet aktivitetsvekst i 2009 og 2010 er medregnet det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet i 2009.

Statistisk sentralbyrå publiserte 3. juni 2010 reviderte, foreløpige kommuneregnskapstall for 2009, som en del av statistikken for inntekter og utgifter i offentlig forvaltning. Den nye

informasjonen for 2009 er innarbeidet i tabell 2.1. Det er få endringer i forhold til TBU sin aprilrapport fram til 2009. Anslagene for 2010 er basert på anslag i Nasjonalbudsjettet 2011.

2.1 Kommunesektorens størrelse

Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi, jf. del A av tabell 2.1. Målt i forhold til BNP for Fastlands-Norge utgjør kommunesektorens inntekter i underkant av 18 prosent i 2010. Tabell 2.1 viser videre at målt i løpende priser har kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge holdt seg rundt 13 prosent i perioden 2002-2008, for så å øke til rundt 14 prosent i 2009 og 2010.

Målt i forhold til totalt antall utførte timeverk i norsk økonomi har den kommunale sysselsettingsandelen avtatt svakt fram til 2008, da andelen var 14,6 prosent. De to siste årene har timeverksandelen økt og anslås å utgjøre 15,7 prosent i 2010. Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av totalsysselsettingen større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer anslås den kommunale sysselsettingsandelen til nesten 20 prosent i 2010, litt høyere enn i 2002.

Økningen i kommunesektorens størrelse i 2009 og 2010 målt i forhold norsk økonomi må både ses på bakgrunn av styrkingen av kommuneøkonomien gjennom 2009 og konjunkturedgangen i næringslivet som følge av den avdempede veksten i norsk økonomi.

2.2 Inntektsutviklingen i 2010

Tabell 2.2 viser anslag for realveksten i kommunesektorens inntekter på ulike tidspunkter.

I Nasjonalbudsjettet 2010 ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslått til 6,0 mrd. kroner eller 1,9 prosent, regnet fra anslag på regnskap for 2009. Veksten i kommunesektorens frie inntekter ble anslått til 3,0 mrd. kroner eller 1,3 prosent.

Tabell 2.2 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2010. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2010-kroner og prosentvis vekst (anslag på regnskap)

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd.	Pst.	Mrd.	Pst.
Nasjonalbudsjettet 2010	6,0	1,9	3,0	1,3
Revidert nasjonalbudsjett 2010	7,0	2,2	3,5	1,6
Nasjonalbudsjettet 2011	7,1	2,3	3,9	1,8

I Revidert nasjonalbudsjett 2010 ble den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2009 til 2010 anslått til 7,0 mrd. kroner. Veksten ble oppjustert, blant annet som følge av noe lavere skatteinntekter enn forutsatt og lavere øremerkede overføringer i regnskapet for 2009 enn tidligere lagt til grunn.

I Nasjonalbudsjettet 2011 ble skatteanslaget for 2010 økt med 0,8 mrd. kroner i forhold til anslaget i revidert nasjonalbudsjett, særlig knyttet til forholdsvis god vekst i forskuddstrekk. Samtidig anslås kommunesektorens refusjoner knyttet til ressurskrevende tjenester noe lavere enn i Revidert nasjonalbudsjett. Med en oppjustert kostnadsvekst i Nasjonalbudsjettet fra 3,1 til 3¼ prosent er den reelle inntektsveksten fra 2009 til 2010 anslått til 7,1 mrd. kroner eller 2,3 prosent. Realveksten i kommunesektorens frie inntekter fra 2009 til 2010 er i Nasjonalbudsjettet 2011 anslått til 3,9 mrd. kroner eller 1,8 prosent.

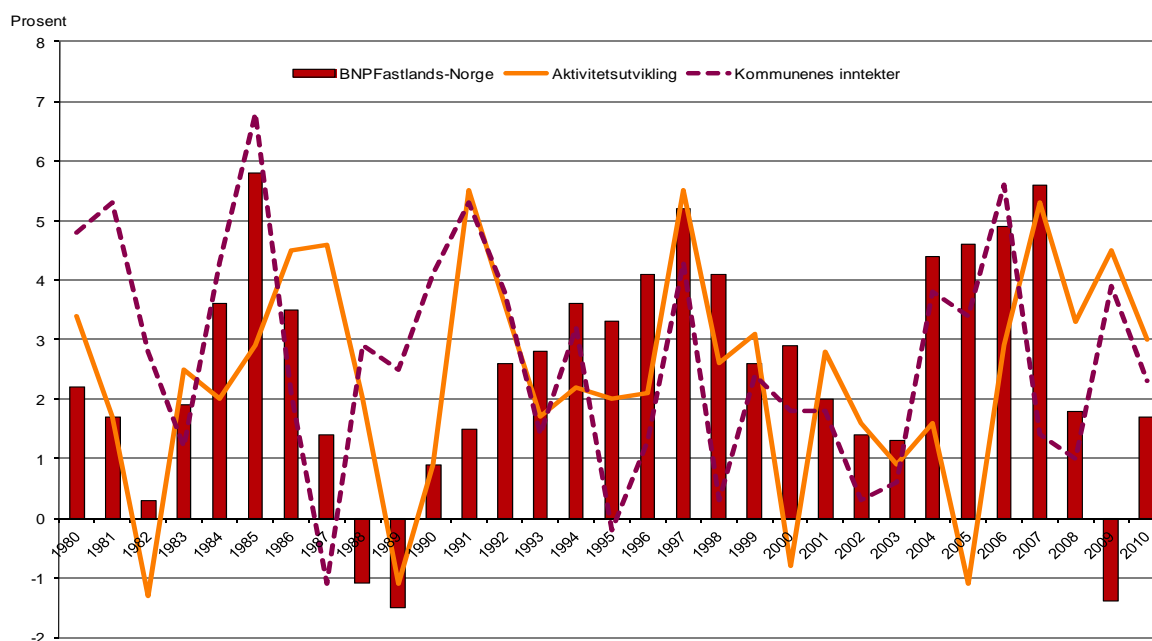
Skatteinngangen til og med oktober viser en vekst på 4,7 pst. for kommuner og fylkeskommuner samlet i forhold til samme periode i 2009. I Nasjonalbudsjettet 2011 ble veksten i kommunesektorens skatteinntekter fra 2009 til 2010 anslått til 6,7 pst. Dette er høyere enn den løpende skatteinngangen til og med oktober, noe som må ses i sammenheng med at kommunenes skatteinntekter i 2009 ble trukket betydelig ned mot slutten av året som følge av likningen og skatteoppgjøret for 2008. Dette vil trekke opp årsveksten i skatteinngangen til kommunene de siste månedene av 2010.

Den 12. november 2010 ble det annonsert at regjeringen vil foreslå en tilleggsbevilgning på 1 mrd. kroner i 2010 i økt rammetilskudd til kommunene. Et viktig formål med den ekstra milliarder i frie midler er å styrke arbeidet med en verdig eldreomsorg. Den ekstra milliarder er ikke medregnet i tabell 2.2.

2.3 Inntekts- og aktivitetsutviklingen de siste årene

I del B av tabell 2.1 er utviklingen i BNP for Fastlands-Norge stilt sammen med anslag for inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren. Figur 2.1 belyser utviklingen fra år til år, mens utviklingen med 1990 som basisår framgår av figur 2.2.

I perioden 1990-2001 steg aktiviteten i kommunene med 2,7 prosent som årlig gjennomsnitt. Aktivitetsveksten var noe lavere enn volumveksten i BNP for Fastlands-Norge (3,1 prosent), jf. tabell 2.1. For årene 2002 og 2003 var det forholdsvis lav vekst i BNP for Fastlands-Norge med drøyt 1 prosent i årlig vekst, og veksten i den kommunale aktiviteten var også lav og noe under BNP-veksten. I 2004 og 2005 tok veksten i BNP for Fastlands-Norge seg kraftig opp til rundt 4½ prosent årlig, reell vekst. Aktiviteten i kommunene økte moderat med 1,6 prosent i 2004 og ble redusert med 1,1 prosent i 2005 pga. nedgang i bruttoinvesteringene. Veksten i norsk økonomi tiltok ytterligere i 2006 og 2007 med 5-6 prosent årlig vekst i BNP for Fastlands-Norge.

Figur 2.1 Aktivitets- og inntektsutviklingen (faste priser) i kommunesektoren 1980-2010. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Prosentvis volumendring fra året før

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endring i sysselsettingen målt i timeverk, endring i produktinnsats i faste priser og endring i brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader, produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjorde av de samlede utgiftene for de tre kostnadsartene året før. Siden indikatoren er basert på ressursinnsatsen i kommunesektoren fanger den ikke opp vekst i produksjonen som følge av effektiviseringstiltak.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Produktinnsatsen skal registreres på anvendelsestidspunktet og ikke innkjøpstidspunktet. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Bruttorealinvestering

Verdien av anskaffelser av fast realkapital minus salg av fast realkapital. Anskaffelser av fast realkapital omfatter utgifter til kjøp av bygninger og anlegg, transportmidler, maskiner, utstyr, inventar mv.

Utførte timeverk

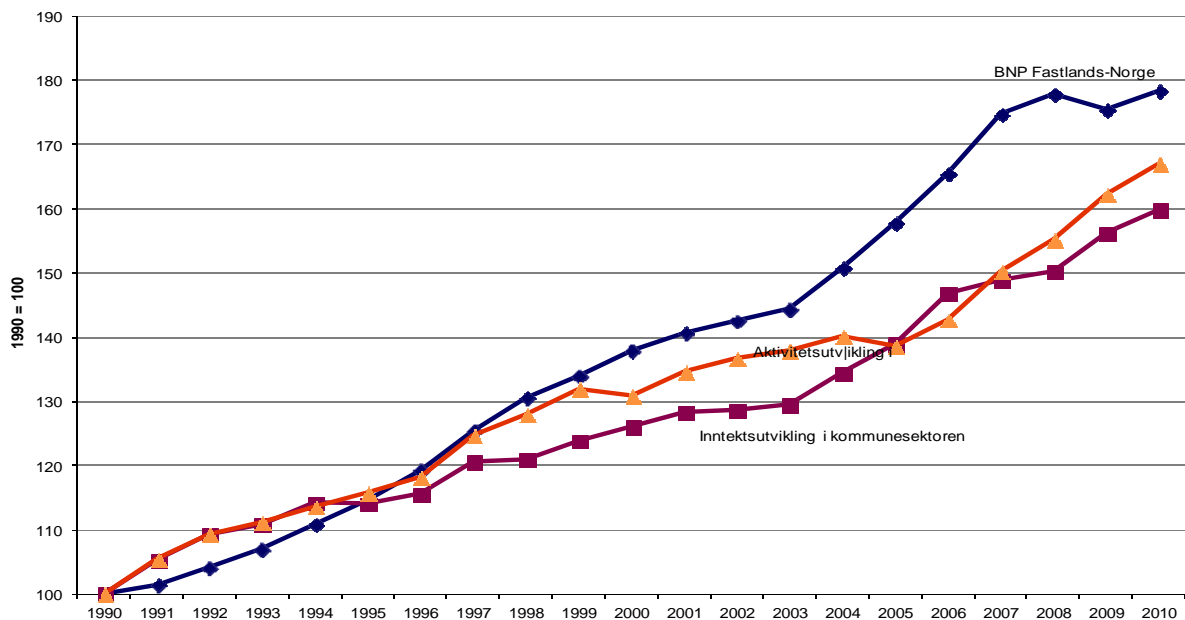
Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter.

Aktivitetsveksten i kommunesektoren tiltok også disse to årene til om lag 3 prosent aktivitetsvekst i 2006 og drøyt 5 prosent aktivitetsvekst i 2007. I løpet av 2008 var det et konjunkturomslag i norsk og internasjonal økonomi. Ifølge nasjonalregnskapstall økte BNP Fastlands-Norge med 1,8 prosent i 2008, mens det var en nedgang på 1,4 prosent i 2009. Aktivitetsveksten i kommunesektoren i 2008 og 2009 var høyere med 4,5 prosent i 2009 og 3,0 prosent i 2010. Aktivitetsveksten i 2009 og 2010 er da regnet inklusive det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet i 2009. Dersom en hadde holdt vedlikeholdstilskuddet utenom vil den beregnede aktivitetsveksten være lavere i 2009 og høyere i 2010.

Anslagene for aktivitetsveksten i 2010 er blant annet basert på tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap for 1. halvår 2010, som tyder på en fortsatt høy aktivitetsvekst i kommuneforvaltningen. Veksten synes særlig å være høy for investeringer og kjøp av varer og tjenester.

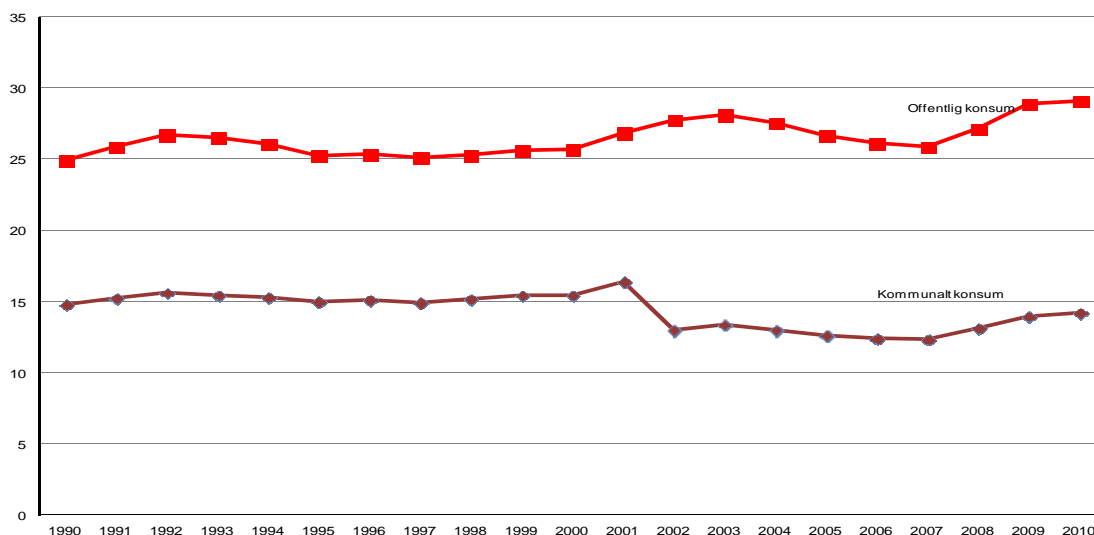
Fra 2003 til 2006 var det en markert bedring i den økonomiske balansen i kommunesektoren. I 2002 og 2003 økte aktiviteten i kommunesektoren med henholdsvis 1,6 og 0,9 prosent. Dette var høyere enn realveksten i kommunesektorens inntekter på hhv 0,3 prosent i 2002 og 0,6 prosent i 2003, jf. figur 2.1. I 2004 og 2005 var bildet motsatt med realvekst i inntektene på hhv. 3,8 prosent og 3,4 prosent, mens aktiviteten som nevnt økte mer moderat. I 2006 tok aktivitetsveksten i kommunesektoren seg opp til 2,9 prosent, men realveksten i inntektene var høyere (5,6 prosent), blant annet som følge av sterk vekst i skatteinntektene. I 2007 og 2008

avtok inntektsveksten til hhv. 1,4 og 1,0 prosent, mens aktivitetsveksten økte ytterligere til drøyt 5 prosent i 2007 og drøyt 3 prosent i 2008. Den høye aktivitetsveksten i kommunesektoren har fortsatt i 2009, og har ikke blitt særlig dempet i 2010 til tross for at tiltakene mot finanskrisen primært skulle gjelde 2009.

Figur 2.2 Inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1990-2010. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Volumindekser med 1990 = 100

Figur 2.2 viser at samlet for de siste 20 årene har BNP for Fastlands-Norge vokst sterkere enn aktiviteten og inntektene i kommunesektoren. I løpet av perioden 1990-2010 økte BNP for Fastlands-Norge med 2,9 prosent som årlig gjennomsnitt, mens aktiviteten i kommunesektoren økte med 2,5 prosent pr. år.

Figur 2.3. Offentlig konsum og kommunalt konsum som andel i prosent av BNP for Fastlands-Norge. 1990-2010

Figur 2.3 viser utviklingen i offentlig og kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge. Målt i løpende kroner er kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge om lag uendret eller litt stigende fra 1990 og fram til 2008, dersom en samtidig tar hensyn til overføringen av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten i 2002. En viktig forklaring på denne utviklingen er det høye innslaget av lønnskostnader i offentlige tjenester, som gjennomgående bidrar til høy kostnadsvekst i offentlig tjenesteyting. I 2009 og 2010 har andelen for kommunalt konsum steget med drøyt 1 prosentpoeng.

2.4 Nettofinansinvesteringer og økning i netto gjeld

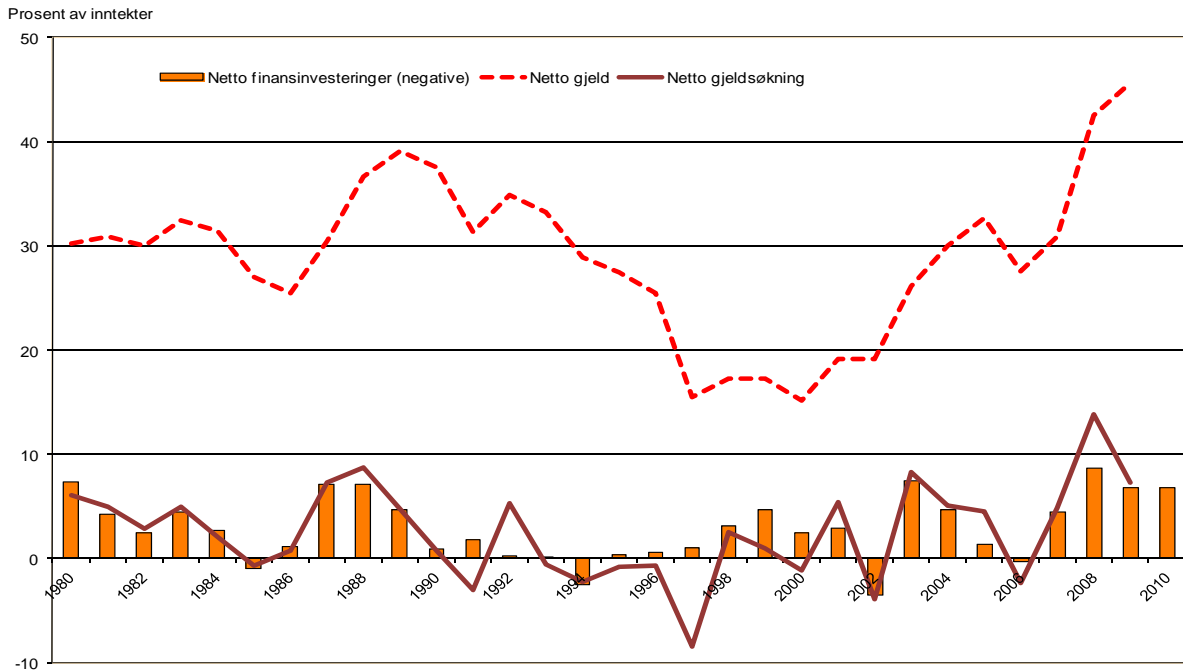
Nettofinansinvesteringer (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom.

Nettofinansinvestering, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon.

Tabell 2.1 viser utviklingen i nettofinansinvesteringene samlet for kommuner og fylkeskommuner. Dersom aktivitetsveksten er høyere enn inntektsveksten vil nettofinansinvesteringene bli mer negative. De negative nettofinansinvesteringene økte gjennomgående fram til 2003, og utgjorde da knapt 16 mrd. kroner, tilsvarende 7,4 prosent av inntektene. Nettofinansinvesteringene ble redusert til noe over -10 mrd. kroner i 2004 og videre til -3,3 mrd. kroner i 2005, tilsvarende 1,4 prosent av inntektene. For 2006 viser regnskapstallene positive nettofinansinvesteringer på 0,7 mrd. kroner, tilsvarende 0,3 prosent av inntektene. I 2007 økte utgiftene betydelig mer enn inntektene og de negative nettofinansinvesteringene steg til 12,5 mrd. kroner i 2007, tilsvarende 4,5 prosent av inntektene. Også i 2008 fortsatte utgiftene å øke betydelig sterkere enn inntektene, og utgiftene oversteget inntektene med knapt 26 mrd. kroner, tilsvarende 8,7 prosent av inntektene. Høy inntektsvekst i 2009 har bidratt til at de negative nettofinansinvesteringene er litt redusert til drøyt 22 mrd. kroner eller 6,8 prosent av inntektene i 2009. Fortsatt høy aktivitetsvekst i 2010 anslås å bidra til et fortsatt høyt underskudd i 2010, til tross for en inntektsvekst omtrent på gjennomsnittet for de siste 20 årene.

Økningen i underskuddene de siste årene må ses i sammenheng med høy vekst i bruttoinvesteringene. Etter at bruttoinvesteringene i kommunesektoren hadde falt reelt med om lag 10 prosent over de to årene 2004 og 2005 har investeringene steget reelt med 40 prosent fra 2005 til 2009. Investeringsnivået i kommunesektoren har etter dette kommet opp på et høyt nivå og utgjør over 13 prosent av inntektene, en økning fra 11 prosent av inntektene i 2005. Utviklingen i investeringsnivået målt som andel av inntektene framgår av figur 2.5.

Selv med en meget sterk inntektsvekst fra 2005 til 2006 og et høyt nivå på netto driftsresultatet (knapt 15 mrd. kroner), bidro det høye investeringsnivået til at det bare så vidt var positive netto finansinvesteringer i 2006. Når investeringene i 2007 og 2008 fortsatte å øke kraftig og driftsutgiftene disse to årene ellers også har steget mer enn inntektene, ble resultatet en sterk økning i negative nettofinansinvesteringer på 12,5 mrd. kroner i 2007 og videre til nesten 26 mrd. kroner i 2008. Den høye inntektsveksten i 2009, sammen med reduserte renteutgifter bidro til en viss nedgang i underskuddene i 2009.

Figur 2.4 Nettofinansinvesteringer (negative), nettogjeld og netto gjeldsøkning i kommuneforvaltningen. Prosent av inntekter

Nettofinansinvesteringene i kommunesektoren ble redusert fra -25,9 mrd. kroner i 2008 til -22,2 mrd. kroner i 2009. Det høye nivået på underskuddene har likevel bidratt til en fortsatt økning i gjeldsnivået i kommunesektoren. Nettofinansinvesteringene i 2010 anslås til -22,2 mrd. kroner, tilsvarende 6,8 prosent av inntektene, som er den samme andelen av inntektene som i 2009.

Figur 2.4 viser utviklingen i netto gjeld (brutto gjeld fratrukket brutto fordringer), basert på statistikken for finansielle sektorregnskaper (Statistisk sentralbyrå). Som følge av store negative nettofinansinvesteringer de siste årene har netto gjeld steget til godt over 40 prosent av inntektene ved utgangen av 2009. Dette er høyere enn gjeldsnivået på slutten av 1980-tallet. For årene 1997-2000 var nettogjelden så lav som rundt 15 prosent av inntektene, blant annet som følge av flere år med positive omvurderinger av fordringsposter.

2.5 Netto driftsresultat

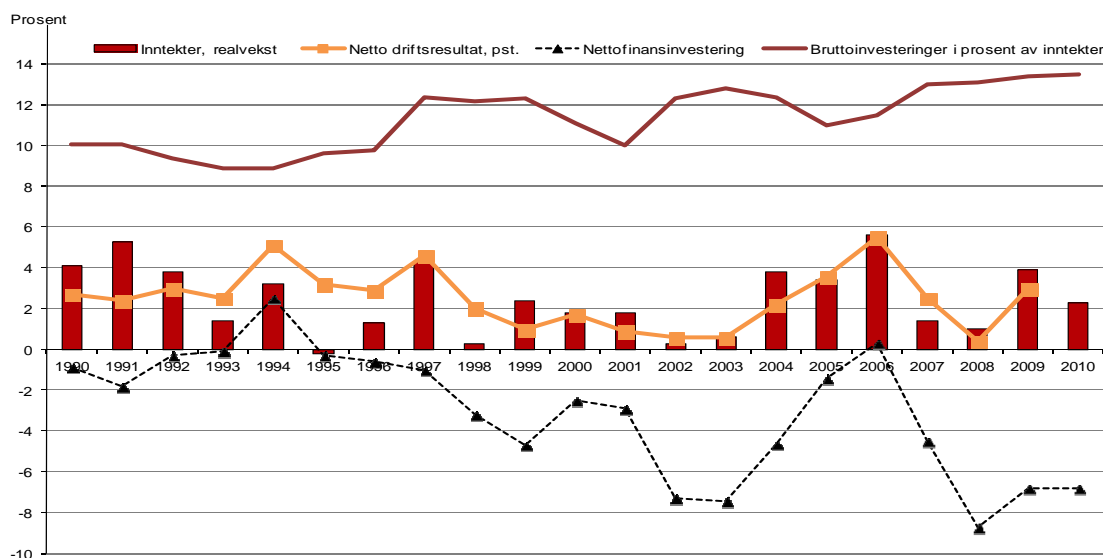
Netto driftsresultat er utvalgets hovedindikator for den økonomiske balansen i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner har til disposisjon til avsetninger og investeringer. Over tid bør netto driftsresultat for kommunesektoren under ett utgjøre om lag 3 prosent av inntektene. Kravet vil variere fra kommune til kommune, særlig knyttet til graden av lånefinansiering i den enkelte kommune.

I perioden 1990-2001 var netto driftsresultatet i kommunesektoren i gjennomsnitt 2,7 prosent av inntektene. Fra 2000 til 2003 lå netto driftsresultat på et relativt lavt nivå på nær 1 prosent i gjennomsnitt. Netto driftsresultatet for kommuner og fylkeskommuner økte fra 0,6 prosent i 2003 til 5,5 prosent av inntektene i 2006. I 2007 og 2008 ble netto driftsresultat i kommunesektoren sterkt redusert til 2,5 prosent i 2007 og videre ned til 0,4 prosent i 2008. I 2009 har driftsresultatene tatt seg betydelig opp igjen, til om lag 3 prosent samlet for kommuner

og fylkeskommuner. Gjennomsnittlig årlig netto driftsresultat for perioden 2002-2009 var 2,3 prosent, dvs. noe lavere enn anbefalingen på om lag 3 prosent over tid. Svekkelsen i 2007 og 2008 var sterkere i *netto* driftsresultat enn i *brutto* driftsresultat, pga. relativt sterk vekst i avdrags- og renteutgifter. En generell økning i rentenivået bidro til økte renteutgifter i 2007 og 2008. I tillegg var det særlig for kommunene (i mindre grad fylkeskommunene) tap på finansielle plasseringer både i 2007 og 2008. I 2007 var slike tap særlig knyttet til den såkalte Terra-saken og investeringer i amerikanske verdipapirer. I 2008 bidro utviklingen i finansmarkedene til at flere kommuner ble rammet av tap på aksjer og andre verdipapirer. Bedringen i resultatene i 2009 har vært sterkere i netto driftsresultat enn i brutto driftsresultat, pga. en sterk nedgang i rentenivå og netto finansutgifter. Bedringen av netto driftsresultat fra 0,4 prosent i 2008 til 3,0 prosent i 2009 utgjør 2,6 prosentpoeng.

De store svingningene i netto driftsresultat de siste årene gjelder primært kommunene, mens fylkeskommunene både har hatt mindre svingninger og et klart høyere nivå på netto driftsresultatene.

Figur 2.5 viser utviklingen i kommunesektorens netto driftsresultat, realveksten i kommunesektorens inntekter og utviklingen i overskudd før lånetransaksjoner. Siden 2000 og fram til 2007 har netto driftsresultat og inntektsutviklingen i stor grad variert i takt. I perioden fra 2000 til 2003 økte realinntektene med i gjennomsnitt om lag 0,9 prosent årlig, mens driftsresultatet i årene 2001-2003 i gjennomsnitt var 0,7 prosent av inntektene. I perioden fra 2003 til 2006 økte den gjennomsnittlige årlige veksten i inntektene til 4,3 prosent, mens nivået på driftsresultatet for årene 2004, 2005 og 2006 var 3,8 prosent i gjennomsnitt. I 2007 er inntektsveksten beregnet til 1,4 prosent, mens netto driftsresultat lå noe høyere på 2,5 prosent. I 2008 er inntektsveksten anslått til 1,0 prosent, mens netto driftsresultat har blitt kraftig redusert til 0,4 prosent. Med den høye inntektsveksten på 3,9 prosent i 2009 har netto driftsresultat steget til rundt 3 prosent.

Figur 2.5 Utviklingen i kommunesektorens inntekter og bruttoinvesteringer (reell prosentvis endring fra året før) 1990-2010, sammenliknet med utviklingen netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter) og nettofinansinvesteringer i prosent av inntekter

2.6 Tjenesteproduksjon og ressursinnsats

I dette avsnittet gjøres det rede for befolkningsutviklingen og en del sentrale indikatorer for utviklingen i de kommunale velferdstjenestene i perioden 2004 til 2009. Det er lagt særlig vekt på utviklingen fra 2008 til 2009. Tallene er hentet fra KOSTRA, IPLOS og Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Indikatorene belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskolen og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren. Til det tredje konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren 25. august 2010 oversendte utvalget et notat om utviklingen i tjenestene og ressursinnsatsen i kommunesektoren. Dette avsnittet gjengir i all hovedsak omtalen av de sentrale tjenestene. Notatet er i sin helhet gjengitt i kapittel 10.

Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester. De viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester er barn og unge 1-18 år og innbyggere 67 år og over. I løpet av de siste fem årene har antall innbyggere i disse gruppene økt med over 47 700, og dette indikerer et økt behov for kommunale tjenester. Antall barn og unge i grunnskolealder har gått noe ned, mens det har vært en økning innenfor de øvrige aldersgruppene. Veksten har vært særlig sterk i aldersgruppen 16-18 år og blant de aller eldste (90 år og over). Det samlede innbyggertallet har i perioden økt sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene.

I løpet av 2009 ble det flere barn i barnehagealder, mens antall barn og unge i henholdsvis grunnskolealder og med rett til videregående opplæring var om lag uendret. Blant de eldre var det relativt sterkt vekst i aldersgruppene 67-79 år og 90 år og over, mens det ble færre eldre i aldersgruppen 80-89 år. For 2009 indikerer utvalgets beregninger at merkostnadene knyttet til den demografiske utviklingen var 1,6 milliarder kroner, forutsatt samme standard og dekningsgrader som året før.

Barnehager

De siste fem årene har det vært en kraftig utbygging av barnehagesektoren, og antall barn i barnehage har økt kraftig. Økningen i antall barn i barnehagealder har isolert sett gjort det mer krevende å oppnå målsettingen om full barnehagedekning. I alt har nærmere 57 000 flere barn fått plass i barnehage. Utbyggingen har i om lag like stor grad skjedd i privat og kommunal regi. Samtidig som det har blitt flere barn, har også barna i snitt tilbrakt stadig mer tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten har vært enda større enn det økningen i antall barn med barnehageplass isolert sett tyder på. Målt ved antall korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager økte kapasiteten med 46 prosent fra 2004 til 2009, mens veksten i antall barn med plass i barnehage var om lag halvparten. Den sterke utbyggingen av barnehageplasser har vært fulgt av en tilsvarende økning i ressursinnsatsen, målt ved avtalte årsverk (46 %). Antall styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning har økt, men ikke helt i samme takt som den kraftige utbyggingen av antall barnehager og antall barnehageplasser, slik at andelen barnehager som har styrere og ledere med slik utdanning har gått noe ned fra år til år. Andelen assistenter med fagutdanning har på sin side økt i perioden.

Utviklingen fra de siste årene ble i det store og hele videreført i 2009. I alt 8 200 flere barn fikk plass i barnehage, og barnehagedekningen var ved utgangen av året på i overkant av 88

Tabell 2.3 Utvikling i barnehagesektoren 2004-2009 (private og kommunale)

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Barn med plass i barnehage i alt:	213 000	261 800	270 000	57 000	8 200	3,1
- herav andel i kommunal barnehage	54,4	53,1	53,3	-1,1	0,2	
Barn 1-2 år med plass i barnehage	54 500	89 400	93 800	39 300	4 400	4,9
Andel barn med heltidsplass (41 timer eller mer per uke)	65,2	83,0	85,2	20,0	2,2	
Korrigerte oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000) ¹	289 687	402 212	423 739	134 052	21 527	5,4
Gjennomsnittlig oppholdstid per barn per uke	38,0	41,8	42,2	4,2	0,4	1,0
Dekningsgrad:						
Andel av 1-5-åringene som har barnehageplass	72,1	87,1	88,5	16,4	1,4	
Andel av 1-2-åringene som har barnehageplass	47,8	74,7	77,1	29,3	2,4	
Ressursinnsats:						
Antall årsverk	46 500	65 100	68 100	21 600	3 000	4,6
Antall årsverk i kommunale barnehager	26 100	35 300	36 900	10 800	1 600	4,5
Kvalitet:						
Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning	89,4	83,8	83,6	-5,8	-0,2	
Andel assistenter med førskole-, fag- eller annen pedagogisk utdanning	17,9	25,0	23,7	5,8	-1,3	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Oppholdstimer i kommunale barnehager korrigert for alder og oppholdstidskategorier. Antall barn 0-2 år vektet med 2, antall barn 3 år vektet med 1, 5 og 4-6 åringer vektet med 1. Oppholdstid 0-8 timer vektet med 6, timer, 9-16 vektet med 13 timer, 17-24 timer vektet med 21 timer, 25-32 timer vektet med 29 timer, 33-40 timer vektet med 37 timer, og 41 timer eller mer vektet med 45 timer.

prosent. Vel halvparten av barna hadde plass i en kommunal barnehage. Ved inngangen til september 2009 hadde Kunnskapsdepartementet gjennom fylkesmennene en undersøkelse som viste at ingen barn som hadde rett til barnehageplass, sto på venteliste. Barna tilbrakte i snitt en knapp halvtime mer i barnehagen hver uke, slik at også i 2009 gikk en del av kapasitetsveksten i sektoren med til å gi barn som allerede hadde plass, lengre oppholdstid. Ressursinnsatsen fortsatte å øke, selv om veksten i antall avtalte årsverk i 2009 var litt lavere enn hva økningen i korrigert oppholdstid isolert sett skulle tilsi. Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning lå imidlertid på om lag samme nivå som året før, mens det var en liten nedgang i andelen assistenter med fagutdanning.

Grunnskole

Utviklingen innen grunnskolen har vært relativt stabil de siste fem årene. Elevtallet har gått noe ned, mens ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, på sin side har økt gjennom hele perioden. Økningen kan i stor grad henføres til spesialundervisning, og til en viss grad også økt timetall på barnetrinnet. I løpet av perioden har det også vært en relativt jevn økning i andelen elever som har plass i skolefritidsordningen (SFO).

I 2009 var elevtallet om lag uendret fra året før, etter flere år med nedgang. Det samlede omfanget av undervisningen (antall årstimer til undervisning) fortsatte å øke, og i likhet med foregående år skyldtes økningen i hovedsak at omfanget av spesialundervisning ble større. Flere elever fikk spesialundervisning, mens antall timer som hver enkelt elev i snitt mottok gikk ned. Antallet elever som mottok spesialundervisning vokste på alle trinn. Veksten var svakest blant de aller yngste elevene.

Tabell 2.4 Utvikling i grunnskoleopplæring 2004-2009 (privat og offentlig)

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Elever i alt i grunnskolen	618 300	614 000	613 900	- 4 400	- 100	-0,0
Antall elever med plass i SFO	131 000	144 200	143 600	12 600	-600	-0,4
Antall elever med spesialundervisning	34 100	41 700	45 400	11 300	3 700	8,7
Dekningsgrad:						
Andel elever 6-9 år med plass i SFO ¹	52,7	59,5	59,5	6,8	0,0	
Ressursinnsats:						
Årsverk av undervisningspersonale ²	50 800	51 000
Årstimer til undervisning i alt (i 1000) ³	33 385,3	34 887,8	35 139,9	1 754,6	252,1	0,7
- Derav årstimer til spesialundervisning (i 1000)	4 519,0	5 468,2	5 687,9	1168,9	219,7	4,0
Årstimer til undervisn. i alt per elev ³	54,1	56,8	57,3	3,2	0,5	0,8
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. årstrinn ⁴	13,4	13,3	13,2	-0,2	-0,1	
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. årstrinn ⁴	15,0	14,8	14,8	-0,2	0,0	

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Utdanningsdirektoratet

¹ Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO.

² I rapporteringen for 2007 (skoleåret 2007/2008) til GSI ble "årsverk til undervisning til annet enn undervisning" (lesetimer o.l.) for første gang skilt ut som eget punkt. Disse tallene ligger dermed ikke inne i årsverkstallene for 2008, men er inkludert i årsverkstallene for de foregående år. Det er derfor et brudd i tidsserien mellom 2006 og 2007.

³ Begrepene årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

⁴ Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Lærertimer er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

Nærmere 6 av 10 barn mellom seks og ni år hadde i 2009 plass i SFO, og andelen var uendret fra 2008 til 2009.

Barnevern

Tallet på barn som tar i mot hjelp fra barnevernet har økt hvert år de siste årene, også når en ser det i forhold til utviklingen i barnebefolkningen. I samme periode har det blitt flere ansatte og relativt sett flere fagutdannede i det kommunale barnevernet.

Tabell 2.5 Utvikling i barnevern 2004-2009

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Barn med barnevernstiltak i løpet av året	37 600	44 200	46 500	8 800	2 300	5,3
Dekningsgrad:						
Barn med undersøkelse ift. antall innbyggere 0-17 år	2,3	3,0	3,3	1,0	0,3	
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk i det kommunale barnevernet	2 900	3 300	3 400	600	100	3,7
Kvalitet:						
Kommunale stillinger med fagutdanning per 1000 barn 0-17 år	2,3	2,7	2,8	0,5	0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I 2009 vokste antall barn med tiltak noe raskere enn de foregående årene. Den største veksten kom i aldersgruppen 13-17 år. I alt 46 500 barn og unge mottar hjelp fra barnevernet. Av disse mottar vel 8 av 10 hjelpetiltak, som for eksempel kan være økonomisk hjelp, besøkshjem, barnehage eller støttekontakt. I løpet av året var det en liten nedgang i antallet barn og unge med omsorgstiltak. Trenden med stadig flere barn med barnevernstiltak vil antageligvis fortsette ettersom både tallet på nye barn i barnevernet og tallet på undersøkelser øker.

Pleie- og omsorgstjenester

Statistikken for tjenstedataene innen pleie- og omsorgssektoren er i motsetning til de øvrige tjenesteområdene som er omtalt i dette notatet, foreløpige tall. I løpet av andre halvår 2009 ble det innført en ny versjon av IPLOS. Endringene omfatter innføring av nye variable og justeringer av innhold i eksisterende variable. I tillegg er noen av rutinene for uttrekk av opplysninger fra lokale fagsystemer forenklet for å gjøre disse mer entydige og dermed mindre utsatt for feil. Konvertering av data og produksjonsrutiner medfører en viss usikkerhet knyttet til resultatene som presenteres for pleie og omsorg. Endringer i innhold og standarder medfører dessuten at resultatene ikke uten videre lar seg sammenlikne med resultater fra tidligere år, og for enkelte variabler medfører innføring av ny versjon av IPLOS brudd i tidsseriene. Tallene for dette tjenesteområdet må derfor tolkes med varsomhet.

Omfanget av pleie- og omsorgstjenester har økt de siste årene. Dette skyldes både at tjenestetilbudet har blitt bygd ut i takt med at det har blitt flere eldre, men også at det vært en sterk økning i antall yngre mottakere, altså de under 67 år, og da særlig innenfor hjemmetjenesten. De siste årene har antall yngre mottakere av hjemmetjenester økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi, og denne gruppen utgjør en stadig større andel av hjemmetjenestemottakerne. Samlet sett har utviklingen de siste årene vist en betydelig endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene. Endring i sammensetningen av mottakergruppen med flere mottakere blant yngre og de eldste eldre, kan tyde på økt pleietyngde blant mottakerne.

Den sterke økningen i antall yngre mottakere av hjemmetjenester fortsatte også gjennom 2009, og nærmere 4 av 10 tjenestemottakere ved utgangen av året var under 67 år. Noe av denne økningen kan skyldes endret registreringspraksis i kommunene, men like fullt vil mesteparten av økningen innenfor hjemmetjenesten kunne henføres til de under 67 år. De yngre har dessuten større behov for hjelp enn de eldre. I gjennomsnitt får de yngre 13 timer per uke innen hjemmetjenesten, mot litt over 4 timer for de eldre. Til en viss grad kan denne forskjellen henføres til at de fleste eldre med høyt bistandsbehov bor på institusjon. Blant de eldre over 67 år har omfanget av hjemmetjenestene samlet sett utviklet seg om lag i tråd med befolkningsutviklingen i denne aldersgruppen, men med en relativt sett svakere vekst blant de eldste alderskullene.

I snitt ble det gitt flere timer pleie og bistand til den enkelte mottaker i 2009 enn året før. Først og fremst har dette sammenheng med den nevnte økningen i antall yngre mottakere. Sett under ett var økningen i hjemmetjenesten jevnt fordelt mellom de som mottar både praktisk bistand og hjemmesykepleie, og de som bare får hjemmesykepleie, mens antallet som bare mottok praktisk bistand, gikk litt ned. Det samlede omfanget av hjemmetjenestene økte altså både som følge av at det ble flere mottakere og som følge av at mottakerne i snitt får flere timer pleie og bistand fra kommunen.

Tabell 2.6 Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 2004-2009 (private og kommunale)

	2004	2008	2009*	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Antall mottakere av hjemmetjenester ¹	163 400	167 600	174 300	..	6 600	4,0
- herav under 67 år	47 300	60 300	65 800	..	5 500	9,1
- herav 67-79 år	38 300	31 200	32 900	..	1 800	5,7
- herav 80-89 år	63 400	58 100	58 500	..	400	0,7
- herav over 90 år	14 400	18 100	17 000	..	-1 000	-5,7
Timer i uken til pleie og bistand per hjemmetjenestemottaker i henhold til vedtak	..	6,8	7,3	..	0,5	7,4
Antall beboere i institusjon ²	41 000	42 100	44 400	..	2 300	5,5
- herav under 67 år	1 900	4 100	4 500	..	400	10,6
- herav 67-79 år	8 100	6 900	7 800	..	1 000	13,9
- herav 80-89 år	21 000	19 200	20 500	..	1 200	6,5
- herav over 90 år	10 000	11 900	11 600	..	-300	-2,8
Antall plasser i institusjon	41 400	41 300	41 100	-300	-200	0,7
Kommunalt disponerte omsorgsboliger, i alt	47 600	49 500
Dekningsgrad:						
Andel 80 år og over som bor på institusjon ²	14,5	14,2	14,6	..	0,4	
Andel 67 år og over som mottar hjemmetjenester ²	19,2	17,4	17,3	..	-0,1	
Andel 80 år og over som mottar hjemmetjenester ²	36,5	34,8	34,5	..	-0,3	
Ressursinnsats:						
Årsverk i alt ³	107 900	121 200	123 500	15 600	2 300	1,9
Kvalitet:						
Legetimer per uke per beboer i sykehjem	0,25	0,33	0,34	0,09	0,01	4,0
Fysioterapitimer per uke per beboer i sykehjem ⁴	0,31	0,34	0,30	-0,01	-0,04	-12,9
Andel årsverk i brukerrettede tjenester med fagutdanning	68	72	72	4	0	
Andel plasser i brukertilpasset enerom m/ bad/wc	53,3	64,1	65,0	11,7	0,9	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Brudd i tidsserien. Tallene for 2004 refererer seg til mottakere av hjemmetjenester, hentet fra innrapporterte KOSTRA-skjema.

F.o.m. 2007 er dataserien definert som mottakere av kjernetjenester i IPLOS, og inkluderer da også antall personer som mottar avlastning utenfor institusjon og omsorgslønn, samt hjemmesykepleie, praktisk bistand og brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

² Brudd i tidsserien på grunn av innføring av ny datakilde i 2007, nytt innhold f.o.m. 2007. Overgang til ny versjon av IPLOS har også bidratt til at kvaliteten på 2009-tallene for beboere på institusjon er usikker.

³ Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrygdeverkets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Registerstatistikk gir ikke mulighet til å skille ut vikarer. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

⁴ Omfatter kun fysioterapeuter med driftsavtale.

Innen den institusjonsbaserte omsorgen er om lag 3 av 4 beboere på syke- og aldershjem i aldersgruppen over 80 år. Antallet plasser i institusjonene gikk så vidt ned i løpet av 2009. Selv om det er viktig å understreke at tallene er foreløpige, er det likevel klart at en del kommuner la ned sykehjems plasser eller omdefinerte dem til kommunalt disponerte omsorgsboliger. Dette ble til en viss grad reflektert i at tallet på beboere i boliger med heldøgns bemanning økte tilsvarende. Heldøgnsstilbudet (tallet på institusjoner og boliger med bemanning hele døgnet) var dermed tilnærmet uendret. I mange tilfeller er det bare deler av sykehjemmet som blir omgjort, ikke hele. En del av nedgangen kan også forklares med omgjøring til enerom og økt standard ellers.

For pleie- og omsorgstjenesten sett under ett ble det i likhet med de foregående årene, omfordelt ressurser fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenester også i 2009. Dette bekreftes også av regnskapstallene. Kommunenes samlede utgifter til hjelp i institusjon vokste reelt sett med 0,9 prosent fra 2008 til 2009, mens realveksten i de samlede utgiftene til hjelp i hjemmet var på 3,0 prosent.

For pleie- og omsorgssektoren samlet økte antall årsverk med 2 300, eller knappe 2 prosent, til 123 500.

Videregående opplæring

Antall 16-18-åringer har økt kraftig i flere år, og den demografiske utfordringen har som følge av dette vært større for fylkeskommunene enn for kommunene. Den sterke veksten i antallet unge i alderen 16-18 år har imidlertid etter hvert avtatt, og i 2009 var antall 16-18-åringer på om lag samme nivå som i 2008. Gjennom de siste fem årene har andelen blant 16-18-åringene som tar videregående opplæring, samt hvor mange av dem som fullfører opplæringen, ligget relativt stabilt.

I 2009 stoppet som nevnt veksten i antall unge i alderen 16-18 år opp. Elevtallet ved de videregående skolene økte, mens det ble færre lærlinger. Økningen i elevtallet i videregående skole skyldes både at flere 16-18-åringer tok videregående skole, men også at det ble flere voksne elever. Indikatorene for avbrutt utdanning og gjennomstrømning lå på om lag samme nivå som i 2008. Det samme gjelder for andelen elever som fikk oppfylt førstevalget, etter at det er korrigert for ulike telletidspunkt, jf. fotnote til tabellen. I perioden fra 2004 og fram til 2008 steg andelen som fikk oppfylt førstevalget jevnt.

Tabell 2.7 Videregående opplæring 2004-2009 (private og offentlige)

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Antall elever i videregående skoler	173 900	186 800	190 800	16 900	4 000	2,1
- herav i fylkeskommunale videregående skoler	166 600	173 800	177 500	10 800	3 600	2,1
Antall lærlinger	29 000	38 200	36 000	6 900	-2 200	-5,8
Fagskoler	3 300	6 900	6 500	3 600	-400	-4,8
Dekningsgrad:						
Andel 16-18-åringer som er i videregående opplæring (både elever og lærlinger)	89,7	90,8	91,0	1,3	0,2	
Andel av elevene som er 20 år eller eldre ¹	9,5	7,2	7,8	-1,7	0,6	
Ressursinnsats:						
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler, minus fravær	..	20 800	21 000	..	200	1,1
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk, minus fravær	..	8,5	8,7	..	0,2	2,4
Kvalitet:						
Andel elever med førstevalget til skole og kurs oppfylt ²	75,4	84,1	78,1	2,7	-6,0	
Andel elever som fullførte VGO i løpet av fem år	70,5	68,4	68,8	-1,7	0,4	
Andel elever som har sluttet i løpet av året	4,2	4,6	4,4	0,2	-0,2	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Tallene omfatter ikke egen innsamling for voksne.

² Brudd i tidsserien fra 2008 til 2009. Tallet fram til 2008 baserer seg på tall per 1. juli, mens tallene for 2009 baserer seg på tall per 1. mars. Om en sammenligner 2009 med 1. mars-tallene for 2008, viser det at andelen har økt med 0,2 prosentpoeng fra 2008 til 2009.

I 2009 var det i alt registrert om lag 2 200 færre lærlinger enn i 2008, og det er første gang siden 2004 at antall lærlinger har gått ned. Nedgangen i antall lærlinger skjedde innenfor alle alderskull, men nedgangen var relativt sett sterkest blant 16-18-åringene. Tilbakegangen er tydelig innenfor store utdanningsprogram som elektrofag, bygg- og anlegg samt teknikk og industriell produksjon. Mesteparten av nedgangen ser ut til å skyldes at tilbudet av læreplasser har gått ned, noe som kan ha sammenheng med den generelle konjunkturutviklingen.

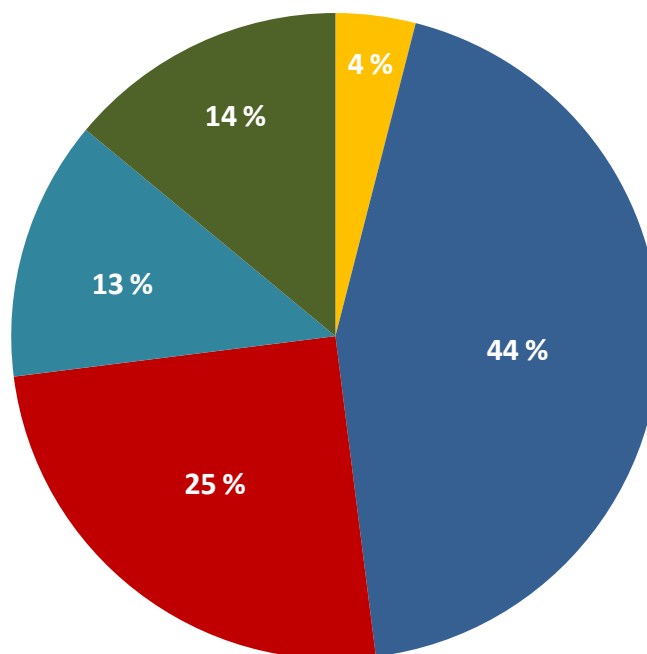
Ressursinnsatsen ved de fylkeskommunale skolene, målt ved avtalte lærerårsverk korrigert for legemeldt sykefravær og fødselspermisjon, var noe høyere i 2009 enn året før, men veksten var svakere enn veksten i elevtallet.

3 Inntekter for kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Skatteinntekter og rammeoverføringer betegnes vanligvis som kommunesektorens frie inntekter. Figur 3.1 viser hvordan kommunesektorens inntekter er fordelt på de ulike inntektskildene. Tallene er for 2010.

Figur 3.1 Kommunesektorens inntekter 2010

■ Momskompensasjon ■ Skatteinntekter ■ Rammetilskudd ■ Øremerkede tilskudd ■ Gebyrer mv.

I avsnitt 3.1 og 3.2 ser en på den reelle veksten i henholdsvis samlede og frie inntekter siden 2002. I avsnitt 3.3 omtales de statlige overføringene til kommunesektoren, og i 3.4 går det nærmere inn på kommunesektorens inntekter i 2011. For en omtale av kommunesektorens gebyrinntekter vises det til kapittel 4.3.

Framstillingen i dette kapittelet bygger på tallmaterialet i Nasjonalbudsjettet 2011. Det betyr at økningen i frie inntekter i 2010 på 1 mrd. kroner som ble varslet 12. november, ikke er medregnet.

3.1 Samlede inntekter – realvekst 2002-2010

I kapittel 2 er det redegjort for utviklingen i kommunesektorens inntekter de siste årene (jf. tabell 2.1). I dette kapitlet drøftes utviklingen i kommunesektorens samlede og frie inntekter nærmere. På grunn av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten 1. januar 2002 er startåret for tidsseriene satt til 2002.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer.

Boks 3.1 Om korreksjoner i inntektsvekst

Korreksjonsposter i de frie inntektene blir dokumentert årlig i Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon. For de samlede inntektene henvises det i tillegg til budsjettmateriale fra Finansdepartementet.

Prisutvikling

Ved korrigerer for prisutvikling benytter utvalget en deflator for kommunenes kjøp av varer og tjenester som er utarbeidet av Finansdepartementet. Det tas her hensyn til utviklingen i lønnskostnader per årsverk samt prisutviklingen for investeringsvarer og annen produktinnsats (se vedlegg 6 for en historisk oversikt over årlig prisvekst i kommunesektoren).

Oppgaveendringer, endringer i finansieringsform, regelendringer m.m.

Ved å korrigerer for oppgaveendringer (nye oppgaver og overføring av oppgaver mellom forvaltningsnivåer), endringer i finansieringsform og eventuelt regelendringer m.v., gjøres vekstratene i tidsseriene mest mulig sammenlignbare. Korreksjonene er dokumentert i Kommunal- og regionaldepartementets årlige budsjettproposisjon, og i budsjetttrundskrivene fra departementet. I beregningene av veksten i de samlede inntektene korrigeres det ikke for nye oppgaver, men ved beregning av veksten i de frie inntektene er det korrigert også for dette.

Utvikling i innbyggertallet

Flere innbyggere vil normalt innebære økt etterspørsel etter kommunale tjenester. For å fange opp den isolerte effekten av befolkningsvekst, kan det beregnes tall der inntektsveksten er korrigert for årlig endring i innbyggertallet.

Endring i alderssammensetning

Endring i alderssammensetningen vil innebære endret etterspørsel etter kommunale tjenester, fordi ulike aldersgrupper har ulike behov for tjenester. Ved å korrigerer for endret alderssammensetning tas det hensyn til at befolkningen blir dyrere eller billigere som følge av endringer i alderssammensetningen. I korrigeringen brukes samme kostnadsnøkkel som i notatet om demografi som utvalget utarbeider til konsultasjonsordningen, jf. vedlegg 10.

Samlede inntekter

Samlede inntekter korrigeres for prisvekst og oppgaveoverføringer m.v. Det kan også beregnes tallserier der det i tillegg korrigeres for endringer i innbyggertall og endringer i befolkningens alderssammensetning.

Frie inntekter

Frie inntekter korrigeres for prisvekst, oppgaveendringer og innlemming av øremerkede tilskudd. Det kan også beregnes tallserier der det i tillegg korrigeres for endringer i innbyggertall og alderssammensetning.

Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se for øvrig også vedlegg 4.

Frie inntekter er inntekter som kommunene fritt kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av skatt på inntekt, formue og eiendom, samt rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet.

Den økonomiske virksomheten i kommunesektoren styres på lang sikt gjennom de inntektsrammene Stortinget fastsetter. Fra et *innbyggerperspektiv* er utviklingen i de samlede inntektene mest interessant, siden nivået på kommunesektorens samlede inntekter sier noe om hvor stor den kommunale tjenesteproduksjonen kan bli. Vekst i kommunesektorens samlede inntekter innebærer at innbyggerne kan få flere velferdstjenester levert fra kommunen. Dersom kommunene har fått tilført nye oppgaver som følges av økte inntekter, innebærer dette en velferdsøkning hos befolkningen. Dersom inntektsveksten skyldes at oppgaver *flyttes* fra staten til kommunesektoren, øker ikke dette innbyggernes samlede tilbud av offentlige tjenester. Det korrigeres derfor for oppgaveoverføringer, men ikke for helt nye oppgaver, når veksten i samlede inntekter beregnes.

Når en vurderer utviklingen i kommunesektorens *frie inntekter*, jf. avsnitt 3.3, flyttes fokuset i noen grad over fra innbyggerne til kommunene. Veksten i de frie inntektene sier noe om kommunesektorens handlingsrom, herunder mulighetene for lokale tilpasninger og prioriteringer. En vurdering av utviklingen i de frie inntektene er derfor mest relevant fra et *kommuneperspektiv*. Økte overføringer som er knyttet til nye oppgaver, øker i liten grad kommunenes handlingsrom. Når veksten i frie inntekter beregnes, korrigeres det derfor både for oppgaveoverføringer og for nye oppgaver.

De siste årene har befolkningen i Norge i snitt økt med vel 0,9 prosent årlig. For å sammenholde inntektsutviklingen med befolkningsutviklingen har utvalget beregnet tall der både de samlede og de frie inntektene er korrigert for befolkningsendringene. I tillegg er inntektene korrigert for endringer i befolknings*sammensetningen*, siden demografiske endringer skaper endringer i behovet for og etterspørselen etter tjenester.

Ved beregning av realvekst i samlede og frie inntekter benytter utvalget deflatoren for prisvekst i kommunesektoren som er utarbeidet av Finansdepartementet.

Utviklingen i de samlede inntektene i faste priser, det vil si korrigert for pris- og lønnsutviklingen, men ikke for oppgaveendringer m.m., vises i tabell 3.1 (og i vedlegg 4). Den faktiske inntektsveksten gir etter dette et uttrykk for hva sektoren har til rådighet til å finansiere nye oppgaver, reformer, demografiske endringer og generell velferdsøkning.

Tabell 3.1 Samlede inntekter for kommunesektoren 2002-2010. Mrd. 2011-kroner*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sum inntekter kommuneopplegget	266,6	273,5	278,5	290,5	308,7	313,4	316,2	328,4	342,3

* Trekket som ble foretatt i rammetilskuddet f.o.m. 2004 til å finansiere moms kompensasjonsreformen er inkludert i de samlede inntektene ut fra at kommunene får disse midlene tilbake gjennom moms kompensasjonsordningen. Beregningene er ikke korrigert for oppgaveoverføringer.

Kilde: Finansdepartementet

Realveksten i de samlede inntektene for kommunesektoren fra 2002 til 2010 er i underkant av 76 milliarder kroner. Dette kan sies å være penger kommunesektoren har hatt til disposisjon for å finansiere økt etterspørsel grunnet befolkningsvekst, reformer og nye oppgaver, regelendringer samt generelle velferdsøkninger.

Tabell 3.4 viser utviklingen i samlede inntekter i faste priser, korrigert for oppgaveendringer, befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen. Linje 1 i tabellen viser utvikling i samlede inntekter korrigert for prisutvikling og oppgaveendringer, og er avledet av vekstratene for de samlede inntektene som er vist i tabell 2.1 i kapittel 2. I linje 2 er inntektsveksten i tillegg korrigert for utviklingen i antall innbyggere i Norge. I linje 3 er veksten også korrigert for endringer i befolkningens alderssammensetning.

Det er viktig å presisere at korrigeringen for endringer i alderssammensetningen bygger på uendrede gjennomsnittskostnader og forutsetter uendret standard, produktivitet og dekningsgrad på tjenestene. Det er ikke opplagt at kostnadene ved flere innbyggere og nye mottakere av kommunale tjenester er lik gjennomsnittskostnaden. I beregningene tas det heller ikke hensyn til mulige endringer i befolkningens helsetilstand og funksjonsevne, arbeidsledighet, innvandrerandel, bosettingsmønster m.m. Slike endringer vil kunne ha betydning for behovet for tjenester og dermed for kommunenes utgiftsbehov. På samme vis som når utvalget anslår mer- og mindreutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen, jf. kapittel 4 i utvalgets vårrapport for 2010, må også korrigeringsene som er gjort her, betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

Tabell 3.2 Utvikling i kommunesektorens samlede inntekter 2002-2010 korrigert for oppgaveendringer, endringer i innbyggertallet og endringer i alderssammensetningen. Faste priser. 2002=100.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Gj.snittlig vekst (%)
1. Samlede inntekter, faste priser	100	100,6	104,3	107,9	114,0	115,7	116,8	121,3	124,1	2,7
2. Samlede inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst	100	99,9	103,1	106,0	111,2	111,8	111,5	114,4	115,6	1,8
3. Samlede inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	100	102,4	104,8	109,7	110,2	110,3	113,8	115,6	1,8

Tabell 3.2 viser realvekst i samlede inntekter på om lag 24 prosent i perioden 2002-2010. Når det korrigeres for befolkningsvekst var veksten på drøye 15 prosent. Her legges det til grunn at befolkningssammensetningen er den samme, og kostnadsøkningen er knyttet til en økning i antall innbyggere. Når det til slutt korrigeres for endret alderssammensetning anslås veksten i de samlede inntektene fra 2002 til 2010 også til drøyt 15 prosent, det samme som ved bare å korrigere for befolkningsveksten. Dette betyr at alderssammensetningen i 2010 koster det samme som alderssammensetningen i 2002. Til sammen anslås økningen i innbyggertall og endring i befolkningens alderssammensetning å "spise" i underkant av 9 prosentpoeng av veksten i de samlede inntektene i perioden. I vedlegg 10 vises effekten av endringer i befolkningens sammensetning. Innbyggere i aldersgruppene 16-18 år og over 90 år utgjør en større andel av befolkningen i 2010 enn i 2002, noe som isolert sett har bidratt til økte utgifter i perioden. Dette motsvares imidlertid et godt stykke på vei av at det for perioden sett under ett relativt sett har blitt færre i barnehage- og grunnskolealder og færre innbyggere i aldersgruppen 67-79 år.

Veksten i de samlede inntekter var sterkest perioden 2004-2006. I 2007 og 2008 har veksten vært svakere, mens den har tatt seg opp igjen i 2009 og 2010. Den svake veksten i 2007 må ses i

sammenheng med sterk inntektsvekst i 2006, blant annet som følge av uventet høy vekst i skatteinntektene.

3.2 Frie inntekter – realvekst 2002-2010

De samlede inntektene omfatter både frie inntekter og øremerkede tilskudd. Øremerkede tilskudd er bundne midler, mens de frie midlene kan kommunene og fylkeskommunene bruke fritt så lenge de oppfyller forpliktelser som stilles i lover og regelverk. De frie inntektene er derfor en indikator på kommunenes og fylkeskommunenes handlingsrom, og er dermed mest relevante ut fra et kommuneperspektiv. For at vekstprosentene skal bli sammenlignbare over tid, korrigeres de frie inntektene for nye oppgaver, overføring av oppgaver mellom forvaltningsnivåene, regelendringer og innlemminger av øremerkede tilskudd i rammetilskuddet. I dette avsnittet vises utviklingen i frie inntekter som andel av de samlede inntektene, og gjennomsnittlig årlig oppgavekorrigert vekst i de frie inntektene for kommuner og fylkeskommuner fra 2002 til 2010.

I de frie inntektene ligger også kommunenes inntekter fra eiendomsskatt inne. I løpet av perioden har det vært en økning både i antall kommuner som har innført eiendomsskatt og omfanget av eiendomsskatten. I 2009 benyttet 299 kommuner eiendomsskatt. 133 av kommunene skrev ut eiendomsskatt bare på verk og bruk, mens 54 kommuner valgte å utskrive eiendomsskatt på både verk og bruk og i områder utbygd på byvis. 112 kommuner valgte å skrive ut eiendomsskatt i hele kommunen, 33 flere enn i 2008. Fra 2007 til 2009 er antall kommuner som velger å skrive ut eiendomsskatt i hele kommunen, mer enn fordoblet. Det betyr at større områder av Norge omfattes av eiendomsskatt, og dermed at flere eiere av boliger og fritidseiendommer som ligger utenfor områder utbygd på byvis, må betale eiendomsskatt. Kommunenes inntekter fra eiendomsskatt økte med om lag 375 millioner kroner fra 2008 til 2009, til rundt 6,5 milliarder kroner. Økningen i kommunenes inntekter fra eiendomsskatten har blitt nærmere halvert i forhold til økningen mellom 2007 og 2008. Disse skatteinntektene utgjorde om lag 2,3 prosent av kommunenes totale brutto driftsinntekter i 2009. Dette er mer eller mindre den samme andelen som i 2008. Inntektene fra eiendomsskatt kan deles inn i inntekter fra annen eiendom samt inntekter fra boliger og fritidseiendommer. I 2009 var 58,4 prosent, eller om lag 3,8 milliarder kroner, inntekter fra eiendomsskatt på annen eiendom, mens 41,6 prosent, eller om lag 2,7 milliarder, kom fra eiendomsskatt på boliger og fritidseiendommer. I 2009 var den gjennomsnittlige skattesatsen 5,9 promille, mens den var 6,0 promille i 2008.

Utviklingen i forholdet mellom samlede inntekter og de frie inntektene gir viktig informasjon om i hvilken grad sektoren rammefinansieres. Fra 2002 til 2004 falt de frie inntektenes andel av de samlede inntektene fra 75,2 prosent til 69,3 prosent. Deretter har andelen vært mer stabil, og har ligget om lag 67 prosent de siste årene, men ligger an til å overstige 68 prosent i 2010 jf. tabell 3.5. Denne utviklingen kan blant annet henføres til innføringen av en generell momskompensasjonsordning i 2004 og endringer i ansvarsforhold mellom kommunesektoren og staten. Også det forhold at flere reformer og satsningsområder, blant annet innenfor eldreomsorg, psykiatri og barnehager har hatt øremerket finansiering, har bidratt til at de frie inntektenes andel av de samlede inntektene har blitt redusert.

Tabell 3.3 viser også summen av frie inntekter og momskompensasjon som andel av de samlede inntektene. Regnet på denne måten er det en svakere nedgang i andelen av de samlede inntektene over tid. Innføringen av momskompensasjonsordningen var provenynøytral for sektoren samlet. Ordningen ble finansiert ved et trekk i rammeoverføringene til

kommunesektoren ved innføringen i 2004, mens kommunesektoren får tilbakeført momskompensasjon for kjøp av momspliktige varer og tjenester. For den enkelte kommune vil ikke utbetalt momskompensasjon være lik trekk i rammetilskudd, og ordningen vil følgelig kunne medføre omfordelinger, det vil si gevinst eller tap. Momskompensasjonen fungerer som rammetilskudd i den forstand at den ikke har til hensikt å påvirke kommunenes prioritering mellom ulike tjenester. Momskompensasjonen virker forskjellig fra rammetilskudd i den forstand at det utbetalte beløpet påvirkes av kommunens aktivitet.

Tabell 3.3 Kommunesektorens frie inntekter som andel av de samlede inntektene. 2002-2010. Prosent

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Frie inntekter som andel av samlede inntekter	75,2	73,9	69,3	68,3	69,1	67,5	67,0	67,6	68,2
Frie inntekter og momskompensasjon som andel av samlede inntekter	75,4	74,6	73,0	73,0	73,0	71,6	71,4	72,0	72,4

I tabell 3.4 vises utviklingen i frie inntekter i faste priser, korrigert for oppgaveendringer, befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen. Momskompensasjon inngår ikke i tallene. Linje 1 i tabellen viser utvikling i frie inntekter korrigert for prisutvikling og oppgaveendringer, og er avledet av vekstratene for de frie inntektene som er vist i tabell 2.1 i kapittel 2. I linje 2 er inntektsveksten i tillegg korrigert for utviklingen i antall innbyggere i Norge. I linje 3 er veksten også korrigert for endringer i befolkningens alderssammensetning. Også her er det forutsatt uendrede gjennomsnittskostnader, jf. omtale i avsnitt 3.2. Deler av det kommunale tjenestespekteret er finansiert på andre måter enn gjennom frie inntekter, for eksempel finansieres barnehager gjennom øremerkede tilskudd. Kostnadsnøkkelen som benyttes for å korrigerer veksten i de frie inntekter for endringer i alderssammensetningen, skal i størst mulig grad fange opp hvordan bruken av de *frie* inntektene (gitt uendret standard, produktivitet og dekningsgrad) påvirkes av at forholdet mellom de ulike aldersgruppene endres. I korrigeringen for endringer i befolkningens sammensetning er det derfor benyttet en kostnadsnøkkel hvor utgifter til barnehager er holdt utenom i sammenvektingen av de ulike aldersgruppene. For en nærmere omtale av kostnadsnøkkelen og beregningene, se vedlegg 10.

Tabell 3.4 Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 2002-2010 korrigert for oppgaveendringer, endringer i innbyggertallet og endringer i alderssammensetningen. Faste priser. 2002=100

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Gj.snittlig vekst (%)
1. Frie inntekter, faste priser	100	99,5	102,9	105,8	112,4	111,5	111,5	114,8	116,9	2.0
2. Frie inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst	100	98,9	101,7	103,9	109,6	107,8	106,5	108,2	108,8	1.1
3. Frie inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98,3	100,5	102,1	107,2	105,2	104,4	106,7	108,0	1.0

Realveksten i frie inntekter har vært på knappe 17 prosent i perioden 2002-2010, men som vi har sett i avsnitt 3.2 har den generelle befolkningsøkningen og endringer i alderssammensetningen medført økte utgifter for kommunesektoren.

Det framgår av tabell 3.6 at veksten i de frie inntektene, som veksten i de samlede inntektene, var sterkest i perioden 2004-2006. I 2007 og 2008 har det vært en reduksjon i de frie inntektene når det korrigeres for befolkningsvekst og alderssammensetning. Reduksjonen i 2007 må ses i sammenheng med at uventet høy vekst i skatteinntektene bidro til en sterk vekst i de frie inntektene i 2006. I 2009 ble det en relativt sterk vekst i de frie inntektene, og veksten anslås å fortsette i 2010.

For perioden 2002-2010 er realveksten i kommunenes frie inntekter beregnet til knappe 16 prosent, mens fylkeskommunene har hatt en vekst på nærmere 21,5 prosent, jf. tabell 3.5. Dette har vært et politisk ønske knyttet til at de demografiske utfordringene har vært større for fylkeskommunene enn for kommunene som følge av den sterke veksten i antall 16-18-åringer. Til sammen anslås økningen i innbyggertall og endringer i alderssammensetning å "spise opp" i overkant av 17 prosentpoeng av veksten i fylkeskommunenes frie inntekter og i underkant av 7 prosentpoeng av veksten i kommunenes frie inntekter i perioden.

Tabell 3.5 Utviklingen i kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter i perioden 2002-2010, korrigert for oppgaveendringer, befolkningsvekst og endringer i befolkningssammensetning. Faste priser. 2002=100¹

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Gj.snittlig vekst (%)
Kommunene:										
1. Frie inntekter	100	99,3	102,6	105,2	111,8	110,9	110,8	114,0	115,8	1,9
2. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst	100	98,7	101,4	103,4	109,0	107,2	105,8	107,5	107,8	0,9
3. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98,2	100,6	102,4	107,8	106,4	105,8	108,3	109,2	1,1
Fylkeskommunene:										
1. Frie inntekter	100,0	100,4	104,0	108,2	114,7	114,3	114,6	118,3	121,4	2,5
2. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst	100,0	99,8	102,7	106,3	111,9	110,4	109,5	111,5	113,1	1,6
3. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	99,1	100,5	102,4	105,1	101,4	99,9	101,9	104,3	0,5

¹ Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel

3.2.1 Skatteandel

Som ledd i budsjettopplegget for kommunesektoren legges det opp til en fordeling av frie inntekter på skatteinntekter og rammetilskudd. Kommunesektorens andel av landets samlede skatteinntekter bestemmes ved fastsettelsen av den kommunale skattøren. Skattøren for kommuner og fylkeskommuner vedtas av Stortinget ved behandlingen av statsbudsjettet det enkelte år. Skattøren er tilpasset det nivået på skatteinntektene til kommunesektoren som er lagt til grunn i budsjettopplegget.

Skatteandelen er den andelen av kommunesektorens samlede inntekter som er skatteinntekter (inkl. selskapsskatt). Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2001 la Stortinget til grunn en gradvis opptrapping av skatteandelen fra 44 prosent til 50 prosent. Etter 2006 er skatteandelen gradvis redusert, og ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2009 vedtok Stortinget å redusere skatteandelen til 45 prosent i 2009. Utviklingen i skatteandelen er vist i tabell 3.6.

Tabell 3.6 Skatteinntektenes andel av kommunesektorens samlede inntekter. Prosent

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skatteandel	44,2	46,8	47,5	47,6	47,3	49,5	49,7	47,8	47,2	44,1	43,6

Skatteandelen økte gradvis fra 44,2 prosent i 2000 til 49,7 prosent i 2006, for deretter å avta i de påfølgende årene. I 2010 anslås skatteandelen til 43,6 prosent. Skatteandelen avhenger dels av fordelingen av frie inntekter på skatteinntekter og rammeoverføringer i budsjettopplegget, dels av den faktiske utviklingen i skatteinntektene i de enkelte år. I budsjettoppleggene gjennom perioden 2006-2010 kom den årlige veksten i frie inntekter i hovedsak som rammeoverføringer i budsjettframleggene. I 2006 bidro imidlertid uforutsette økte skatteinntekter til senere å trekke opp skatteandelen.

3.3 Statlige overføringer til kommunesektoren

Regjeringens forslag til kommuneopplegg for 2011 innebærer blant annet at de statlige overføringene til kommunesektoren anslås å øke fra 151,8 milliarder kroner i 2010 til 173,0 milliarder kroner i 2011, dvs. med 14,0 prosent.

Tabell 3.7 Statlige overføringer til kommuneforvaltningen 2009-2011. Mill. kroner og endring i prosent

	Mill. kroner			Endring i pst.	
	2009	2010 ¹	2011 ²	09/10	10/11
1. Rammeoverføringer (kap. 571 og 572)	72 768	81 691	126 826	12,3	55,3
2. Øremerkede tilskudd innenfor kommuneopplegget	37 110	40 829	15 849	10,0	-61,2
Herav: Tilskudd til barnehager (kap. 231)	23 842	26 455	251	11,0	-99,1
Rentekompensasjon skole/kirke (kap. 582)	628	469	720	-25,3	53,5
Tilskudd omsorgsboliger/sykehjemsplasser, investeringsstilskudd og rente- og avdragskomp.eldreomsorg (kap. 586.60, 586.63, 586.64)	1590	1 930	2 341	21,4	21,3
Ressurskrevende tjenester (kap. 575)	3 998	4 350	4 501	8,8	3,5
3. Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget	30 074	26 983	27 830	-10,3	3,1
Herav: Flyktninger og asylsøkere	5 716	6 734	7 256	17,8	7,8
Momskompensasjon (kap. 1632.61)	13 542	14 200	14 500	4,9	2,1
4. Diverse ³	2 456	2 262	2 525	-7,9	11,6
Statlige overføringer i alt (sum 1-4)	142 408	151 765	173 030	6,6	14,0

¹ Vedtatt budsjett etter stortingsbehandling av Revidert nasjonalbudsjett 2010

² Regjeringens forslag til statsbudsjett 2011.

³ Omfatter overføringer fra andre statsregnskap og 70-poster på statsbudsjettet

Rammeoverføringene er i statsbudsjettet 2011 foreslått økt med vel 55 prosent fra 2010 til 2011. Årsaken til den sterke økningen er i første rekke knyttet til innlemming av øremerkede tilskudd til barnehager i rammetilskuddet. Videre må økningen ses i sammenheng med fordelingen av frie inntekter på skatteinntekter og rammeoverføringer. Det er foreslått å redusere skattens andel av de frie inntektene til 40 prosent, mot en tilsvarende økning av rammeoverføringene.

Innlemming av barnehagetilskuddene i rammetilskuddet i 2011 bidrar til den sterke reduksjonen i øremerkede tilskudd innenfor kommuneopplegget. Det legges opp til en betydelig vekst i rentekompensasjonsordningene for skole og kirke og de statlige investeringsordningene i eldreomsorgen i 2011.

I vedlegg 3 gis det en mer detaljert oversikt over de statlige overføringene til kommunesektoren.

3.4 Kommuneøkonomien i 2011

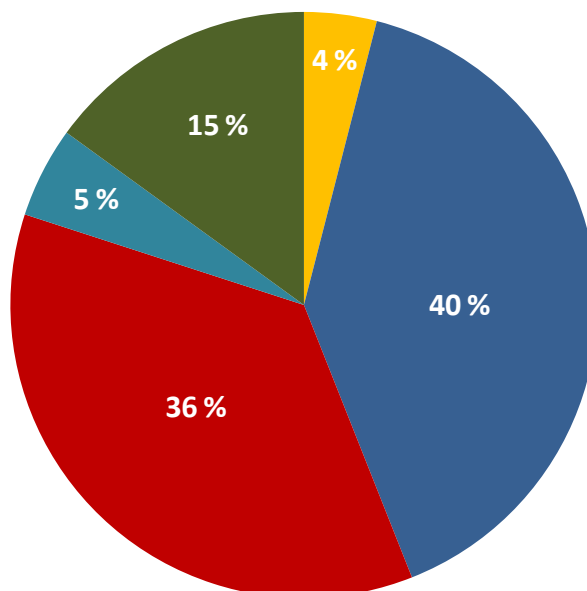
Omtalen av Regjeringens økonomiske opplegg for 2011 er basert på framstillingen i Nasjonalbudsjettet 2011 og Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon for 2011.

I Kommuneproposisjonen 2011 ble det signalisert en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter fra 2010 til 2011 på mellom 4 og 5 mrd. kroner. Det ble lagt opp til at mellom 2½ og 3 mrd. kroner av denne veksten skulle komme som frie inntekter. Det ble understreket at

veksten i inntektene etter vanlig praksis regnes fra det nivået på kommunesektorens inntekter i 2010 som ble anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2010. I Kommuneproposisjonen ble det også

Figur 3.2 Kommunesektorens inntekter (anslag for 2011)

■ Momskompensasjon ■ Skatteinntekter ■ Rammetilskudd ■ Øremerkede tilskudd ■ Gebyrer mv.

lagt fram forslag til endringer i inntektssystemet for kommunene, bl.a. oppdatert kostnadsnøkkel for kommunene og redusert skatteandel.

Regjeringens budsjettforslag for 2011 innebærer en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 5,7 mrd. kroner eller 1,7 prosent, regnet i forhold til anslaget for kommunesektorens inntekter i 2010 i Revidert nasjonalbudsjett 2010. Regnet i forhold til anslag på regnskap for 2010 innebærer opplegget en reell økning i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 5,1 mrd. kroner eller 1,5 prosent.

Realveksten i kommunesektorens frie inntekter anslås til 2,75 mrd. kroner, fra 2010 til 2011, regnet i forhold til inntektsanslaget for 2010 i Revidert nasjonalbudsjett 2010. Veksten i kommunesektorens frie inntekter fra 2010 til 2011 anslås til 1,9 mrd. kroner eller 0,7 prosent, regnet i forhold til anslaget på regnskap for 2010 i nasjonalbudsjettet 2011.

I tillegg til realveksten i frie midler er det foreslått økte midler knyttet til nominell videreføring av maksimalprisen i barnehager, videre opptrapping med sikte på økonomiske likebehandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager, helårsvirkningen av nye barnehageplasser i 2010, samt helårsvirkningen av økt undervisningstimetall og gratis leksehjelp i 2010. Disse midlene bevilges som frie inntekter, men regnes ikke med i den oppgitte veksten i frie inntekter siden midlene er knyttet til nye oppgaver. Midlene regnes imidlertid med i veksten i de samlede inntektene. Det foreslås også økte bevilgninger til bl.a. rehabilitering og opprustning av skole- og svømmeanlegg, kirkebygg og fylkesveier, flere omsorgsboliger og sykehjemsplasser, styrking av det kommunale barnevernet, samhandlingsreformen og tiltak på rusfeltet.

Regjeringen følger opp forslaget om nytt inntektssystem for kommunene som ble fremmet i kommuneproposisjonen 2011. Øremerkede tilskudd til barnehager på om lag 28 mrd. kroner innlemmes i kommunenes frie inntekter i 2011. I tillegg innlemmes tilskudd til kvalifiseringsprogrammet og tilskudd til krisesentra i de frie inntektene. Etter dette anslås de frie inntektene og momskompensasjon å utgjøre om lag 80 prosent av de samlede inntektene, som anslås til i underkant av 350 mrd. kroner i 2011. Andelen frie inntekter anslås å øke med 8 prosentpoeng fra 2010. Økt andel frie inntekter gir større rom for lokale prioriteringer for kommunene.

Ved beregning av realveksten i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en prisvekst på kommunal tjenesteyting (deflator) på 2,8 prosent fra 2010 til 2011, blant annet basert på en anslått lønnsvekst på 3¼ prosent.

Skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere deles mellom staten, kommuner og fylkeskommuner. Fordelingen bestemmes ved at det fastsettes maksimalsatser på skattørene for kommunene og fylkeskommunene.

I Kommuneproposisjon 2011 ble det signalisert at den kommunale skattøren for 2011 skal fastsettes slik at skatteinntektene vil utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene i kommunene. For kommunene anslås skatteinntektene å utgjøre om lag 45 pst. av inntektene i 2010, mens skatteandelen for fylkeskommunene anslås til 38 pst.

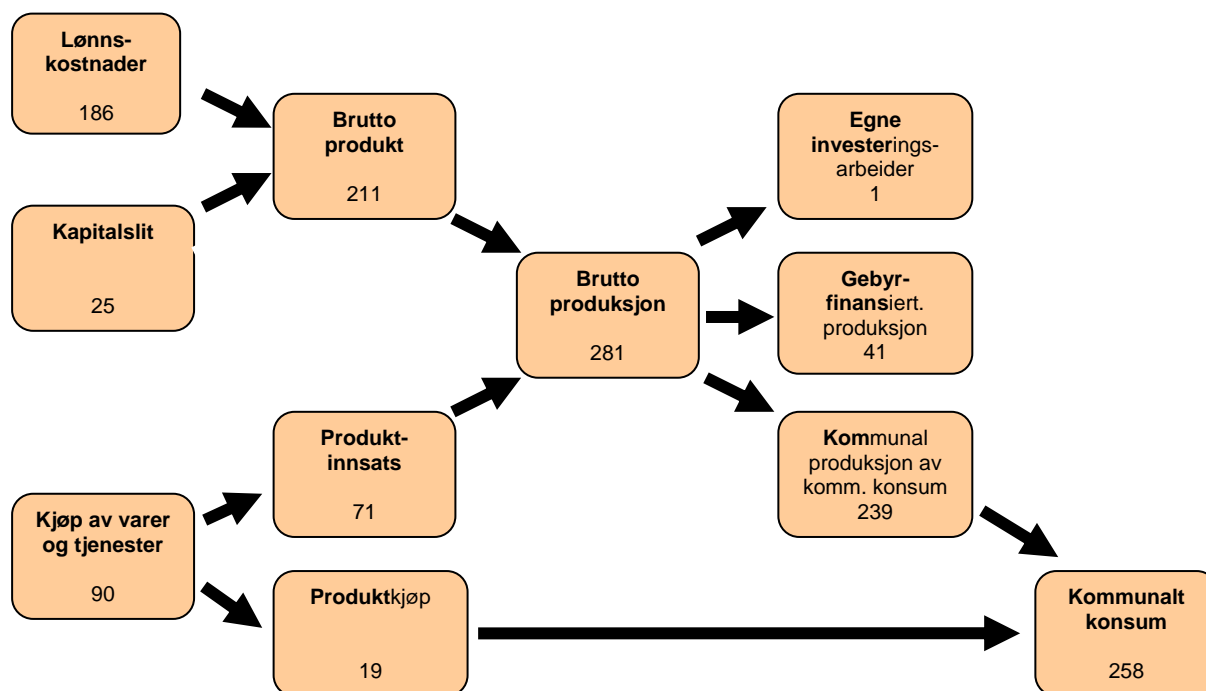
De kommunale skattørene foreslås redusert fra 12,80 pst. i 2010 til 11,30 pst. i 2011, dvs. med 1,5 prosentpoeng. De fylkeskommunale skattørene foreslås holdt uendret på 2,65 pst. De foreslåtte justeringene innebærer at skattens andel av kommunenes samlede inntekter reduseres til om lag 40 pst. i 2011. For fylkeskommunene anslås skatteandelen til om lag 38 pst. i 2011, som er uendret i forhold til 2010.

Reduksjonen i den kommunale skattøren innebærer isolert sett at skatteinntektene til kommunesektoren trekkes ned med om lag 10,5 mrd. kroner i 2011, mot tilsvarende økning i rammetilskuddet.

4 Leveranser av offentlig finansierte tjenester

4.1 Kommunalt konsum

Kommunenes utgifter til de varer og tjenester de tilbyr brukerne er ikke sammenfallende med kommunenes egenproduksjon. Det skyldes for det første at kommunale tjenester delvis finansieres av brukere, og for det andre at kommunene kan velge å kjøpe tjenestene fra private leverandører i stedet for å produsere dem selv. I 2009 var omtrent 7 prosent av det kommunale konsumet betaling for tjenester skaffet til veie fra private produsenter. Denne andelen har vært stabil de siste tre årene.

Figur 4.1 Sammensetningen av kommunalt konsum i 2009 (milliarder kroner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kommunalt konsum er utgifter til varer og tjenester disponert av kommuneforvaltningen, og omfatter både utgiftene til egenproduksjon og kjøp av tjenester fra private produsenter (produktkjøp). Den siste delen omfatter tjenester levert direkte til mottakeren for å erstatte kommunal egenproduksjon. Eksempler på dette er kommunale utgifter til private barnehager og utgifter til skolebuskjøring. Samlet kommunalt konsum verdsettes som summen av driftskostnadene i forbindelse med egenproduksjon (lønnkostnader, kjøp av varer og tjenester samt kapitalslit) fratrukket gebyrene (brukernes betalinger knyttet til kjøp av kommunale tjenester), pluss produktkjøpet. Tabell 4.1 viser sammenhengen mellom produksjon, gebyrer, produktkjøp og konsum for perioden 2002-2009.

Tabell 4.1 Produksjon og konsum i kommunal forvaltning 2002-2009. Millioner kroner

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Produksjon i kommunal forvaltning	183 176	194 494	200 901	208 122	219 223	237 279	261 915	281 313
- Gebyrinntekter	29 767	31 269	33 186	34 446	35 108	37 862	40 487	42 789
+ Produktkjøp	6 090	7 173	8 218	9 812	12 292	14 229	16 429	18 904
= Kommunalt konsum	159 499	170 398	175 933	183 488	196 407	213 646	237 857	257 428

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ser man på konsumet gruppert etter internasjonal standard for formålsgruppering av offentlige utgifter (COFOG), er den største kommunale utgiftsgruppen utdanning. Dette utgjør om lag en tredjedel av det totale kommunale konsumet, men andelen har sunket litt i perioden fra 2002. Den nest største andelen av utgiftene er sosial beskyttelse, som har økt sin andel i perioden. Over hele tabellens tidsspenn er andelen økt fra 25 prosent til så vidt over 31. Utgiftene til både helse og alminnelig offentlig administrasjon, som begge er betydelige, har gått litt ned målt i andel.

Tabell 4.2 Kommunalt konsum 2002-2009 i løpende priser etter formål. Prosent

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Totalt kommunalt konsum (mill. kr.)	159 537	170 443	175 948	183 496	196 435	213 646	237 857	257 428
Alminnelig offentlig tjenesteyting	12,0	11,4	11,2	10,5	10,5	10,7	10,5	10,6
Forsvar	:	:	:	:	:	:	:	:
Offentlig orden og trygghet	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Næringsøkonomiske formål	3,2	2,8	3,0	3,0	3,1	3,3	3,3	3,3
Miljøvern	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
Boliger og nærmiljø	0,8	0,8	0,7	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7
Helse	17,0	16,2	16,2	16,0	16,1	15,5	15,1	14,9
Fritid, kultur og religion	4,8	4,6	4,6	4,6	4,5	4,5	4,7	4,7
Utdanning	35,7	36,3	36,2	36,2	35,4	34,6	33,6	33,1
Sosial beskyttelse	25,2	26,5	26,6	27,6	28,4	29,4	30,8	31,2

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For å si noe om hvordan kommunale tjenester skaffes til veie er et utgangspunkt å se på hvor stor andel av det kommunale konsumet som er produsert av kommunene selv. Andelen av det kommunale konsumet som er levert av private produsenter direkte til husholdningene, produktkjøpet, har økt fra nær 4 prosent i 2002, til omtrent 7 prosent de seneste årene. Dette tilsvarer nær 19 milliarder kroner i 2009.

Tabell 4.3 Kommunalt konsum 2003 - 2009 i løpende priser. Millioner kroner

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Kommunalt konsum	159 499	170 398	175 933	183 488	196 407	213 646	237 857	257 428
- herav egenproduksjon	153 409	163 225	167 715	173 676	184 115	199 417	221 428	238 524
Andel egenproduksjon	0,96	0,96	0,95	0,95	0,94	0,93	0,93	0,93

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tjenestene som kommunene kjøper fra private produsenter, fordeler seg noe annerledes på formål enn totalkonsumet. I formålsgruppen *utdanning*, som er den største av konsumgruppene, inngår kun en liten andel private undervisningstjenester.

Det er gruppen *sosial beskyttelse* som utgjør hoveddelen av produktkjøpene. Formålsgruppen sosial beskyttelse inkluderer for eksempel barnehager, skolefritidstilbud, aktivisering av og servicetjenester overfor eldre og funksjonshemmede og transporttilbud for funksjonshemmede. Av produktkjøpet på nær 19 milliarder i 2009, var rundt 78 prosent av utgiftene knyttet til denne gruppen. Her inngår blant annet kommunenes utgifter til barnehagene, som utgjør en økende andel av produktkjøpet. I 2002 var rundt 40 prosent av produktkjøpene knyttet til barnehager, mot en tilsvarende andel på i overkant 60 prosent de tre siste årene. Ser man bort fra denne økningen er det ingen store endringer i sammensetningen av produktkjøpene gjennom perioden.

Av de øvrige produktkjøpene er det gruppen helse som er den største posten. Det er tilskudd til allmennleger og fysioterapeuter som er hoveddelen her. Disse produktkjøpenes andel av de samlede produktkjøpene er stabil gjennom perioden.

Innenfor enkelte tjenestemråder er det ingen kjøp av private tjenester. Det gjelder formålene alminnelig offentlig tjenesteyting, offentlig orden og trygghet samt næringsøkonomiske formål.

4.1.1 Ideelle organisasjoner

En økning i andelen av private leveranser bidrar til en økt forskjell mellom kommunal produksjon og kommunalt konsum av en rekke tjenester. I tillegg til kommunale konsumutgifter overfører også kommunene midler til ideelle organisasjoner, for eksempel private sykehjem. Tjenestene produsert av de private sykehjemmene inngår ikke i det kommunale konsumet, men er skilt ut som konsum i ideelle organisasjoner. Siden en stor del av midlene til disse enhetene kommer fra kommunene, bør også disse overføringene trekkes inn når kommunenes utgifter til erstatning for egenproduksjon skal belyses.

En kan imidlertid ikke ta utgangspunkt i konsumet i ideelle organisasjoner siden disse også mottar midler fra en rekke andre givere. For å supplere bildet av kommunale utgifter til leveranser av tjenester fra private, har vi derfor valgt å skille ut de kommunale overføringene til ideelle organisasjoner. Tallene er gjengitt i tabell 4.4.

Tabell 4.4 Kommunale overføringer til ideelle organisasjoner. Millioner kroner

	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ¹	2008*	2009*
Overføringer til ideelle organisasjoner	7 152	7 570	5 907	6 364	6 832	8 282	8 706	9 741

¹ Art 370 og 470 er omklassifisert mht. behandlingen av funksjonene 202, 214, 234, 254, 390, 393 og 560. Beregninger er foreløpig gjort tilbake til 2007.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sum overføringer hadde om lag samme omfang som produktkjøpet i 2002. Deretter ser vi en tydelig nedgang i 2004 som skyldes at ansvaret for barnevernet og rusomsorgen ble overflyttet til staten og helseforetakene.

Fra 2007 og framover ble det igjen en betydelig økning. Årsaken er todelt. Det er til dels reelle økninger. Innen omsorgsformål har det hvert år fra 2007 vært en betydelig økning i utgiftene knyttet til bistand, pleie og omsorg i institusjoner.

I tillegg er det gjort en omklassifisering av enkelte utgifter. De har tidligere vært klassifisert som produktkjøp, men er omklassifisert til overføringer til ideelle. Beløpsmessig er det i underkant av en milliard kroner hvert år som er omklassifisert på denne måten. Tall er ennå ikke beregnet lengre tilbake enn 2007.

Når det gjelder sammensetningen av overføringene, har de en noe annen fordeling enn produktkjøp. Ca. 85 prosent av overføringene er nokså likt fordelt mellom formålene helse og kultur. De resterende 15 prosent av overføringene er fordelt mellom overføringer til private skoler, miljøvern og sosial beskyttelse.

4.2 Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2009

I dette avsnittet presenteres beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på data for 2009. Produksjonsindeksen er et samlemål for kommunenes tjenestetilbud basert på produksjonsindikatorer for utvalgte sektorer og sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen for tjenestene. Indeksen er ment å vise hvor godt tjenestetilbud som blir gitt til innbyggerne i ulike målgrupper. En slik indeks for det samlede

tjenestetilbudet kan være et nyttig supplement til mer detaljerte studier av tjenesteproduksjonen i enkeltsektorer. Eksempelvis vil produksjonsindeksen være mindre følsom for forskjeller i prioritering enn produksjonsindikatorer for de enkelte tjenester.

I utvalgets rapport fra april 2009 ble det presentert en ny og forbedret produksjonsindeks for kommunene basert på data for 2007. Produksjonsindeksen ble forbedret ved å inkludere flere kvalitetsindikatorer, ved å inkludere kultursektoren og ved å ta hensyn til flere etterspørselsfaktorer enn alder. Blant de nye kvalitetsindikatorerne var andel ansatte med førskolelærerutdanning i barnehagesektoren, læringsmiljø og PC-tetthet i grunnskolen, samt andel ansatte med fagutdanning i barnevernet. Videre er antall grunnskolepoeng (korrigerert for sosioøkonomiske faktorer) den viktigste produksjonsindikatoren for grunnskolen.

Produksjonsindeksen oppdateres årlig med beregning av delindekser for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur, i tillegg til en samlet produksjonsindeks som omfatter alle disse tjenestene. I vedlegg 12 gjøres det nærmere rede for oppbyggingen av produksjonsindeksen og det rapporteres produksjonsindekser for enkeltkommuner og fylkesvise gjennomsnitt. I alt 346 kommuner har levert tilstrekkelige data til å inngå i beregningene for 2009. Manglende data for læringsmiljø i grunnskolen er den viktigste enkeltårsaken til at produksjonsindeksen ikke kan beregnes for mer enn 80 prosent av kommunene.

Tabell 4.5 Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter korrigerert inntekt, 2009

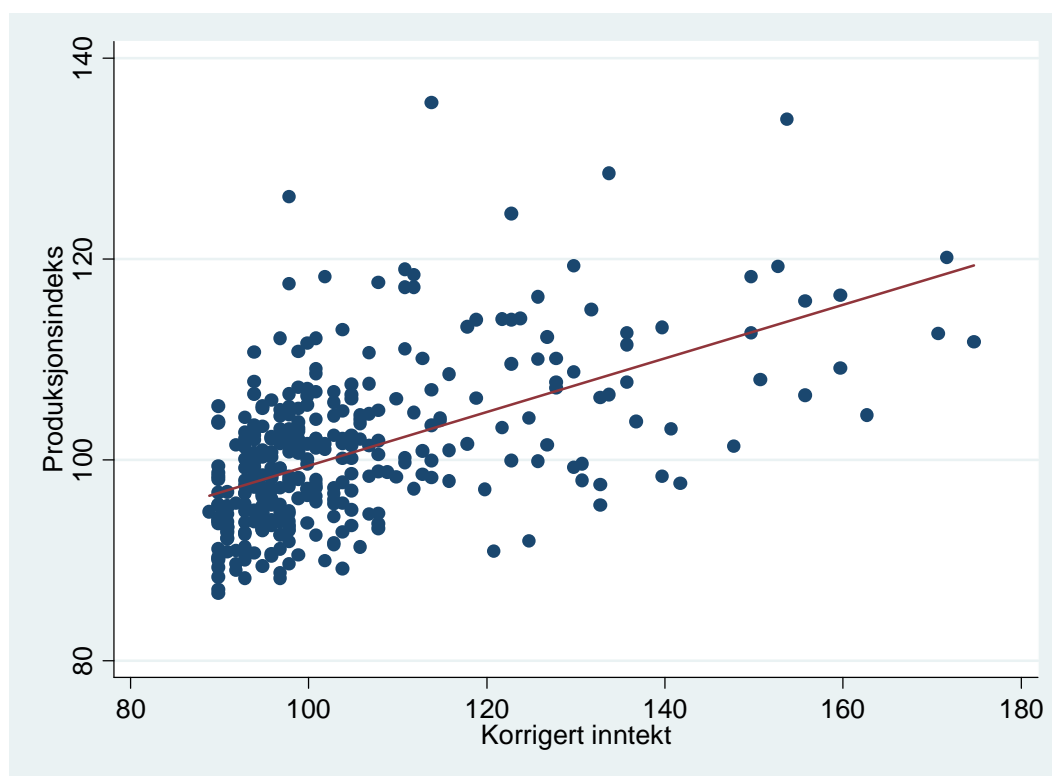
Korrigerert inntekt	Barnehage	Grunnskole	Primærhelsetj.	Pleie- og oms	Barnevern	Sosialkontor	Kultur	Samlet	Korr. innt.
Under 90	101,2	98,2	93,3	88,5	101,8	98,9	69,8	93,7	89,8
90-95	99,5	99,5	94,6	96,5	99,5	98,5	71,8	96,7	93,4
95-100	101,6	99,7	97,9	90,9	97,3	98,6	93,4	99,5	97,6
100-105	97,9	101,0	103,5	103,1	97,8	101,5	148,2	103,7	104,1
105-110	100,3	101,6	103,0	108,5	92,9	95,9	101,7	103,3	106,9
110-125	98,2	99,3	118,3	107,2	131,9	117,0	93,5	104,8	116,7
Over 125	101,5	101,1	134,7	107,7	130,6	111,7	134,7	108,5	145,1
Standardavvik	9,0	4,0	26,8	16,2	33,4	27,5	64,4	9,3	22,0
Korrelasjon med korr. innt.	0,08	0,32	0,60	0,44	0,17	0,14	0,63	0,67	1,00
Antall kommuner	346	346	346	346	346	346	346	346	346

Merknad: Produksjonsindekser og korrigerert inntekt er normalisert slik at de veide gjennomsnittene (med antall innbyggere som vektor) for kommunene som inngår er lik 100.

Tabell 4.5 viser produksjonsindeksen og delindeksene for kommunene gruppert etter korrigerert inntekt per innbygger. Inntektene omfatter inntekts- og formuesskatt, rammeoverføringer, eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter og er korrigerert for forskjeller i beregnet utgiftsbehov. Som mål på utgiftsbehov er kostnadsnøklene i inntektssystemet lagt til grunn. Både indeksene og korrigerert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt (innbyggertall som vekt) er lik 100 for kommunene som inngår i analysen.

I tråd med resultatene fra tidligere år viser analysene en klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser. Kommuner med høy korrigerert inntekt har gjennomgående høyere verdi på produksjonsindeksen enn kommuner med lav korrigerert inntekt. Korrelasjonen med korrigerert inntekt er klart høyere for samlet produksjonsindeks enn gjennomsnittlig korrelasjon for delindeksene. Det har sammenheng med at kommunevise forskjeller i prioritering slår sterkere ut i delindeksene enn i totalindeksen. Dette kommer også til uttrykk ved at standardavviket til totalindeksen er lavere enn gjennomsnittlig standardavvik for delindeksene.

Det er delindeksene for primærhelsetjeneste, pleie og omsorg og kultur som viser sterkest sammenheng med korrigert inntekt. Det er innenfor disse tjenestene at kommuneøkonomien er avgjørende for tjenestetilbudet. Delindeksene for barnehager, barnevern og sosialkontortjenester er bare svakt korrelert med korrigert inntekt. For barnevern og sosialkontortjenester har de svake korrelasjonene trolig sammenheng med at tilbudet innen disse tjenesteområdene i større grad er styrt av behov enn av økonomiske rammebetingelser. Barnehagereformen med statlig finansiering av utbygging til full dekning innebærer at barnehagedekningen i stor grad er blitt frokoblet fra kommunale inntekter.

Figur 4.2 Sammenheng mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt, 2009

Sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt er også illustrert i figur 4.2 hvor produksjonsindeksen er plottet mot korrigert inntekt.¹ Den rette linja i figuren er regresjonslinja og den positive helningen viser en klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser. Samtidig framgår det at det er betydelig variasjon rundt regresjonslinja, det vil si at produksjonsindeksen varierer mye mellom kommuner med om lag samme nivå på korrigert inntekt.

I enkelte sammenhenger har variasjonen i produksjonsindeksen mellom kommuner med om lag samme inntektsnivå blitt tolket som en indikasjon på effektivitetsforskjeller kommunene imellom. Utvalget vil påpeke at en slik anvendelse av indeksen har sine begrensninger og må gjøres med en viss varsomhet. I praksis vil det være svakheter ved produksjonsindeksen og ved korrigert inntekt. Det har sammenheng med at produksjonsindeksen ikke fanger opp alle aspekter ved tjenestetilbudet, samt at det ikke er fullt samsvar mellom hvilke inntekter som inngår i korrigert inntekt (omfatter kun frie inntekter) og finansieringen av de tjenester som

¹ For å gi et best mulig bilde av majoriteten av kommunene er Bykle, Åseral, Aurland, Aukra og Tydal (som har korrigert inntekt over 180) utelatt fra figuren.

inngår i produksjonsindeksen (omfatter også tjenester som finansieres av øremerkede tilskudd og brukerbetaling).

Produksjonsindeksen for 2009 for kommunene som inngår i beregningene, vil bli lagt ut på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider på www.regjeringen.no/produksjonsindeks.

4.3 Gebyrinntekter

4.3.1 Gebyrer i kommuneforvaltningen

Kommunene har, innenfor rammen av gjeldende lover og forskrifter, en viss frihet til å fastsette satser for brukerbetaling og avgifter på kommunale tjenester. For tjenester der virksomheten har karakter av myndighetsutøvelse, eller kommunen langt på vei har monopol på tjenestene, kommer selvkostprinsippet til anvendelse. Det vil si at kommunen ikke kan sette en pris som overstiger produksjonskostnadene. De står imidlertid fritt til å ta en lavere pris, noe som i så fall innebærer at kommunen prioriterer en indirekte subsidiering av brukerne av tjenestene. Unntaket er renovasjonsavgiftene, der kommunene er pålagt å prise til selvkost. Etter skatteinntekter og overføringer fra staten er gebyrene kommuneforvaltningens største inntektspost. I perioden 2007-2009 utgjorde gebyrene om lag 13 prosent av de løpende inntektene.

Tabell 4.6 viser totale gebyrer og brukerbetalinger i kommuneforvaltningen i 2007-2009. Gebyrer er artene 600-650 i KOSTRA-regnskapet, det vil si summen av brukerbetalinger fra brukerne og salgsinntekter (eksklusive salg av realkapital). Legger vi inntekter av egne bygg- og anleggsarbeider til gebyrer, får vi totale gebyrer etter nasjonalregnskapets definisjoner. I tillegg viser tabellen hvor mye av gebyrene som er brukerbetalinger for de aktuelle tjenestene. Brukerbetalinger vil si egenbetalinger for hjemmetjenester, vederlag for opphold på institusjon, oppholdsbetaling i barnehager og skolefritidsordning, samt avgiftspliktige kommunale årsgebyrer knyttet til vann, avløp, feiing og renovasjon, hvilket i KOSTRA-regnskapet er artene 600 og 640. Forskjellen mellom brukerbetalinger og gebyrer er dermed artene 620, 629, 630 og 650, eller salgs- og leieinntekter av varierende og tilfeldig karakter, inntekter fra billettsalg, husleie og festeavgifter, samt diverse avgiftspliktige salgsinntekter.

Utviklingen i gebyrinntektene i tabell 4.6 kan dekomponeres i prisendringer og volumendringer. I avsnitt 4.3.2 går det nærmere inn på utviklingen i priskomponenten.

Tabellen viser at gebyrinntektene i perioden har økt moderat for de fleste store tjenesteområdene.

Nær halvparten av de kommunale gebyrinntektene er i kategorien tekniske tjenester. De viktigste er tjenester knyttet til avløp og kloakk, renovasjon og vannforsyning. Dette er tjenester som i stor grad prises etter selvkostprinsippet.

Antall barn i kommunale barnehager har økt hele tiden denne tabellen gjelder. Etter en gebyrreduksjon fra 2005 til 2006 har kommunenes gebyrinntekter vedrørende barnehage økt igjen alle årene etter 2007.

Tabell 4.6 Gebyrer ¹ i kommunalforvaltningen. Millioner kroner

	2007		2008*		2009*		Endring 2008-09 (prosent)		Andel av total i 2009 (prosent)	
	Gebyrer	Bruker- betaling	Gebyrer	Bruker- betaling	Gebyrer	Bruker- betaling	Gebyrer	Bruker- betaling	Gebyrer	Bruker- betaling
Administrasjon	1 217	32	1 341	30	1 260	33	-6,1	10,8	2,9	0,1
Barnehager	2 837	2 827	3 079	2 944	3 301	3 151	7,2	7,0	7,7	12,1
Undervisning	1 208	148	1 275	149	1 356	156	6,3	4,4	3,2	0,6
Grunnskole	201	27	202	28	224	33			0,5	0,1
Videregående skole	609	49	636	44	494	42			1,2	0,2
Andre undervisningsformål	399	72	437	77	637	80			1,5	0,3
Skolefritidsordning	2 122	2 086	2 275	2 234	2 365	2 322	4,0	3,9	5,5	8,9
Helse- og sosialtjenester	10 614	5 494	11 122	5 892	11 908	6 311	7,1	7,1	27,8	24,3
Kommunehelsetjenester	586	304	617	337	680	376			1,6	1,4
Somatiske tjenester	-	-	-	-	-	-			-	-
Tannhelsetjenester	465	434	488	449	517	476			1,2	1,8
Psyisk helsevern	-	-	-	-	-	-			-	-
Pleie og omsorg	5 825	4 686	6 218	5 055	6 541	5 333			15,3	20,5
Barne- og familievern	23	16	8	3	9	2			0,0	0,0
Andre sosiale tjenester	3 716	54	3 791	48	4 162	125			9,7	0,5
Tekniske tjenester mv.	16 807	11 911	18 038	12 656	18 884	13 594	4,7	7,4	44,1	52,4
Vann	4 003	3 616	4 405	3 914	4 601	4 214			10,8	16,2
Avløp / kloakk	5 044	4 674	5 431	4 973	5 738	5 363			13,4	20,7
Renovasjon	4 003	3 251	4 178	3 374	4 351	3 591			10,2	13,8
Brannvern / feiing	630	300	673	325	712	360			1,7	1,4
Samferdsel	1 644	15	1 868	15	1 990	10			4,7	0,0
Andre tekniske tjenester	1 484	54	1 484	55	1 492	55			3,5	0,2
Næringsøkonomiske formål	441	149	411	82	387	86	-5,9	4,9	0,9	0,3
Kultur og idrett	1 627	243	1 779	283	1 970	303	10,7	7,1	4,6	1,2
Sum ordinære gebyrer	36 873	22 890	39 320	24 270	41 430	25 954				
Egne bygg- og anleggsarbeider	989	-	1 166	-	1 358	-				
Totale gebyrer	37 862	22 890	40 486	24 270	42 788	25 954				

¹ Gebyrer er artene 600 til 650, og brukerbetalinger er artene 600 og 640 i KOSTRAs kontoplan.

* Foreløpige tall

Tabellen viser videre at brukerbetalinger utgjør en stor del av gebyrene innen barnehager, skolefritidsordning, helse- og sosialområdet (unntatt andre sosiale tjenester) og de fleste av de tekniske tjenestene. De er derimot lave innen administrasjon, undervisning, næringsøkonomiske formål og kultur og idrett.

4.3.2 Prisendringer i kommunale gebyrer

Barnehage

Til og med 2010 er finansieringen av barnehagene tredelt gjennom statstilskudd, kommunale tilskudd og foreldrebetaling. Statstilskuddet, som opphører fra og med 2011, har vært fastsatt av Stortinget gjennom de årlige budsjettvedtakene, og er gitt til alle godkjente barnehager i Norge. Kommunene bevilger midler til drift av egne barnehager. Kommunene gir i tillegg økonomisk støtte til drift av private barnehagehager. Barnehagereformen, vedtatt av Stortinget i 2003, la til grunn økte statstilskudd og maksimalsatser for foreldrebetalingen.

Tabell 4.7 viser utviklingen i brukerbetaling i kommunale barnehager fra 2002. Prisendringene er basert på en utvalgsundersøkelse som er en delundersøkelse til konsumprisindeksen.

Tabell 4.7 Brukerbetalinger i kommunale barnehager og konsumprisindeks. Prosentvis endring siste 12 mnd per januar og gjennomsnittlig årlig prisendring

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Jan 10 - aug 10	Årlig snitt
Barnehagesats	-4,1	-1,3	-7,1	-1,0	-15,7	2,6	-0,1	-0,3	0,8	0,7	-2,8
KPI	1,3	5,0	-1,8	1,1	1,8	1,2	3,7	2,2	2,5	0,6	1,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.7 viser at brukerbetalingen i gjennomsnitt har gått ned med 2,76 prosent pr år i perioden fra 1. januar 2001 til 1. januar 2010. Brukerbetalingene gikk betydelig ned i perioden fram til (januar) 2006, og etter et år med prisøkning var satsene for brukerbetalingen lenge stabil, men satsene har økt litt igjen de siste par årene.

Videre viser tabellen at den kraftigste nedgangen i brukerbetingene for de kommunale barnehagene kom i løpet av 2005. Da ble brukerbetingene redusert med om lag 15 prosent, noe som i hovedsak skyldtes Stortingets vedtak om å senke maksimalsatsen fra 2 750 til 2 250 kroner fra 1. januar 2006. Fra 1. januar 2007 økte satsen til 2 330 kroner per måned, og denne gjelder fortsatt.

Bakgrunns materialet fra Statistisk sentralbyrå viser at på landsbasis betalte familier med årsinntekt på 250 000 kroner i snitt 2 079 kroner i måneden, eksklusiv kostpenger og andre tilleggsutgifter, for fulltidsopphold i kommunal barnehage i januar 2010. Familier med årsinntekt på 500 000 kroner betalte i snitt 2 262 kroner. Satsene på laveste inntektsnivå varierer kraftig, noe som skyldes at en del kommuner har et inntektsgradert betalingssystem. En inngående analyse - Undersøking om foreldrebetaling i barnehagar, januar 2010 - publiseres årlig av Statistisk sentralbyrå².

Bolig

Tabell 4.8 viser utviklingen for kommunale gebyrer knyttet til bolig. Dette er gebyrer for vann, avløp, renovasjon (VAR) og feiing. Fram til januar 2003 var endringen i gebyrsatsene i generelt i overkant av 4 prosent per år. I den etterfølgende perioden fram til januar 2007, økte VAR-gebyrene betydelig mindre, men har de siste tre årene fram til januar 2010 økt relativt mye.

Tabell 4.8 Gebyrer tilknyttet bolig. Prosentvis prisendring siste 12 måneder per januar og gjennomsnittlig årlig prisendring

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ³	Årlig snitt
Vann	6,4	1,3	2,6	-0,8	3,9	6,6	8,1	4,0	4,0
Avløp	5,0	1,1	0,2	-1,5	2,9	6,3	7,5	4,9	3,3
Renovasjon	2,6	1,3	2,7	1,7	3,2	4,7	6,1	7,9	3,8
Feiing **	5,3	6,0	4,8	3,1	3,3	4,1	6,3	8,0	5,1

Pleie og omsorg

Når det gjelder kommunenes adgang til å ta betalt for pleie- og omsorgstjenester, regulerer staten dette gjennom to ulike regelverk, ett for hjemmetjenester og ett for tilbud i institusjon. Alle som ikke bor i institusjon dekker egne boutgifter og betaler egenandeler for helsetjenester inntil frikortgrensen. For kommunale tjenester er hjemmesykepleie og personrettet praktisk

² Statistisk sentralbyrå, Rapportar 33/2010

³ Fra 2010 er vektningen av gebyrindeksene endret. Vekten var tidligere folketall, men den er nå endret til gebyrinntekter (KOSTRA-skjema 23). Den nye vektningen er ikke innarbeidet i tall bakover i tid, ut over at 2009-tall er tilpasset for å kunne beregne riktig vekst i 2010, men den antas å ikke representere et betydelig brudd i tidsserien.

bistand fritatt for egenandeler. Kommunen kan kreve betaling for praktisk bistand, som f.eks. rengjøring, innkjøp og matlaging. Kommunen står i utgangspunktet fritt til å fastsette nivået på egenandelene. Egenandelene må imidlertid ikke være høyere enn kostnaden ved å produsere tjenesten. Vederlaget kan heller ikke settes høyere enn at vedkommende beholder tilstrekkelig midler til å dekke personlige behov og bære sitt ansvar som forsørger.

Forskriften for vederlag ved opphold i institusjon skiller mellom langtids- og korttidsopphold. Beboere med langtidsopphold betaler for et samlet bolig- og tjenestetilbud uten hensyn til omfanget av de tjenester som ytes. Regelverket innebærer at brukeren kan pålegges å betale 75 prosent av inntekter inntil folketrygdens grunnbeløp (G) fratrukket et fribeløp for opphold i institusjon. Av inntekter utover folketrygdens grunnbeløp betales inntil 85 prosent. Vederlaget skal ikke overstige de reelle oppholdsutgiftene. For korttidsopphold betaler alle en fast døgnpris fastsatt av departementet.

Verken for brukerbetalingen innen skolefritidsordningen eller innen pleie og omsorg finnes det tilgjengelig datamateriale som belyser prisendringene.

4.3.3 Kommunevise variasjoner innen VAR-sektoren

Kommunenes inntekter under VAR-området er underlagt regler om selvkostprising, dvs. at kommunen ikke kan kreve inn mer i gebyrer enn det som det koster å produsere tjenesten. I praksis vil dette løses ved at i år der gebyrinntektene overstiger selvkost, vil det overskytende settes av på bundne fond og vice versa, slik at selvkost kan ses samlet over en 3-5-årsperiode.

For vann og avløp setter selvkost en øvre grense for gebyrnivået. For renovasjon skal gebyrene tilsvare selvkost. Forskjeller i gebyrnivået mellom kommunene kan skyldes at kostnaden ved å produsere tjenesten varierer mellom kommunene, eksempelvis som følge av effektivitet, bosettingsmønster, grunnforhold, rensekrav, topografi osv. For vann og avløp vil gebyrene også avhenge av i hvilken grad kommunen eventuelt ønsker å prioritere tjenesten innenfor de frie inntektene, slik at innbyggerne ikke må ta hele kostnaden gjennom gebyrene.

Kommunene skal i KOSTRA oppgi stipulert årsgebyr eksklusiv merverdiavgift for en standardbolig på 120 m² bruksareal, eventuelt for et forbruk på 150 m³ innenfor vann og avløp dersom vannmåler er mest utbredt i kommunen.

Tabell 4.9 gir en indikasjon på de samlede gebyrene for VAR-tjenestene. Tallene viser at uveid landsgjennomsnitt er 8 010 kroner. Det er store variasjoner i gebyrnivået i kommunene, fra vel 4 000 kroner årlig i Trondheim til rundt 14 000 kroner i Hof. I tabellen er de kommunene som har rapportert på området, gruppert etter innbyggertall. I alt inngår 378 kommuner, som til sammen omfatter 96 prosent av befolkningen, i tabellen. Tabellen viser hvor stor del av vann- og avløpstjenesten som finansieres gjennom gebyrer fra innbyggerne.

Tendensen er at gebyrene er lavere i større kommuner enn i mindre. Dette vil være naturlig ut fra at drifts- og investeringsutgiftene, og derigjennom også kapitalkostnadene, målt per innbygger normalt vil være høyere i mer griségrendte strøk. Gebyrene ser også ut til å variere mer mellom mindre kommuner enn mellom større.

Av kommunene som inngår i tallgrunnlaget, finansierer om lag 3 av 4 kommuner vann- og avløpstjenestene fullt ut eller tilnærmet fullt ut (> 95 prosent) gjennom gebyrene fra innbyggerne. Om lag én av 25 kommuner belaster innbyggerne for mindre enn to tredeler av selvkost gjennom årsgebyrene og finansierer det resterende ved hjelp av frie inntekter. Valle

finansierer mer enn $\frac{3}{4}$ av tjenestene ved frie inntekter og er med det den kommunen belaster innbyggerne for den minste andelen av hva det koster å produsere tjenestene.

Tabell 4.9 Gjennomsnittlig årsgebyr og standardavvik (vann, avløp og renovasjon), selvkostgrad (vann og avløp) og korrigerte frie inntekter i prosent av landsgjennomsnittet, gruppert etter kommunestørrelse¹

Innbyggertall	Antall kommuner	Gebyr	Standardavvik	Vedtatt selvkostgrad	Korrigert inntekt
Under 2064 innbyggere	69	8 383	1 850	88	124
2064 - 3941 innbyggere	78	8 871	1 865	97	107
3941 - 7054 innbyggere	83	8 514	1 566	100	102
7054 - 20 000 innbyggere	82	7 546	1 420	100	97
Over 20 000 innbyggere	46	6 508	1 184	100	96
Bergen, Stavanger, Trondheim	3	4 453	599	100	101
Kraftkommuner	16	7 146	1 151	77	193
Oslo	1	5 058	..	100	105
Landet	378	8 010	1 797	96	..

¹ Inntekt er korrigert for variasjoner i utgiftsbehov og inkluderer eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter. Det er oppgitt uveide gjennomsnitt i kolonnene for gebyrbeløp, korrigert inntekt og selvkostgrad.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Kommunal- og regionaldepartementet

Det er i første rekke mindre kommuner og kraftkommunene som prioriterer vann- og avløpstjenestene innenfor rammen av de frie inntektene, mens tendensen er at større kommuner i større grad finansierer tjenestene fullt ut gjennom gebyrer. Dette må ses i sammenheng med inntektsnivået i den enkelte kommune. Selv om enkelte kommuner med et relativt lavt inntektsnivå ikke dekker inn selvkost fullt ut gjennom brukerbetaling og motsatt, viser tabell 4.9 en tendens til at kommuner med høye inntekter belaster innbyggerne for en mindre andel av de samlede kostnadene innen vannforsyning og avløpstjenester, mens kommuner med lavere inntekter i større grad utnytter inntektpotensialet fullt ut.

5 Aktivitet i kommunesektoren

I dette kapitlet omtales investeringene og sysselsettingen i kommunal forvaltning. For en omtale av den samlede aktivitetsutviklingen i kommunal sektor vises det til kapittel 2.

5.1 Investeringer

Kommuneforvaltningens investeringer, målt ved bruttoinvesteringer i fast realkapital, har ligget på et relativt høyt nivå de siste årene. Bruttoinvesteringer er definert som anskaffelser fratrukket salg. Bruttoinvesteringene var på drøyt 43 milliarder kroner i 2009, en økning på mer enn 12,6 prosent sammenlignet med året før, målt i løpende priser. Den kraftige veksten i investeringene bidro dermed til det store underskuddet før lånetransaksjoner i kommuneforvaltningen i 2009.

Tabell 5.1 viser kommuneforvaltningens bruttoinvesteringer i fast realkapital fordelt på tjenesteområder for de tre siste årene.

Tabell 5.1 Kommuneforvaltningens bruttoinvesteringer i fast realkapital. Millioner kroner

	Samlede investeringsutgifter			Prosentvis endring 2008-09	Andel av totale anskaffelser i 2009
	2007	2008*	2009*		
Administrasjon	1 838	2 087	2 163	3,7	5,0
Barnehager	2 867	3 276	3 155	-3,7	7,2
Undervisning	10 821	10 945	13 858	26,6	31,8
Grunnskole	6 665	7 644	9 203		
Videregående skole	3 953	3 161	4 502		
Andre undervisningsformal	203	139	153		
Skolefritidsordning	32	26	26	-0,4	0,1
Helse- og sosialtjenester	6 220	4 995	5 345	7,0	12,3
Kommunehelsetjenester	196	214	307		
Tannhelsetjenester	186	177	148		
Pleie og omsorg	3 722	2 451	2 321		
Barne- og familievern	30	41	40		
Andre sosiale tjenester	2 086	2 111	2 530		
Tekniske tjenester mv.	9 424	11 186	12 059	7,8	27,7
Vann	2 294	2 576	2 834		
Avløp / kloakk	2 269	2 577	3 234		
Renovasjon	376	604	634		
Brannvern / feiling	328	347	349		
Samferdsel	3 378	4 197	4 360		
Andre tekniske tjenester	781	886	648		
Næringsøkonomiske formål	488	1 204	952	-20,9	2,2
Kultur og idrett	4 171	5 126	6 018	17,4	13,8
Sum	35 860	38 844	43 577	12,6	100,0
Sum i faste 2007-priser	35 860	36 676	40 239	9,7	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

* Foreløpige tall

Tabellen viser at litt over 31 prosent av de samlede investeringene i 2009 til undervisningssektoren, og investeringsveksten var høy i 2009, hele 26,6 prosent. Knappt 28

prosent av investeringene gikk til teknisk sektor, der vi blant annet finner tjenester knyttet til vannforsyning, kloakk, renovasjon og samferdsel. Investeringene knyttet til helse- og sosiale tjenester var i 2009 ca. 0,9 milliarder lavere i enn to år tidligere, i 2007. Investeringer i barnehagesektoren lå fortsatt i 2009 på et høyt nivå. Likevel - veksten synes å ha stoppet opp. For første gang på mange år var det i stedet en liten nedgang i barnehageinvesteringene. Investeringene til kultur- og idrettsformål hadde også kraftig vekst i 2009. Blant investeringene som trekker opp her finner vi ombyggingen av nasjonalanlegget for hopp, Holmenkollen

Av de samlede investeringene på om lag 43,6 milliarder kroner i 2009, viser grunnlagsdata at kommunene sto for ca. 71 prosent, fylker om lag 14 prosent, kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper som inkluderes i forvaltningen sto for nesten like mye som fylkene med om lag 13 prosent. Resten gikk til kirkene, i underkant av 2 prosent.

5.2 Sysselsetting

I kapittel 5.2 ser vi på utviklingen i sysselsettingen i kommuneforvaltningen ved hjelp av sysselsettingstall fra nasjonalregnskapet. Kommuneforvaltningen sammenlignes med statsforvaltningen og andre sektorer.

5.2.1 Sysselsetting i kommuneforvaltningen

I dette delkapitlet belyses nivå og utviklingen i samlet sysselsetting i kommuneforvaltningen ved hjelp av statistikk fra Statistisk sentralbyrå. Antall personer som er sysselsatt i kommuneforvaltningen, statsforvaltningen og øvrige sektorer er vist i tabell 5.2. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid på grunn av sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere (ikke-hjemmehørende personer) som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsaktivitet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Tabellen viser sysselsatte personer i form av gjennomsnittstall over et år.

Tabell 5.2: Sysselsatte personer etter sektor og næring. 1000 personer

	2007	2008*	2009*	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09	Andel av sysselsatte 2009
Kommuneforvaltningen	472,9	489,5	506,3	16,8	3,4	19,4
Offentlig administrasjon	55,9	57,3	58,1	0,8	1,4	
Undervisning	132,5	135,0	136,7	1,7	1,2	
Helse- og sosialtjenester	274,3	286,5	300,4	13,9	4,9	
Vann, avløp og renovasjon	4,6	4,9	5,1	0,1	2,8	
Kultur og idrett	5,6	5,8	6,0	0,2	3,9	
Statsforvaltningen	265,4	267,3	274,3	6,9	2,6	10,5
Andre sektorer	1 797,9	1 861,0	1 825,5	-35,5	-1,9	70,0
Sysselsatte personer i alt	2 536,2	2 617,9	2 606,1	-11,8	-0,5	100,0

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet (Statistisk sentralbyrå).

Tabellen viser at mer enn 506 000 personer var sysselsatt i kommuneforvaltningen i 2009. Dette tilsvarte 19,5 prosent av sysselsatte personer i alt. Denne andelen har økt i forhold til de siste årene, etter at den frem til 2008 har vært relativt stabil fra og med da ansvaret for spesialisthelsetjenesten og det fylkeskommunale barne- og familievernet ble overført til staten.

Til sammenligning sysselsatte statsforvaltningen 274 000 personer i 2009. Dette betyr at 30 prosent av de sysselsatte var ansatt i offentlig forvaltning.

Tabellen viser videre at den prosentvise veksten i sysselsettingen for kommuneforvaltningen var høyere enn sysselsettingsveksten totalt i 2009. Samlet sysselsetting sank med 0,5 prosent fra 2008 til 2009, mens kommuneforvaltningen hadde en vekst på 3,4 prosent. Økningen var klart sterkest i næringen for helse- og sosialtjenester, med en økning på i underkant av 14 000 personer eller 4,9 prosent. Det presiseres at definisjonen av helse- og sosialtjenester i nasjonalregnskapet omfatter mer enn pleie- og omsorgssektoren i KOSTRA. Blant annet inkluderer kategorien barnehager og primærhelsetjenesten. Dette må tas i betraktning når utviklingen i næringen skal vurderes.

Helse- og sosialtjenester og undervisning er de største næringene i kommuneforvaltningen. Etter disse kommer offentlig administrasjon, som økte med 1,4 prosent, mens undervisning økte med 1,2 prosent fra 2008 til 2009. Offentlig administrasjon inkluderer her blant annet brannvern, veier, og bistand og tilrettelegging for næringslivet, foruten ordinær administrasjon slik det defineres i KOSTRA.

Boks 5.1 Om statistikkgrunnlaget

SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk er basert på flere ulike registre der de viktigste er Rikstrygdeverkets arbeidstakerregister, Skattedirektoratets lønns- og trekkoppgaveregister og selvangivelsesregister, registeret over vernepliktige fra Vernepliktsverket, registeret over sivilarbeidere fra Siviltjenesteadministrasjonen og Enhets-/Bedrifts- og foretaksregisteret.

Sysselsatte er definert som antall lønnstakere og selvstendig næringsdrivende i alderen 15-74 år som utførte arbeid av minst én times varighet på referansetidspunktet, og personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende. For sysselsatte med flere arbeidsforhold i referanseuken, blir bare hovedarbeidsforholdet medregnet. Definisjonen av sysselsatte personer benyttet i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) tilsvarer definisjonen i registerstatistikken.

Registerstatistikken og AKU viser noe lavere samlet sysselsetting enn nasjonalregnskapet. Viktigste årsak til avvik er at registerstatistikken og AKU måler sysselsetting for bosatte i Norge, mens nasjonalregnskapet også inkluderer utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsaktivitet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide skip. I sysselsettingsberegningene for offentlig forvaltning i nasjonalregnskapet er det benyttet en indirekte metode med omregning av lønnskostnader fra offentlige regnskaper til årsverkstall og sysselsatte personer. Dette sammenholdes og avstemmes delvis mot registerstatistikk. Ved avstemning av samlet sysselsetting i Norge utnytter nasjonalregnskapet hovedsakelig informasjon fra AKU.

5.2.2 Sektorfordelt sysselsetting etter kommunestørrelse

Nasjonalregnskapet kan ikke brukes til å studere sysselsetting på kommunenivå. Til dette formålet må isteden Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk¹ benyttes. I og med at disse to statistikkene baseres på ulike kilder, vil man få noen avvik i tallene. Forskjellene på de to statistikkene omtales i boks 5.1.

¹ <http://www.ssb.no/regsys/>

Tabell 5.3 viser hvordan sysselsettingen fordeler seg mellom ulike sektorer avhengig av størrelsen på bostedskommunen. Andelen sysselsatte som arbeider i kommuneforvaltningen øker med avtagende innbyggertall. I kommunene med under 3 000 innbyggere, arbeider over en fjerdedel i kommunal sektor. I kommunene Bjarkøy, Kvæningen og Nesseby arbeider over 40 prosent av de sysselsatte i kommuneforvaltningen, og dermed har disse kommunene den største andelen sysselsatte i kommuneforvaltningen. I Oslo kommune arbeider mindre enn 12 prosent av de sysselsatte i kommuneforvaltningen, noe som plasserer dem i den andre enden av skalaen.

Mønsteret er motsatt for statsforvaltningen. Andelen sysselsatte i statsforvaltningen øker med økende kommunestørrelse. I Oslo arbeidet i overkant av 14 prosent av de sysselsatte i statsforvaltningen, og i de øvrige kommunene med over 50 000 innbyggere arbeidet 13 prosent i statsforvaltningen. I denne kommunegruppen hadde Tromsø den største andelen sysselsatte i statsforvaltningen på i underkant av 24 prosent.

Tabell 5.3: Sysselsatte fordelt etter sektor og størrelse på bostedskommune. Prosent av sysselsatte totalt

	Kommuner ¹	Fylkes- kommuner	Stats- forvaltningen	Andre sektorer	I alt	Andel av totalt sysselsatte
Hele landet	17,4	1,7	10,5	70,4	100,0	100,0
Oslo	11,8	0,4	14,5	73,3	100,0	12,6
Over 50 000 innb.	14,8	1,8	13,0	70,3	100,0	24,3
20-50 000 innb.	16,5	2,0	10,9	70,6	100,0	22,7
10-20 000 innb.	18,4	2,0	9,3	70,3	100,0	16,0
5-10 000 innb.	20,8	2,1	7,2	69,9	100,0	12,7
3-5 000 innb.	23,7	1,8	5,6	69,0	100,0	6,0
Under 3 000 innb.	27,3	1,5	5,3	65,9	100,0	5,7

¹ Inkludert Oslo

Kilde: Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk

Andelen som ikke er sysselsatt i offentlig forvaltning utgjorde på landsbasis 70,4 prosent. Sysselsettingen i andre sektorer mye av det samme hovedmønsteret som statsforvaltningen. Imidlertid er det ulikheter på to punkter. De fire kommunegruppene med innbyggertall fra 5 000 og oppover (men eks. Oslo) er veldig like med rundt 70 prosent ansatt i andre sektorer. I andre enden av skalaen er andelen av sysselsatte i andre sektorer vesentlig lavere i kommuner med under 3 000 innbyggere enn i kommunene med 3 000 til 5 000 innbyggere.

6 Priser og kostnader

6.1 Kommunal deflator

Kostnadsdeflatoren for kommunesektoren utarbeides i Finansdepartementet i forbindelse med utformingen av det økonomiske opplegget for sektoren. Den beregnes som et veid gjennomsnitt av anslått lønnsvekst og kjøp av varer og tjenester i driften og til investeringer. Beregningen av pristall for kommunene er en integrert del av tallarbeidet i tilknytning til nasjonalbudsjettene, og utgjør en del av grunnlaget for vurderinger av utviklingen og utsiktene for norsk økonomi.

Deflatoren benyttes blant annet til å beregne realveksten i kommunesektorens inntekter. Fordi anslag på den kommunale deflatoren for det enkelte år vil være usikre, vil det også være usikkerhet knyttet til beregnet realvekst i kommunesektorens inntekter.

I Nasjonalbudsjettet 2010, som ble lagt fram i oktober 2009, ble den kommunale deflatoren beregnet til 3,1 prosent. I Revidert Nasjonalbudsjett 2010 ble anslått lønnsvekst i 2010 nedjustert fra 3½ til 3¼ prosent. Den kommunale deflatoren ble holdt uendret på 3,1 prosent, fordi økte energipriser trakk i motsatt retning. I Nasjonalbudsjettet 2011 er deflatoren for 2010 oppjustert til 3¼ prosent fordi lønnsoppjøret i kommunesektoren kom ut noe høyere enn anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2010.

Vedlegg 6 viser utviklingen i deflatoren og de ulike kostnadskomponentene de siste årene. En mer detaljert oversikt over vare- og tjenestegrupper og anslått prisvekst de siste årene ble gitt i vedlegg 6 i aprilrapporten 2010.

6.2 Lønn og lønnsutvikling

Lønnskostnadene er den klart største utgiftsposten i kommunesektoren. I dette avsnittet ses det nærmere på gjennomsnittlig årslønn og årslønnsvekst i kommunesektoren, men også årslønnsvekst for noen av de andre forhandlingsområdene.

Tabell 6.1 Årslønnsvekst per årsverk i prosent og lønn per årsverk 2009 for noen store forhandlingsområder

Forhandlingsområde	Gjennomsnittlig årslønnsvekst			Lønn per årsverk 2009	Lønn heltidsansatte 2009
	1999-2004	2004-2009	2009		
Alle gruppene/områdene	4,6	4,7	4,2	418 800	
Industri i alt (NHO)	4,6	4,8	4,2	445 100	
Industriarbeidere (NHO)	4,3	4,4	3,9	367 400	
Industrifunksjonærer (NHO)	4,9	5,1	4,5	560 000	
Varehandel (HSH)	4,4	3,9	1,8		383 300
Finanstjenester	4,7	5,6	0,4		524 500
Statsansatte	4,5	4,8	4,4	428 700	
Kommuneansatte (KS inkl. bedr.medl.) ¹	4,3	4,7	4,6	382 400	
Undervisningspersonell i kommunal sektor ²	6,1	3,9	4,4	429 000	
Helseforetak (NAVO)	-	4,7	5,1	432 400	
Øvrige bedrifter (NAVO)	-	4,6	4,0	409 700	

¹ I perioden 1999 til 2004 er tallene for kommuneansatte eksklusiv Oslo kommune. Fra og med 2005 er Oslo kommune inkludert. Fra og med 2004 omfattes også undervisningsstillinger Disse var ikke med frem til 2003 fordi de ikke var en del av det kommunale tariffområde. Fra og med 2004 omfatter tallene også undervisningspersonell (med ett unntak: undervisningspersonell i Oslo inngår ikke i tallene for verken kommuneansatte eller undervisningspersonell i årene 2004 og 2005).

² Undervisningsstillinger var en del av det statlige tariffområde frem til 1. mai 2004 mens det siden er en del av det kommunale tariffområde. I 2004 og 2005 omfattet tallene undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse ekskl. Oslo kommune. Fra 2006 er Oslo kommune inkludert.

Kilde: Etter inntektsoppjørene 2010, Rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene, 21. juni 2010.

Tabell 6.1 viser at gjennomsnittlig årslønnsvekst for alle grupper i 2009 var på 4,2 prosent. Det var ansatte innen helseforetak som hadde den høyeste årslønnsveksten med 5,1 prosent, mens ansatte innenfor finanstjenester hadde den laveste veksten med 0,4 prosent (skyldes nedgang i bonus). Kommuneansatte hadde en årslønnsvekst på 4,6 prosent, mens undervisningspersonell i kommunal sektor og statsansatte hadde en årslønnsvekst på 4,4 prosent.

I perioden 1999 til 2004 hadde undervisningspersonell en noe sterkere årslønnsvekst enn de øvrige forhandlingsområdene med 6,1 prosent, mens kommuneansatte (eksklusiv undervisningspersonell) og industriarbeidere hadde lavere årslønnsvekst enn de andre områdene med 4,3 prosent. I perioden 2004 til 2009 var den årlige årslønnsveksten høyest for arbeidstakere innen finanstjenester med 5,6 prosent og lavest for undervisningspersonell i kommunal sektor og varehandelen med 3,9 prosent. Kommuneansatte hadde i denne perioden en årslønnsvekst på 4,7 prosent, noe høyere enn den gjennomsnittlige lønnsvekst for alle gruppene som var på 4,5 prosent. Tallene for kommuneansatte i denne perioden (2004-2009) var inklusiv undervisningspersonell.

Tabell 6.2 viser gjennomsnittlig månedsførtjeneste (grunnlønn pluss faste og variable tillegg) per 1.12.09 og prosentvis vekst fra 1.12.08 til 1.12.09 for kommunalt ansatte fordelt på tjenestested. Tallene for lønnsveksten i tabell 6.1 og 6.2 er derfor ikke direkte sammenliknbare. I tabell 6.1 ser vi på gjennomsnittlig årslønnsvekst, mens vi i tabell 6.2 ser på endringer i månedsførtjenesten per 1.12 de enkelte år.

Tabell 6.2 Kommunal forvaltning. Antall avtalte årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste x 12 per 1.12.09. Prosentvis vekst i månedsførtjeneste fra året før og gjennomsnittlig årlig vekst 1.12.04-1.12.09. Fordelt på kommunale sektorer ¹

	Årsverk per 1.12.09	Månedsførtj.x12 per 1.12.09	Gj.snittlig årlig prosentvis vekst 1.12.04-1.12.09	Prosentvis vekst 1.12.08-1.12.09
I alt	335 100	387 300	4,3	3,4
Av dette:				
Sentraladministrasjon	22 000	401 400	5,3	4,2
Grunnskole	76 200	402 600	3,4	3,3
Videregående	30 800	430 600	3,8	3,3
Barnehager	36 200	329 400	4,4	3,4
Pleie og omsorg	119 800	382 800	5,0	3,2
Kultur	6 300	375 100	4,7	3,7
Teknisk	20 800	383 000	5,1	4,0

¹ Årsverkstallene i denne tabellen vil avvike fra årsverkstallene i avsnitt 2.6 på grunn av grupperingsforskjeller og forskjeller i statistikkilde.

Kilde: Lønns- og personalstatistikk. PAI/KS

I kommuneforvaltningen var gjennomsnittlig månedsførtjeneste per 1.12.09 høyest innenfor videregående skole og grunnskolen, og lavest i barnehager.

Den største økningen i månedsførtjenesten fra 2008 til 2009 var innen sentraladministrasjonen med 4,2 prosent, mens den laveste veksten hadde pleie og omsorg med 3,2 prosent. De siste 5 årene har det vært størst lønnsøkning innenfor sentraladministrasjonen med en gjennomsnittlig årlig vekst på 5,3 prosent og lavest innenfor grunnskole og videregående skole med henholdsvis 3,4 prosent og 3,8 prosent. Veksttallene for grunnskole og videregående opplæring er påvirket av strukturendringene innenfor skolesektoren ved at eldre lærere som går av med pensjon erstattes av yngre lærere med langt lavere lønn. Det er også en lavere andel skoleledere enn tidligere år. Dette fører til at lønnsveksten innen skoleverket blir noe lavere enn for andre grupper, fordi glidningen da blir negativ

7 Netto driftsresultat og andre regnskapsresultater

Dette kapitlet¹ omhandler utviklingen i og sammenhengen mellom ulike resultater fra kommuneregnskapene. Vi ser nærmere på utviklingen i brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger. Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for mål på økonomisk balanse i kommunesektoren.

I 2009 var netto driftsresultat på 3,0 prosent. Dette var en klar økning fra 2008 da netto driftsresultat var nede i 0,4 prosent. Fra 2008 til 2009 økte netto driftsresultat i kommunene utenom Oslo fra -0,6 til 2,7 prosent. I Oslo sank netto driftsresultat fra 3,9 til 3,2 prosent, mens fylkeskommunene (utenom Oslo) hadde en økning fra 2,9 til 4,5 prosent. For kommunesektoren samlet kom økningen i netto driftsresultat både som følge av reduserte netto renteutgifter inkludert ekstraordinære gevinster på finansielle plasseringer og økt brutto driftsresultat. Brutto driftsresultat økte fra 3,8 prosent i 2008 til 4,8 prosent i 2009, mens netto renteutgifter og avdrag gikk ned fra 3,4 prosent i 2008 til 1,8 prosent i 2009.

Det var primært kommunene som hadde ekstraordinære gevinster på finansielle plasseringer i 2009. Dette utgjør om lag 1 prosent av kommunenes driftsinntekter.

I 2009 hadde 18 prosent av kommunene negativt netto driftsresultat, en nedgang fra 49 prosent i 2008. Antallet kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (Robek) er på samme nivå som i fjor. Ingen fylkeskommuner hadde negativt driftsresultat i 2009.

Utvalget anbefaler at netto driftsresultat over tid bør utgjøre om lag tre prosent av driftsinntektene. I den siste tiårsperioden er det tre år 2005, 2006 og 2009 hvor netto driftsresultat har vært lik tre prosent eller høyere og syv år hvor det har vært lavere.

7.1 Netto driftsresultat for kommunesektoren samlet

I 2009 var netto driftsresultat i kommunesektoren på 3,0 prosent av driftsinntektene. Dette var 2,6 prosentenheter høyere enn i 2008. I likhet med netto driftsresultat viste også brutto driftsresultat (utenom avskrivninger) en økning fra 2008 til 2009. Brutto driftsresultat var på 4,8 prosent i 2009. Dette var 1,0 prosentenheter høyere enn i 2008.

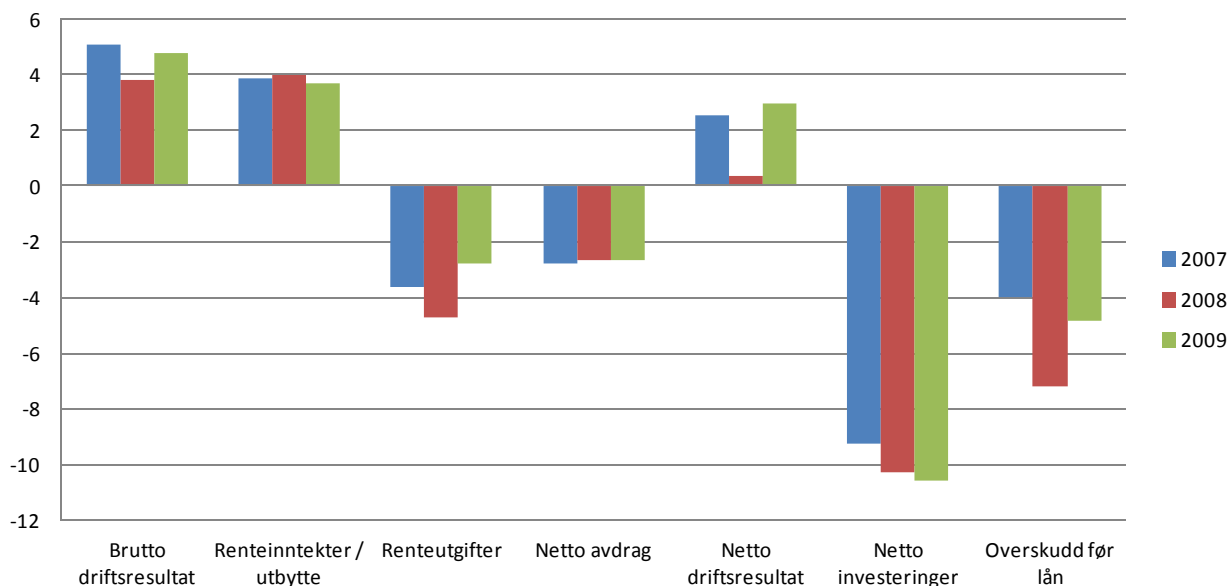
Tabell 7.1 Utviklingen i brutto og netto driftsresultat målt i prosent av de totale driftsinntektene for kommunesektoren samlet 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Brutto driftsresultat	5,5	7,5	5,1	3,8	4,8
Netto driftsresultat	3,6	5,5	2,5	0,4	3,0

Figur 7.1 viser utviklingen i brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger for årene 2007-2009. Figuren viser at økningen i netto driftsresultat fra 2008 til 2009 var en følge av reduserte renteutgifter og økt brutto driftsresultat. Renteutgiftene inkluderer tap på finansielle plasseringer, og nedgangen i renteutgiftene fra 2008 til 2009 må ses i sammenheng med

¹ Kapitlet baserer seg på KOSTRA-tall for kommuneregnskapene. Kommunale foretak mv. inngår ikke i tallgrunnlaget. Utvalget regner med at kvaliteten på konserntallene etter hvert vil bli god nok til at disse kan brukes.

at en god del kommuner hadde tap på finansielle plasseringer i 2008. Dette ble snudd til at de samme kommunene hadde ekstraordinære gevinster på finansielle plasseringer i 2009. De ekstraordinære gevinstene utgjør om lag 1 prosent av kommunenes driftsinntekter eller om lag $\frac{3}{4}$ prosent av samlede driftsinntekter til kommunesektoren. I forhold til driftsinntektene var det en svak nedgang i renteinntekter og utbytte fra 2008 til 2009, mens netto avdrag har ligget stabilt i hele perioden 2007-2009. Når netto driftsresultat økte med 2,6 prosentenheter i forhold til driftsinntektene fra 2008 til 2009, kom 1,6 prosentenheter som følge av at netto renteutgifter og avdrag gikk ned i forhold til driftsinntektene og 1,0 prosentenheter som følge av at driftsutgiftene økte mindre enn driftsinntektene.

Figur 7.1 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune og fylkeskommunekassene 2007-2009

Figur 7.1 viser også utviklingen i overskudd før lån. Overskudd før lån betyr isolert sett en nedgang i kommunenes nettogjeld, mens underskudd før lån isolert sett betyr en økning. Underskudd før lån gikk ned fra 7,2 prosent av driftsinntektene i 2008 til 4,9 prosent i 2009. Når underskudd før lån gikk ned med 2,3 prosentenheter i forhold til driftsinntektene fra 2008 til 2009, kom 1,6 prosentenheter som følge av lavere netto renteutgifter, 1,0 prosent som følge av høyere brutto driftsresultat, mens økte netto investeringsutgifter trakk i motsatt retning med -0,3 prosent. Det vil si at nedgangen i underskuddet skyldtes forhold på driftssiden. Investeringsutgiftene fratrukket investeringsinntektene økte fra 10,3 prosent av driftsinntektene i 2008 til 10,6 prosent i 2009.

7.2 Netto driftsresultat for kommunene

Kommunene eksklusive Oslo hadde i 2009 et netto driftsresultat på 2,7 prosent av driftsinntektene. Dette var en økning på 3,3 prosentenheter i forhold til 2008, jf. tabell 7.2. Av økningen kan 0,9 prosentenheter henføres til høyere brutto driftsresultat (ekskl. avskrivninger), mens sum netto renteutgifter og avdrag gikk ned med 2,4 prosentenheter i forhold til driftsinntektene. Økningen i netto driftsresultat skyldes således først og fremst at sum netto renteutgifter og avdrag har gått ned, men også det at driftsutgiftene har økt mindre enn driftsinntektene har bidratt til økt netto driftsresultat i 2009.

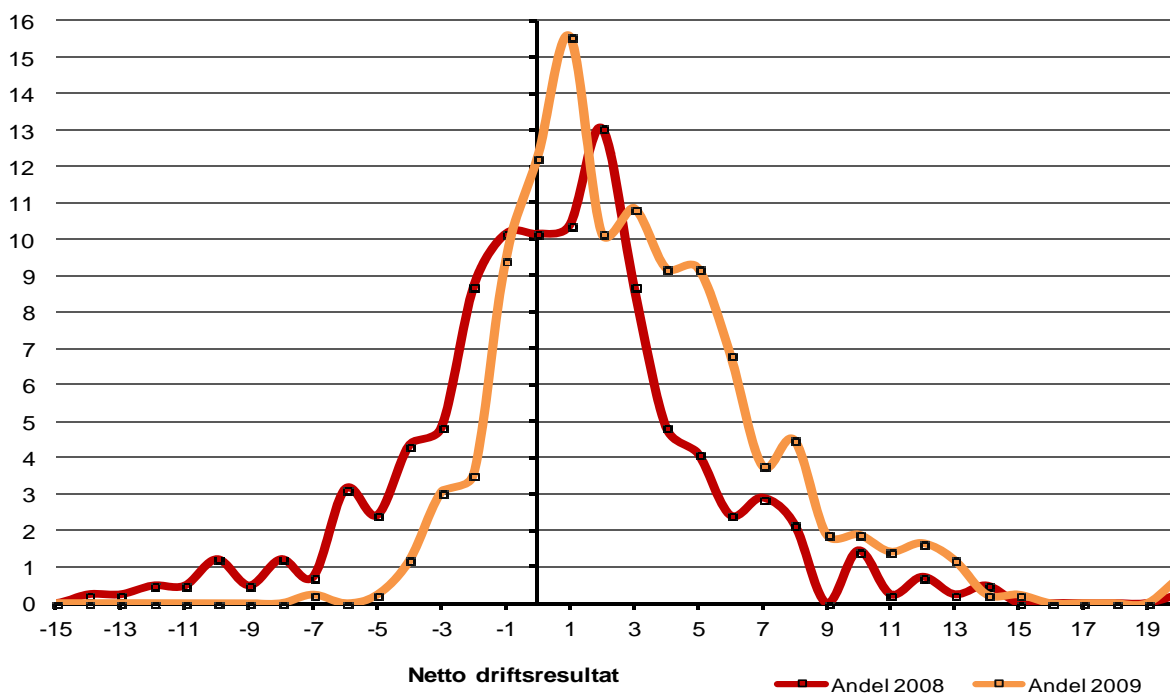
Tabell 7.2 Utviklingen i brutto og netto driftsresultat ¹ i prosent av totale driftsinntekter for kommunene utenom Oslo og Oslo 2005-2009

	Kommunene uten Oslo		Oslo	
	Brutto driftsresultat.	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto driftsresultat
2005	5,8	3,5	4,0	3,6
2006	7,5	5,3	7,7	8,0
2007	5,4	1,9	3,6	4,6
2008	4,1	-0,6	2,3	3,9
2009	5,0	2,7	1,8	3,2

¹ Brutto driftsresultat eks. avskrivninger

I Oslo kommune utgjorde netto driftsresultat 3,2 prosent av driftsinntektene i 2009, mot 3,9 prosent i 2008. Nedgangen i netto driftsresultat i Oslo på 0,7 prosentenheter er summen av at brutto driftsresultat (ekskl. avskrivninger) gikk ned med 0,5 prosentenheter og økte netto renteutgifter og avdrag på 0,2 prosentenheter.

Andel i prosent

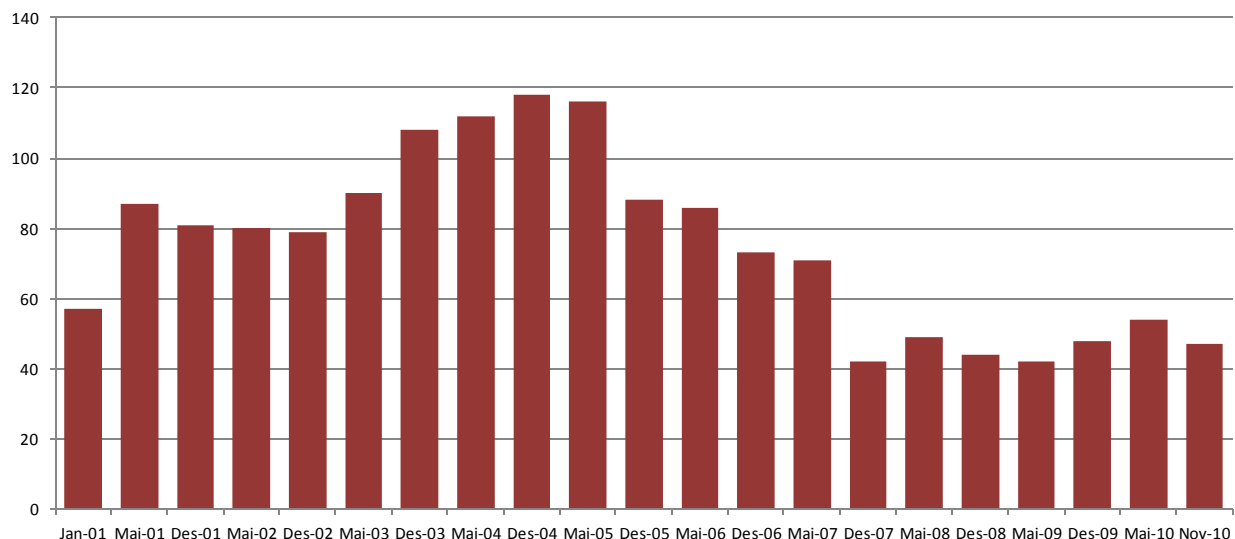
Figur 7.2 Spredning i netto driftsresultat, i prosent av driftsinntekter. Andel kommuner i prosent. Kommunekassene utenom Oslo. 2008 og 2009 ¹

¹ Figuren viser kun de kommuner som har netto driftsresultat mellom -15 prosent og 20 prosent. Det er 6 kommuner som har netto driftsresultat lavere enn -15 prosent, mens det er 4 kommuner som har større enn 20 prosent.

Figur 7.2 viser hvordan netto driftsresultat varierte kommunene imellom i 2008 og 2009. Figuren viser at det var betydelige forskjeller kommunene i mellom både i 2008 og 2009. Figuren viser videre at det var flere kommuner som hadde høye netto driftsresultat i 2009 enn i 2008, mens det i 2008 var flere kommuner som hadde lave netto driftsresultat enn i 2009. I 2009 hadde om lag 40

prosent av kommunene utenom Oslo netto driftsresultat på mellom -1 og 3 prosent og om lag 55 prosent av kommunene netto driftsresultat på mellom -2 og 4 prosent. Resten av kommunene hadde høyere eller lavere netto driftsresultat enn dette.

Det ble i løpet av 2009 færre kommuner med et akkumulert merforbruk. Ved utgangen av året hadde i alt hadde i underkant av 100 kommuner et akkumulert merforbruk. Samlet utgjorde dette nærmere 1,9 milliarder kroner. Av disse kommunene hadde om lag 25 kommuner oppsparte, frie driftsmidler som i beløp oversteg underskuddet. Disse kommunene kan i utgangspunktet dekke inn hele underskuddet ved å bruke av sine oppsparte midler. De resterende 75 kommunene må helt eller delvis dekke inn det akkumulerte underskuddet gjennom framtidig sparing (positive netto driftsresultat), mot 95 kommuner ved utgangen av 2008. De fleste Robek-kommunene hører til i denne gruppen. Ved inngangen til november 2009 var i alt 47 kommuner oppført i registeret, jf. figur 7.3. Dette er samme antall som på tilsvarende tidspunkt i 2008. I tillegg er det rundt 20 kommuner med et akkumulert merforbruk som helt eller delvis stammer fra 2008. Disse kommunene må dekke inn 2008-underskuddet i 2010 for ikke å bli meldt inn i Robek sommeren 2011, i etterkant av at kommunestyret har vedtatt årsregnskapet for 2010.

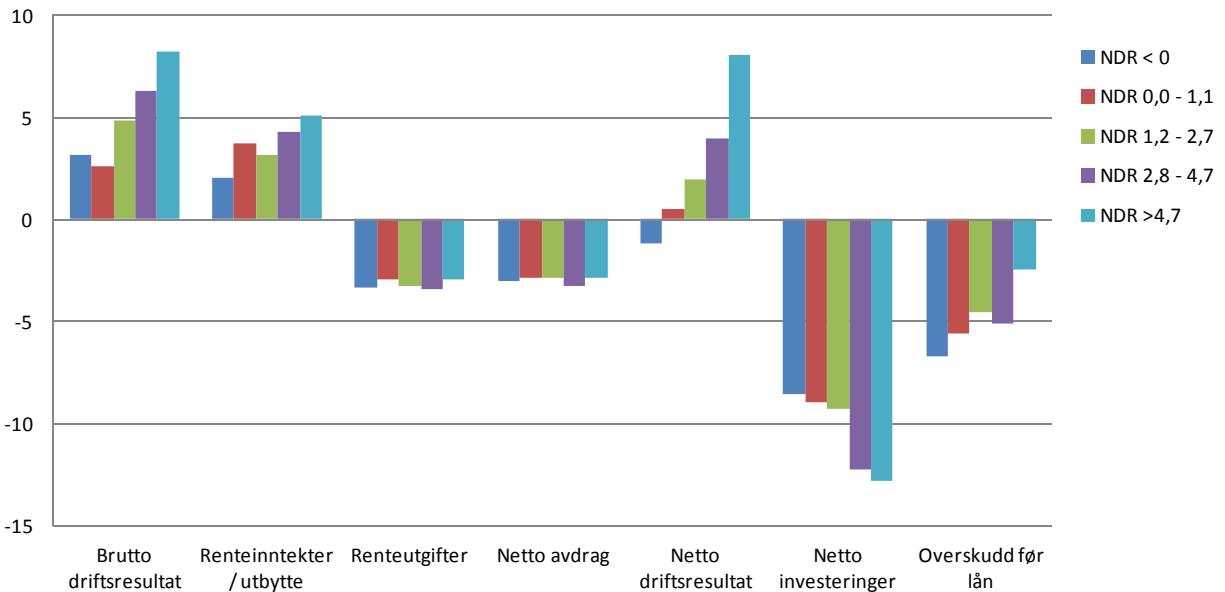

Figur 7.3 Antall kommuner oppført i ROBEK. Januar 2001-november 2009

I figur 7.4 er kommunene utenom Oslo sortert i fem grupper etter netto driftsresultat i 2009, der hver gruppe har om lag like mange innbyggere.

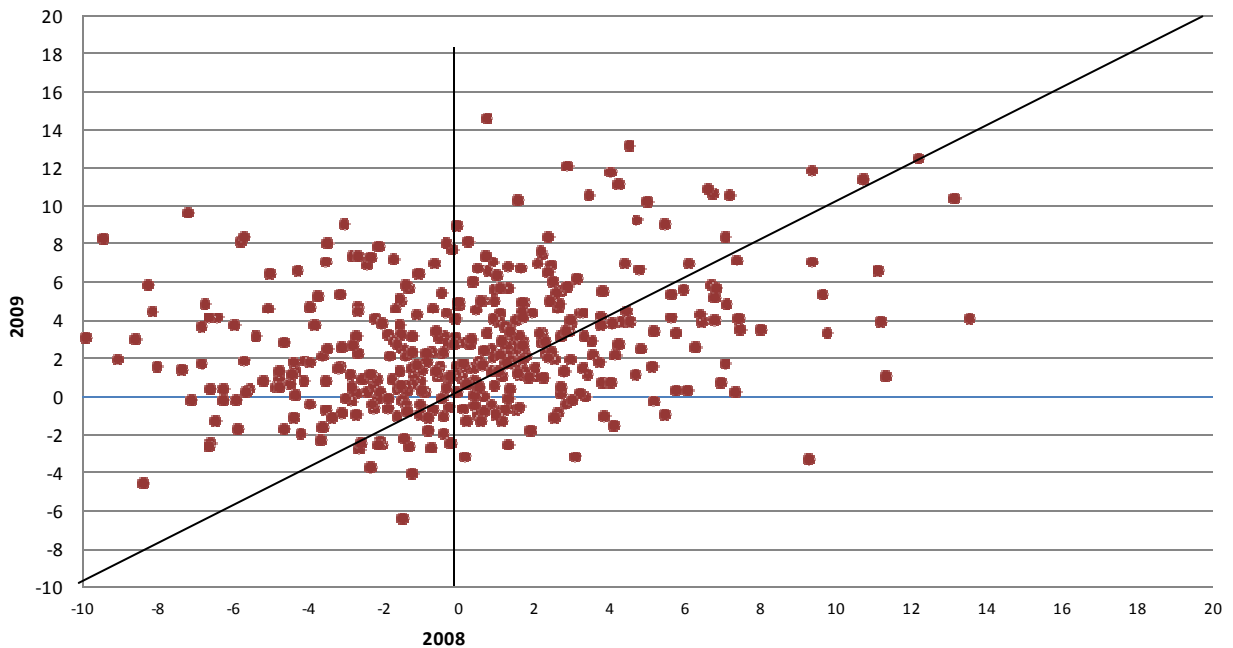
Figur 7.4 viser at kommuner med lavt netto driftsresultat også hadde lavt brutto driftsresultat og vice versa. Figuren viser videre at det var større forskjeller i netto driftsresultat kommunene imellom enn i brutto driftsresultat. Det betyr at forskjellen spesielt i netto renteinntekter øker forskjellene i netto driftsresultat. De kommunene som hadde lavest brutto driftsresultat i gjennomsnitt hadde også lavest netto renteinntekter. Figuren viser videre at det er små forskjeller i netto renteutgifter og avdrag mellom gruppene.

Det kan også leses av figur 7.4 at det var kommunene med de høyeste netto driftsresultatene som hadde de høyeste netto investeringsutgiftene og de laveste underskuddene før lån.

Figur 7.4 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter netto driftsresultat i 2009

Det er interessant å se på i hvilken grad det er de samme kommunene som har høye og lave netto driftsresultater fra år til år. I figur 7.5 er kommunene plottet inn slik at den vannrette aksen (x-aksen) viser netto driftsresultat i 2008 og den loddretteaksen (y-aksen) viser netto driftsresultat i 2009.

Figur 7.5 Netto driftsresultat, 2008 og 2009. Kommunene utenom Oslo. Prosent av driftsinntekt

Kommunene til venstre for y-aksen hadde negativt netto driftsresultat i 2008. Kommunene til venstre for y-aksen som samtidig ligger under x-aksen hadde negativt netto driftsresultat i både 2008 og 2009, mens kommunene som ligger til venstre for y-aksen og over x-aksen hadde negativt netto driftsresultat i 2008 og positivt netto driftsresultat i 2009. Figur 7.5 viser at om lag 3/4 av kommunene som hadde negativt netto driftsresultat i 2008 hadde snudd dette til positivt netto driftsresultat i 2009.

Samtidig viser figur 7.5 at om lag 1/8 av kommunene med positivt netto driftsresultat i 2008 kom ut med negativt netto driftsresultat i 2009. Dette gjaldt kommunene som ligger til høyre for y-aksen og under x-aksen. Kommunene som ligger til høyre for y-aksen og over x-aksen hadde positive netto driftsresultater i både 2007 og 2008.

Det er videre en tendens til at det er flere blant kommunene med svake driftsresultater i 2008 som har økt netto driftsresultat fra 2008 til 2009 enn blant kommunene med høye netto driftsresultater i 2008. Samlet sett hadde 74 prosent av kommunene høyere netto driftsresultat i 2009 enn i 2008. Av kommunene med negativt netto driftsresultat i 2008 hadde 93 prosent av kommunene høyere netto driftsresultat i 2009, mens tilsvarende andel for kommunene med positivt netto driftsresultat i 2008 var 55 prosent.

Tabell 7.3 viser antall kommuner med negative netto driftsresultat i et eller flere av årene fra 2005 til 2009 fordelt på kommunestørrelse.

Tabell 7.3 Antall kommuner og prosentvis andel kommuner i hver gruppe med negativt netto driftsresultat 2005-2009. Kommunene er gruppert etter innbyggertall. Kommunene eksklusive Oslo

Innbyggertall	Antall kommuner					Prosentvis andel av alle kommunene i gruppen				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
<3 000	33	6	37	65	26	21	4	23	41	16
3 000-5 000	15	4	20	33	14	19	5	27	45	20
5 000-10 000	16	6	39	48	13	18	7	42	55	13
10 000-20 000	10	3	15	32	12	17	5	27	58	26
20 000-50 000	1	1	12	21	9	3	3	34	55	24
>50 000	0	0	1	9	1	0	0	8	75	8
I alt	75	20	124	208	75	17	5	29	49	18

I 2009 hadde 18 prosent av kommunene (75 kommuner) negativt netto driftsresultat, mens det i 2008 var 49 prosent av kommunene (208 kommuner) som hadde negativt netto driftsresultat. Det var blant kommuner med 10 000 - 20 000 innbyggere at andelen kommuner med negativt driftsresultat var størst i 2009, mens andelen kommuner med negativt netto driftsresultat var lavest blant kommuner med over 50 000 innbyggere. Av kommunene med 10 – 20 000 innbyggere hadde 26 prosent (12 kommuner) negativt netto driftsresultat, mens 8 prosent (1 kommune) av kommunene med over 50 000 innbyggere hadde negativt netto driftsresultat.

I tabell 7.4 undersøker vi i hvilken grad det er de samme kommunene som hadde negativt netto driftsresultat i de forskjellige årene. I 2009 hadde 75 kommuner et negativt netto driftsresultat. Av disse hadde 14 kommuner et negativt netto driftsresultat hvert av de siste tre årene. Til sammen er det 272 kommuner som har hatt negativt netto driftsresultat minst et av de siste tre årene og 116

kommuner der summen av netto driftsresultat de tre siste årene var mindre enn null. Det betyr at det er 156 kommuner som ikke har hatt negativt netto driftsresultat i noen av de tre siste årene. Det er blant kommunene med mindre enn 3 000 innbyggere at andelen kommuner som ikke hatt negativt netto driftsresultat de siste 3 årene er størst med 45 prosent (73 kommuner), mens andelen kommuner som ikke har hatt negativt netto driftsresultat de siste 3 årene er lavest blant kommuner med 50 000 innbyggere og over med 25 prosent (3 kommuner).

Tabell 7.4 Antall kommuner med negativt netto driftsresultat i hhv. alle de tre siste årene, i to av de tre siste årene og i et av de siste tre årene, og hvilken andel dette utgjør av kommunegruppen. Kommunene er gruppert etter innbyggertall

	Kommunegruppe						I alt (prosent)	I alt (antall)
	Under 3 000	3 000 - 5 000	5 000 - 10 000	10 000 - 20 000	20 000 - 50 000	Over 50 000		
1. Andel kommuner som hadde negativt netto driftsresultat i 2009	16	20	13	26	24	8	18	75
2. Andel kommuner med negativ sum netto driftsresultat de tre siste årene (2007, 2008 og 2009)	17	28	33	39	42	8	27	116
3. Andel kommuner med negativt netto driftsresultat alle de tre siste årene	3	3	3	0	11	0	3	14
4. Andel kommuner med negativt netto driftsresultat i to av de siste tre årene.	19	25	31	40	24	17	25	108
5. Andel kommuner med negativt netto driftsresultat i ett av de siste tre årene.	33	35	34	28	39	58	35	150
6. Andel kommuner med negativt netto driftsresultat i minst et av 3 siste årene. Summen av (3-5)	55	63	68	68	74	75	64	272
7. Andel kommuner som ikke har hatt negativt netto driftsresultat i noen av de 3 siste årene(2007, 2008 og 2009)	45	37	31	32	26	25	36	156
8. Antall kommuner i alt i	162	75	88	55	37	12	429	429

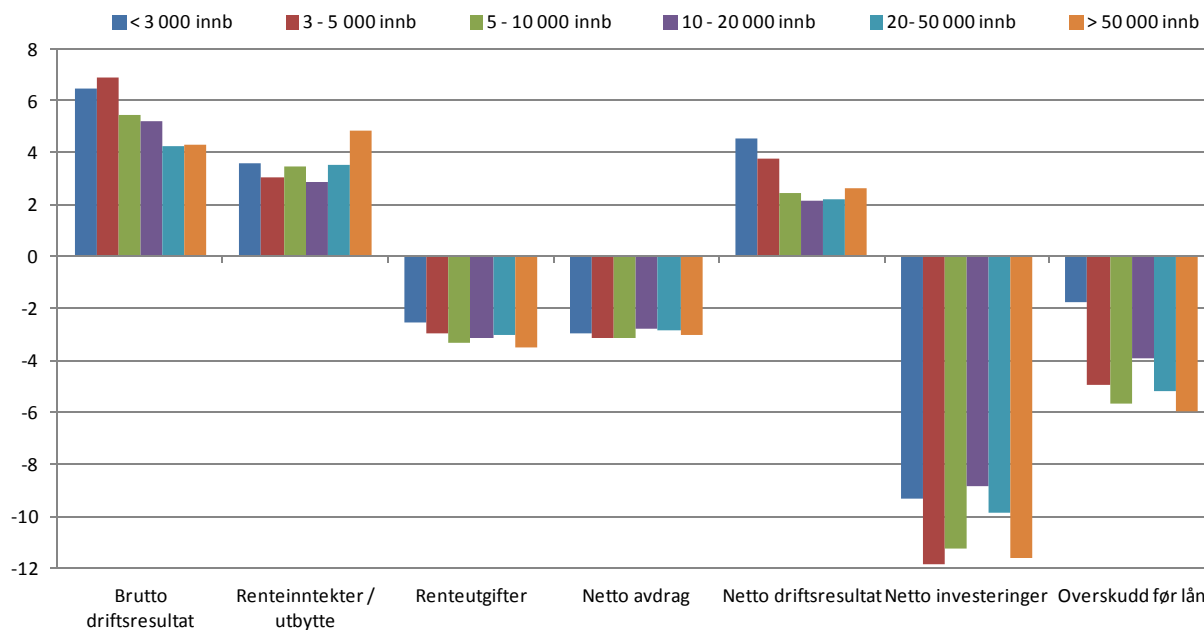
7.3 Netto driftsresultat fordelt på grupper av kommuner

7.3.1 Kommunene gruppert etter innbyggertall

Figur 7.6 viser i hvilken grad brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger varierte etter kommunestørrelse i 2009.

I 2009 var det kommuner med under 3 000 og mellom 3 000-5 000 innbyggere som hadde de høyeste netto driftsresultatene. I 2009 var netto driftsresultat i disse kommunegruppene på henholdsvis 4,5 og 3,8 prosent. De relativt høye netto driftsresultatene i disse kommunegruppene har bakgrunn i at de også hadde relativt høye brutto driftsresultater.

Det var kommunene med mellom 10 000 og 20 000 innbyggere og kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere som hadde de laveste netto driftsresultatene i 2009. I disse kommunegruppene var netto driftsresultat på henholdsvis 2,1 og 2,2 prosent.

Figur 7.6 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter innbyggertall i 2009

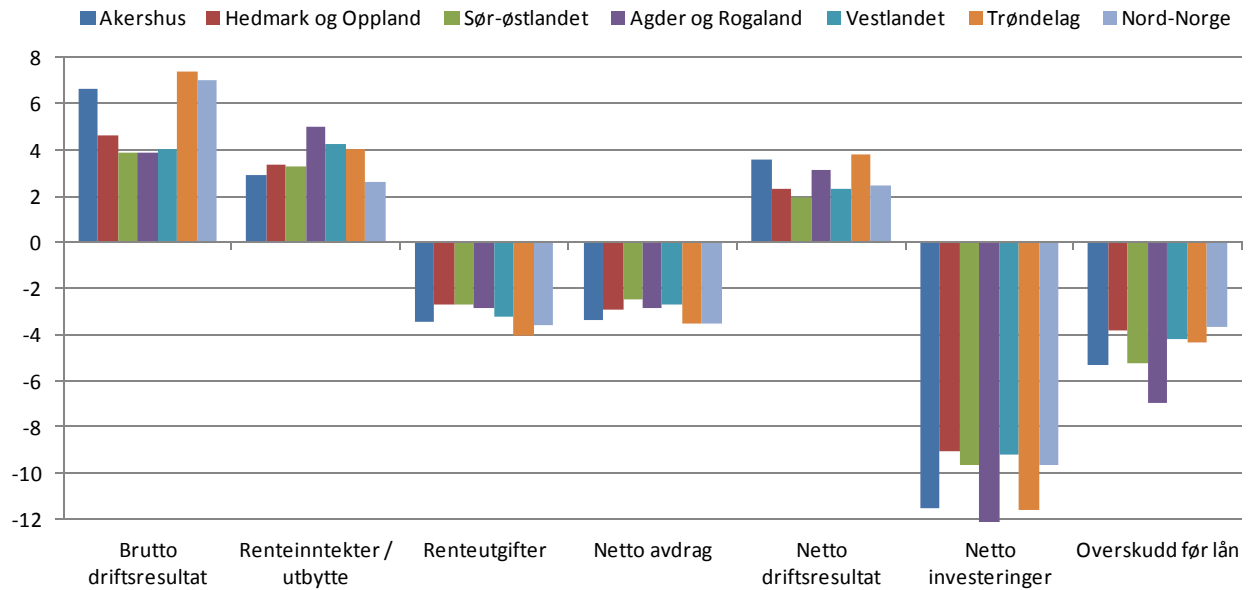
Underskudd før lån var lavest i kommunene med under 3 000 innbyggere. Dette har bakgrunn i at disse kommunene hadde relativt høye brutto driftsresultater, relativt høye netto renteinntekter og relativt lave netto investeringer. Kommunene med over 50 000 innbyggere hadde høyest underskudd før lån. Dette har bakgrunn i at disse kommunene hadde relativt høye netto investeringsutgifter og relativt lavt brutto driftsresultat, mens relativt høye netto renteinntekter trakk i motsatt retning.

7.3.2 Kommunene gruppert etter landsdel

I 2009 var netto driftsresultat høyest i kommunene i Trøndelag med 3,8 prosent og i kommunene i Akershus med 3,6 prosent. De høye netto driftsresultatene i kommunene i Trøndelag og Akershus har sitt utspring i høye brutto driftsresultat.

Netto driftsresultat var lavest i kommunene på Sør-Østlandet med 1,9 prosent. Det var relativt lave brutto driftsresultater som var den viktigste årsaken til dette.

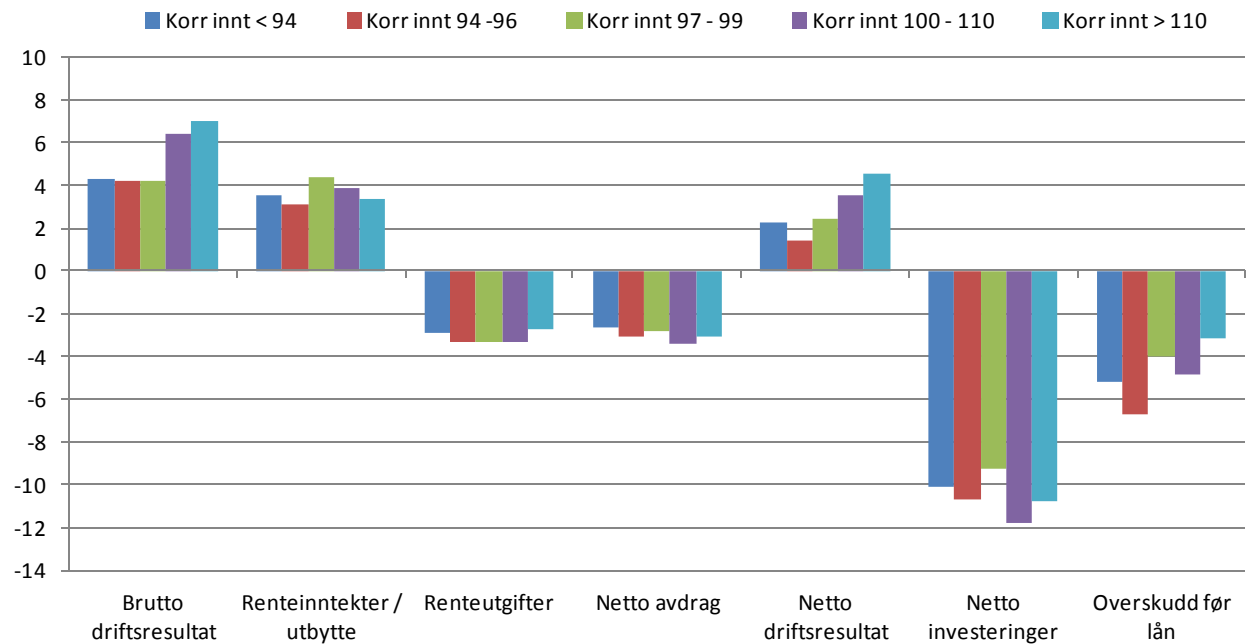
Underskudd før lån var høyest i kommunene i Agder og Rogaland. Det var relativt høye netto investeringsutgifter som var den viktigste årsaken til dette. Underskudd før lån var lavest i kommunene i Nord-Norge og Hedmark og Oppland. Relativt lave netto investeringsutgifter var en viktig årsak til dette.

Figur 7.7 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter landsdel i 2009

7.3.3 Kommunene gruppert etter korrigert inntekt

I figur 7.8 grupperes kommunene etter korrigerede frie inntekter (skatt på inntekt og formue og rammetilskudd) per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet. Intervallene er satt opp slik at hver gruppe omfatter om lag like mange innbyggere. Korrigerede frie inntekter innebærer at frie inntekter er korrigert for beregnet utgiftsbehov ved hjelp av kostnadsnøklene i inntektssystemet.

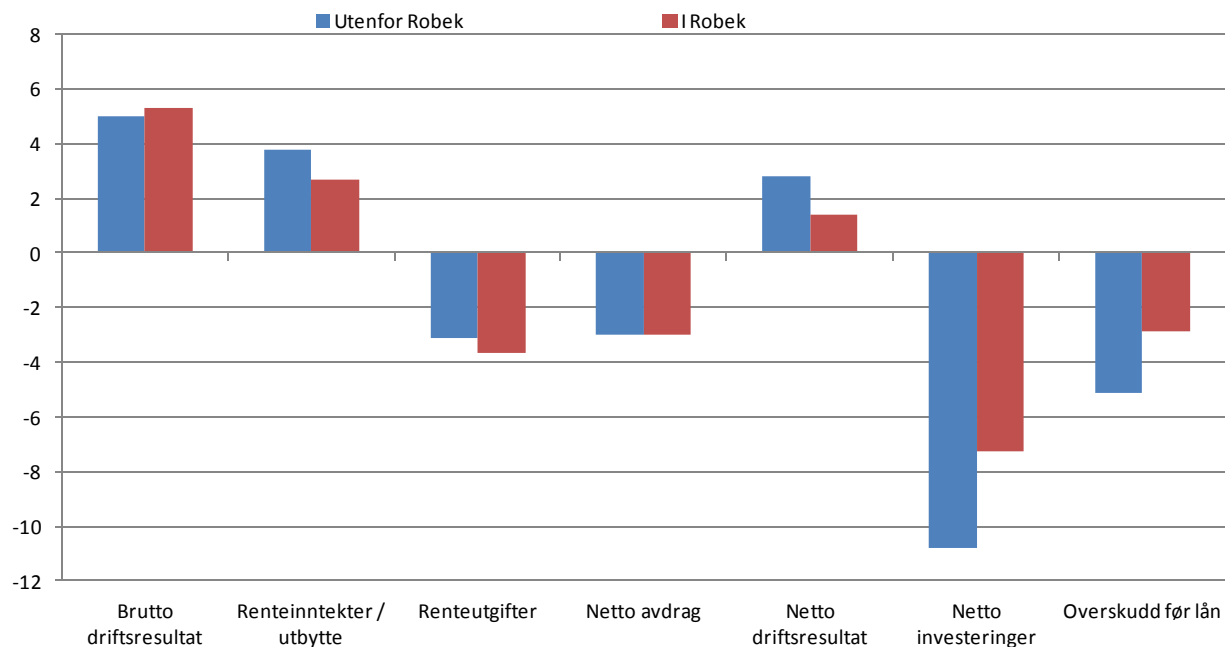
Figur 7.8 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter korrigerede frie inntekter i 2009

Figur 7.8 viser at netto driftsresultat er større i kommuner med relativt høye korrigerede frie inntekter enn i kommuner med lave korrigerede frie inntekter. Både brutto og netto driftsresultat er lavest i kommunene med korrigerede frie inntekter på under 94 prosent av landsgjennomsnittet og høyest i kommunene med korrigerede frie inntekter på over 110 prosent.

I følge figur 7.8 ser det ut til at kommuner med høy korrigert inntekt hadde høyere brutto og netto driftsresultat, høyere netto investeringsutgifter og lavere underskudd før lån enn kommuner med lav korrigert inntekt. Det ser ikke ut til å være noen sammenheng mellom korrigert inntekt og netto renteutgifter og avdrag.

7.3.4 Kommuner i Robek sammenlignet med kommuner utenfor

I alt var 47 kommuner oppført i ROBEEK ved inngangen til november 2009. Disse kommunene hadde samlet sett et negativt netto driftsresultat på -4,0 prosent i 2008 og på 1,3 prosent i 2009. Forbedringen i netto driftsresultat skyldes både at den løpende tjenesteproduksjonen har blitt tilpasset inntektene i større grad, i tillegg til at netto finansutgifter har gått kraftig ned, bl.a. som følge av oppgangen i finansmarkedene. Dette gjorde at det akkumulerte merforbruket for disse kommunene ble redusert fra -7,1 prosent av driftsinntektene til -5,7 prosent ved utgangen av 2009.

Figur 7.9 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter om kommunene er i Robek kommuner eller ikke

I figur 7.9 grupperes kommunene etter om kommunene er i Robek eller ikke. Figuren gir en god beskrivelse på hva det vil si å være i Robek. Figur viser som forventet at netto driftsresultat er lavere i Robek-kommunene. Renteutgiftene er også størst i disse kommunene, og derfor er Robek-kommunene nødt til å ha et høyere brutto driftsresultat til å dekke høye renteutgifter og avdrag. Vi ser også at Robek-kommunene har lavere netto investeringsutgifter, fordi disse kommunene har

vært nødt til å stramme inn på investeringsutgiftene. Dette betyr også en lavere gjeldsøkning enn andre kommuner.

7.4 Netto driftsresultat for fylkeskommunene

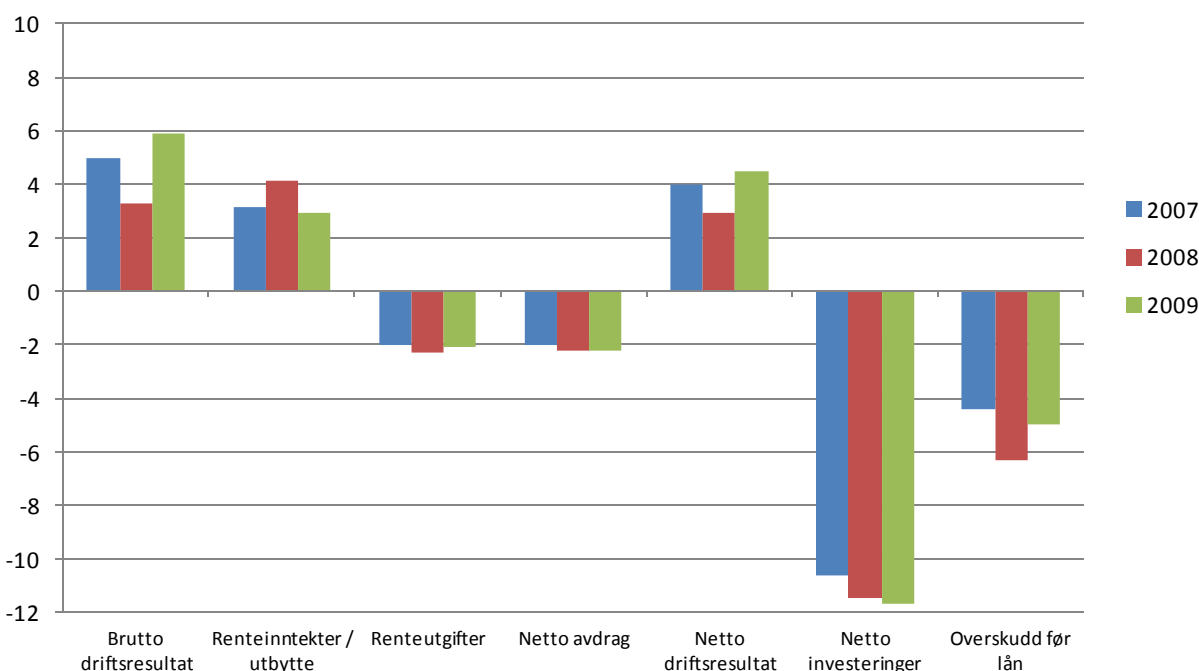
Fylkeskommunene hadde netto driftsresultat på 4,5 prosent av driftsinntektene i 2009. Dette var 1,6 prosentenheter høyere enn i 2008. I likhet med netto driftsresultat viste også brutto driftsresultat (utenom avskrivninger) økning fra 2008 til 2009. Brutto driftsresultat var på 5,9 prosent i 2009. Dette var 2,6 prosentenheter høyere enn i 2008.

Tabell 7.5: Utviklingen i brutto og netto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter for fylkeskommunene 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Brutto driftsresultat	4,8	6,9	5,0	3,3	5,9
Netto driftsresultat	4,0	5,3	4,0	2,9	4,5

Figur 7.9 viser utviklingen i brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger i fylkeskommunene i årene 2007-2009. Figuren viser at økningen i netto driftsresultat fra 2008 til 2009 var en følge av oppgangen i brutto driftsresultat. Det vil si at oppgangen primært skyldtes at driftsinntektene økte sterkere enn driftsutgiftene. En av årsakene til bedringen i resultatet er at fylkeskommunene har brukt mindre av bundne driftsfond. Isolert sett utgjør denne endringen 1,5 prosent av driftsinntektene.

Figur 7.9 viser også utviklingen i overskudd før lån. Overskudd før lån betyr isolert sett en nedgang i kommunenes nettogjeld, mens underskudd før lån isolert sett betyr en økning. Figuren viser at underskuddet før lån ble redusert fra 6,4 prosent av driftsinntektene i 2008 til 5,0 prosent i 2009.

Figur 7.9 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Fylkeskommunekassene 2007-2009

Bedringen i underskuddet før lån kom blant annet som følge av at brutto driftsresultat økte mer enn netto investeringsutgiftene i 2009. Mens investeringsutgiftene fratrukket investeringsinntektene utgjorde 11,5 prosent av driftsinntektene i 2008 var dette økt til 11,7 prosent i 2009.

I 2009 var det Vest-Agder og Troms som hadde høyest netto driftsresultat av fylkeskommunene med hhv. 8,6 og 7,5 prosent. Troms hadde størst økning i netto driftsresultat med fra 2008 til 2009 med en økning på vel 12 prosentenheter. Den sterke økningen i netto driftsresultat i Troms skyldtes i sin helhet økt brutto driftsresultat, mens noe økte netto renteutgifter og avdrag trakk i motsatt retning. Netto driftsresultatet både i Vest-Agder og Troms er sterkt påvirket av at man har brukt mindre av midler på bundne driftsfond i 2009 enn i 2008.

Tabell 7.6 Brutto driftsresultat (eks. avskrivninger), netto renter og avdrag og netto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter i fylkeskommunene 2007-2009

	2007			2008			2009		
	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.
Østfold	4,5	0,0	4,6	3,9	0,4	4,3	4,3	-0,1	4,2
Akershus	2,4	5,3	7,8	0,5	5,2	5,8	1,0	3,8	4,9
Hedmark	4,6	-1,4	3,2	2,3	9,5	11,8	3,9	-1,7	2,3
Oppland	3,6	0,7	4,3	2,7	0,8	3,4	5,3	-0,2	5,1
Buskerud	4,3	-2,1	2,2	6,0	-1,2	4,8	5,9	0,0	5,9
Vestfold	7,5	-2,5	5,0	8,9	-3,2	5,7	7,3	-5,2	2,2
Telemark	4,4	-3,5	0,9	4,6	-5,2	-0,6	8,4	-4,3	4,1
Aust-Agder	5,6	-1,0	4,5	4,9	-0,9	4,0	1,6	-1,2	0,3
Vest-Agder	4,2	-3,6	0,6	10,6	-4,3	6,4	12,4	-3,8	8,6
Rogaland	6,7	-3,1	3,5	4,3	-3,7	0,6	6,0	-2,0	3,9
Hordaland	4,7	-3,1	1,6	3,3	-3,1	0,2	3,9	-3,6	0,3
Sogn og Fjordane	-0,6	0,3	-0,3	8,0	5,5	13,4	7,8	-2,4	5,4
Møre og Romsdal	4,3	-1,6	2,7	3,2	-2,1	1,1	6,2	-2,2	4,0
Sør-Trøndelag	9,0	-7,1	1,9	7,7	-6,9	0,8	10,4	-4,9	5,6
Nord-Trøndelag	0,2	5,7	5,9	-4,7	5,0	0,3	0,2	6,0	6,2
Nordland	7,3	0,4	7,8	0,9	0,4	1,2	7,7	-1,0	6,7
Troms	6,7	0,3	7,0	-5,1	0,5	-4,7	8,5	-1,0	7,5
Finnmark	7,7	-3,4	4,3	1,6	-3,7	-2,1	9,6	-3,5	6,1
Totalt	5,0	-1,0	4,0	3,3	-0,4	2,9	5,9	-1,4	4,5

Netto driftsresultat i 2009 var lavest i Hordaland med 0,3 prosent. Det var Hedmark som hadde størst nedgang i netto driftsresultat fra 2008 til 2009, med en nedgang på nesten 10 prosentenheter. Den relativt sett sterke nedgangen i netto driftsresultat i Hedmark skyldtes først og fremst økte netto renteutgifter og avdrag, mens økt brutto driftsresultat trakk i motsatt retning.

Sett i forhold til driftsinntektene var avdrag og netto renteutgifter i 2009 høyest i Vestfold med 5,2 prosent av driftsinntektene og lavest i Nord-Trøndelag som hadde netto renteinntekter fratrukket

avdrag på 6,0 prosent av driftsinntektene. I tillegg til Nord-Trøndelag hadde Akershus og Buskerud høyere renteinntekter enn sum renteutgifter og avdrag.

7.5 Korrigert netto driftsresultat

For å gi en klarere sammenheng mellom langsiktig balanse for kommuneøkonomien og nivået på netto driftsresultat, har utvalget innført begrepet korrigert netto driftsresultat. I vår- og høstrapporten 2009 har utvalget videreutviklet begrepet korrigert netto driftsresultat. I den forbindelse har man sett på hvordan investeringsinntekter, prisstigning og realinntektsvekst påvirker betingelsene for formuesbevaring.

Beregningene tar utgangspunkt i begrepene absolutt formuesbevaring, relativ formuesbevaring og langsiktig økonomisk likevekt, og utvalget presenterte flere tilnæringer for beregning av formuesutvikling og korrigert netto driftsresultat i kommuneforvaltningen. Absolutt formuesbevaring innebærer at formuens absolutte verdi opprettholdes, mens relativ formuesbevaring innebærer at formuen øker i takt med inntektene.

I tillegg definerte utvalget begrepet absolutt kommunal formuesbevaring, der det også tas hensyn til at balansekravene i kommuneloven gjør et skille mellom drifts- og investeringsinntekter.

I dette kapitlet beregner utvalget korrigert netto driftsresultat med utgangspunkt i betingelsen om absolutt kommunal formuesbevaring. Betingelsen er sterkere enn et rendyrket krav om absolutt formuesbevaring, siden investeringsinntektene holdes utenom. På den annen side vil kravet normalt være svakere enn en betingelse om relativ formuesbevaring. Det vises til utvalgets høstrapport 2009 for en nærmere drøfting av de ulike betingelsene.

Den eneste forskjellen mellom utvalgets nye definisjon av korrigert netto driftsresultat og det som har vært brukt tidligere, er at den nye definisjonen også tar hensyn til at det følger med en netto inflasjonsgevinst når gjeld og fordringer er i nominelle kroner. Inflasjonsgevinsten beregnes med utgangspunkt i kommunesektorens netto gjeld fratrukket verdipapirer.

I beregningene av korrigert netto driftsresultat tar utvalget dessuten utgangspunkt i regnskapstall for kommune- og fylkeskommunekonsern, mens beregningene i resten av kapitlet er basert på regnskapstall bare for kommune- og fylkeskommunekassene. Konserntallene inneholder også tall for kommunale foretak og interkommunale selskap og tilsvarende for fylkeskommunene. Begrunnelsen for å bruke konserntall her er at tallene for kapitalslit og netto gjeld som hentes fra nasjonalregnskapet er basert på konserntall.

Absolutt kommunal formuesbevaring vil være oppfylt når korrigert netto driftsresultat er lik null eller høyere. Forskjellen mellom netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat viser hva netto driftsresultat må ligge på for at kravet til absolutt kommunal formuesbevaring skal være oppfylt.

Tabell 7.7 viser at korrigert netto driftsresultat var på 0,87 prosent av driftsinntektene i 2009. Dette er en økning fra -1,0 prosent i 2008. I 2009 tilsvarte avviket mellom netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat 2,67 prosent av driftsinntektene. Avviket er påvirket av prisstigningen. I 2008, da prisstigningen var relativt høy, var avviket mellom netto og korrigert netto driftsresultat bare på 1,7 prosent av driftsinntektene.

Tabell 7.7 Beregning av korrigert netto driftsresultat. Konsern. 2006 - 2009

	2006	2007	2008	2009
1. Brutto driftsinntekter	275 033	289 335	312 903	343 566
2. Brutto driftsutgifter (eks. avskrivninger)	251 539	271 690	298 510	323 823
3. Brutto driftsresultat	23 494	17 645	14 393	19 743
4. Netto avdrag	7 699	8 268	8 790	9 651
5. Netto finansutgifter	-1 747	374	3 108	-1 872
6. Utlån	137	151	159	186
7. Netto driftsresultat (3-4-5-6)	17 405	8 852	2 336	11 778
8. Kapitalslit (nasjonalregnskapet)	18 920	20 941	23 694	24 946
9. Inflasjonsgevinst netto gjeld	4 184	5 505	9 471	6 347
10. Korrigert netto driftsresultat (7+4-8+9)	10 368	1 684	-3 097	2 830
<i>Nøkkeltall:</i>				
<i>Netto driftsresultat i prosent av inntekt</i>	<i>6,3</i>	<i>3,1</i>	<i>0,7</i>	<i>3,4</i>
<i>Korrigert netto driftsresultat i prosent av inntekt</i>	<i>3,8</i>	<i>0,6</i>	<i>-1,0</i>	<i>0,8</i>
<i>Avvik netto og korrigert netto driftsresultat</i>	<i>2,6</i>	<i>2,5</i>	<i>1,7</i>	<i>2,6</i>

Absolutt kommunal formuesbevaring har et visst preg av å være et minimumskrav. Prinsippet sikrer ikke at formuen øker i takt med kommunesektorens inntektsvekst, slik den historisk synes å ha gjort. Videre vil den formuesutvikling som følger av kravet være avhengig av hvordan staten legger opp til at investeringene i kommunesektoren skal finansieres.

Utvalget har ikke funnet grunnlag for å endre anbefalingen om at netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet over tid bør utgjøre om lag 3 prosent av inntektene. Denne anbefalingen innebærer at absolutt formuesbevaring er overopplyst, og det utredningsarbeidet som er utført i utvalgets høstrapport 2009 viser at regelen har gitt grunnlag for betydelig vekst i kommunesektorens formue over tid.

8 Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter

I notat til 1. konsultasjonsmøte av 1. mars 2010 anslo TBU at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren til drift av såkalte nasjonale velferdstjenester på om lag 2,4 mrd. kroner i 2011. Avslutningsvis uttalte utvalget følgende:

”Utvalget vil legge fram nye beregninger av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for 2011 når det foreligger oppdaterte befolkningsprognoser sommeren 2010.”

I notat til 1. konsultasjonsmøte av 1. mars 2010 drøftet utvalget den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Utvalget pekte bl.a. på at anslaget for kommunesektorens merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen inkluderer økte utgifter til barnehager som finansieres av øremerkede tilskudd og foreldrebetaling (punkt 3 i notatet).

I dette notatet oppdateres beregningene av kommunesektorens merutgifter i 2011 knyttet til den demografiske utviklingen på grunnlag av SSBs nyeste befolkningsframskrivning (jf. avsnitt 8.2). Videre har utvalget drøftet problemstillinger rundt finansieringen av de økte demografikostnadene.

8.1 Metode for beregning av mer- og mindreutgifter knyttet til demografisk utvikling

Beregningene av kommunesektorens mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen tar utgangspunkt i hvordan kommunesektorens utgifter faktisk fordeler seg på tjenester til de ulike aldersgruppene. Med utgangspunkt i denne fordelingen beregnes det en utgift per person i hver aldersgruppe. Mer- eller mindreutgift for den enkelte aldersgruppe beregnes som produktet av utgift per person og anslått endring i antall personer i aldersgruppa. Endelig beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter for kommunesektoren som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Beregningene tar utgangspunkt i et anslag på kommunesektorens faktiske brutto driftsutgifter til såkalte nasjonale velferdstjenester. Dette omfatter kommunenes og fylkeskommunenes brutto driftsutgifter til tjenester som inngår i kostnadsnøkkelen for inntektssystemet er medregnet, sammen med kommunenes brutto driftsutgifter til barnehager. Det betyr at driftsutgifter knyttet til bl.a. kulturformål, kirken, næringsformål og tekniske tjenester (herunder kommunale veier og brannvesen) ikke omfattes av beregningene.

Ved beregning av mer-/mindreutgifter for det kommende budsjettår, tas det utgangspunkt i anslått brutto utgiftsnivå for kommunesektoren inneværende år. I beregningen av mer-/mindreutgifter for kommunesektoren i 2011 tas det følgelig utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for kommunesektoren i 2010. Når det gjelder endring i folketallet som inngår i beregningene, legges det grunn anslått endring gjennom 2010, dvs. fra 1.januar 2010 til 1. januar 2011.

I notatet til 1. konsultasjonsmøte ble kommunesektorens brutto driftsutgifter til nasjonale velferdstjenester anslått til 283 mrd. kroner i 2010, med fordeling som vist i tabell 8.1.

Tabell 8.1 Kommunesektorens brutto driftsutgifter til nasjonale velferdstjenester¹⁾. Anslag 2010

	Mrd. kr	Andel
Driftsutgifter relatert til kommunal kostnadsnøkkel	200	0,707
Driftsutgifter relatert til fylkeskommunal kostnadsnøkkel	51	0,180
Barnehager	32	0,113
Sum	283	1,000

¹⁾ Med nasjonale velferdstjenester menes barnehager og de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkklene.

Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er basert på en forenkling av kostnadsnøkklene i inntektssystemet for kommunesektoren.

Kostnadsnøkkelene for kommunene omfatter grunnskole, helse- og sosialsektoren, kommunal administrasjon og landbruk og miljøvern. Kostnadsnøkkelene for fylkeskommunene omfatter videregående opplæring, tannhelsetjenesten og samferdsel. For kommuner og fylkeskommuner konstrueres en forenklet kostnadsnøkkel hvor de andre kriteriene i kostnadsnøkklene utover alderskriteriene er tatt ut. Alderskriteriene er deretter økt proporsjonalt slik at de summerer seg til 1.

Barnehager er en viktig sektor for kommunene, og hvor befolkningens alderssammensetning har stor betydning for utgiftene. Siden barnehagene ikke omfattes av kostnadsnøkkelene i inntektssystemet, er det konstruert en egen kostnadsnøkkel for denne sektoren, hvor 100 pst. av utgiftene er knyttet til aldersgruppa 0-5 år¹.

De forenklete kostnadsnøkklene for kommuner og fylkeskommuner og kostnadsnøkkelene for barnehager er vist i tabell 8.2. I tillegg er disse kostnadsnøkklene vektet sammen til én felles kostnadsnøkkel, hvor brutto driftsutgifter til de enkelte sektorene er brukt som vekter, jf. tabell 8.1.

Tabell 8.2 Forenklete kostnadsnøkler

Aldersgruppe	Kommune	Fylkeskommune	Barnehager	Sammenvektet kostnadsnøkkel
0-5 år	0,029	0,035	1,000	0,140
6-15 år	0,437	0,059	0,000	0,320
16-18 år	0,008	0,697	0,000	0,131
19-66 år	0,124	0,170	0,000	0,118
67-79 år	0,123	0,026	0,000	0,091
80-89 år	0,203	0,011	0,000	0,146
90 år og over	0,076	0,002	0,000	0,054
Sum	1,000	1,000	1,000	1,000

¹ Siden beregningen tar utgangspunkt i utgiftsnivå og folketall i 2010, benyttes ikke ny kostnadsnøkkel for kommunene som gjelder fra 2011

Når for eksempel aldersgruppa 6-15 år har en vekt på 0,437 i den kommunale kostnadsnøkkelen, er tolkningen at 43,7 pst. av kommunenes utgifter til administrasjon, grunnskole, helse- og sosialtjenester og landbruk og miljø kan knyttes til denne aldersgruppa.

For nærmere detaljer om beregningsmetoden, inkludert forutsetninger og begrensninger, vises det til pkt. 3 i utvalgets notat av 1. mars.

8.2 SSBs befolkningsframskrivning av juni 2010 - oppdaterte beregninger av kommunesektorens merutgifter

Utvalgets anslag på merutgifter foretatt til 1. konsultasjonsmøte i mars 2010 bygde på befolkningsframskrivning foretatt av SSB i juni 2009. Framskrivningen tok utgangspunkt i registrert folkemengde 1. januar 2009. Utvalget la til grunn alternativ MMMM (middels fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring) som hovedalternativ for utgiftsberegningene. Dette alternativet ga forventet befolkningsvekst gjennom 2010 på om lag 54 900 personer. I tillegg foretok utvalget alternative utgiftsberegninger med hhv. lav og høy netto innvandring.

SSB publiserte en ny befolkningsframskrivning i juni 2010 med utgangspunkt i registrert folkemengde 1. januar 2010. Alternativ MMMM i den nye framskrivningen gir en befolkningsvekst på om lag 55 700 gjennom 2010. Fordelingen på aldersgrupper er vist i tabell 8.3. Sammenlikning med framskrivningen av juni 2009 framgår også.

Tabell 8.3 Anslått befolkningsendring fra 1.1.2010 til 1.1.2011. Alternativ MMMM

Aldersgruppe	Framskrivning i juni 2009, bygger på folketall per 1.1.09		Framskrivning i juni 2010, bygger på folketall per 1.1.10		Differanse mellom framskrivningene
	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutte tall
0-5 år	4 748	1,3	6 079	1,7	1331
6-15 år	499	0,1	162	0,0	-337
16-18 år	4	0,0	-137	-0,1	-141
19-66 år	38 680	1,3	37 998	1,2	-682
67-79 år	10 435	2,6	10 531	2,6	96
80-89 år	-2 171	-1,2	-1 822	-1,0	349
90 år og over	2 686	7,5	2 941	8,2	255
Sum	54 881	1,1	55 752	1,1	871

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I tabell 8.4 er mer- og mindreutgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene beregnet med utgangspunkt i SSBs framskrivning i juni 2009. Tabellen tilsvarende beregningen som ble gjort til 1. konsultasjonsmøte. I notatet til 1. konsultasjonsmøte ble det brukt feil tall for utgift per innbygger. Denne feilen er rettet opp i tabell 4, jf. fotnote.

Tabell 8.4 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2010 til 2011. SSBs framskrivning i juni 2009. Alternativ MMMM

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2010-kr)	Utgift per innb. ¹⁾ (2010-kr)	Anslått endring i folketall 2010-2011	Mer-/mindreutgift (mill. 2010-kr)
0-5 år	0,140	39,5	108 720	4 748	516
6-15 år	0,320	90,5	146 423	499	73
16-18 år	0,131	37,1	192 270	4	1
19-66 år	0,118	33,5	10 939	38 680	423
67-79 år	0,091	25,9	63 887	10 435	667
80-89 år	0,146	41,3	223 795	-2 171	-486
90 år og over	0,054	15,3	429 331	2 686	1 153
Sum	1,000	283	58 252	54 881	2 347

¹⁾ I notatet til 1. konsultasjonsmøte var utgift per innbygger beregnet på grunnlag av folketallet per 1.1.09. I tabellen her er benyttet folketallet per 1.1.10. Det gir noe lavere samlede merutgifter enn i notatet til 1. konsultasjonsmøte.

Tabell 8.4 anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2011 knyttet til den demografiske utviklingen til om lag 2,35 mrd. kroner. Beregningen tilsvarer utvalgets beregning til 1. konsultasjonsmøte (2,4 mrd. kroner), men med oppretting av feilen som nevnt i tabell 8.4.

I tabell 8.5 er beregningene oppdatert med befolkningsframskrivningen som SSB publiserte i juni 2010 (alternativ MMMM).

Tabell 8.5 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2010 til 2011. SSBs framskrivning i juni 2010. Alternativ MMMM

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2010-kr)	Utgift per innb. ¹⁾ (2010-kr)	Anslått endring i folketall 2010-2011	Mer-/mindreutgift (mill. 2010-kr)
0-5 år	0,140	39,5	108 720	6 079	661
6-15 år	0,320	90,5	146 423	162	24
16-18 år	0,131	37,1	192 270	-137	-26
19-66 år	0,118	33,5	10 939	37 998	416
67-79 år	0,091	25,9	63 887	10 531	673
80-89 år	0,146	41,3	223 795	-1 822	-408
90 år og over	0,054	15,3	429 331	2 941	1 263
Sum	1,000	283	58 252	55 752	2 602

¹⁾ I notatet til 1. konsultasjonsmøte var utgift per innbygger beregnet på grunnlag av folketallet per 1.1.09. I tabellen her er benyttet folketallet per 1.1.10. Det gir noe lavere samlede merutgifter enn i notatet til 1. konsultasjonsmøte.

Tabell 8.5 anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2011 knyttet til den demografiske utviklingen til om lag 2,6 mrd. kroner, en økning på om lag 200 millioner kroner fra utvalgets anslag i notatet som ble utarbeidet til 1. konsultasjonsmøte i februar 2010. Økningen fra forrige beregning kan henføres til de aller yngste og de aller eldste.

SSBs befolkningsframskrivninger er beheftet med betydelig usikkerhet. For å skissere usikkerheten knyttet til beregningene, har utvalget i tabell 8.6 beregnet mer- og mindreutgifter for kommunesektoren med utgangspunkt i SSBs alternativer for høy og lav nettoinnvandring. Beregningsopplegget for øvrig er det samme som i tabell 8.5.

Tabell 8.6 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2010 til 2011. Alternativer med hhv. lav og høy nettoinnvandring

	Utgift per innb. (2010-kr)	Lav nettoinnvandring		Høy nettoinnvandring	
		Anslått endring i folketall 2010-2011	Mer-/mindreutgift (mill. 2010-kr)	Anslått endring i folketall 2010-2011	Mer-/mindreutgift (mill. 2010-kr)
0-5 år	108 720	5 856	637	6 482	705
6-15 år	146 423	-101	-15	632	93
16-18 år	192 270	-225	-43	24	5
19-66 år	10 939	36 084	395	41 440	453
67-79 år	63 887	10 522	672	10 549	674
80-89 år	223 795	-1 822	-408	-1 822	-408
90 år og over	429 331	2 941	1 263	2 941	1 263
Sum	58 252	53 255	2 500	60 246	2 784

Gitt forutsetningene omtalt i avsnitt 8.3 og en befolkningsutvikling med lav nettoinnvandring, kan merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til om lag 2,5 mrd. kroner, dvs. om lag 100 mill. kroner lavere enn middelalternativet. Med forutsetninger om høy nettoinnvandring kan merutgiftene anslås til knapt 2,8 mrd. kroner, dvs. knapt 200 mill. kroner mer enn middelalternativet.

Utvalget vil legge fram nye beregninger av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for 2011 til 1. konsultasjonsmøte i 2011, når de endelige befolkningstallene per 1.1.2011 foreligger.

8.3 Demografiutgifter og finansiering

Utvalgets beregninger knyttet til den demografiske utviklingen er et anslag på hvordan kommunesektorens samlede driftsutgifter til de nasjonale velferdstjenestene utvikler seg som følge av befolkningsendringene. Som grunnlag for disse beregningene er brutto driftsutgifter benyttet for å skissere kommunesektorens utgiftsbehov, jf. tabell 8.1. Brutto driftsutgifter viser her de samlede driftsutgiftene inkl. avskrivninger, korrigert for dobbeltføringer som skyldes intern fordeling av utgifter og internkjøp i driften, og fratrukket sykkelønnsrefusjon. Demografiberegningene vil altså indikere i hvilken grad befolkningsutviklingen belaster kommunesektorens utgifter, forutsatt uendret standard og dekningsgrad på tjenestene.

Utvalget har i tidligere framstillinger ikke problematisert finansieringen av tjenestene nærmere. En vesentlig del av merutgiftene må dekkes av frie inntekter, men også øremerkede tilskudd, momskompensasjon, gebyrinntekter og andre salgs- og leieinntekter er med på å finansiere økte demografikostnader. Etter at de øremerkede tilskuddene til barnehager innlemmes i de frie inntektene i 2011, vil øremerkede tilskudd få mindre betydning i finansieringen av kommunesektoren.

I teorien kunne en tenke seg ulike måter å beregne utgiftsbehovet på for kommunesektoren. Dette vil igjen kunne knytte demografianslaget tettere opp til de ulike inntektene som kommunesektoren har, og anslå hvor mye av de økte utgiftene som under gitte forutsetninger vil belaste de frie inntektene, øremerkede tilskudd,

brukerbetalingen osv. Demografianslaget til utvalget kan da i større grad sammenstilles med veksten i kommunesektorens frie og samlede inntekter.

Det vil uansett ikke være helt uproblematisk å sammenstille utvalgets demografianslag for 2011 med den anslåtte veksten i kommunesektorens samlede inntekter, jf. kapittel xx (kommuneøkonomien i 2011). I tillegg til de forutsetningene som ligger til grunn for demografiberegningene, vil også enkelte tilskudd ligge utenfor kommuneopplegget og derfor ikke inngå i de oppgitte anslagene for kommunesektorens inntektsvekst. Disse tilskuddene vil likevel delfinansiere den økningen i tjenestetilbudet som følger av befolkningsutviklingen. Ett eksempel er tilskudd til flyktninger og asylsøkere, som er aktuelle for skole-, barnehage-, barnevernstjenestene m.m., jf. vedlegg 3 og 4 for mer informasjon. Et lignende eksempel er momskompensasjon. Momskompensasjonen inngår ikke i den oppgitte veksten i de samlede inntektene. I utvalgets beregninger til nå har likevel den anslåtte demografikostnaden også omfattet økt merverdiavgift for sektoren.

For i sterkere grad å skissere hvordan den demografiske utviklingen belaster kommunesektorens frie inntekter, kunne en tenke seg at kommunesektorens utgiftsbehov ble beregnet med utgangspunkt i netto driftsutgifter. Netto driftsutgifter viser de samlede driftsutgiftene etter at også driftsinntektene innenfor de sentrale velferdstjenestene (øremerkede tilskudd og andre driftsinntekter) er trukket fra. Utgiftsbegrepet ville da uttrykke hvor mye av de frie inntektene som er brukt på de ulike tjenestene. Bruk av dette utgiftsbegrepet i demografiberegningene ville da indikere i hvilken grad den demografiske utviklingen belaster kommunesektorens frie inntekter. Beregningene forutsetter da implisitt uendret standard og dekningsgrad samt uendret finansiering av de ulike tjenestene (uendrede andeler for øremerking, brukerbetalingen og andre inntekter som kan knyttes direkte til tjenestene).

Gitt disse forutsetningene er det mulig å skissere hvordan demografikostnadene vil dekkes av de ulike inntektsartene. Om lag 50 millioner kroner av demografikostnaden på 2,6 milliarder kroner vil måtte dekkes av momskompensasjon, 150 millioner kroner av økte brukerbetalingen (egenbetaling for hjemmetjenester, vederlag for opphold i institusjon og innen tannhelsetjenesten, oppholdsbetaling i barnehager og SFO), 150 millioner av statlige overføringer med krav til motytelse (øremerkede tilskudd som er refusjonsordninger), 50 millioner av overføringer uten krav til motytelse (øremerkede tilskudd som ikke er refusjonsordninger) og 50 millioner av økte salgs- og leieinntekter (andre driftsinntekter som er direkte knyttet til de respektive tjenestene).

Hvis en skal anslå i hvilken grad befolkningsendringene belaster kommunesektorens frie inntekter, reises det imidlertid ytterligere problemstillinger. Ikke alle øremerkede tilskudd er refusjonsordninger som er direkte knyttet til aktiviteten. Bl.a. svinger tilskuddene som ligger utenfor kommuneopplegget mye fra år til år. Det kan stilles spørsmål ved om det er en rimelig forutsetning at andelen som slike tilskudd utgjør av kommunesektorens samlede inntekter, holdes konstant. En annen problemstilling knytter seg til rentekompensasjonsordningen for skolebygg og svømmebasseng. Renteutgiftene vil ikke bli ført på de tjenestefunksjonene som inngår i tallgrunnlaget for utvalgets beregninger. Rentekompensasjonen som kommunene og fylkeskommunene

mottar, vil derimot bli registrert som en inntekt på disse funksjonene og komme til fratrukk i netto driftsutgifter.

De anslåtte demografikostnadene som utvalget har publisert, skal finansieres av kommunesektorens samlede inntekter, og ikke bare av de frie inntektene. Hoveddelen av kostnadene vil måtte riktignok måtte finansieres av de frie inntektene, men en ikke ubetydelig andel vil måtte finansieres av andre inntekter. Utvalget vil jobbe videre med dette i 2011.

9 Effektivitet i kommunale tjenester

9.1 Innledning

Utvalget initierte vinteren 2010 et prosjekt om effektivitet i kommunale tjenester. Formålet var å få mer kunnskap om effektiviteten og effektivitetsutviklingen på de kommunale tjenestene, samt å utvikle et beregningsopplegg for sektorovergrepene effektivitet. Beregningsopplegget skal kunne oppdateres årlig, både for de enkelte kommunene og kommunene som helhet. Prosjektet er utført av Senter for økonomisk forskning (SØF) ved NTNU. Dette kapitlet oppsummerer hovedresultatene i prosjektet.

Utgangspunktet for prosjektet er et tidligere prosjekt om effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren (oppsummert av Borge og Sunnevåg 2006) hvor det ble utført sektorvise effektivitetsanalyser av barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Det ble også skissert to alternative beregningsopplegg for sektorovergrepene effektivitet. Det ene alternativet tar utgangspunkt i TBUs produksjonsindeks. Produksjonsindeksen er en indikator for samlet tjenestetilbud, men er også benyttet i effektivitetssammenheng (se for eksempel Borge, Falch og Tovmo 2008). Forholdet mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser (målt ved korrigert inntekt) er da benyttet som effektivitetsindikator. Det andre alternativet tar utgangspunkt i de sektorvise effektivitetsanalysene av barnehage, grunnskole og pleie og omsorg, og beregner samlet effektivitet som gjennomsnittet av effektiviteten for de enkelte sektorer. Resultatene viser at effektivitetsindikatorene fra de to alternative beregningsoppleggene er nokså svakt korrelert, men også at korrelasjonen øker når det gjøres velbegrunnede korrigeringer av effektivitetsindikatoren basert på produksjonsindekstilnærmingen. Borge og Sunnevåg (2006, side 53) konkluderer likevel med at det kan være grunn til å tvile på hvor langt produksjonsindekstilnærmingen rekker med hensyn til å etablere en indikator for samlet effektivitet, og at det kan være grunn til å vurdere om ikke tilnærmingen basert på sektorvise effektivitetsanalyser kan være et bedre alternativ.

Produksjonsindeksen er senere videreutviklet ved å inkludere flere kvalitetsindikatorer, ved å inkludere kultursektoren og ved å ta hensyn til flere etterspørselsfaktorer enn alder, se kapittel 3 i utvalgets rapport fra april 2009. Borge og Tovmo (2009, kapittel 6) drøfter i hvilken grad den nye og forbedrede produksjonsindeksen kan være et bedre utgangspunkt for effektivitetsanalyser. De påpeker at siden produksjonsindeksen gir et bedre mål på kommunenes samlede tjenestetilbud, er det også grunn til å tro at forholdet mellom den nye produksjonsindeksen og korrigert vil være en bedre effektivitetsindikator. Men mange av innvendingene mot produksjonsindekstilnærmingen vil fortsatt være gyldige. Det er fortsatt utelatte sektorer og få kvalitetsindikatorer, selv om svakhetene er blitt mindre. Og når produksjonsindeksen relatertes til korrigert inntekt, er det fortsatt et problem at tjenestetilbudet kan være holdt oppe med brukerbetaling, øremerkede tilskudd og svakt netto driftsresultat. Forfatterne antyder tre mulige tilnærminger for å utvikle en sektorovergrepene effektivitetsindikator. To av disse tilnærmingene tar utgangspunkt i produksjonsindeksen, men den tredje tilnærmingen er å beregne sektorovergrepene effektivitet basert på separate effektivitetsanalyser for de enkelte sektorer.

Det prosjektet som nå er utført om effektivitet i kommunale tjenester er basert på den tredje tilnærmingen, det vil si at en sektorovergrepene effektivitetsindikator beregnes med utgangspunkt i sektorvise effektivitetsanalyser. Den viktigste begrunnelsen for dette valget er

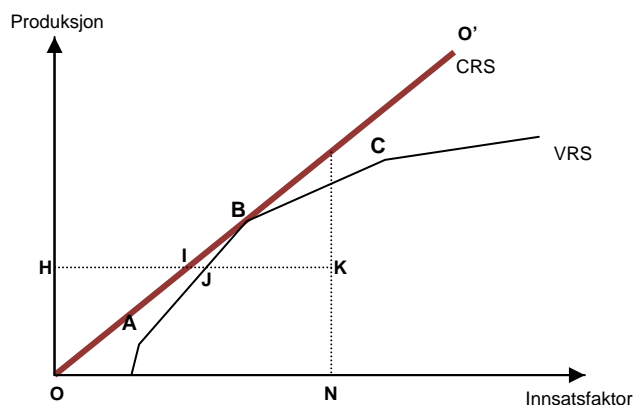
at effektivitetsanalyser bør baseres på metoder som primært er utviklet for å analysere effektivitet.

9.2 Analyseopplegg

Analyseopplegget er basert på såkalt DEA-analyse (Data Envelopment Analysis) som er den mest utbredte analyseteknikken i studier av offentlig sektors effektivitet. Metoden ble første gang introdusert av Charnes, Cooper og Rhodes (1978), som en utvidelse av Farrel (1957). Kittelsen og Førstund (2001) gir en god innføring på norsk. En av grunnene til at denne metoden er attraktiv å anvende i analyser av offentlig sektor er at den beregner relativ effektivitet i tilfeller hvor produksjonsprosessen inkluderer flere innsatsfaktorer og flere produkter, og hvor det er vanskelig å fordele innsatsfaktorbruken mellom de ulike produkter. Enhetenes effektivitet vurderes mot hverandre ved at de mest effektive enhetene (observert beste praksis) utgjør et referansesett som de andre enhetene måles mot. Metoden gir ikke informasjon om hvor produktiv de mest effektive enhetene er i en større kontekst, men sier noe om effektiviseringspotensialet til de ineffektive enhetene i forhold til beste observerte praksis.

DEA-metoden er nærmere illustrert i figur 9.1. Figuren viser en enkel situasjon med én innsatsfaktor og ett produkt for å illustrere hvordan metoden fungerer og hvordan effektivitet defineres. Prinsippet for metoden er det samme om vi har flere innsatsfaktorer og flere produkter. Observasjonene A, B, C og K i figuren representerer tilpassningen for ulike produksjonsenheter (heretter kalt kommuner) i utvalget.

I anvendelser av DEA-metoden kan det gjøres ulike forutsetninger om skalaegenskapene i produksjonen. I tilfellet med konstant skalaavkastning (CRS – Constant Returns to Scale) er effektivitetsfronten representert ved linjen OO' , som er bestemt av kommunen med det høyeste forholdet mellom produksjon og innsatsfaktorbruk (i dette tilfellet kommune B). Alle kommuner som ligger under denne linjen er ineffektive i forhold til de kommuner som ligger på selve fronten. Kommuner som ligger på fronten antas å være 100 prosent effektive. I figur 9.1 er kommunene A, C og K ineffektive, mens kommune B er 100 prosent effektiv. At en kommune er ineffektiv innebærer at samme produksjonsmengde kunne vært produsert ved lavere innsatsfaktorbruk dersom produksjonen ble innrettet etter ”beste praksis” teknologi definert ved referansefronten.¹

Figur 9.1: Beste praksis referansefront under konstant (CRS) og varierende skalaforhold (VRS)

¹ Det fokuseres her på såkalt innsatsfaktorbesparende effektivitet.

Effektiviteten til en gitt kommune avhenger av avstanden til referansefronten. Effektiviteten til produksjonsenhet K i figuren kan uttrykkes som forholdet mellom effektiv bruk av innsatsfaktorer og faktisk bruk av innsatsfaktorer, dette forholdet er representert ved avstanden HI dividert på avstanden HK i figuren. For alle kommuner som ligger under referansefronten i figuren vil dette forholdet representere et tall (kalt effektivitetsscore) mellom 0 og 1, mens det for kommune B vil være lik 1.

Når det tillates variabel skalaavkastning (VRS – Variable Returns to Scale) i produksjonen, er referansefronten representert ved kurven som går gjennom tilpassningspunktene A, B og C i figur 9.1. I dette tilfellet ser vi at det kun er kommune K som ligger under kurven og dermed karakteriseres som ineffektiv. For gitt produksjon er effektiv innsatsfaktorbruk for kommune K gitt ved punkt J, og relativ innsatsfaktorbesparende effektivitet er dermed gitt ved forholdet HJ/HK. Kommunene A, B og C er teknisk effektive, men av disse er det kun B som er skalaeffektiv.

I analyser av kommunesektoren er det av stor betydning om det antas konstant eller avtakende skalautbytte. Det har sammenheng med at kommunene er av svært ulik størrelse, og at små kommuner kan oppleve skalaulempen i tjenesteproduksjonen. I inntektssystemet legges det for eksempel til grunn at små kommuner har skalaulempen innen administrasjon, grunnskole, primærhelsetjeneste og pleie og omsorg. Dersom det antas konstant skalautbytte, vil det derfor være en tendens til at små kommuner kommer ut som ineffektive fordi de er små. Det beregnede effektiviseringspotensialet vil da reflektere gevinsten ved at den enkelte kommune utnytter ressursene mer effektivt og gevinsten ved at kommunestrukturen endres slik at skalaulempene kan elimineres. I dette prosjektet fokuseres det på i hvilken grad den enkelte kommune utnytter ressursene effektivt, og det antas derfor variabelt skalautbytte.

Som alle andre metoder har også DEA-metoden begrensninger og svakheter. For det første vil datakvaliteten begrense kvaliteten på analysene. For det andre har DEA-metoden den egenskap at det beregnede effektiviseringspotensialet reduseres når antall produkter og/eller innsatsfaktorer øker. Det er derfor fare for at effektiviseringspotensialet underestimeres dersom det formuleres en svært rik modell med mange produkter og innsatsfaktorer. På den andre siden kan effektiviseringspotensialet bli overestimert dersom viktige produkter og innsatsfaktorer utelates fra analysen. Det må derfor foretas en avveining mellom potensiell undervurdering av effektiviseringspotensialet ved å ha en svært fleksibel modellformulering og en overvurdering av effektiviseringspotensialet ved å ha en svært restriktiv modellformulering. Valg av modellformulering blir derfor viktig når DEA-metoden skal anvendes i praksis. For det tredje er DEA-metoden følsom for ekstreme observasjoner og målefeil. Betrakt for eksempel en kommune som kommer ut som 100 prosent effektiv, men hvor innsatsfaktorbruken er undervurdert på grunn av målefeil. Det største problemet er ikke at effektiviteten i denne kommunen overvurderes, men at effektiviteten i andre kommuner undervurderes fordi referansefronten feilaktig flyttes utover.

Prosjektet har et sektorovergrepene perspektiv i og med at det skal utvikles et samlet effektivitetsmål som omfatter flere sektorer. Selv om perspektivet er sektorovergrepene, er det fornuftig å ta utgangspunkt i sektorvise analyser. Det har sammenheng med at det i en sektorovergrepene DEA-analyse vil bli et stort antall produkter, slik at det er en fare for at analysen vil være lite informativ fordi den undervurderer effektivitetsforskjellene kommunene imellom. Prosjektet skal, i tillegg til å være sektorovergrepene, belyse effektivitetsutviklingen

over tid, både for den enkelte kommune og for kommunene samlet. Dette ivaretas ved at de sektorvise DEA-analysene utføres med data for flere år.

Analyseopplegget innebærer at det først utføres sektorvise DEA-analyser basert på data for 2008 og 2009. Det beregnes en felles referansefront for de to årene, det vil si fronten inneholder observasjoner fra både 2008 og 2009. Hver enkelt kommune vil da få beregnet en effektivitetsscore for hvert av de to årene. Videre kan det med utgangspunkt i de sektorvise effektivitetsscorene beregnes en indikator for samlet effektivitet for den enkelte kommune. Indikatoren for samlet effektivitet vil være et veid gjennomsnitt av de sektorvise effektivitetsscorene med sektorenes budsjettandeler som vekter. Den samlede effektivitetsscoren vil, som de sektorvise effektivitetsscorene, variere mellom 0 og 1. Den samlede effektivitetsscoren vil være lik 1 dersom kommunen kommer ut som effektiv i alle de sektorvise DEA-analysene. Siden effektivitetsscorene er beregnet i forhold til samme referansefront, vil endringen i effektivitetsscore gi uttrykk for kommunens endring i effektivitet fra 2008 til 2009.

9.3 Modellformulering og data

I prosjektet er det utført DEA-analyser av barnehage, grunnskole, SFO, pleie og omsorg, barnevern og kultur. Første steg i DEA-analysen er å velge modellformulering, det vil si å spesifisere produkter og innsatsfaktorer. Tabell 9.1 gir en oversikt over modellformuleringene for de enkelte sektorer. Det er lagt vekt på å måle innsatsfaktorbruken på en enhetlig måte. I de fleste sektorer skilles det mellom ulike typer arbeidskraft (med og uten relevant utdanning) og annen ressursbruk (typisk andre driftsutgifter enn lønnskostnader). Utgifter er målt i faste priser ved bruk av Finansdepartementets kostnadsdeflator for kommunesektoren.

Tabell 9.1: Innsatsfaktorer og produkter i de sektorvise DEA-analysene

Sektor	Innsatsfaktorer	Produkter
Barnehage	Antall ansatte med førskolelærerutdanning Antall ansatte uten førskolelærerutdanning Andre driftsutgifter enn lønnskostnader	Oppholdstimer 0-2 år Oppholdstimer 3 år Oppholdstimer 4-5 år Leke- og uteareal
Grunnskole	Årsverk av personell med godkjent utdanning Årsverk av personell uten godkjent utdanning Utgifter utenom undervisning	Korrigerte grunnskolepoeng (multiplisert med antall elever) Læringsmiljø (multiplisert med antall elever)
Skolefritidsordning (SFO)	Årsverk av personell med relevant utdanning Årsverk av personell uten relevant utdanning	Antall brukere med heltidsplass Antall brukere med deltidsplass
Pleie og omsorg	Årsverk av personell med relevant fagutdanning Årsverk av personell uten relevant fagutdanning Andre driftsutgifter enn lønnskostnader	Liggedøgn i institusjoner, tidsbegrenset Liggedøgn i institusjoner, langtid Enerom i institusjon Timer til hjemmesykepleie Timer til praktisk bistand
Barnevern	Stillinger med fagutdanning Stillinger uten fagutdanning Brutto driftsutgifter til tiltak	Undersøkelser Barn omfattet av tiltak i hjemmet Barn omfattet av tiltak utenfor hjemmet
Kultur	Årsverk i biblioteker Utgifter til medier i biblioteker Driftsutgifter til kino	Utlån av bøker Utlån av andre medier Kinobesøk

På produksiden er det naturlig nok større variasjon mellom sektorene. Produktmålene i barnehage og SFO fanger opp antall brukere og deres oppholdstid. I SFO skilles det mellom brukere med heltidsplass og brukere med deltidsplass. Deltidsplasser er definert som plasser hvor det er avtalt mindre enn 100 prosent oppholdstid. I barnehage benyttes en finere gradering av oppholdstid, og hvor det i tillegg skilles mellom barn i tre ulike aldersgrupper. Begrunnelsen for å skille mellom ulike aldersgrupper er at de yngste barna er mer ressurskrevende enn de eldste.² I barnehager inngår også antall kvadratmeter leke- og uteareal som produktmål.

I barnevern er også produktmålene i stor grad basert på antall brukere. De tjenestene som tilbys i denne sektoren er imidlertid langt mer heterogene enn de som tilbys i barnehage og SFO. Dette er søkt ivaretatt ved at det skilles mellom undersøkelser, tiltak i hjemmet og tiltak utenfor hjemmet.

Pleie og omsorg er, på samme måte som barnevern, karakterisert ved at det tilbys ulike typer tjenester. I denne sektoren gjøres det først et skille mellom institusjoner og hjemmebaserte tjenester. Videre skilles det mellom langtidsopphold og tidsbegrenset opphold i institusjon, og mellom praktisk bistand og hjemmesykepleie i hjemmebasert omsorg. I forhold til tidligere analyser av pleie og omsorg er det en forbedring at produksjonen måles ved liggedøgn (institusjon) og timer (hjemmebasert omsorg) i stedet for antall beboere og antall brukere.

Det viktigste produktmålet i grunnskolen er en indikator som fanger opp elevenes læringsutbytte. Utgangspunktet for denne indikatoren er såkalte grunnskolepoeng i vitnemålet fra 10. klasse. I denne sammenheng er det viktig å ta hensyn til at karakterene ikke bare påvirkes av den jobben skolene gjør, men også av elevenes familiebakgrunn. Norsk og internasjonal skoleforskning (se for eksempel Hanushek 1986 og Hægeland, Raaum og Salvanes 2004) dokumenterer at elevprestasjonene påvirkes av foreldrenes utdanningsnivå, inntekt, sivil status, osv. Dersom karakterene ikke korrigeres for slike forhold, vil noen kommuner komme ufortjent godt ut mens andre kommer ufortjent dårlig ut. SØF har tatt hensyn til dette ved å korrigere gjennomsnittlige grunnskolepoeng i kommunen for utdanningsnivå, inntekt, sivil status, arbeidsledighet, andel minoritets elever og andel elever som mottar spesialundervisning. I tillegg inkluderes en indikator for læringsmiljø, nærmere bestemt elevenes trivsel med lærerne.

I kultursektoren måles produksjonen ved tre indikatorer som fanger opp kinobesøk og utlån av bøker og andre medier fra biblioteker. Dette innebærer at betydelige deler av kultursektoren, herunder støtte til aktivitetstilbud til barn og unge, ikke fanges opp av produktindikatorene. Avgrensningen på produksiden motsvares imidlertid av tilsvarende avgrensning på innsatsfaktorsiden.

Det benyttes data for 2008 og 2009, og datene er i hovedsak hentet fra KOSTRA. De eneste unntakene er data for læringsmiljø i grunnskolen, som er hentet fra Utdanningsdirektoratet, og samtlige data for pleie og omsorg, som er hentet fra IPLOS. I andre halvår 2009 ble det innført en ny versjon av IPLOS. Endringene omfatter innføring av nye variable og justeringer av innholdet i eksisterende variable, noe som bidrar til å redusere sammenliknbarheten over tid. Dette er et potensielt problem for dette prosjektet som utnytter data for 2008 og 2009.

² Tidligere analyser av barnehager har benyttet alderskorrigerede oppholdstimer som produktmål. Det er etter hvert flere analyser (Håkonsen og Lunder 2008, Borge, Johannesen og Tovmo 2009) som indikerer at alderskorrigeringen legger for stor vekt på de yngste barna. I dette prosjektet benyttes derfor en fleksibel formulering hvor oppholdstimer for ulike aldersgrupper inngår som separate produktmål.

9.4 Resultater

Sektorvise DEA-analyser

Resultatene fra de sektorvise DEA-analysene er oppsummert i tabel 9.2. En første observasjon er at andelen effektive kommuner varierer mye fra sektor til sektor. Andelen effektive kommuner er klart høyest innen barnehage, pleie og omsorg og barnevern, hvor mer enn 10 prosent av kommunene kommer ut som effektive. I den andre enden av skalaen finner vi kultursektoren hvor andelen effektive kommuner er 2 prosent. I de øvrige sektorene kommer 5-7 prosent av kommunene ut som effektive.

Barnehage og pleie og omsorg, som har en høy andel effektive kommuner, kommer også ut med relativt høy gjennomsnittlig effektivitet. Gjennomsnittlig effektivitet er 0,80 i barnehage og 0,75 i pleie og omsorg. DEA-analysen indikerer altså at gjennomsnittskommunen kan redusere ressursbruken med 20 prosent i barnehage og 25 prosent i pleie og omsorg uten at tjenesteproduksjonen reduseres. Grunnskolen skiller seg ut med høy gjennomsnittlig effektivitet til tross for at andelen effektive kommuner ikke er særlig høy, mens barnevern har lav gjennomsnittlig effektivitet til tross for at andelen effektive kommuner er relativt høy. SFO, barnevern og kultur kommer ut med relativt lav gjennomsnittlig effektivitet, i størrelsesorden 0,5-0,6.

Tabell 9.2 Deskriptiv statistikk for effektivitetsscorene i sektoranalysene

Sektor	År	Antall kommuner	Gj.snitt uveid	Min	Max	Andel effektive
Barnehage	2008	422	0,796	0,407	1	0,111
	2009	425	0,798	0,420	1	0,120
Grunnskole	2008	394	0,759	0,439	1	0,063
	2009	390	0,758	0,400	1	0,054
SFO	2008	397	0,570	0,120	1	0,071
	2009	391	0,556	0,071	1	0,069
Pleie og omsorg	2008	405	0,749	0,332	1	0,111
	2009	353	0,756	0,409	1	0,127
Barnevern	2008	367	0,624	0,166	1	0,090
	2009	405	0,628	0,152	1	0,116
Kultur	2008	423	0,499	0,196	1	0,017
	2009	417	0,517	0,151	1	0,029

Merknad: Innsatsfaktorbesparende effektivitet basert på de DEA-analyser med variabelt skalautbytte. DEA-analysene er utført slik at det beregnes en felles front for de to årene 2008 og 2009.

Det er en viss stabilitet med hensyn til hvilke kommuner som klassifiseres som effektive. I barnehage, grunnskole, SFO og pleie og omsorg er omlag 60 prosent av observasjonene på fronten fra kommuner som er representert på fronten begge år. I kultur og barnevern er andelen noe lavere, om lag 50 prosent.

Samlet effektivitet

Ett av hovedformålene med prosjektet er å utvikle et samlet effektivitetsmål som omfatter flere sektorer. Det må da tas stilling til hvilke sektorer som skal inkluderes, noe som handler om å vurdere for hvilke sektorer DEA-analysen gir rimelige og pålitelige resultater. I tabell 9.2 skiller sektorene SFO, barnevern og kultur seg ut ved lav gjennomsnittlig effektivitetsscore, i størrelsesorden 0,5-0,6. De tre sektorene kommer også ut med svært lave minimumsverdier. Den laveste effektivitetsscoren er 0,15 i barnevern, 0,07 i SFO og 0,15 i kultursektoren. Det er god grunn til å være skeptisk til at gjennomsnittskommunen kan ha et effektiviseringspotensial på 40-50 prosent og at enkeltkommuner kan ha et effektiviseringspotensial på så mye som 85-95 prosent. Et samlet effektivitetsmål som bygger på de samme sektoranalysene vil derfor være lite troverdig. I det samlede effektivitetsmålet er derfor SFO, barnevern og kultur holdt utenfor.³

For de gjenstående sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg er resultatene fra de underliggende DEA-analysene mer rimelige. Gjennomsnittlig effektivitetsscore er i størrelsesorden 0,75-0,80 og på linje med tidligere DEA-analyser av disse sektorene. I det tidligere omtalte effektivitetsprosjektet (Borge og Sunnevåg 2006) ble gjennomsnittlig effektivitetsscore beregnet til 0,83 for barnehage, 0,78 for grunnskole og 0,84 for pleie og omsorg. Anslagene i dette prosjektet ligger noe lavere, men forskjellene er små for barnehage og grunnskole. I pleie og omsorg er forskjellen opp mot 10 prosentpoeng, men i andre studier (for eksempel Edvardsen, Førsvund og Aas 2000) er gjennomsnittlig effektivitetsscore mer på linje med resultatene i dette prosjektet (0,70). Minimumsverdier i størrelsesorden 0,40 framstår heller ikke som urimelig. I pleie og omsorg er nok den underliggende datakvaliteten en større grunn til bekymring enn at resultatene framstår som urimelige.

Det beregnes altså en indikator for samlet effektivitet som omfatter barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Indikatoren for samlet effektivitet beregnes som et veid gjennomsnitt av de sektorvise effektivitetsscorene med sektorenes aggregerte budsjettandeler som vekter. Gjennomsnittlige budsjettandeler for 2008 og 2009 benyttes for begge år. Vektene er altså felles for alle kommuner og felles for begge år. Dette sikrer at variasjon i effektivitet mellom kommuner og over tid ikke påvirkes av variasjon i prioritering.

Tabell 9.3 rapporter deskriptiv statistikk for den samlede effektivitetsindikatoren og for de tre sektorene som inngår i samlet effektivitet. Gjennomsnittene for samlet effektivitet blir naturlig nok et veid gjennomsnitt av gjennomsnittene for barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Gjennomsnittlig samlet effektivitet (uveid) er i størrelsesorden 0,76-0,77. Det nasjonale effektiviseringspotensialet må beregnes med utgangspunkt i det veide gjennomsnittet (med antall innbyggere som vekter). Det veide gjennomsnittet er om lag 0,85 og betyr at det for kommunene som helhet er et effektiviseringspotensial på 15 prosent innen barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Ressursbruken kan med andre ord reduseres med 15 prosent uten at produksjonen reduseres dersom alle kommuner blir like effektive som de mest effektive kommunene i samtlige tre sektorer.

³ En alternativ strategi kunne være inkludere SFO, barnevern og kultur, men å utelate kommuner med beregnet effektivitet under et visst minimumsnivå. Det er imidlertid et betydelig antall kommuner som kommer ut med svært lav effektivitetsscore. I alt 20-25 prosent av kommunene har effektivitetsscore under 0,40 i hver av de tre sektorene. Den alternative strategien ville derfor medføre at indikatoren for samlet effektivitet ville omfatte svært få kommuner.

Tabell 9.3 Deskriptiv statistikk for samlet effektivitet og de underliggende DEA-analyser

Sektor	År	Antall komm.	Gj.snitt uveid	Gj.snitt veid	Min	1. kvartil	3. kvartil	Max	Andel effektive
Barnehage	2008	422	0,796	0,873	0,407	0,698	0,908	1	0,111
	2009	425	0,798	0,876	0,420	0,701	0,899	1	0,120
Grunnskole	2008	394	0,759	0,860	0,439	0,661	0,847	1	0,063
	2009	390	0,758	0,863	0,400	0,671	0,845	1	0,054
Pleie og omsorg	2008	405	0,749	0,819	0,332	0,639	0,861	1	0,111
	2009	353	0,756	0,839	0,409	0,637	0,877	1	0,127
Samlet	2008	369	0,763	0,845	0,515	0,697	0,823	1	0,008
	2009	320	0,766	0,859	0,521	0,689	0,833	1	0,006

Merknad: Samlet effektivitet er et veid gjennomsnitt av effektivitetsscorene for barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Vektene er 0,190 for barnehage, 0,355 for grunnskole og 0,455 for pleie og omsorg.

Det er en interessant observasjon at variasjonen i beregnet effektivitet er langt mindre for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene. Ett uttrykk for dette at minimumsverdien er høyere for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene. Mens minimumsverdien for samlet effektivitet er i overkant av 0,50, ligger minimumsverdiene for enkeltsektorene gjennomgående ned mot 0,40. I den andre enden av skalaen er det under 1 prosent av observasjonene som kommer ut som fullt effektive på indikatoren for samlet effektivitet. Til sammenlikning er det 5-12 prosent av observasjonene som kommer ut fullt effektive i de sektorvise analysene. Dette bidrar også til lavere variasjon i samlet effektivitet enn i de sektorvise effektivitetsscorene. Den lavere variasjonen i samlet effektivitet er et uttrykk for at det er få kommuner som er “dårlige i alt” og få kommuner som er “gode i alt”.

At variasjonen er mindre for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene kommer også til uttrykk ved kvartilbredden. Kvartilbredden beregnes som differansen mellom 3. og 1. kvartil og gir uttrykk for hvor tett den midlere halvparten av kommunene ligger. Mens de sektorvise effektivitetsscorene har en gjennomsnittlig kvartilbredde på 0,20, har indikatoren for samlet effektivitet en kvartilbredde på 0,14.

Det er også en viss variasjon i kvartilbredden mellom de tre sektorene. Kvartilbredden er høyest i pleie og omsorg, og spesielt for 2009 er kvartilbredden stor i denne sektoren. Dette kan indikere at pleie og omsorg er en sektor hvor effektiviteten varierer mye mellom kommuner. Men fordi datakvaliteten er mer usikker i pleie og omsorg enn i de øvrige sektorer, bør det utvises varsomhet i tolkningen av resultatene.

Tabell 9.4 viser samlet effektivitet og de sektorvise effektivitetsscorene for kommunene gruppert etter korrigert inntekt. I barnehage og grunnskole er det en klar tendens til at beregnet effektivitet avtar med økende inntektsnivå. I pleie og omsorg er tendensen motsatt, men sammenhengen er ikke statistisk utsagnskraftig. I indikatoren for samlet effektivitet er det den negative sammenhengen mellom inntekt og effektivitet fra barnehage og grunnskole som dominerer. Det er altså en tendens til at samlet effektivitet avtar med økende inntektsnivå, men sammenhengen er statistisk utsagnskraftig bare for 2009.

Tabell 9.4 Samlet effektivitet og underliggende DEA-analyser for kommunene gruppert etter korrigert inntekt, 2008 og 2009

Korrigert inntekt	2008				2009			
	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg
90-95	0,77	0,82	0,80	0,73	0,79	0,83	0,80	0,76
95-100	0,78	0,84	0,78	0,75	0,78	0,82	0,78	0,75
100-105	0,75	0,76	0,73	0,75	0,76	0,78	0,74	0,76
105-110	0,73	0,74	0,68	0,76	0,72	0,73	0,68	0,74
110-125	0,74	0,76	0,74	0,74	0,74	0,76	0,74	0,73
Over 125	0,77	0,76	0,69	0,81	0,73	0,79	0,69	0,83
Korrelasjon med inntekt	-0,10	-0,16*	-0,22*	0,09	-0,18*	-0,11*	-0,22*	0,05
Antall kommuner	369	422	394	405	320	425	390	353

Merknad: * indikerer at korrelasjonen er statistisk utsagnskraftig.

Tabell 9.5 viser samlet effektivitetsscore og de sektorvise effektivitetsscorene for kommunene gruppert etter antall innbyggere. Det er en tendens til at beregnet effektivitet avtar med økende innbyggertall blant kommuner med under 5000 innbyggere, særlig i grunnskole og pleie og omsorg. Deretter er det en klart tendens til at beregnet effektivitet øker med økende innbyggertall.

Tabell 9.5 Samlet effektivitet og underliggende DEA-analyser for kommunene gruppert etter antall innbyggere, 2008 og 2009

Antall innbyggere	2008				2009			
	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg
Under 1 000	0,82	0,78	0,81	0,87	0,79	0,76	0,85	0,90
1 000-2 000	0,76	0,73	0,75	0,77	0,74	0,74	0,74	0,73
2 000-3 000	0,73	0,75	0,68	0,75	0,74	0,75	0,69	0,77
3 000-4 000	0,71	0,78	0,71	0,70	0,74	0,78	0,68	0,76
4 000-5 000	0,73	0,78	0,72	0,72	0,72	0,79	0,69	0,71
5 000-10 000	0,74	0,83	0,75	0,71	0,74	0,82	0,75	0,70
10 000-20 000	0,79	0,86	0,81	0,75	0,80	0,86	0,81	0,75
20 000-50 000	0,83	0,85	0,87	0,78	0,84	0,85	0,88	0,79
Over 50 000	0,89	0,91	0,92	0,86	0,93	0,93	0,93	0,94
Korrelasjon med antall innbyggere	0,30*	0,19*	0,27*	0,15*	0,32*	0,19*	0,28*	0,18*
Antall kommuner	369	422	394	405	320	425	390	353

Merknad: * indikerer at korrelasjonen er statistisk utsagnskraftig.

Hovedbildet er imidlertid at beregnet effektivitet øker med økende innbyggertall. Dette gjelder både for samlet effektivitet og de tre sektorvise effektivitetsscorene, og sammenhengene er statistisk utsagnskraftige både for 2008 og 2009. At effektiviteten gjennomgående øker med økende innbyggertall er ikke et resultat av stordriftsfordeler siden det tillates variabelt skalautbytte i de underliggende DEA-analysene. Tolkningen er snarere at det er mindre variasjon i effektivitet blant de største kommunene slik at den gjennomsnittlige avstanden til fronten er mindre. Dette kan i noen grad forklares med at målefeil kan forventes å være mer utbredt i små kommuner enn i store. I så fall vil den beregnede produksjonsfronten ligge "for langt ut" for de minste kommunene på grunn av målefeil knyttet til undervurdering av

ressursinnsats og/eller overvurdering av produksjon. Samtidig vil den beregnede effektiviteten for enkelte små kommuner bli for lav på grunn av målefeil knyttet til overvurdering av ressursinnsats og/eller undervurdering av produksjon.⁴

Endring i effektivitet over tid

Så langt er det i liten grad fokusert på endring i effektivitet over tid, selv om det i tabellene er rapportert separate tall for 2008 og 2009. Det har sammenheng med at gjennomsnittstallene som er rapportert i tabellene 9.2-9.6 ikke omfatter de samme kommuner begge år og at gjennomsnittsutviklingen uansett vil maskere store endringer på kommunenivå.

I tabell 9.6 er kommunene gruppert etter endring i samlet effektivitet. Det er i alt 293 kommuner som inngår i analysene av barnehage, grunnskole og pleie og omsorg i både 2008 og 2009. Av disse har 159 (54 prosent) en positiv effektivitetsutvikling fra 2008 til 2009, mens 134 (46 prosent) har en negativ effektivitetsutvikling. I mer enn 60 prosent av de 293 kommunene endres samlet effektivitet med mindre enn 5 prosentpoeng. Litt mer enn 10 prosent av kommunene fikk en endring i samlet effektivitet på mer enn 10 prosentpoeng fra 2008 til 2009. Store endringer i beregnet effektivitet vil dels reflektere at det kan være vanskelig å endre ressursbruken i takt med endringer i antall brukere. Følgelig vil det være en tendens til at kommuner med stor reduksjon i antall brukere vil ha betydelig effektivitetsreduksjon, mens kommuner stor økning i antall brukere vil ha betydelig økning i beregnet effektivitet.

Tabell 9.6 Korrigert inntekt, antall innbyggere og effektivitetsnivå, kommunene gruppert etter endring i samlet effektivitet

Endring i samlet effektivitet	Antall kommuner	Korrigert inntekt, 2008	Antall innbyggere, 2008	Samlet effektivitet, 2008
Nedgang på 0,10-0,25	18	103,2	4 431	0,832
Nedgang på 0,05-0,10	35	99,9	8 809	0,782
Nedgang på 0-0,05	81	101,4	13 841	0,791
Økning på 0-0,05	105	100,5	18 573	0,752
Økning på 0,05-0,10	39	97,5	11 789	0,735
Økning på 0,10-0,25	15	105,1	13 083	0,727
Antall kommuner	293			
Korrelasjon		-0,04	0,04	-0,25*

Merknad: Korrelasjonskoeffisienter for korrelasjonen mellom endring i effektivitet og henholdsvis korrigert inntekt, antall innbyggere og effektivitetsscore. * indikerer at korrelasjonen er statistisk utsagnskraftig.

Tabell 9.6 viser også gjennomsnittsverdier for korrigert inntekt, antall innbyggere og samlet effektivitet i 2008 for hver av gruppene. Endring i samlet effektivitet viser ingen systematisk sammenheng med korrigert inntekt og innbyggertall. Kommunene med størst effektivitetsreduksjon (over 10 prosentpoeng) skiller seg imidlertid ut ved lavt gjennomsnittlig innbyggertall. Det er en klarere sammenheng mellom endring i effektivitet og effektivitetsnivået i 2008. Kommuner med stor effektivitetsforbedring hadde i gjennomsnitt lav effektivitet i 2008, men kommuner med stor effektivitetsreduksjon gjennomgående startet ut på et høy effektivitetsnivå.

⁴ Disse feilkildene vil også gjøre seg gjeldende for de større kommunene, men i mindre grad dersom målefeil og kommunistørrelse er negativt korrelert.

Sammenhengen mellom effektivitetsendring og initielt effektivitetsnivå er nærmere illustrert i tabell 9.7, hvor kommunene gruppert etter samlet effektivitet i 2008. Den negative sammenhengen mellom initielt effektivitetsnivå og endring i effektivitet kommer tydelig fram her også. Mens kommunene med samlet effektivitet under 0,7 i 2008 i gjennomsnitt hadde en økning i samlet effektivitet på over 4 prosentpoeng fra 2008 til 2009, hadde kommunene med samlet effektivitet over 0,9 en effektivitetsreduksjon på nærmere 2 prosentpoeng. Tabell 9.7 viser at den negative sammenhengen mellom initielt effektivitetsnivå og endring i effektivitet også gjelder for de sektorvise effektivitetsscorene. Sammenhengen er tydeligst for barnehage og pleie og omsorg.⁵

Tabell 9.7 Endring i effektivitet, kommunene grupper etter samlet effektivitetsnivå i 2008

Samlet effektivitet, 2008	Antall kommuner	Endring, samlet effektivitet	Endring, barnehage	Endring, grunnskole	Endring, pleie og omsorg
0,5 – 0,6	11	0,044	0,042	0,013	0,101
0,6 – 0,7	60	0,044	0,049	0,005	0,096
0,7 – 0,8	109	0,001	-0,003	0,012	0,007
0,8 – 0,9	89	-0,013	0,012	-0,021	-0,002
0,9 – 1	21	-0,017	0,012	-0,007	-0,030

Merknad: De tre kommunene som var fullt effektive i 2008 er holdt utenfor tabellen. To av disse var fullt effektive også 2009, mens den tredje fikk en effektivitetsreduksjon.

Det er ikke opplagt hvordan den negative sammenhengen mellom initiell effektivitet og effektivitetsendring skal tolkes. En første tolkning er at de kommunene som er minst effektive i utgangspunktet har lettest for å øke effektiviteten og at de som allerede er effektive har begrenset potensial for forbedringer. Men en slik “catching up” historie kan ikke forklare at majoriteten av de mest effektive kommunene fikk en effektivitetsnedgang fra 2008 til 2009. En annen tolkning tar utgangspunkt i at målefeil og statistiske feilkilder gir tilfeldig variasjon i beregnet effektivitet fra år til år. Slike forhold vil systematisk trekke i retning av økt effektivitet blant kommunene med lav initiell effektivitet og redusert effektivitet blant kommuner med høy initiell effektivitet.

I gjennomsnitt fikk de 293 kommunene en økning i samlet effektivitet på 0,5 prosentpoeng fra 2008 til 2009. Det veide gjennomsnittet (med antall innbyggere som vektor), som er en bedre indikator for den nasjonale utviklingen, økte med 1,4 prosentpoeng. Dette kan tolkes som at kommunene hadde en ikke ubetydelig effektivitetsforbedring fra 2008 til 2009. Det meste av effektivitetsforbedringen kan imidlertid knyttes til utviklingen i pleie og omsorg. Siden det er usikkerheten knyttet til datakvaliteten i denne sektoren, er det også usikkert om den målte effektivitetsforbedringen er reell.

9.5 Avsluttende merknader

Dette kapitlet har oppsummert hovedresultatene fra et prosjekt om effektivitet i kommunale tjenester. Formålet har vært å utvikle et beregningsopplegg for samlet (eller sektorovergripende) effektivitet som skal kunne oppdateres årlig og anvendes både for den enkelte kommune og for kommunesektoren som helhet. Det foreslåtte beregningsopplegget bygger på sektorvise DEA-analyser og det er illustrert hvordan disse kan anvendes til å belyse samlet effektivitet og utvikling over tid.

⁵ Det bør bemerkes at kommunene er gruppert etter initiell samlet effektivitet, ikke de initiale sektorvise effektivitetsscorene. Tabell 9.7 gir derfor ikke uttrykk for sammenhengen mellom intiell sektoreffektivitet og endring i effektivitetsscore for den aktuelle sektor.

Utvalget mener at det skisserte beregningsopplegget er interessant og gir grunnlag for indikatorer som kan publiseres i utvalgets rapporter. Foreløpig er det en svakhet at det er betydelig usikkerhet knyttet til datakvaliteten for pleie og omsorg, der det ble innført en ny versjon av IPLOS i 2009. Dette medfører usikkerhet knyttet til indikatoren for samlet effektivitet, men siden pleie og omsorg er den største kommunale sektoren gir det liten mening å beregne en sektorovergripende effektivitetsindikator som ikke inkluderer pleie og omsorg. Utvalget forventer at datakvaliteten forbedres vesentlig i løpet av kort tid.

Referanser

- Borge, L.-E. Og K.J. Sunnevåg (2006): Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Sluttrapport. Rapport nr. 07/06. Senter for økonomisk forskning, NTNU.
- Borge, L.-E., og P. Tovmo (2009): Ny produksjonsindeks for kommunene. Rapport nr. 06/09. Senter for økonomisk forskning, NTNU.
- Borge, L.-E., T. Falch og P. Tovmo (2008): Public sector efficiency: The roles of political and budgetary institutions, fiscal capacity, and democratic participation. *Public Choice* 136, 475-495.
- Borge, L.-E., A.B. Johannesen og P. Tovmo (2010): Barnehager i inntektssystemet for kommunene, Rapport nr. 02/10, Senter for økonomisk forskning, NTNU.
- Charnes, A., W.W. Cooper og E. Rhodes (1978): Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research* 2, 429-444.
- Edvardsen, D.F., F.R. Førund og E. Aas (2000). Effektivitet i pleie- og omsorgssektoren, Rapport nr. 2/2000, Frischsenteret, Universitete i Oslo.
- Farrel, M.J. (1957): The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society (Series A)* 120, 253-281.
- Hanushek, E. (1986): The economics of schooling: Production efficiency in public schools, *Journal of Economic Literature* 24, 1141-1177.
- Hægeland, T., O. Raaum og K.G. Salvanes (2004): Pupil achievement, school resources and family background, Frischsenteret og Statistisk sentralbyrå.
- Håkonsen, L. og T.E. Lunder (2008): Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren, Rapport 243, Telemarksforskning.
- Kittelsen, S.A.C., og F. Førund (2001): Empiriske forskningsresultater om effektivitet i offentlig tjenesteproduksjon. *Økonomisk forum* 55(6), 22-29.

10 Tjenesteproduksjon og ressursinnsats

Notat fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi til det tredje konsultasjonsmøtet mellom staten og kommunesektoren 25.8.2010

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) er bedt om å lage et notat om utviklingen i kommunesektorens tjenesteproduksjon og ressursinnsats til konsultasjonsmøtet den 25. august 2010 mellom staten og KS.

Notatet beskriver kort utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon med vekt på utviklingen fra 2008 til 2009. I vedlegg er det gjort nærmere rede for utviklingen. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen, som eksempelvis antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester, men utviklingen er også belyst ved enkelte objektive indikatorer for kvalitet.

Innen barnehagesektoren ble utviklingen fra de siste årene med kraftig utbygging av barnehageplasser videreført i 2009. Om lag 8 200 flere barn fikk plass i barnehage i løpet av året. I tillegg tilbringer barna i snitt stadig lengre tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten var enda høyere. Dekningsgraden for barn i aldersgruppen 1-5 år er nå i overkant av 88 prosent. Ved inngangen til september 2009 hadde Kunnskapsdepartementet gjennom fylkesmennene en undersøkelse som viste at ingen barn som hadde rett til barnehageplass, sto på venteliste.

Innen grunnskolen har tjenestetilbudet de siste årene vært relativt stabilt, og dette bildet gjør seg gjeldende også for utviklingen det siste året. Antall elever lå i 2009 på om lag samme nivå som i 2008. Det var en viss økning i antall undervisningstimer per elev, noe som i all hovedsak kan henføres til at flere elever fikk spesialundervisning.

Innen pleie- og omsorgstjenestene har utviklingen de siste årene vært kjennetegnet av flere mottakere som følge av større alderskull blant de eldre og flere yngre mottakere, samtidig som det har vært en dreining i retning av hjemmebaserte tjenester. Også denne utviklingen fortsatte i 2009. Heldøgnsstilbudet (tallet på institusjoner og boliger med bemanning hele døgnet) var tilnærmet uendret, mens det var en vekst innen hjemmetjenesten, først og fremst som følge av at tallet på yngre mottakere fortsatte å øke kraftig. For sektoren samlet økte antall avtalte årsverk med 2 300, tilsvarende knappe 2 prosent.

For sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg har utvalget beregnet i hvilken grad kvantitative mål på tjenesteproduksjonen har økt i takt med ressursinnsatsen målt ved antall årsverk i 2009. For dette formålet er det konstruert en kvantitetsindikator for hver sektor. Beregningene viser at kvantitetsindikatoren per årsverk økte i barnehage, ble redusert i grunnskole og var stabil i pleie og omsorg.

Etter flere år med sterk vekst i antall elever i videregående opplæring var det i 2009 en svak nedgang. Elevtallet ved de fylkeskommunale videregående skolene økte riktignok relativt sett mye, men tekniske fagskoler og videregående skoler for øvrig opplevde samlet sett en nedgang, samtidig som også tallet på lærlinger gikk ned for første gang siden 2004. Mesteparten av nedgangen i antall lærlinger skyldes at tilbudet av læreplasser har gått ned.

Utviklingen i tjenestetilbudet må i tillegg til befolkningsveksten og barnehagereformen, ses i sammenheng med kommunesektorens økonomiske situasjon. Sektoren hadde i perioden 2004-2006 en relativt høy inntektsvekst, noe som bidro til høyere aktivitet i sektoren. I 2007 og 2008 ble realveksten i kommunesektorens inntekter vesentlig lavere enn i de tre foregående årene. Høy aktivitetsvekst i 2007 og 2008 kombinert med sterkere utgiftsvekst enn forventet, i tillegg til at en del kommuner tapte på sine finansplasseringer, førte til at mange kommuner i 2008 fikk et lavt eller negativt driftsresultat. Utviklingen i 2009 var kjennetegnet ved høy inntektsvekst, blant annet om følge av økte rammeoverføringer til kommunesektoren som del av de finanspolitiske tiltakene mot finanskrisen, moderat vekst i sysselsetting og driftsutgifter, lavere rentenivå, samtidig som utviklingen i finansmarkedet ga gevinster på finansielle plasseringer. Netto driftsresultat ble betydelig forbedret og utgjorde for sektoren samlet 3 prosent av driftsinntektene. Men fordi driftsresultatet var holdt oppe av ekstraordinære gevinster på finansielle plasseringer, var den underliggende økonomiske balansen i kommunene fortsatt svak.

Vedlegg: Tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunesektoren

En vesentlig del av kommunesektorens tjenesteproduksjon består av nasjonale velferdstjenester rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, først og fremst barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie og omsorg. Den demografiske utviklingen vil i stor grad vil styre behovet for slike kommunale tjenester. *Del 1* starter derfor med å gi en beskrivelse av den demografiske utviklingen siden 2004. Deretter gis det en omtale av kommunesektorens samlede ressursbruk og hvordan sektoren innenfor de frie inntektene har prioritert de ulike tjenestene etter at det er forsøkt å ta hensyn til den demografiske utviklingen. Til slutt beskrives utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon i samme periode. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen som antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester, men også objektive indikatorer for kvalitet, første gang publisert i KOSTRA i 2007, er omtalt.

Del 1 presenterer også dekningsgrader hvor indikatorene for tjenesteproduksjonen relateres til behovet eller størrelsen på målgruppene. I tråd med etablert praksis defineres aldersgrupper som målgrupper. Eksempelvis måles barnehagedekningen ved andelen barn i alderen 1-5 år som har plass i barnehage. For enkelte tjenester vil det være vanskelig å avgrense målgruppen. Pleie- og omsorgssektoren har et økende antall yngre brukere, mens dekningsgradene ofte relateres til antall eldre. Videre er det slik at ikke alle i samme aldersgruppe har behov for eller ønske om å benytte den aktuelle tjenesten. Med unntak for grunnskole, som er obligatorisk for alle, vil det typisk være slik at full behovsdekning nås ved en lavere dekningsgrad enn 100 prosent. Hva som skal betraktes som tilfredsstillende dekningsgrad, er et politisk spørsmål.

I *del 2* presenteres beregninger som illustrerer i hvilken grad kvantitative indikatorer på tjenesteproduksjonen har økt i takt med ressursinnsatsen målt ved antall avtalte årsverk. Beregningene omfatter barnehage, grunnskole og pleie og omsorg.

1 Utvikling i demografi og tjenesteyting

I dette avsnittet gjøres det rede for befolkningsutviklingen og en del sentrale indikatorer for utviklingen i de kommunale velferdstjenestene i perioden 2004 til 2009. Det er lagt særlig vekt på utviklingen fra 2008 til 2009.

Tallene er hentet fra KOSTRA, der reviderte tall ble publisert 15. juni 2010, IPLOS, der foreløpige tall ble publisert 8. juli, og Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Indikatorene belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskolen og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren.

Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester. Den demografiske utviklingen i perioden 2004-2009 beskrives i tabell 1.

De viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester er barn og unge 1-18 år og innbyggere 67 år og over. I løpet av de siste fem årene har antall innbyggere i disse gruppene økt med over 47 700, og dette indikerer et økt behov for kommunale tjenester. Antall

Tabell 1 Demografisk utvikling 2004-2009

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Barnehager:						
Antall barn 1-5 år	292 500	296 800	301 500	9 000	4 700	1,6
Antall barn 1-2 år	114 000	119 700	121 700	7 700	2 000	1,7
Grunnskole:						
Antall barn 6-15 år	621 400	617 700	617 800	-3 600	100	0,0
Videregående opplæring:						
Antall unge 16-18 år	172 700	193 100	193 000	20 300	-100	0,0
Barnevern:						
Antall barn og unge 0-17 år	1 088 000	1 103 500	1 109 200	21 200	5 700	0,5
Pleie- og omsorg:						
Antall eldre 67 år og over	603 100	616 700	625 100	22 000	8 400	1,4
Antall eldre 67-79 år	390 800	397 000	405 100	14 300	8 100	2,0
Antall eldre 80-89 år	183 400	185 000	184 400	1 000	-600	-0,3
Antall eldre 90 år og over	29 700	34 700	35 700	6 000	1 000	2,9
Totalt:						
Antall innbyggere i alt	4 606 400	4 799 300	4 858 200	251 800	58 900	1,2
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 689 700	1 724 300	1 737 400	47 700	13 100	0,8
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over (prosent)	36,7	35,9	35,8	-0,9	-0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

barn og unge i grunnskolealder har gått noe ned, mens det har vært en økning innenfor de øvrige aldersgruppene. Veksten har vært særlig sterk i aldersgruppen 16-18 år og blant de aller eldste (90 år og over). Det samlede innbyggertallet har i perioden økt sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene. Økningen i antall barn i barnehagealder har isolert sett gjort det mer krevende å oppnå målsettingen om full barnehagedekning.

I løpet av 2009 ble det flere barn i barnehagealder, mens antall barn og unge i henholdsvis grunnskolealder og med rett til videregående opplæring var om lag uendret. Blant de eldre var det relativt sterkt vekst i aldersgruppene 67-79 år og 90 år og over, mens det ble færre eldre i aldersgruppen 80-89 år. For 2009 indikerer utvalgets beregninger at merkostnadene knyttet til den demografiske utviklingen var 1,6 milliarder kroner, forutsatt samme standard og dekningsgrader som året før.

Samlet ressursbruk og kommunesektorens prioriteringer

Tabell 2 viser utviklingen i ressursbruken på de ulike tjenestoområdene og hvordan kommunesektoren har prioritert mellom de ulike tjenestoområdene innenfor sine frie inntekter.

For å vise ressursbruken i kommunesektoren på de ulike tjenestene er det benyttet tall for brutto driftsutgifter. Utviklingen gjenspeiler hvordan omfanget av de ulike tjenestene har økt. Dette kan ha bakgrunn i demografisk utvikling, statlige føringer gjennom øremerkede tilskudd, lokalpolitiske prioriteringer osv.

For bedre å illustrere de lokale prioriteringene mellom de ulike tjenestene, er det benyttet netto driftsutgifter per innbygger i målgruppen for tjenesten. I begrepet nettoutgifter er driftsutgiftene oppgitt etter at driftsinntektene, som bl.a. inneholder øremerkede tilskudd fra staten og andre direkte inntekter, f.eks. brukerbetaling, er trukket fra. Nettoutgifter gir

dermed uttrykk for hvordan kommunene og fylkeskommunene prioriterer de ulike formålene innenfor de frie inntektene.

Tabell 2 Utviklingen i de ulike tjenesteområdene i hhv. brutto driftsutgifter og i netto driftsutgifter per innbygger i de respektive målgruppene. 2004-2009¹

	Ressursbruk (brutto driftsutgifter)				Kommunesektorens prioriteringer (netto driftsutgifter per innbygger i målgruppen)	
	Nivå 2009	Andel	Årlig realvekst 2004-2009	Realvekst 2008-2009	Årlig realvekst 2004-2009	Realvekst 2008-2009
	(mrd. kr)	(prosent)	(prosent)	(prosent)	(prosent)	(prosent)
Barnehage	32,9	9,9	10,4	7,5	4,8	-0,6
Grunnskole	60,0	18,1	1,5	2,3	1,8	1,4
Videregående opplæring	27,7	8,4	2,2	4,3	-0,3	3,9
Barnevern	6,8	2,0	3,5	7,0	2,5	6,0
Pleie og omsorg	74,8	22,6	3,5	1,9	2,6	2,6
- hvorav hjelp på institusjon	36,0	10,9	2,0	0,9		
- hvorav hjelp i hjemmet	34,7	10,5	5,2	3,0		
Sosialtjenesten	12,6	3,8	1,7	12,0	-3,3	4,4
Kommunehelse	10,5	3,2	2,1	2,9	1,9	8,9
Samferdsel	15,9	4,8	5,3	7,3		
Annet	89,9	27,2	2,3	5,2		
Totalt	331,0	100,0	3,2	4,4		

¹ Den kommunale deflatoren som er benyttet for å beregne realveksten er (prisvekst oppgitt fra året før) hhv. 2,5; 3,6; 4,4; 6,4 og 3,9 prosent for perioden 2005-2009, jf. også vedlegg 6 i vårrapporten 2010 fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi.

For tjenester som i stor grad baserer seg på øremerkede tilskudd og brukerbetaling, slik som tilfellet har vært for barnehagesektoren de siste årene, vil ikke denne indikatoren reflektere den delen av utbyggingen som kan henføres til øremerkede tilskudd eller endringer i brukerbetalingene.

I tillegg er det også tatt hensyn til at den demografiske utviklingen i stor grad vil styre behovet for kommunale tjenester, og forsøkt å korrigere for endringer i innbyggertallet i de ulike målgruppene. De målgruppene som er benyttet her er for barnehagetjenester barn i alderen 1-5 år, for grunnskole aldersgruppen 6-15 år, for videregående opplæring ungdom i alderen 16-18 år, for pleie og omsorg eldre over 67 år, for barnevern barn og unge i alderen 0-17 år, for sosialtjenester voksne i alderen 20-66 år og for kommunehelsetjenesten hele befolkningen. Indikatoren illustrerer dermed i hvilken grad kommunesektoren innenfor de frie inntektene har funnet rom for å øke (eller valgt å redusere) ressursbruken på tjenesten ut over det som befolkningsutviklingen – gitt samme dekningsgrad – isolert sett skulle tilsi.

For pleie- og omsorgstjenesten benyttes altså innbyggere over 67 år som målgruppe, selv om også mange under 67 år mottar disse tjenestene. Indikatoren for denne sektoren gjenspeiler derfor ikke nødvendigvis prioriteringen av pleie- og omsorgstjenestene like godt som for de øvrige tjenestene.

Tabellen viser at ressursbruken de siste fem årene har vokst sterkest innen barnehage- og samferdselssektoren. Innen barnehagesektoren har den årlige veksten i snitt ligget på i overkant av 10 prosent. I tillegg til en kraftig økning i de statlige, øremerkede tilskuddene, har kommunene også innenfor sine frie inntekter prioritert denne sektoren.

Innen pleie- og omsorgssektoren framgår det av tabellen at de økte ressursene i større grad har gått til å styrke hjemmetjenestene enn til å styrke den institusjonsbaserte omsorgen.

Innen videregående opplæring har ressursbruken økt med vel 2 prosent årlig siden 2004. Det har imidlertid også vært en meget sterk vekst i 16-18-åringene i denne perioden, slik at det som fylkeskommunene har brukt av sine frie inntekter per innbygger i aldersgruppen har ligget på om lag samme nivå gjennom perioden.

Ressursbruken på grunnskolen har de siste fem årene hatt en svakere vekst enn de øvrige tjenesteområdene. Dette er naturlig ut fra at det har blitt færre barn og unge i skolepliktig alder i denne perioden.

Samlet sett har kommunesektoren de siste fem årene prioritert barnehagesektoren, mens sosialtjenesten og videregående opplæring har vært lavere prioritert. I 2009 var bildet motsatt, med en høy prioritering av sosialtjenesten og videregående opplæring, i tillegg til barnevern og helsetjenester, og en lavere prioritering av barnehage.

Barnehager

De siste fem årene har det vært en kraftig utbygging av barnehagesektoren, og antall barn i barnehage har økt kraftig. I alt har nærmere 57 000 flere barn fått plass i barnehage. Utbyggingen har i om lag like stor grad skjedd i privat og kommunal regi. Samtidig som det har blitt flere barn, har også barna i snitt tilbrakt stadig mer tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten har vært enda større enn det økningen i antall barn med barnehageplass isolert sett tyder på. Målt ved antall korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager økte kapasiteten med 46 prosent fra 2004 til 2009, mens veksten i antall barn med plass i barnehage var om lag halvparten. Den sterke utbyggingen av barnehageplasser har vært fulgt av en

Tabell 3 Utvikling i barnehagesektoren 2004-2009 (private og kommunale)

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Barn med plass i barnehage i alt:	213 000	261 800	270 000	57 000	8 200	3,1
- herav andel i kommunal barnehage	54,4	53,1	53,3	-1,1	0,2	
Barn 1-2 år med plass i barnehage	54 500	89 400	93 800	39 300	4 400	4,9
Andel barn med heltidsplass (41 timer eller mer per uke)	65,2	83,0	85,2	20,0	2,2	
Korrigerte oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000) ¹	289 687	402 212	423 739	134 052	21 527	5,4
Gjennomsnittlig oppholdstid per barn per uke	38,0	41,8	42,2	4,2	0,4	1,0
Dekningsgrad:						
Andel av 1-5-åringer som har barnehageplass	72,1	87,1	88,5	16,4	1,4	
Andel av 1-2-åringer som har barnehageplass	47,8	74,7	77,1	29,3	2,4	
Ressursinnsats:						
Antall årsverk	46 500	65 100	68 100	21 600	3 000	4,6
Antall årsverk i kommunale barnehager	26 100	35 300	36 900	10 800	1 600	4,5
Kvalitet:						
Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning	89,4	83,8	83,6	-5,8	-0,2	
Andel assistenter med førskole-, fag- eller annen pedagogisk utdanning	17,9	25,0	23,7	5,8	-1,3	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Oppholdstimer i kommunale barnehager korrigert for alder og oppholdstidskategorier. Antall barn 0-2 år vektet med 2, antall barn 3 år vektet med 1, 5 og 4-6 åringer vektet med 1. Oppholdstid 0-8 timer vektet med 6, timer, 9-16 timer vektet med 13 timer, 17-24 timer vektet med 21 timer, 25-32 timer vektet med 29 timer, 33-40 timer vektet med 37 timer, og 41 timer eller mer vektet med 45 timer.

tilsvarende økning i ressursinnsatsen, målt ved avtalte årsverk. Hvis en ser perioden siden 2004 under ett, har utviklingen i ressursinnsatsen (46 %) ligget på samme nivå som kapasitetsveksten i sektoren, målt ved korrigerede oppholdstimer i kommunale barnehager (46 %). Antall styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning har økt, men ikke helt i samme takt som den kraftige utbyggingen av antall barnehager og antall barnehageplasser, slik at andelen barnehager som har styrere og ledere med slik utdanning har gått jevnt nedover fra år til år. Andelen assistenter med fagutdanning har på sin side økt i perioden.

Utviklingen fra de siste årene ble i det store og hele videreført i 2009. I alt 8 200 flere barn fikk plass i barnehage, og barnehagedekningen var ved utgangen av året på i overkant av 88 prosent. Vel halvparten av barna hadde plass i en kommunal barnehage. Ved inngangen til september 2009 hadde Kunnskapsdepartementet gjennom fylkesmennene en undersøkelse som viste at ingen barn som hadde rett til barnehageplass, sto på venteliste. Barna tilbrakte i snitt en knapp halvtime mer i barnehagen hver uke, slik at også i 2009 gikk en del av kapasitetsveksten i sektoren med til å gi barn som allerede hadde plass, lengre oppholdstid. Ressursinnsatsen fortsatte å øke, selv om veksten i antall avtalte årsverk i 2009 var litt lavere enn hva økningen i korrigeret oppholdstid isolert sett skulle tilsi. Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning lå imidlertid på om lag samme nivå som året før, mens det var en liten nedgang i andelen assistenter med fagutdanning.

Grunnskole

Utviklingen innen grunnskolen har vært relativt stabil de siste fem årene. Elevtallet har gått noe ned, mens ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, på sin side har økt gjennom hele perioden. Økningen kan i stor grad henføres til spesialundervisning, og til en viss grad

Tabell 4 Utvikling i grunnskoleopplæring 2004-2009 (privat og offentlig)

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Elever i alt i grunnskolen	618 300	614 000	613 900	- 4 400	- 100	-0,0
Antall elever med plass i SFO	131 000	144 200	143 600	12 600	-600	-0,4
Antall elever med spesialundervisning	34 100	41 700	45 400	11 300	3 700	8,7
Dekningsgrad:						
Andel elever 6-9 år med plass i SFO ¹	52,7	59,5	59,5	6,8	0,0	
Ressursinnsats:						
Årsverk av undervisningspersonale ²	50 800	51 000
Årstimer til undervisning i alt (i 1000) ³	33 385,3	34 887,8	35 139,9	1 754,6	252,1	0,7
- Derav årstimer til spesialundervisning (i 1000)	4 519,0	5 468,2	5 687,9	1168,9	219,7	4,0
Årstimer til undervisn. i alt per elev ³	54,1	56,8	57,3	3,2	0,5	0,8
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. årstrinn ⁴	13,4	13,3	13,2	-0,2	- 0,1	
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. årstrinn ⁴	15,0	14,8	14,8	-0,2	0,0	

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Utdanningsdirektoratet

¹ Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO.

² I rapporteringen for 2007 (skoleåret 2007/2008) til GSI ble "årsverk til undervisning til annet enn undervisning" (lesetimer o.l.) for første gang skillt ut som eget punkt. Disse tallene ligger dermed ikke inne i årsverkstallene for 2008, men er inkludert i årsverkstallene for de foregående år. Det er derfor et brudd i tidsserien mellom 2006 og 2007.

³ Begrepene årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

⁴ Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Lærertimer er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

også økt timetall på barnetrinnet. I løpet av perioden har det også vært en relativt jevn økning i andelen elever som har plass i skolefritidsordningen (SFO).

I 2009 var elevtallet om lag uendret fra året før, etter flere år med nedgang. Det samlede omfanget av undervisningen (antall årstimer til undervisning) fortsatte å øke, og i likhet med foregående år skyldtes økningen i hovedsak at omfanget av spesialundervisning ble større. Dette skyldes først og fremst at flere elever fikk spesialundervisning, mens antall timer som hver enkelt elev i snitt mottok gikk ned. Antallet elever som mottok spesialundervisning vokste på alle trinn. Veksten var svakest blant de aller yngste elevene.

Nærmere 6 av 10 barn mellom seks og ni år hadde i 2009 plass i SFO, og andelen var uendret fra 2008 til 2009.

Barnevern

Tallet på barn som tar i mot hjelp fra barnevernet har økt hvert år de siste årene, også når en ser det i forhold til utviklingen i barnebefolkningen. I samme periode har det blitt flere ansatte og relativt sett flere fagutdannede i det kommunale barnevernet.

Tabell 5 Utvikling i barnevern 2004-2009

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Barn med barnevernstiltak i løpet av året	37 600	44 200	46 500	8 800	2 300	5,3
Dekningsgrad:						
Barn med undersøkelse ift. antall innbyggere 0-17 år	2,3	3,0	3,3	1,0	0,3	
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk i det kommunale barnevernet	2 900	3 300	3 400	600	100	3,7
Kvalitet:						
Kommunale stillinger med fagutdanning per 1000 barn 0-17 år	2,3	2,7	2,8	0,5	0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I 2009 vokste antall barn med tiltak noe raskere enn de foregående årene. Den største veksten kom i aldersgruppen 13-17 år. I alt 46 500 barn og unge mottar hjelp fra barnevernet. Av disse mottar vel 8 av 10 hjelpetiltak, som for eksempel kan være økonomisk hjelp, besøkshjem, barnehage eller støttekontakt. I løpet av året var det en liten nedgang i antallet barn og unge med omsorgstiltak. Trenden med stadig flere barn med barnevernstiltak vil antageligvis fortsette ettersom både tallet på nye barn i barnevernet og tallet på undersøkelser øker.

Pleie- og omsorgstjenester

Statistikken for tjenestedataene innen pleie- og omsorgssektoren er i motsetning til de øvrige tjenesteområdene som er omtalt i dette notatet, foreløpige tall. I løpet av andre halvår 2009 ble det innført en ny versjon av IPLOS. Endringene omfatter innføring av nye variable og justeringer av innhold i eksisterende variable. I tillegg er noen av rutinene for uttrekk av opplysninger fra lokale fagsystemer forenklet for å gjøre disse mer entydige og dermed mindre utsatt for feil. Konvertering av data og produksjonsrutiner medfører en viss usikkerhet knyttet til resultatene som presenteres for pleie og omsorg. Endringer i innhold og standarder medfører dessuten at resultatene ikke uten videre lar seg sammenlikne med resultater fra tidligere år, og for enkelte variable medfører innføring av ny versjon av IPLOS brudd i tidsseriene. Tallene for dette tjenesteområdet må derfor tolkes med varsomhet.

Tabell 6 Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 2004-2009 (private og kommunale)

	2004	2008	2009*	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Antall mottakere av hjemmetjenester ¹	163 400	167 600	174 300	..	6 600	4,0
- herav under 67 år	47 300	60 300	65 800	..	5 500	9,1
- herav 67-79 år	38 300	31 200	32 900	..	1 800	5,7
- herav 80-89 år	63 400	58 100	58 500	..	400	0,7
- herav over 90 år	14 400	18 100	17 000	..	-1 000	-5,7
Timer i uken til pleie og bistand per hjemmetjenestemottaker i henhold til vedtak	..	6,8	7,3	..	0,5	7,4
Antall beboere i institusjon ²	41 000	42 100	44 400	..	2 300	5,5
- herav under 67 år	1 900	4 100	4 500	..	400	10,6
- herav 67-79 år	8 100	6 900	7 800	..	1 000	13,9
- herav 80-89 år	21 000	19 200	20 500	..	1 200	6,5
- herav over 90 år	10 000	11 900	11 600	..	-300	-2,8
Antall plasser i institusjon	41 400	41 300	41 100	-300	-200	0,7
Kommunalt disponerte omsorgsboliger, i alt	47 600	49 500
Dekningsgrad:						
Andel 80 år og over som bor på institusjon ²	14,5	14,2	14,6	..	0,4	
Andel 67 år og over som mottar hjemmetjenester ²	19,2	17,4	17,3	..	-0,1	
Andel 80 år og over som mottar hjemmetjenester ²	36,5	34,8	34,5	..	-0,3	
Ressursinnsats:						
Årsverk i alt ³	107 900	121 200	123 500	15 600	2 300	1,9
Kvalitet:						
Legetimer per uke per beboer i sykehjem	0,25	0,33	0,34	0,09	0,01	4,0
Fysioterapitimer per uke per beboer i sykehjem ⁴	0,31	0,34	0,30	-0,01	-0,04	-12,9
Andel årsverk i brukerrettede tjenester med fagutdanning	68	72	72	4	0	
Andel plasser i brukertilpasset enerom m/ bad/wc	53,3	64,1	65,0	11,7	0,9	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Brudd i tidsserien. Tallene for 2004 refererer seg til mottakere av hjemmetjenester, hentet fra innrapporterte KOSTRA-skjema. F.o.m. 2007 er dataserien definert som mottakere av kjernetjenester i IPLOS, og inkluderer da også antall personer som mottar avlastning utenfor institusjon og omsorgslønn, samt hjemmesykepleie, praktisk bistand og brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

² Brudd i tidsserien på grunn av innføring av ny datakilde i 2007, nytt innhold f.o.m. 2007. Overgang til ny versjon av IPLOS har også bidratt til at kvaliteten på 2009-tallene for beboere på institusjon er usikker.

³ Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrygdeverkets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Registerstatistikk gir ikke mulighet til å skille ut vikarer. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

⁴ Omfatter kun fysioterapeuter med driftsavtale.

Omfanget av pleie- og omsorgstjenester har økt de siste årene. Dette skyldes både at tjenestetilbudet har blitt bygd ut i takt med at det har blitt flere eldre, men også at det vært en sterk økning i antall yngre mottakere, altså de under 67 år, og da særlig innenfor hjemmetjenesten. De siste årene har antall yngre mottakere av hjemmetjenester økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi, og denne gruppen utgjør en stadig større andel av hjemmetjenestemottakerne. Samlet sett har utviklingen de siste årene vist en betydelig endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene. Endring i sammensetningen av mottakergruppen med flere mottakere blant yngre og de eldste eldre, kan tyde på økt pleietyngde blant mottakerne.

Den sterke økningen i antall yngre mottakere av hjemmetjenester fortsatte også gjennom 2009, og nærmere 4 av 10 tjenestemottakere ved utgangen av året var under 67 år. Noe av denne økningen kan skyldes endret registreringspraksis i kommunene, men like fullt vil mesteparten

av økningen innenfor hjemmetjenesten kunne henføres til de under 67 år. De yngre har dessuten større behov for hjelp enn de eldre. I gjennomsnitt får de yngre 13 timer per uke innen hjemmetjenesten, mot litt over 4 timer for de eldre. Til en viss grad kan denne forskjellen henføres til at de fleste eldre med høyt bistandsbehov bor på institusjon. Blant de eldre over 67 år har omfanget av hjemmetjenestene samlet sett utviklet seg om lag i tråd med befolkningsutviklingen i denne aldersgruppen, men med en relativt sett svakere vekst blant de eldste alderskullene.

I snitt ble det gitt flere timer pleie og bistand til den enkelte mottaker i 2009 enn året før. Først og fremst har dette sammenheng med den nevnte økningen i antall yngre mottakere. Sett under ett var økningen i hjemmetjenesten jevnt fordelt mellom de som mottar både praktisk bistand og hjemmesykepleie, og de som bare får hjemmesykepleie, mens antallet som bare mottok praktisk bistand, gikk litt ned. Det samlede omfanget av hjemmetjenestene økte altså både som følge av at det ble flere mottakere og som følge av at mottakerne i snitt får flere timer pleie og bistand fra kommunen.

Innen den institusjonsbaserte omsorgen er om lag 3 av 4 beboere på syke- og aldershjem i aldersgruppen over 80 år. Antallet plasser i institusjonene gikk så vidt ned i løpet av 2009. Selv om det er viktig å understreke at tallene er foreløpige, er det likevel klart at en del kommuner la ned sykehjems plasser eller omdefinerte dem til kommunalt disponerte omsorgsboliger. Dette ble til en viss grad reflektert i at tallet på beboere i boliger med heldøgns bemanning økte tilsvarende. Heldøgnsstilbudet (tallet på institusjoner og boliger med bemanning hele døgnet) var dermed tilnærmet uendret. I mange tilfeller er det bare deler av sykehjemmet som blir omgjort, ikke hele. En del av nedgangen kan også forklares med omgjøring til enerom og økt standard ellers.

For pleie- og omsorgstjenesten sett under ett ble det i likhet med de foregående årene, omfordelt ressurser fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenester også i 2009. Dette bekreftes også av regnskapstallene. Kommunenes samlede utgifter til hjelp i institusjon vokste reelt sett med 0,9 prosent fra 2008 til 2009, mens realveksten i de samlede utgiftene til hjelp i hjemmet var på 3,0 prosent.

For pleie- og omsorgssektoren samlet økte antall årsverk med 2 300, eller knappe 2 prosent, til 123 500.

Videregående opplæring

Antall 16-18-åringer har økt kraftig i flere år, og den demografiske utfordringen har som følge av dette vært større for fylkeskommunene enn for kommunene. Den sterke veksten i antallet unge i alderen 16-18 år har imidlertid etter hvert avtatt, og i 2009 var antall 16-18-åringer på om lag samme nivå som i 2008. Gjennom de siste fem årene har andelen blant 16-18-åringene som tar videregående opplæring, samt hvor mange av dem som fullfører opplæringen, ligget relativt stabilt, mens andelen voksne elever har gått noe ned.

I 2009 stoppet som nevnt veksten i antall unge i alderen 16-18 år opp. Elevtallet ved de videregående skolene økte svakt, mens det ble færre lærlinger. Ved de fylkeskommunale skolene var det imidlertid en relativt sterk vekst i elevtallet, mens tekniske fagskoler og videregående skoler for øvrig samlet sett opplevde en nedgang. Alt i alt var det i 2009 en svak nedgang i antallet som tok videregående opplæring sammenlignet med året før.

Tabell 7 Videregående opplæring 2004-2009 (private og offentlige)

	2004	2008	2009	Absolutt endring 2004-09	Absolutt endring 2008-09	Prosentvis endring 2008-09
Produksjon:						
Antall elever i videregående skole og tekniske fagskoler	177 100	193 700	194 900	17 800	1 300	0,6
- herav i fylkeskommunale videregående skoler	166 600	173 800	177 500	10 800	3 600	2,1
Antall lærlinger	29 000	38 200	36 000	6 900	- 2 200	-5,8
Dekningsgrad:						
Andel 16-18-åringer som er i videregående opplæring (både elever og lærlinger)	89,7	90,8	91,0	1,3	0,2	
Andel av elevene som er 20 år eller eldre ¹	9,5	7,2	7,8	-1,7	0,6	
Ressursinnsats:						
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler, minus fravær	..	20 800	21 000	..	200	1,1
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk, minus fravær	..	8,5	8,7	..	0,2	2,4
Kvalitet:						
Andel elever med førstevalget til skole og kurs oppfylt ²	75,4	84,1	78,1	2,7	-6,0	
Andel elever som fullførte VGO i løpet av fem år	70,5	68,4	68,8	-1,7	0,4	
Andel elever som har sluttet i løpet av året	4,2	4,6	4,4	0,2	-0,2	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Tallene omfatter ikke egen innsamling for voksne.

² Brudd i tidsserien fra 2008 til 2009. Tallet fram til 2008 baserer seg på tall per 1. juli, mens tallene for 2009 baserer seg på tall per 1. mars. Om en sammenligner 2009 med 1. mars-tallene for 2008, viser det at andelen har økt med 0,2 prosentpoeng fra 2008 til 2009.

Økningen i elevtallet i videregående skole skyldes både at flere 16-18-åringer tok videregående skole, men også at det ble flere voksne elever. Indikatoren for avbrutt utdanning og gjennomstrømming lå på om lag samme nivå som i 2008. Det samme gjelder for andelen elever som fikk oppfylt førstevalget, etter at det er korrigert for ulike telletidspunkt, jf. fotnote til tabellen. I perioden fra 2004 og fram til 2008 steg andelen som fikk oppfylt førstevalget jevnt.

I 2009 var det i alt registrert om lag 2 200 færre lærlinger enn i 2008, og det er første gang siden 2004 at antall lærlinger har gått ned. Nedgangen i antall lærlinger skjedde innenfor alle alderskull, men nedgangen var relativt sett sterkest blant 16-18-åringene. Tilbakegangen er tydelig innenfor store utdanningsprogram som elektrofag, bygg- og anlegg samt teknikk og industriell produksjon. Mesteparten av nedgangen ser ut til å skyldes at tilbudet av læreplasser har gått ned, noe som kan ha sammenheng med den generelle konjunkturutviklingen.

Ressursinnsatsen ved de fylkeskommunale skolene, målt ved avtalte lærerårsverk korrigert for legemeldt sykefravær og fødselspermisjon, var noe høyere i 2009 enn året før, men veksten var svakere enn veksten i elevtallet.

2 Utviklingen i tjenesteproduksjon i forhold til årsverksinnsatsen i kommunene

Kommunesektoren er en sentral produsent av nasjonale velferdstjenester. Produktivits- og effektivitetsutviklingen i sektoren vil blant annet avhenge av i hvilken grad økt ressursinnsats bidrar til mer og bedre tjenester. Fordi det er vanskelig å etablere fullstendige mål på utviklingen i tjenesteproduksjonen, er det vanskelig å måle produktivitet og effektivitet. Tidligere i dette notatet er det presentert en rekke kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen som antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen og antall mottaker av pleie- og omsorgstjenester. Det finnes også relevante kvalitetsindikatorer som brukertilfredshet, karakterer og andel enerom i institusjon, men det er vanskelig å etablere et sett av indikatorer som fanger opp alle aspekter ved kvalitetsbegrepet.

I det følgende studeres utviklingen i kvantitative mål på tjenesteproduksjonen i forhold til utviklingen i antall årsverk. Forholdet mellom det kvantitative målet på tjenesteproduksjonen og antall avtalte årsverk omtales som kvantitetsindikator per årsverk. En økning i kvantitetsindikatoren per årsverk betyr at det kvantitative målet på tjenesteproduksjonen har økt relativt mer enn årsverksinnsatsen, mens en reduksjon betyr at tjenesteproduksjonen har økt relativt mindre enn årsverksinnsatsen. Det er av betydelig interesse å undersøke om utviklingen i tjenesteproduksjon holder tritt med årsverksinnsatsen, men utviklingen i kvantitetsindikatoren vil ikke nødvendigvis gi uttrykk for produktivitetsutviklingen. Utviklingen i kvantitetsindikator per årsverk vil overvurdere produktivitetsutviklingen i situasjoner hvor kvaliteten reduseres, og undervurdere produktivitetsutviklingen i situasjoner hvor kvaliteten øker.

I beregningene benyttes i hovedsak avtalte årsverk. Det innebærer at også de ansatte som er fraværende som følge av sykdom eller fødselspermisjon, inngår i tallene. Avtalte årsverk sier dermed noe om hvor mange som er ansatt for å gjøre jobben, både fast ansatte, ekstrahjelper og vikarer. Kvantitetsindikatoren for produksjon per årsverk, slik den brukes i dette kapitlet, sier derfor ikke nødvendigvis noe om hvor mye som blir produsert i forhold til antall utførte årsverk av de som faktisk er på jobb, men indikerer kun hvor mye som blir produsert av de ressursene samfunnet bruker. Det betyr at også endringer i forholdet mellom ansatte og antallet som er på jobb utgjør en potensiell feilkilde i beregningene. For eksempel vil en vekst i sykefraværet som gjør det nødvendig å benytte vikarer, trekke i retning av at indikatoren undervurderer den faktiske utviklingen i produksjon per årsverk.

Beregningene omfatter barnhage, grunnskole og pleie og omsorg, og tar utgangspunkt i ett eller flere kvantitative mål for tjenesteproduksjonen. Endringene i indikatorene for tjenesteproduksjon og årsverk er vist i tabell 8.

*Tabell 8 Endring fra 2008 til 2009 i indikatorer for tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunene**

	Prosentvis endring 2008-2009
Barnehager	
Kvantitetsindikator	5,4
Korrigerede oppholdstimer	5,4
Årsverk	4,5
Kvantitetsindikator per årsverk	0,8
Grunnskole	
Kvantitetsindikator	0,6
Årstimer til undervisning	0,7
Elever i SFO	-0,5
Årsverk	1,6
Undervisning (beregnete årsverk)	1,7
SFO	-0,1
Kvantitetsindikator per årsverk	-1,0
Pleie og omsorg	
Kvantitetsindikator	1,7
Mottakere av hjemmetjenester	4,0
Plasser i institusjoner	-0,5
Årsverk	1,9
Kvantitetsindikator per årsverk	-0,2

* Vektene for kvantitetsindikatoren for grunnskolen og pleie og omsorg er basert på budsjettandeler for 2009. Det gir en vekt på 0,927 for årstimer og 0,073 for antall elever i SFO i grunnskolen. For pleie og omsorg gir det en vekt på 0,491 for hjemmetjenester og 0,509 for institusjoner. Pleie og omsorg og grunnskoleundervisning omfatter også private tjenester og årsverk. Dette skyldes at det ikke var mulig å skille ut de kommunale tjenestene. Barnehager og SFO omfatter kun kommunale produsenter.

Datagrunnlaget for barnehage, SFO og pleie og omsorg er KOSTRA-data publisert i juni 2009, mens dataene for grunnskolen er hentet fra GSI. Beregningene av kvantitetsindikatorer per årsverk for barnehager og SFO omfatter kun kommunale barnehager og kommunal SFO, mens grunnskoleundervisning og pleie og omsorg også omfatter private produsenter. For SFO er det derfor et mindre avvik mellom tabell 4 og tabell 8.

For barnehagesektoren benyttes korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager som kvantitetsmål på tjenesteproduksjonen. Korrigerte oppholdstimer fanger opp utviklingen i antall plasser, gjennomsnittlig oppholdstid og det forhold at de yngste barna er mer ressurskrevende enn de eldste. Målt på denne måten har produksjonen i kommunale barnehager økt med 5,4 prosent fra 2008 til 2009. Antall årsverk økte samtidig med 4,5 prosent, slik at kvantitetsindikatoren per årsverk for kommunale barnehager økte med 0,8 prosent fra 2008 til 2009.

I grunnskolen benyttes antall årstimer til undervisning og antall elever i SFO som kvantitetsmål på tjenesteproduksjonen, der de relative vektene for de to indikatorene er henholdsvis 92,7 og 7,3 prosent. Antall årstimer til undervisning økte med 0,7 prosent fra 2008 til 2009, mens antall elever i SFO ble redusert med 0,5 prosent. Dette medfører at den samlede kvantitetsindikatoren for grunnskolen økte med 0,6 prosent fra 2008 til 2009. Endringer i GSI-rapporteringen de senere år har medført brudd i tidsserien for årsverk for undervisningspersonalet. Utdanningsdirektoratet har etablert en sammenhengende tidsserie for årsverk på grunnlag av rapporterte årstimer. Denne årsverksvariabelen omtales som beregnede årsverk for undervisningspersonalet, og er benyttet her. Antall beregnede årsverk for undervisningspersonalet økte med 1,7 prosent fra 2008 til 2009, mens antall årsverk i SFO ble redusert med 0,1 prosent. Det betyr at den samlede årsverksinnsatsen i grunnskolen økte med 1,6 prosent fra 2008 til 2009, noe som gir en reduksjon i kvantitetsindikatoren per årsverk på 1 prosent.

Innen pleie og omsorg benyttes mottakere av hjemmetjenester og plasser i institusjoner som kvantitetsmål på tjenesteproduksjonen, med en vektning på henholdsvis 49,1 og 50,9 prosent. I tidligere år er antall beboere i institusjoner benyttet som kvantitetsindikator, men overgang til ny versjon av IPLOS har medført at kvaliteten på denne variabelen er usikker for 2009. Antall mottakere av hjemmetjenester økte med 4,0 prosent fra 2008 til 2009, mens det var en nedgang på 0,5 prosent i antall plasser i institusjoner. Dette gir en økning i kvantitetsindikatoren på 1,7 prosent. Antall årsverk i pleie og omsorg økte med 1,9 prosent i 2009, slik at kvantitetsindikatoren per årsverk ble redusert med 0,2 prosent.

Vedlegg

Vedlegg 1

Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2008-2011. Nasjonalregnskapets gruppering

Tabell 1.1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt, 2008-2011. Mill. kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner				Endring i prosent		
	2008	2009*	2010**	2011**	08/09*	09/10**	10/11**
A. Brutto inntekter (B+C)	315 569	342 506	362 847	378 982	8,5	5,9	4,4
B. Løpende inntekter	313 255	339 973	360 207	376 328	8,5	6,0	4,5
Gebyrer	40 487	42 789	44 335	45 802	5,7	3,6	3,3
Renter og utbytte	14 925	11 803	12 174	12 404	-20,9	3,1	1,9
Skatter i alt	129 919	136 542	145 292	138 320	5,1	6,4	-4,8
<i>Produksjonsskatter</i>	<i>6 843</i>	<i>6 981</i>	<i>7 092</i>	<i>7 200</i>	<i>2,0</i>	<i>1,6</i>	<i>1,5</i>
<i>Eiendomsskatt</i>	<i>6 191</i>	<i>6 469</i>	<i>6 570</i>	<i>6 670</i>	<i>4,5</i>	<i>1,6</i>	<i>1,5</i>
<i>Andre produksjonsskatter</i>	<i>652</i>	<i>512</i>	<i>522</i>	<i>530</i>	<i>-21,5</i>	<i>2,0</i>	<i>1,5</i>
<i>Skatt på inntekt og formue</i>	<i>123 076</i>	<i>129 561</i>	<i>138 200</i>	<i>131 120</i>	<i>5,3</i>	<i>6,7</i>	<i>-5,1</i>
Overføringer fra staten	121 767	142 408	151 764	173 031	17,0	6,6	14,0
<i>Rammeoverføringer</i>	<i>62 226</i>	<i>72 768</i>	<i>81 691</i>	<i>126 826</i>	<i>16,9</i>	<i>12,3</i>	<i>55,3</i>
<i>Andre overføringer</i>	<i>59 540</i>	<i>69 640</i>	<i>70 074</i>	<i>46 204</i>	<i>17,0</i>	<i>0,6</i>	<i>-34,1</i>
Andre innenlandske løpende overføringer	4 292	4 205	4 415	4 545	-2,0	5,0	2,9
Frie banktjenester	1 865	2 226	2 226	2 226	19,4	0,0	0,0
C. Kapitalinntekter	2 314	2 533	2 640	2 654	9,5	4,2	0,5
Salg av fast realkapital	139	599	640	654	330,9	6,9	2,2
Salg av fast eiendom	2 175	1 934	2 000	2 000	-11,1	3,4	0,0
D. Brutto utgifter (E+F)	341 461	364 746	383 983	400 596	6,8	5,3	4,3
E. Løpende utgifter	300 299	318 652	335 054	350 628	6,1	5,1	4,6
Lønnskostnader	172 429	185 622	197 019	206 066	7,7	6,1	4,6
Produktinnsats	65 501	70 541	74 811	77 223	7,7	6,1	3,2
Produktkjøp til husholdninger	16 429	18 904	19 880	20 845	15,1	5,2	4,9
Renter	15 996	10 507	9 920	10 232	-34,3	-5,6	3,1
Overføringer til private	27 639	30 420	30 767	33 300	10,1	1,1	8,2
<i>Produksjonssubsidier</i>	<i>10 491</i>	<i>11 094</i>	<i>11 094</i>	<i>12 895</i>	<i>5,7</i>	<i>0,0</i>	<i>16,2</i>
<i>Stønader til husholdninger</i>	<i>8 442</i>	<i>9 585</i>	<i>9 932</i>	<i>10 312</i>	<i>13,5</i>	<i>3,6</i>	<i>3,8</i>
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	<i>4 544</i>	<i>4 966</i>	<i>5 146</i>	<i>5 343</i>	<i>9,3</i>	<i>3,6</i>	<i>3,8</i>
<i>Andre stønader til husholdninger</i>	<i>3 898</i>	<i>4 619</i>	<i>4 786</i>	<i>4 969</i>	<i>18,5</i>	<i>3,6</i>	<i>3,8</i>
<i>Ideelle organisasjoner</i>	<i>8 706</i>	<i>9 741</i>	<i>9 741</i>	<i>10 093</i>	<i>11,9</i>	<i>0,0</i>	<i>3,6</i>
Overføringer til staten	2 305	2 658	2 658	2 961	15,3	0,0	11,4
F. Kapitalutgifter	41 162	46 094	48 929	49 968	12,0	6,2	2,1
Anskaffelse av fast realkapital	38 983	44 176	47 229	48 268	13,3	6,9	2,2
Kjøp av fast eiendom	1 009	1 197	1 000	1 000	18,6	-16,5	0,0
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	1 170	721	700	700	-38,4	-2,9	0,0
G. Nettofinansinvesteringer (A-D)	-25 892	-22 240	-21 136	-21 614			
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	38 844	43 577	46 588	47 613	12,2	6,9	2,2

* foreløpige tall

** anslag

Kilde: SSB og Finansdepartementet

Tabell 1.2 Inntekter og utgifter i kommunene inkl. Oslo 2007-2009. Mill. kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2007	2008*	2009*	07/08*	08/09*
A. Brutto inntekter (B+C)	253 558	270 984	293 725	6,9	8,4
B. Løpende inntekter	251 082	268 914	291 446	7,1	8,4
Gebyrer	36 054	38 543	40 662	6,9	5,5
Formuesinntekter	13 731	12 659	10 537	-7,8	-16,8
<i>Renter</i>	<i>6 026</i>	<i>6 618</i>	<i>4 662</i>	<i>9,8</i>	<i>-29,6</i>
<i>Utbytte</i>	<i>5 595</i>	<i>3 853</i>	<i>4 655</i>	<i>-31,1</i>	<i>20,8</i>
<i>Uttak fra forretningsdrift</i>	<i>2 110</i>	<i>2 188</i>	<i>1 220</i>	<i>3,7</i>	<i>-44,2</i>
Skatter i alt	105 922	112 434	118 759	6,1	5,6
<i>Produksjonsskatter</i>	<i>6 241</i>	<i>6 919</i>	<i>6 982</i>	<i>10,9</i>	<i>0,9</i>
<i>Eiendomsskatt</i>	<i>5 571</i>	<i>6 191</i>	<i>6 469</i>	<i>11,1</i>	<i>4,5</i>
<i>Andre produksjonsskatter</i>	<i>670</i>	<i>728</i>	<i>513</i>	<i>8,7</i>	<i>-29,5</i>
<i>Skatt på inntekt og formue</i>	<i>99 681</i>	<i>105 515</i>	<i>111 777</i>	<i>5,9</i>	<i>5,9</i>
Overføringer fra staten	90 216	99 951	116 228	10,8	16,3
<i>Rammeoverføringer</i>	<i>43 167</i>	<i>46 236</i>	<i>54 312</i>	<i>7,1</i>	<i>17,5</i>
<i>Andre overføringer</i>	<i>47 049</i>	<i>53 715</i>	<i>61 916</i>	<i>14,2</i>	<i>15,3</i>
Overføring fra fylkeskommunen	1 457	1 616	1 736	10,9	7,4
Andre innenlandske løpende overføringer	3 702	3 711	3 524	0,2	-5,0
C. Kapitalinntekter	2 476	2 070	2 279	-16,4	10,1
Salg av fast realkapital	49	134	593	173,5	342,5
Salg av fast eiendom	2 427	1 936	1 686	-20,2	-12,9
D. Brutto utgifter (E+F)	264 225	293 941	313 494	11,2	6,7
E. Løpende utgifter	232 133	258 942	274 766	11,5	6,1
Lønnskostnader	138 044	152 993	164 907	10,8	7,8
Produktinnsats	50 100	54 634	58 816	9,0	7,7
Produktkjøp til husholdninger	12 813	14 663	17 024	14,4	16,1
Renter	10 363	14 735	9 504	42,2	-35,5
Overføringer til private	18 739	19 989	22 247	6,7	11,3
<i>Produksjonssubsidier</i>	<i>4 240</i>	<i>4 501</i>	<i>4 836</i>	<i>6,2</i>	<i>7,4</i>
<i>Stønader til husholdninger</i>	<i>7 519</i>	<i>8 173</i>	<i>9 289</i>	<i>8,7</i>	<i>13,7</i>
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	<i>4 476</i>	<i>4 523</i>	<i>4 954</i>	<i>1,1</i>	<i>9,5</i>
<i>Andre stønader til husholdninger</i>	<i>3 043</i>	<i>3 650</i>	<i>4 335</i>	<i>19,9</i>	<i>18,8</i>
<i>Ideelle organisasjoner</i>	<i>6 980</i>	<i>7 315</i>	<i>8 122</i>	<i>4,8</i>	<i>11,0</i>
Overføringer til staten	1 669	1 572	1 888	-5,8	20,1
Overføringer til fylkeskommunen	405	356	380	-12,1	6,7
F. Kapitalutgifter	32 092	34 999	38 728	9,1	10,7
Anskaffelse av fast realkapital	30 921	34 073	37 577	10,2	10,3
Kjøp av fast eiendom	1 035	849	1 151	-18,0	35,6
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	136	77	0	-43,4	-100,0
G. Nettofinansinvesteringer (A-D)	-10 667	-22 957	-19 769		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	30 872	33 939	36 984	9,9	9,0

*Foreløpige tall

Kilde: SSB

Tabell 1.3 Inntekter og utgifter i fylkeskommunene ekskl. Oslo. 2007-2009. Mill. kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2007	2008*	2009*	07/08*	08/09*
A. Brutto inntekter (B+C)	41 488	44 692	48 671	7,7	8,9
B. Løpende inntekter	41 221	44 448	48 417	7,8	8,9
Gebyrer	1 808	1 944	2 127	7,5	9,4
Formuesinntekter	1 549	2 266	1 266	46,3	-44,1
<i>Renter</i>	<i>632</i>	<i>904</i>	<i>587</i>	<i>43,0</i>	<i>-35,1</i>
<i>Utbytte</i>	<i>611</i>	<i>936</i>	<i>679</i>	<i>53,2</i>	<i>-27,5</i>
<i>Uttak fra forretningsdrift</i>	<i>306</i>	<i>426</i>	<i>0</i>	<i>39,2</i>	<i>-100,0</i>
Skatter i alt	16 628	17 485	17 783	5,2	1,7
<i>Produksjonsskatter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Skatt på inntekt og formue</i>	<i>16 628</i>	<i>17 485</i>	<i>17 783</i>	<i>5,2</i>	<i>1,7</i>
Overføringer fra staten	20 214	21 816	26 180	7,9	20,0
<i>Rammeoverføringer</i>	<i>14 637</i>	<i>15 990</i>	<i>18 456</i>	<i>9,2</i>	<i>15,4</i>
<i>Andre overføringer</i>	<i>5 577</i>	<i>5 826</i>	<i>7 724</i>	<i>4,5</i>	<i>32,6</i>
Overføring fra kommunene	405	356	380	-12,1	6,7
Andre innenlandske løpende overføringer	617	581	681	-5,8	17,2
C. Kapitalinntekter	267	244	254	-8,6	4,1
Salg av fast realkapital	7	5	6	-28,6	20,0
Salg av fast eiendom	260	239	248	-8,1	3,8
D. Brutto utgifter (E+F)	43 282	47 627	51 141	10,0	7,4
E. Løpende utgifter	37 223	41 464	43 776	11,4	5,6
Lønnskostnader	18 054	19 436	20 715	7,7	6,6
Produktinnsats	7 934	9 002	9 499	13,5	5,5
Produktkjøp til husholdninger	1 416	1 766	1 880	24,7	6,5
Renter	862	1 261	1 003	46,3	-20,5
Overføringer til private	6 733	7 650	8 173	13,6	6,8
<i>Produksjonssubsidier</i>	<i>5 058</i>	<i>5 990</i>	<i>6 258</i>	<i>18,4</i>	<i>4,5</i>
<i>Stønader til husholdninger</i>	<i>373</i>	<i>269</i>	<i>296</i>	<i>-27,9</i>	<i>10,0</i>
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	<i>10</i>	<i>21</i>	<i>12</i>	<i>110,0</i>	<i>-42,9</i>
<i>Andre stønader til husholdninger</i>	<i>363</i>	<i>248</i>	<i>284</i>	<i>-31,7</i>	<i>14,5</i>
<i>Ideelle organisasjoner</i>	<i>1 302</i>	<i>1 391</i>	<i>1 619</i>	<i>6,8</i>	<i>16,4</i>
Overføringer til staten	767	733	770	-4,4	5,0
Overføring til kommunene	1 457	1 616	1 736	10,9	7,4
F. Kapitalutgifter	6 059	6 163	7 365	1,7	19,5
Anskaffelse av fast realkapital	4 996	4 910	6 598	-1,7	34,4
Kjøp av fast eiendom	117	160	46	36,8	-71,3
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	946	1 093	721	15,5	-34,0
G. Nettofinansinvesteringer (A-D)	-1 794	-2 935	-2 470		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	4 989	4 905	6 592	-1,7	34,4

*Foreløpige tall

Kilde: SSB

Vedlegg 2a**Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2009
Kommuner og fylkeskommuner***Tabell 2.1 Hovedtall for drift, investering og finansiering. Millioner kroner*

	2009				2008
	Kommunene eks. Oslo	Oslo	Fylkes- kommunene	Sum	Sum
Drift					
1. Brutto driftsinntekter	249 001	38 035	48 535	335 570	306 267
2. Brutto driftsutgifter	236 491	37 343	45 677	319 510	294 658
3. Brutto driftsresultat (1-2)	12 510	692	2 858	16 060	11 609
4. Renteinntekter	9 205	1 750	1 409	12 364	12 231
4.a Herav utbytte (ikke kjent 07)	3 529	1 148	674	5 351	5 084
4.b Herav gevinst omløpsmidler	2 141	0	13	2 154	
5. Renteutgifter	7 892	595	990	9 477	14 475
5.a Herav tap finansielle omløpsmidler	280	0	3	283	
6. Netto renter	1 313	1 155	419	2 886	-2 244
7. Avdragsinntekter	123	11	0	133	141
8. Avdragsutgifter	7 133	630	1 092	8 855	8 163
9. Netto avdrag	-7 010	-619	-1 092	-8 722	-8 022
10. Utlån	165	18	0	183	157
11. Netto driftsresultat (3+6+9-10)	6 647	1 209	2 184	10 041	1 186
Investering					
12. Brutto investeringsutgifter	32 946	4 302	6 595	43 842	39 530
13. Tilskudd, refusjoner, salg fast eiendom	6 928	708	903	8 539	7 119
Finansiering					
14. Overskudd før lån (3+6-12+13)	-12 195	-1 747	-2 415	-16 357	-23 046
15. Bruk av lån (netto)	22 114	1 665	4 937	28 716	23 197
16. Netto premieavvik	-1 265	-1 231	-303	-2 799	-4 477
17. Netto anskaffelse av midler (15+13+11-12+16)	1 479	-1 950	1 126	655	-12 505
Nøkkeltall					
Brutto driftsresultat i pst av innt.	5,0 %	1,8 %	5,9 %	4,8 %	3,8 %
Renter/avdrag i pst av innt.	2,3 %	-1,4 %	1,4 %	1,7 %	3,4 %
Netto driftsresultat i pst av innt.	2,7 %	3,2 %	4,5 %	3,0 %	0,4 %
Brutto inv i pst av innt.	13,2 %	11,3 %	13,6 %	13,1 %	12,9 %
Oversk før lån i pst av innt.	-4,9 %	-4,6 %	-5,0 %	-4,9 %	-7,5 %
Lån i pst av innt.	67,1 %	38,7 %	74,9 %	65,5 %	58,7 %

Vedlegg 2b

Driftsutgifter 2009 etter funksjon og art. Kommunene, Oslo og fylkeskommunene

Tabell 2.1 Kommunene inkl. Oslo

Funksjonsfordeling	Artsinndeling													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kommuneregnskap 2009														
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-290)	Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)	Overføringer (400-480)	Av-skrivninger (590)	Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)	Refusjon syke-lønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts-utgifter	Bruker-betaling (600+640)	Andre salgs- og leieinntekter (620-630, 650-670)	Overføringer med krav til motytelse (700,730-780)	Overføringer uten krav til motytelse (800-895)	Netto drifts-utgifter
Kommunene (inkl Oslo)														
100 Politisk styring	1 111 436	394 878	85 454	142 176	1 403	5 793	6 394	38 975	1 684 185	264	2287	39546	10012	1 632 076
110 Kontroll og revisjon	91 201	41 479	252 030	16 409	18	11 281	2 284	10 456	377 116	29	5705	6561	1948	362 873
120 Administrasjon	10 313 916	4 894 858	573 846	1 003 269	724 352	1 390 857	345 146	811 396	14 962 842	14127	475972	707186	166034	13 599 523
121 Forvaltningsutgifter i enendomsforvaltningen	347 413	277 424	5 011	29 875	1 924	42 319	7 600	13 351	598 377	995	9934	6687	92	580 669
130 Administrasjonslokaler	400 612	1 034 652	114 893	254 957	269 368	156 644	22 274	225 078	1 670 486	1136	276385	100310	22903	1 269 752
Administrasjon	12 264 578	6 643 291	1 031 234	1 446 686	997 065	1 606 894	383 698	1 099 256	19 293 006	16 551	770 283	860 290	200 989	17 444 893
170 Årets premieavvik	-3 898 373	434	17	8	0	-30	21	10	-3 897 915	0	0	8250	0	-3 906 165
171 Amortisering av tidl års premieavvik	1 410 341	-4	0	-1	0	30	-11	-1	1 410 318	0	0	0	0	1 410 318
180 Diverse fellesutgifter	1 498 200	549 106	95 577	134 545	29 272	216 024	24 209	23 874	2 042 593	4646	58154	193264	47736	1 738 793
190 Interne serviceenheter	2 571 829	4 968 915	36 542	174 381	43 035	6 866 829	108 655	161 719	657 499	645	459067	158736	37405	1 646
Fellesutgifter	1 581 997	5 518 451	132 136	308 933	72 307	7 082 853	132 874	185 602	212 495	5 291	517 221	360 250	85 141	-755 408
201 Førskole	15 569 583	1 350 227	3 379 040	9 533 400	39 465	150 397	1 106 858	168 755	28 445 705	3106022	121334	9310464	13804039	2 103 846
211 Styrket tilbud til førskolebarn	1 843 304	169 397	327 934	86 105	348	86 076	118 468	6 030	2 216 514	4499	2709	837213	156397	1 215 696
221 Førskolelokaler og skuss	452 783	975 410	446 782	262 735	326 061	87 586	25 738	145 101	2 205 346	68	17195	133879	81274	1 972 930
Barnehager	17 865 670	2 495 034	4 153 756	9 882 240	365 874	324 059	1 251 064	319 886	32 867 565	3 110 589	141 238	10 281 556	14 041 710	5 292 472
202 Grunnskole	39 194 414	3 757 162	1 417 630	527 660	242 769	298 039	1 948 655	425 913	42 467 028	31627	113548	1842106	95744	40 384 003
214 Spesialskoler	600 625	86 010	96 940	12 999	5 594	29 415	27 829	6 629	738 295	3656	5033	140407	4981	584 218
215 Skolefritidsstilbud	3 149 767	267 170	22 077	54 831	3 597	34 914	176 985	35 977	3 249 566	2320177	42840	26928	1339	858 282
222 Skolelokaler og skuss	2 462 520	3 898 172	2 185 316	666 047	1 969 828	196 109	155 543	650 966	10 179 265	738	55501	577808	79796	9 465 422
223 Skoleskuss	3 096	959 380	11 595	67 380	128	2 657	164	64 766	973 992	364	26	13614	120	959 868
383 Musik- og kulturskoler	1 291 449	172 090	72 207	29 638	5 837	21 113	47 087	19 530	1 483 491	236814	56232	109652	11090	1 069 703
Grunnskoler	46 701 871	9 139 984	3 805 765	1 358 555	2 227 753	582 247	2 356 263	1 203 781	59 091 637	2 593 376	273 180	2 710 515	193 070	53 321 496
213 Voksenopplæring	1 939 246	352 013	200 365	103 245	6 442	72 764	80 097	42 151	2 406 299	21672	58085	1610210	70988	645 344
Voksenopplæring	1 939 246	352 013	200 365	103 245	6 442	72 764	80 097	42 151	2 406 299	21 672	58 085	1 610 210	70 988	645 344

Funksjonsfordeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14														
	<u>Afsinndeling</u>																											
	Kjøp av varer og tjenester til egen- og tjenester til			Kjøp som erstatter egen- produksjon (300-380)		Over-føringer (400-480)		Av-skrivninger (590)		Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)		Refusjon syke-lønn (710)		Moms-komp drift (729)		Brutto drifts- utgifter (600+640)		Andre salgs- og leinnetker (620-630, 650-670)		Over-føringer med krav til motytelse (700,730-780)		Over-føringer uten krav til motytelse (800-895)		Netto drifts- utgifter				
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	produksjon (100-290)	produksjon (300-380)	Over-føringer (400-480)	Av-skrivninger (590)	intern-salg (690+790)	syke-lønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts- utgifter (600+640)	Andre salgs- og leinnetker (620-630, 650-670)	Over-føringer med krav til motytelse (700,730-780)	Over-føringer uten krav til motytelse (800-895)																
Kommuneregnskap 2009																												
232 Forebygging, helsestasjons- og skoletjeneste	1 830 657	360 003	54 675	45 287	11 486	66 198	79 367	38 417	2 118 126	29 609	28 892	11 6056	23 381															1 920 188
233 Annet forebyggende helsearbeid	466 237	177 369	87 531	119 732	4 505	16 012	18 846	24 268	796 248	385 655	60 334	109 378	82 083															505 888
241 Diagnose, behandling, re- /habilitering	3 836 177	1 304 905	2 542 982	259 687	48 719	100 996	179 717	107 863	7 603 894	299 446	189 035	111 9681	115 114															5 880 618
Kommunehelsefjeneste	6 133 071	1 842 277	2 685 188	424 706	64 710	183 206	277 930	170 548	10 518 268	367 620	278 261	1 345 115	220 578															8 306 694
242 Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	2 449 448	717 303	207 885	349 226	19 154	100 539	148 069	78 338	3 416 070	1 295	106 059	333 485	288 733															2 686 498
243 Tilbud til personer med rusproblemer	889 556	268 412	388 788	143 569	3 764	43 266	54 006	23 534	1 573 283	96 478	12 082	21 7042	26 186															1 221 495
273 Kommunalt sysselsettingsstiltak	397 418	155 129	193 050	164 963	2 996	24 128	19 599	12 761	857 068	343	45 372	75 944	23 922															711 487
276 Kvalifiseringsordningen	748 430	21 034	12 304	20 422	0	321	4 919	1 721	795 229	127	857	466 770	95 033															232 442
281 Økonomisk sosialhjelp	17 333	65 046	17 444	4 720 353	335	60 957	1 273	5 787	4 752 494	3 725	7 792	525 006	35 588															4 180 383
283 Bistand til etablering og opprettholdelse av egen bolig m.v	134 761	35 514	8 289	911 975	3 766	3 521	5 038	4 698	1 081 048	272	19 492	155 355	52 7860															378 069
285 Tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvarsområde	628 196	484 107	270 162	407 905	19 337	78 558	25 089	28 375	1 677 685	123 10	83 610	71 7571	48 323															815 871
Sosialfjeneste	5 265 142	1 746 545	1 097 922	6 718 413	49 352	311 290	257 993	155 214	14 152 877	114 550	275 264	2 491 173	1 045 645															10 226 245
244 Barneverntjeneste	1 804 384	453 248	137 537	79 941	8 750	42 848	137 713	53 029	2 250 270	719	2 683	114 153	25 972															2 106 743
251 Barneverntiltak i familien	353 840	232 606	190 453	308 589	157	25 233	8 422	3 490	1 048 500	284	336	395 26	55 99															1 002 755
252 Barneverntiltak utenfor familien	1 423 025	770 054	969 330	359 162	407	40 666	8 374	8 742	3 464 196	846	4 050	41 6373	26 205															3 016 722
Barnevern	3 581 249	1 455 908	1 297 320	747 692	9 314	108 747	154 509	65 261	6 762 966	1 849	7 069	570 052	57 776															6 126 220
234 Aktivisering og servicefjenester overfor eldre og funksjonshemmede	2 747 120	944 617	460 922	195 638	46 986	117 621	122 802	80 986	4 073 874	118 359	26 2812	186 394	40 359															3 465 950
253 Pleie, omsorg, hjelp og re- /habilitering i institusjon	26 154 858	7 782 214	4 108 217	598 509	171 732	4 464 461	1 564 777	550 053	32 236 239	47 391 53	400 178	852 295	17 5821															26 068 792
254 Kjernefjenester knyttet til pleie, omsorg, hjelp til hjemmeboende	32 157 750	3 905 505	2 078 666	307 408	58 472	1 665 693	1 890 811	229 660	34 721 637	47 6561	250 614	336 2296	63 0820															30 001 346

Funksjonsfordeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
	<u>Afsinndeling</u>															
	Kjøp av varer og tjenester til egen- og tjenestetil				Fordelte utgifter og intern-salg		Refusjon syke-lønn		Moms-komp drift		Andre salgs- og leieinntekter		Over-føringer med krav til motytelse		Over-føringer uten krav til motytelse	Netto drifts-utgifter
	Lønn og sosiale utgifter	produksjon	Kjøp som erstatter egen- produksjon	Over-føringer	Av-skrivninger	(690+790)	(710)	(729)	(600+640)	(620-630, 650-670)	(700,730-780)	(800-895)				
	(010-099)	(100-290)	(300-380)	(400-480)	(590)	(690+790)	(710)	(729)	(600+640)	(620-630, 650-670)	(700,730-780)	(800-895)				
Kommuneregnskap 2009																
261 Institusjonslokaler	620 030	1 524 837	803 035	290 816	908 268	95 934	33 051	288 004	3 729 997	1 702	9 1213	239 918	238 48	3 379 316		
Pleie og omsorg	61 679 758	14 157 173	7 450 840	1 392 371	1 185 458	6 343 709	3 611 441	1 148 703	74 761 747	5 335 775	1 004 817	4 634 903	870 848	62 915 404		
265 Kommunalt disponerte boliger	389 670	2 028 891	205 042	303 307	689 172	128 340	16 330	204 147	3 267 265	5639	3078677	293444	127753	-238 248		
275 Introduksjonsordningen	1 019 748	144 366	21 915	82 547	140	75 459	9 834	6 395	1 177 028	76	3836	44574	60693	1 067 849		
Kommunale boliger	1 409 418	2 173 257	226 957	385 854	689 312	203 799	26 164	210 542	4 444 293	5 715	3 082 513	338 018	188 446	829 601		
290 Interkommunale samarbeid (§ 27-samarbeid)	409 257	163 999	37 734	50 486	678	113 555	17 923	17 932	512 744	4451	35835	472029	28950	-28 521		
Interkommunalt samarbeid	409 257	163 999	37 734	50 486	678	113 555	17 923	17 932	512 744	4 451	35 835	472 029	28 950	-28 521		
301 Plansaksbehandling	758 902	258 000	16 255	73 307	13 791	45 407	23 927	43 722	1 007 199	5070	169258	65283	17611	749 977		
302 Bygge- og delesaksbehandling og seksjonering	797 408	154 666	9 973	26 843	7 911	15 147	28 237	15 720	937 697	26788	727393	19535	3444	160 537		
303 Kart og oppmåling	616 092	257 308	31 624	36 800	37 716	36 119	14 967	34 101	894 353	12741	410126	34957	3786	432 743		
315 Boligbygging og fysisk bomiljøttik	63 418	80 744	5 672	38 246	37 432	6 942	2 629	5 925	210 016	1740	60977	24878	19828	102 593		
335 Rekreasjon i teilsted	273 695	448 112	42 928	100 180	74 953	50 601	8 308	74 308	806 651	216	43227	64300	20885	678 023		
360 Naturforvaltning og friluftsliv	210 577	221 709	33 576	118 901	32 766	20 369	6 227	34 566	556 367	1979	79131	157985	43352	273 920		
Fysisk planlegging, miljø med mer	2 720 092	1 420 539	140 028	394 277	204 569	174 585	84 295	208 342	4 412 283	48 534	1 490 112	366 938	108 906	2 397 793		
320 Kommunal næringsvirksomhet	364 700	668 396	114 034	360 428	77 611	231 961	11 753	19 439	1 322 016	1410	1468985	149794	1205305	-1 503 478		
325 Tilrettelegging og bistand for næringslivet	299 903	372 542	165 792	775 245	78 553	18 264	10 595	70 676	1 592 500	2431	264921	275741	859404	190 003		
329 Landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling	360 826	69 941	115 325	60 639	429	2 859	9 828	7 499	586 974	931	21135	156791	26434	381 683		
Bistand næringslivet, landbruk med mer	1 025 429	1 110 879	395 151	1 196 312	156 593	253 084	32 176	97 614	3 501 490	4 772	1 755 041	582 326	2 091 143	-931 792		
Samferdselsbedrifter/transporttilla	53 546	76 842	89 732	32 963	53 716	12 162	1 190	6 379	287 068	313	112090	126444	11898	36 323		
333 Kommunale veier, nyanlegg, drift og vedlikehold	711 221	2 356 753	144 859	288 284	547 379	121 925	18 773	215 193	3 692 605	2421	664980	299768	126614	2 598 822		

Funksjonsfordeling

Artsinndeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

Kommuneregnskap 2009	Lønn og sosiale utgifter (010-099)		Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-290)		Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)		Overføringer (400-480)		Av-skrivninger (590)		Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)		Refusjon syke-lønn (710)		Moms-komp drift (729)		Brutto drifts-utgifter (600+640)		Andre salgsg og leieinntekter (620-630, 650-670)		Overføringer med krav til motytelse (700,730-780)		Overføringer uten krav til motytelse (800-895)		Netto drifts-utgifter	
	385 Andre kulturaktiviteter og tilskudd til andres kultur- og idrettsbygg	449 866	377 794	54 616	585 985	81 398	39 707	14 518	45 709	1 449 725	3 485	1 782 60	100 234	41 801	1 125 945											
286 Kommunale kulturbygg	143 369	376 033	50 491	127 874	82 965	14 249	6 211	61 439	698 833	844	837 71	60 152	7 638	546 428												
Kultur	3 025 087	2 738 299	453 820	2 577 620	804 925	294 082	110 013	376 785	8 818 871	28 731	991 255	590 569	434 073	6 774 243												
390 Den norske kirke	6 280	53 402	14 647	2 030 157	7 833	5 343	219	6 067	2 100 690	844	4088	57 668	24 481	2 013 609												
392 Andre religiøse formål	17	715	3 029	172 594	198	0	0	28	176 525	0	195	369	3	175 958												
393 Kirkegårder, gravlund og krematorier	98 352	70 487	5 112	155 380	5 984	9 909	2 890	6 803	315 713	640	82088	4 739	2 256	225 990												
Kirke	104 649	124 604	22 788	2 358 131	14 015	15 252	3 109	12 898	2 592 928	1 484	86 371	62 776	26 740	2 415 557												
I alt	170 306 086	58 495 238	28 392 322	30 154 141	9 820 324	18 209 927	8 896 200	5 698 475	264 363 509	11 683 692	25 131 582	28 014 332	19 828 193	179 705 710												

Prosentvis fordeling:

Adm og fellesutgifter	8,1 %	20,8 %	4,1 %	5,8 %	10,9 %	47,7 %	5,8 %	22,5 %	7,4 %	0,2 %	5,1 %	4,4 %	1,4 %	9,3 %
Oppvekst (barnehage/skole)	39,1 %	20,5 %	28,7 %	37,6 %	26,5 %	5,4 %	41,4 %	27,5 %	35,7 %	49,0 %	1,9 %	52,1 %	72,1 %	33,0 %
Helse, sosial og eldreomsorg	45,0 %	32,8 %	44,1 %	30,8 %	13,3 %	38,1 %	48,4 %	27,0 %	40,2 %	49,8 %	6,2 %	32,3 %	11,1 %	48,7 %
Tekniske oppgaver med mer	2,7 %	12,7 %	18,5 %	2,7 %	30,3 %	3,0 %	1,3 %	6,7 %	7,6 %	0,2 %	57,2 %	2,6 %	0,8 %	2,6 %
Kirke og kultur	1,8 %	4,9 %	1,7 %	16,4 %	8,3 %	1,7 %	1,3 %	6,8 %	4,3 %	0,3 %	4,3 %	2,3 %	2,3 %	5,1 %
Bolig, sysselsetting, næringsliv m ei	3,3 %	8,3 %	2,8 %	6,7 %	10,7 %	4,1 %	1,8 %	9,4 %	4,9 %	0,5 %	25,3 %	6,3 %	12,2 %	1,3 %
I alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabell 2.2 Fylkeskommunene. 1000 kr

Funksjonsfordeling	Artsinndeling													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kommuneregnskap 2009	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-290)	Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)	Overføringer (400-480)	Avskrivninger (590)	Fordelte utgifter og internsalg (690+790)	Refusjon syke-lønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto driftsutgifter	Brukerbetaling (600+640)	Andre salgs- og leiemtekter (620-630, 650-670)	Overføringer med krav til motytelse (700,730-780)	Overføringer uten krav til motytelse (800-895)	Netto driftsutgifter
Fylkeskommunene (inkl Oslo)														
400 Politisk styring og kontrollorganer	204 134	81 516	5 841	72 300	213	1 253	1 595	6 349	354 807	0	222	1745	605	352 235
410 Kontroll og revisjon	31 290	12 815	26 360	2 991	0	21	625	1 249	71 561	0	3005	1348	353	66 855
420 Administrasjon	1 279 838	660 495	19 409	129 323	56 120	34 370	37 072	94 692	1 979 051	2784	45317	58203	12571	1 860 176
421 Forvaltningsutgifter i eiendomsforvaltning	62 199	34 944	8	2 690	533	3 897	871	2 254	93 352	1387	1308	883	0	89 774
430 Administrasjonslokaler	30 937	135 785	1 876	23 549	48 438	16 610	1 497	23 358	199 120	0	52049	8053	179	138 839
Administrasjon	1 608 398	925 555	53 494	230 853	105 304	56 151	41 660	127 902	2 697 891	4 171	101 901	70 232	13 708	2 507 879
440 Personal- og rekrutteringspolitiske tiltak	9 596	59 082	119	1 597	7 495	430	350	1 150	75 959	-3	19511	11564	0	44 887
450 Interne servicefunksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SA 460 Tjenester utenfor ordinært fylkeskommunalt ansvarsområde	59 405	51 351	3 108	122 185	5 512	2 117	2 201	3 302	233 941	1743	31011	84441	54925	61 821
465 Interfylkeskommunale samarbeid	7 215	1 084	2 807	720	0	4 686	14	120	7 006	0	2495	4665	0	-154
470 Årets premieavvik	-430 296	89	0	0	0	0	0	0	-430 207	0	0	44286	0	-474 493
471 Amortisering av tidligere års premieavvik	171 961	0	0	0	0	0	0	0	171 961	0	0	0	360	171 601
480 Diverse fellesutgifter	71 007	67 397	33 203	39 553	1 224	2 214	1 263	6 243	202 664	0	2360	18309	1556	180 439
490 Interne serviceenheter	36 069	82 669	5	10 705	353	75 749	1 005	10 445	42 602	0	26714	19142	0	-3 254
Fellesutgifter (internt service)	-75 043	261 672	39 242	174 760	14 584	85 196	4 833	21 260	303 926	1 740	82 091	182 407	56 841	-19 153
510 Skolelokaler og internater	1 185 352	1 510 924	570 799	304 876	877 755	36 722	61 391	302 532	4 049 061	3698	100127	208618	10177	3 726 441
515 Skoleforvaltning	1 324 649	1 075 258	33 354	174 865	45 820	65 055	45 389	166 936	2 376 566	8147	84122	91789	8964	2 183 544
520 Pedagogisk ledelse, pedagogisk fellesutgifter og gjesteleievoppgjør	2 182 763	493 351	202 264	71 004	41 868	109 600	66 756	47 423	2 767 471	8746	28080	347645	35426	2 347 574
521 Studiespesialisering	3 993 713	255 739	2 418	20 636	14 055	7 453	135 291	17 539	4 126 278	9869	24587	28027	3103	4 060 692
522 Bygg- og anleggsteknikk	665 741	78 765	752	13 883	5 444	1 311	23 867	13 484	725 923	226	16228	2176	453	706 840
523 Elektrofag	664 222	64 464	867	12 064	1 685	1 172	18 766	11 535	711 829	310	4334	2631	433	704 121
524 Design og håndverksfag	443 495	34 093	714	5 929	1 260	492	20 682	5 325	458 992	347	7124	2684	298	448 539
525 Restaurant- og næringsmiddel-fag	365 192	64 314	83	9 773	1 166	4 335	14 016	9 319	412 858	1842	22588	3858	276	384 294
526 Helse- og sosialfag	1 010 720	50 650	1 123	5 683	1 970	2 105	41 980	4 980	1 021 081	479	7142	5364	676	1 007 420
527 Idrettsfag	598 396	59 196	389	5 126	1 253	1 318	16 945	4 686	641 411	451	5566	6311	697	628 386
528 Teknisk og industriell produksjon	863 132	115 203	1 366	20 220	6 608	3 459	28 715	19 176	955 179	302	14870	7509	1440	931 058
529 Musikk, dans og drama	498 754	38 604	3 211	3 183	1 159	49	17 729	2 541	524 592	34	3674	3998	3	516 883
530 Medier og kommunikasjon	506 631	42 506	71	6 492	5 308	1 389	19 242	6 125	534 252	408	2456	2005	432	528 951

Funksjonsfordeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14														
	Artsinndeling																											
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)		Kjøp av varer og tjenester til egen-produksjon (100-290)		Kjøp som erstatter egen-produksjon (300-380)		Over-føring (400-480)		Av-skrivninger (590)		Fordelle utgifter og intern-salg (690+790)		Refusjon syke-lønn (710)		Moms-komp drift (729)		Brutto drifts-utgifter (600+640)		Andre salgs- og leieinntekter (620-630, 650-670)		Over-føring med krav til motytelse (700,730-780)		Over-føring uten krav til motytelse (800-895)		Netto drifts-utgifter			
Kommuneregnskap 2009																												
531 Naturbruk	318 501	96 279	1 186	5 152	4 183	4 223	9 363	4 952	406 763	566	67794	7709	4248	326 446														
532 Service og samferdsel	497 182	26 870	220	2 648	1 465	576	16 558	2 162	509 089	152	2923	2041	321	503 652														
538 Allmennfaglige studieretninger (gammel ordn)	26 352	4 487	0	273	472	63	7 775	263	23 483	0	2196	5689	0	15 598														
539 Yrkesfaglige studieretninger (gammel ordn)	29 212	19 858	91	550	3 476	77	3 806	504	48 800	24	22804	2033	1018	22 921														
554 Fagskoler	313 814	104 037	5 219	8 749	578	21 769	6 160	8 052	396 416	6380	11722	285249	69290	23 775														
559 Landslinjer	131 541	52 074	233	14 964	3 084	434	3 527	7 878	190 057	91	18168	96075	48909	26 814														
560 Spesialundervisning og særskilt tilpasset opplæring	2 132 164	227 500	293 257	17 702	1 421	101 355	89 376	12 025	2 469 288	144	10399	80835	6544	2 371 366														
590 Andre undervisningsformål	1 016 951	460 013	217 331	96 668	7 467	76 666	33 928	42 630	1 645 206	50058	436717	445025	70067	643 339														
Videregående skoler	18 768 477	4 874 185	1 334 948	800 440	1 027 497	439 623	681 262	690 067	24 994 595	92 274	893 621	1 637 271	262 775	22 108 654														
570 Fagopplæring i arbeidslivet	277 172	110 436	2 024 463	37 556	85	10 587	5 317	3 926	2 429 882	1096	10566	352011	26886	2 039 323														
581 Voksenopplæring etter opplæringsloven	245 648	147 995	20 262	10 110	466	91 087	7 103	3 808	322 483	1974	30045	12296	2816	275 352														
Voksenopplæring/fagopplæring	522 820	258 431	2 044 725	47 666	551	101 674	12 420	7 734	2 752 365	3 070	40 611	364 307	29 702	2 314 675														
660 Tannhelsefjeneste - Fellesfunksjoner	68 638	241 785	88 367	182 761	42 606	557	1 229	33 349	589 022	123	4653	15405	-25	568 866														
665 Tannhelsefjeneste - Pasientbehandling	1 259 596	200 568	64 449	159 999	3 316	2 720	57 979	24 043	1 603 186	382884	15396	20246	1858	1 182 802														
Tannhelse	1 328 234	442 353	152 816	342 760	45 922	3 277	59 208	57 392	2 192 208	383 007	20 049	35 651	1 833	1 751 668														
700 Tilrettelegging og støttefunksjoner for næringslivet	96 418	159 666	129 093	823 954	1 049	38 358	2 433	14 272	1 155 117	68	2397	360004	545449	247 199														
705 Finansieringsbistand overfor næringslivet	16 870	15 992	3 017	812 462	0	-1 174	1 018	1 007	847 490	0	17533	168927	805691	-144 661														
710 Fylkeskommunal næringsvirksomhet	11 049	72 171	2 330	68 919	5 312	15 262	719	688	143 112	0	195204	8095	268653	-328 840														
715 Lokal og regional utvikling	115 298	117 057	35 297	570 842	2 065	10 130	3 249	17 701	809 479	160	6451	162421	500983	139 464														
716 Friluftsliv og miljø	7 377	5 883	4 419	41 494	1	250	150	982	57 792	0	35	3906	1021	52 830														
Regionalutvikling, næring , miljø	247 012	370 769	174 156	2 317 671	8 427	62 826	7 569	34 650	3 012 990	228	221 620	703 353	2 121 797	-34 008														
720 Fylkesveier - nyanlegg, drift og vedlikehold	2 164	1 425 408	138 185	187 905	451 710	743	0	112 059	2 092 570	0	33	165375	8060	1 919 102														
721 Fylkesveier - miljø- og trafikksikkerhetstiltak	1 123	154 060	11 805	30 048	40 289	500	0	9 604	227 221	0	16	499	3830	222 876														
Fylkesveier	3 287	1 579 468	149 990	217 953	491 999	1 243	0	121 663	2 319 791	0	49	165 874	11 890	2 141 978														
730 Biltruter	81 903	677 540	4 262 217	693 777	17 609	19 700	1 753	69 220	5 642 373	0	430820	142837	146250	4 922 466														
731 Fylkesveierfjer	388	664	332 486	5 913	0	1 100	20	54	338 277	1	0	200	0	338 076														
732 Båtruter	1 242	5 464	774 880	14 515	799	0	28	1 527	795 345	0	46	18687	0	776 612														
733 Transport(ordringer) for funksjonshemmede	10 817	256 330	370 098	47 336	0	186 183	1 094	34 627	462 677	728	600	12790	1454	447 105														

Funksjonsfordeling

Artsinndeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kommuneregnskap 2009														
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og tjenester til egen-produksjon (100-290)	Kjøp som erstatter egen-produksjon (300-380)	Over-føringar (400-480)	Av-skrivninger (590)	Fordelle utgifter og intern-salg (690+790)	Refusjon syke-lønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts-utgifter	Bruker-betaling (600+640)	Andre salgs- og leieinntekter (620-630, 650-670)	Over-føringar med krav til motytelse (700,730-780)	Over-føringar uten krav til motytelse (800-895)	Netto drifts-utgifter
734 Sporveier og forstadsbaner	1 885	61 364	1 434 922	1 953	34 478	0	0	1 623	1 532 979	0	200	175 757	18 000	1 339 022
Rutegående samferdsel	96 235	1 001 362	7 174 603	763 494	52 886	206 983	2 895	107 051	8 771 651	729	431 666	350 271	165 704	7 823 281
740 Bibliotek	96 635	59 957	9 010	13 691	1 679	2 805	4 907	7 701	165 559	346	6945	9302	22334	126 632
750 Kulturminnevern	136 210	57 577	9 752	173 271	3 780	6 986	3 446	7 437	362 721	2839	27273	87442	137044	108 123
760 Muséeer	11 112	16 083	13 854	279 199	3 701	1 319	284	2 830	319 516	0	533	11088	1201	306 694
771 Kunstformidling	86 261	100 213	19 752	275 624	1 565	8 392	2 527	4 921	467 575	311	8700	82306	95474	280 784
772 Kunstforproduksjon	33 153	39 617	1 121	53 385	478	2 064	820	2 307	122 563	673	4291	27931	30664	59 004
775 Idrett	13 186	6 239	499	844 675	18	660	678	519	862 760	0	237	112836	757976	-8 289
790 Andre kulturaktiviteter	59 932	56 877	4 667	241 971	805	5 424	2 205	4 583	352 040	57	2283	35227	56992	257 481
Kultur	436 489	336 563	58 655	1 881 816	12 026	27 650	14 867	30 298	2 652 734	4 226	50 262	366 132	1 101 685	1 130 429
I alt	22 935 909	10 050 358	11 182 629	6 777 413	1 759 196	984 623	824 714	1 198 017	49 698 151	489 445	1 841 870	3 875 498	3 765 935	39 725 403

Prosentvis fordeling:

Adm og fellesutgifter	6,7 %	11,8 %	0,8 %	6,0 %	6,8 %	14,4 %	5,6 %	12,5 %	6,0 %	1,2 %	10,0 %	6,5 %	1,9 %	6,3 %
Undervisningsformål	84,1 %	51,1 %	30,2 %	12,5 %	58,4 %	55,0 %	84,1 %	58,2 %	55,8 %	19,5 %	50,7 %	51,6 %	7,8 %	61,5 %
Tannhelse	5,8 %	4,4 %	1,4 %	5,1 %	2,6 %	0,3 %	7,2 %	4,8 %	4,4 %	78,3 %	1,1 %	0,9 %	0,0 %	4,4 %
Regionalutvikling med mer	1,1 %	3,7 %	1,6 %	34,2 %	0,5 %	6,4 %	0,9 %	2,9 %	6,1 %	0,0 %	12,0 %	18,1 %	56,3 %	-0,1 %
Samferdsel	0,4 %	25,7 %	65,5 %	14,5 %	31,0 %	21,1 %	0,4 %	19,1 %	22,3 %	0,1 %	23,4 %	13,3 %	4,7 %	25,1 %
Kultur	1,9 %	3,3 %	0,5 %	27,8 %	0,7 %	2,8 %	1,8 %	2,5 %	5,3 %	0,9 %	2,7 %	9,4 %	29,3 %	2,8 %
I alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Vedlegg 3**Statlige overføringer til kommunesektoren i 2010 og 2011. 1000 kr.***Tabell 3.1 Statlige overføringer til kommunesektoren 2010 og 2011. 1000 kr*

Øremerkede tilskudd		Vedtatt budsjett etter RNB 2010	Forslag budsjett 2011
Kap.	Post Navn		
Kunnskapsdepartementet			
225	Tiltak i grunnopplæringen		
60	Tilskudd til landslinjer	168 512	173 567
63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	49 787	51 643
66	Tilskudd til leirskoleopplæring	40 172	41 377
67	Tilskudd til opplæring i finsk	9 260	8 318
68	Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen	216 404	218 776
69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereformen	244 861	251 878
226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen		
60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner		35 000
227	Tilskudd til særskilte skoler		
60	Tilskudd til Moskvaskolen	1 328	1 300
62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole	5 053	5 205
231	Barnehager		
60	Driftstilskudd til barnehager	19 618 408	83 275
61	Investeringsstilskudd	176 100	137 000
62	Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage	861 904	
64	Tilskudd til midlertidige lokaler	38 500	30 400
65	Skjønnsmidler til barnehager	5 759 706	
286	Forskningsfond		
60	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	212 400	219 000
	Sum	27 402 395	1 256 739
Justisdepartementet			
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	50 000	64 375
	Sum	50 000	64 375
Kommunal- og regionaldepartementet			
551	Regional utvikling og nyskaping		
60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 488 800	1 552 350
61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeids giveravgift	674 400	696 300
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling		
62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling		30 000
575	Ressurskrevende tjenester		
60	Toppfinansieringsordning	4 350 000	4 500 988
581	Bolig- og bomiljøtiltak		
61	Husleietilskudd	4 400	4 500
582	Rentekompensasjon skoleanlegg og kirkebygg		
60	Rentekompensasjon - skole- og svømmeanlegg	435 300	673 000
61	Rentekompensasjon - kirkebygg	34 100	47 000
586	Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser		
63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 161 100	1 273 700
64	Investeringsstilskudd	768 350	1 067 400
	Sum	8 916 450	9 845 238
Arbeidsdepartementet			
621	Tilskudd til sosiale tjenester og og sosial inkludering		
62	Kvalifiseringsprogrammet	769 046	
63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	173 875	179 150

Sum		942 921	179 150
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>			
718	Rusmiddelforebygging		
63	Tilskudd	27 299	28 118
719	Annet folkehelsearbeid		
60	Kommunetilskudd	11 855	12 211
761	Tilskudd forvaltet av Helsedirektoratet		
60	Kompetansetiltak i kommunene	180 955	188 762
61	Tilskudd til vertskommuner	971 213	965 149
66	Tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse	82 320	84 790
67	Tilskudd til særskilte utviklingstiltak	109 382	170 988
762	Primærhelsetjeneste		
60	Helsestasjonstjenesten og skolehelsetjensten	6 500	9 205
61	Fengselshelsetjenesten	117 281	122 989
763	Rustiltak		
61	Kommunalt rusarbeid	323 088	407 381
764	Psykisk helse		
60	Psykisk helsearbeid	195 837	200 712
783	Personell		
61	Turnustjenste	118 500	122 728
Sum		2 144 230	2 313 033
<i>Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet</i>			
840	Krisetiltak		
60	Tilskudd til krisesentre	250 292	
61	Tilskudd til incestsentre	61 805	63 659
62	Tilskudd til kommuner	10 500	
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
60	Kommunalt barnevern		240 000
855	Statlig forvaltning av barnevernet		
60	Tilskudd til kommunene	169 948	175 046
857	Barne- og ungdomstiltak		
60	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn		48 537
Sum		492 545	527 242
<i>Fiskeri- og kystdepartementet</i>			
1062	Kystverket		
60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	31 800	55 650
Sum		31 800	55 650
<i>Landbruks- og matdepartementet</i>			
1143	Statens landbruksforvaltning		
60	Tilskudd til veterinærdekning	118 879	122 445
Sum		118 879	122 445
<i>Samferdselsdepartementet</i>			
1320	Statens vegvesen		
61	Rentekompensasjon for transporttiltak	25 000	103 800
62	Tilskudd til rassikring på fylkesveger		526 300
1330	Særskilte transporttiltak		
60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	429 100	513 100
1351	Persontransport med tog		
60	Kompensasjon for ansvarsoverføring kjøp av persontransport med tog	8 400	
Sum		462 500	1 143 200
<i>Miljøverndepartementet</i>			
1427	Direktoratet for naturforvaltning		
60	Tilskudd til lokalt utviklingsfond	10 000	6 000
Sum		10 000	6 000
<i>Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet</i>			
1540	Nasjonale minoriteter		

60	Tiltak for rom	5 470	5 634
	Sum	5 470	5 634
Forsvarsdepartementet			
1795	Kulturelle og allmenntilretteleggende formål		
60	Tilskudd til kommuner	1 564	1 647
	Sum	1 564	1 647
Ølje- og energidepartementet			
1820	Norges vassdrags- og energidirektorat		
60	Tilskudd til skredforebygging	20 000	46 000
	Sum	20 000	46 000
Folketrygden			
2755	Helsetjeneste i kommunene		
62	Tilskudd til fastlønnsordning fysioterapeuter	230 000	283 000
	Sum	230 000	283 000
	Sum øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)	40 828 754	15 849 353
Øremerkede tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneopplegget)¹⁾			
225	Tilskudd i grunnopplæringen		
64	Tilskudd til opplæring av barn og unge asylsøkere	159 359	141 973
231	Barnehager		
63	Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	115 098	118 551
490	Utlendingsdirektoratet		
60	Vertskommunetilskudd	208 986	239 885
821	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
60	Integreringstilskudd	3 945 355	4 304 872
61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger		258 504
62	Kommunale innvandrertiltak	86 193	107 179
822	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere		
60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 607 663	1 628 069
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
64	Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	238 721	
65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	372 762	457 400
	Sum	6 734 137	7 256 433
Andre poster utenfor kommuneopplegget¹⁾			
1632	Kompensasjon for merverdiavgift		
61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	13 700 000	14 500 000
	Sum	13 700 000	14 500 000
	Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget	20 434 137	21 756 433
Rammeoverføringer til kommunesektoren			
571	Rammetilskudd til kommuner		
60	Innbyggertilskudd	50 608 196	94 841 757
61	Distriktstilskudd Sør-Norge	329 278	334 646
62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 441 246	1 340 040
63	Småkommunetilskudd	1 017 153	877 362
64	Skjønnstilskudd	1 731 000	2 097 000
66	Vekstilskudd	189 300	116 996
67	Storbytilskudd		363 100
	Sum rammeoverføringer kommuner	55 316 173	99 970 901
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner		
60	Innbyggertilskudd	24 666 511	25 913 249
62	Nord-Norge-tilskudd	517 974	535 067
64	Skjønnstilskudd	405 000	407 000
65	Tilskudd til barnevern/hovedstadstilskudd	785 182	

Sum rammeoverføringer fylkeskommuner	26 374 667	26 855 316
Sum rammeoverføringer	81 690 840	126 826 217

1) Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget medregnes ikke ved beregning av vekst i kommunesektorens inntekter

Vedlegg 4

Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1995-2011

Tabell 4.1 Kommuneforvaltningens inntekter. I henhold til nasjonalregnskapets definisjoner.

Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, unntatt linje 8 og 9 som viser kommuneopplegget i faste 2011-priser.

	Regnskap													Anslag			
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ⁶⁾	2003	2004 ⁷⁾	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1. Skatteinntekter	75 898	80 751	85 185	88 640	89 968	93 634	107 644	90 882	96 944	101 255	107 745	120 271	122 550	129 919	136 542	145 292	138 320
1.1 Skatt på inntekt og formue	72 570	77 187	81 789	85 469	86 861	90 295	104 435	87 474	93 204	97 157	102 693	114 785	116 350	123 076	129 561	138 200	131 120
1.2 Eiendomssk. og andre prod.skatte	3 328	3 564	3 396	3 171	3 107	3 339	3 209	3 408	3 740	4 098	5 052	5 486	6 200	6 843	6 981	7 092	7 200
2. Overføringer fra staten ¹⁾	67 281	68 852	73 648	79 263	86 363	93 878	99 198	97 341	82 143	85 981	92 129	101 076	110 430	121 767	142 408	151 765	173 030
2.1 Rammetilskudd	42 453	42 701	46 242	46 699	49 199	54 186	52 944	53 063	53 425	47 052	48 573	53 931	57 804	62 226	72 768	81 691	126 826
2.2 Ørem. tilsk. innenf. k.opp.legget ²⁾	18 354	19 863	21 271	26 121	30 883	33 457	36 124	14 632	17 619	21 480	24 030	29 420	33 681	37 334	39 566	43 091	18 374
2.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.opp. l. ³⁾	6 474	6 288	6 136	6 443	6 281	6 234	10 129	29 646	9 592	9 393	8 812	7 945	8 096	9 785	16 532	12 783	13 330
2.4 Momskompensasjon									1 506	8 056	10 714	9 780	10 849	12 421	13 542	14 200	14 500
3. Gebyrer ⁴⁾	19 505	20 882	22 491	23 333	25 624	27 629	30 576	29 767	31 269	33 186	34 446	35 108	37 862	40 487	42 789	44 335	45 802
4. Renteinntekter mv.	4 128	4 518	6 359	6 307	8 705	10 838	14 575	13 340	15 538	14 753	14 154	14 439	16 749	16 790	14 029	14 400	14 630
5. Andre innenlandske løpende overf.	2 559	2 398	2 416	2 641	2 679	2 750	2 902	2 956	2 773	3 039	3 426	3 506	4 319	4 292	4 205	4 415	4 545
6. Sum inntekter (1+2+3+4+5)	169 371	177 401	190 099	200 184	213 339	228 729	254 895	234 286	228 667	238 214	251 900	274 400	291 910	313 255	339 973	360 207	376 327
7. Sum innt. kommuneopp.legget (7-2.3-4)	158 769	166 595	177 604	187 434	198 353	211 657	230 191	191 300	203 537	214 068	228 934	252 016	267 065	286 679	309 412	333 024	348 367
8. Kommuneopp.legget, faste priser ⁵⁾	300 111	303 669	314 003	314 106	320 853	327 004	334 561	266 575	273 506	278 468	290 543	308 723	313 370	316 151	328 413	342 349	348 367
9. Kroner per innbygger, faste priser	68 676	69 130	71 080	70 660	71 643	72 612	73 951	58 559	59 751	60 453	62 614	65 950	66 151	65 875	67 600	69 669	70 167

1) Se også vedlegg 3

2) Inkluderer overføringer fra andre statsregnskap og 70-poster på statsbudsjettet.

3) Tilskuddene under pkt. 2.3 (tilskudd til arbeidsmarkedsstiltak, flyktninger, flom/hjemfall, kirkelov, sletting av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi. De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes

4) Eksklusive bygg- og anleggsgebyrer til og med 2001

5) Prisveksten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 6

6) Inntektsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilgning på 21,6 mrd. kr til sletting av gjeld m.v. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopp.legget (inngår i pkt. 2.3)

7) Reduksjonen i rammetilskuddet må bl.a. ses i sammenheng med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg ble overtatt av staten i 2004. Videre er ny moms kompensasjonsordning finansiert ved trekk i rammetilskuddet.

Tabell 4.2. Utriklingen i kommunesektorens frie inntekter 1995-2011

	Regnskap													Anslag			
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
I. Frie innt. (tab.4.1 linje 1+2.1). Mill. kr	118 351	123 452	131 427	135 339	139 167	147 820	160 588	143 945	150 369	148 307	156 318	174 202	180 354	192 145	209 310	226 983	265 146
II. Skatteinntekter i pst. av frie inntekter	64,1	65,4	64,8	65,5	64,6	63,3	67,0	63,1	64,5	68,3	68,9	69,0	67,9	67,6	65,2	64,0	52,2
III. Rammetilskudd i pst. av frie inntekter	35,9	34,6	35,2	34,5	35,4	36,7	33,0	36,9	35,5	31,7	31,1	31,0	32,1	32,4	34,8	36,0	47,8
IV. Frie inntekter i pst. av samlede innt.	74,5	74,1	74,0	72,2	70,2	69,8	69,8	75,2	73,9	69,3	68,3	69,1	67,5	67,0	67,6	68,2	76,1

Tabell 4.3. Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før. 1996-2011

	Regnskap													Anslag		
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004 ²⁾	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1. Skatteinntekter	6,4	5,5	4,1	1,5	4,1	15,0	-15,6	6,7	4,4	6,4	11,6	1,9	6,0	5,1	6,4	-4,8
1.1 Skatt på inntekt og formue	6,4	6,0	4,5	1,6	4,0	15,7	-16,2	6,6	4,2	5,7	11,8	1,4	5,8	5,3	6,7	-5,1
1.2 Eiendomsskatt og andre prod.skatter	7,1	-4,7	-6,6	-2,0	7,5	-3,9	6,2	9,7	9,6	23,3	8,6	13,0	10,4	2,0	1,6	1,5
2. Overføringer fra staten	2,3	7,0	7,6	9,0	8,7	5,7	-1,9	-15,6	4,7	7,2	9,7	9,3	10,3	17,0	6,6	14,0
2.1 Rammetilskudd	0,6	8,3	1,0	5,4	10,1	-2,3	0,2	0,7	-11,9	3,2	11,0	7,2	7,7	16,9	12,3	55,3
2.2 Ørem.tilsk. innenf. kommuneopplegget	8,2	7,1	22,8	18,2	8,3	8,0	-59,5	20,4	21,9	11,9	22,4	14,5	10,8	6,0	8,9	-57,4
2.3 Ørem.tilsk. utenf. kommuneopplegget	-2,9	-2,4	5,0	-2,5	-0,7	62,5	192,7	-67,6	-2,1	-6,2	-9,8	1,9	20,9	69,0	-22,7	4,3
2.4 Momskompensasjon									434,9	33,0	-8,7	10,9	14,5	9,0	4,9	2,1
3. Gebyrer	7,1	7,7	3,7	9,8	7,8	10,7	-2,6	5,0	6,1	3,8	1,9	7,8	6,9	5,7	3,6	3,3
4. Renteinntekter m.v.	9,4	40,7	-0,8	38,0	24,5	34,5	-8,5	16,5	-5,1	-4,1	2,0	16,0	0,2	-16,4	2,6	1,6
5. Andre innenlandske løpende overføringer	-6,3	0,8	9,3	1,4	2,7	5,5	1,9	-6,2	9,6	12,7	2,3	23,2	-0,6	-2,0	5,0	2,9
6. Sum inntekter (1+2+3+4+5)	4,7	7,2	5,3	6,6	7,2	11,4	-8,1	-2,4	4,2	5,7	8,9	6,4	7,3	8,5	6,0	4,5
7. Sum inntekter kommuneopplegget (7-2.3-4)	4,9	6,6	5,5	5,8	6,7	8,8	-16,9	6,4	5,2	6,9	10,1	6,0	7,3	7,9	7,6	4,6
8. Kommuneopplegget, faste priser	1,2	3,4	0,0	2,1	1,9	2,3	-20,3	2,6	1,8	4,3	6,3	1,5	0,9	3,9	4,2	1,8
9. Kroner per innbygger	0,7	2,8	-0,6	1,4	1,4	1,8	-20,8	2,0	1,2	3,6	5,3	0,3	-0,4	2,6	3,1	0,7

1) Se note 6 tabell 4.1

2) Se note 7 tabell 4.1

Vedlegg 5

Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering

1 Innledning

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over i nasjonalregnskapets gruppering oppnår man imidlertid en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter etter nasjonalregnskapets grupperinger er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor. For å vurdere utviklingen i kommunesektoren over tid, kan det også være en fordel å bruke nasjonalregnskapets tall. Nasjonalregnskapets tall blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, vareinnsats/produktinnsats, lønninger mv. I tillegg kan det i nasjonalregnskapet være korrigert for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune.

Med forbehold om virkningen av de ulikeheter i omfang mv. som nevnes i punkt 2 nedenfor, gir de to tabellsett opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

2 Omfang av kommunesektoren i de to tabellsett

Med basis i forskriftene av 15. desember 2000 vil kommuneforvaltningen i nasjonalregnskapet omfatte den virksomhet som kommunene fører på de ulike kostrafunksjonene med unntak av funksjonene 320 (Kommunal næringsvirksomhet), 330 (Samferdselsbedrifter/transporttiltak) og 373 (Kino). Kommunal næringsvirksomhet, kinoer etc. regnes i nasjonalregnskapet som forretningsdrift. Hos fylkeskommunene er funksjon 710 (Fylkeskommunal næringsvirksomhet) holdt utenfor og behandlet som forretningsdrift i nasjonalregnskapet. Som en del av kommuneforvaltningen regnes også kommunale og fylkeskommunale foretak (KF/FKF) og interkommunale selskaper som anses drive med forvaltningsvirksomhet.

Nasjonalregnskapets noe bredere definisjon og oppdeling av kommuneforvaltningen som forvaltningssektor, medfører f.eks. at lønnskostnadene i en rekke kommunale foretak grupperes sammen med lønnskostnadene i kommunene. Tilsvarende gjelder for tallene for bruttoinvesteringer.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte omfatter bare de ordinære fylkes- og kommunekasser. Felleskommunal virksomhet er her bare med i form av de tilskudd som blir bokført i kommunekassenes regnskap. De ulikheter i omfang som er nevnt over er imidlertid ikke så omfattende at de to tabellsett ikke kan sees i sammenheng.

3 Ulike overskuddsbegrep

I tabeller etter nasjonalregnskapets gruppering er "nettofinansinvesteringer" en viktig indikator ved vurdering av utviklingen i kommuneforvaltningen. I oppstillinger etter

kommuneregnskapets føringsmåte er det tilsvarende begrep "overskudd/underskudd før lån og avsetning". Forskjellen mellom de to er at realiserte og urealiserte tap/gevinster på aksjer klassifisert som omløpsmidler (art 509/909) regnes med i beregningen av overskudd før lån og avsetninger, men er holdt utenom nettofinansinvesteringer.

4 Sammenhengen mellom nasjonalregnskapets artsinndeling og kostraarter

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene. De funksjonene som er definert som kommuneforvaltningens forretningsdrift ifølge nasjonalregnskapets gruppering holdes utenfor. Summering over alle andre funksjoner i kostra vil generelt kunne frembringe følgende nasjonalregnskapsarter:

Lønnskostnader	Artene 010 - 099 i kostra, fratrukket sykelønnsrefusjoner (710).
Produktinnsats	Kostraartene 100 - 270, minus artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets gruppering defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgiftene) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0). I tillegg inkludere produktinnsats den beregnede størrelsen <i>indirekte målte finansielle tjenester</i> .
Gebyrer	Summering av artene 600 - 650 i kostra. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.
Renteinntekter/ formuesinntekter	Art 900 (renter) + art 905 (utbytte og eieruttak).

Andre nasjonalregnskapsarter vil være litt vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter. Dette gjelder særlig skillet mellom produktinnsats og bruttoinvesteringer.

5 Enkelte avledede begreper

I tabeller og kommentarer som bygger på nasjonalregnskapets grupperinger blir det ofte brukt en del begreper som er avledet fra de som er ført opp under punkt 4. De viktigste av disse er:

a) **Konsum i kommuneforvaltningen** = Lønnskostnader
+ Produktinnsats
+ Kapitalslit
+ Produktkjøp til husholdninger
- Gebyrer
+ Driftsresultat i VAR-sektoren
(funksjonene 340 - 357)

b) **Bruttoprodukt** = Lønnskostnader
+ Kapitalslit
+ Driftsresultat i VAR-sektoren

Kapitalslitet fremkommer ikke direkte i kommuneregnskapet, men er beregnet ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

c) **Nettoinvesteringer** = Bruttoinvesteringer
- Kapitalslit

Vedlegg 6

Kostnadsdeflator for kommunesektoren

Tabell 6.1 Kommunal deflator. Prosent endring fra året før

	2004	2005 ¹⁾	2006	2007	2008	2009	2010 ²⁾	2011 ³⁾
Deflator	3,3	2,5	3,6	4,4	6,4	3,9	3¼	2,8
Syssetsetting, lønnsvekst og pensjonskostnader	4,2	3,0	3,5	5,2	7,2	5,0		
Årslønnsvekst	3,8	3,4	3,9	4,8	6,7	4,6		
Bidrag fra pensjonskostnader	0,4	-0,4	-0,4	0,4	0,5	0,4		
Kjøp av varer og tjenester, prisvekst	1,7	1,7	3,6	3,0	5,1	2,1		
Lønnsandel i prosent	63,7	63,5	64,5	63,5	62,4	62,7		

¹⁾ Deflatoren for 2005 er eksklusiv virkningen av en økning i momssatsene fra 1. januar 2005 med 1 prosentpoeng, som antas å trekke opp prisene på varekjøp med ½ prosentpoeng.

²⁾ Anslag i Nasjonalbudsjettet 2011

³⁾ Anslag i Nasjonalbudsjettet 2011, bl.a. basert på 3¼ prosent lønnsvekst.

Tabell 6.2 Nasjonale prisindekser for produktinnsats, bruttoinvestering i fast realkapital 1989-2003. Veid samlet prisendring (TBUs indikator). Prosent endring fra året før.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ³⁾	2001 ⁴⁾	2002	2003
Veid samlet prisendring (deflator)	3,8	2,4	3,5	2,0	0,8	2,3	2,9	3,7	3,1	5,5	3,6	4,7	6,3	4,3	3,7
Lønnskostnader per årsverk utenom tiltak ¹⁾	5,4	3,6	5,2	3,7	0,7	2,6	3,4	4,9	3,7	7,2	4,8	4,7	8,0	6,0	4,4
Lønn per årsverk utenom tiltak	5,4	4,5	4,7	3,6	2,7	2,2	2,9	4,5	3,7	5,9	5,0	4,4	4,5		
Sosiale utgifter mv., vekstbidrag ²⁾	0,0	-0,9	0,5	0,1	-2,0	0,4	0,5	0,4	0,0	1,3	-0,2	0,3	3,5	8,0	3,2
Produktinnsats	3,1	1,8	0,8	-0,4	1,6	1,8	1,9	2,6	3,0	2,6	1,5	5,1	2,7	0,8	3,2
Bruttoinvestering	-1,3	-1,8	-0,5	-1,7	-1,1	1,1	2,1	-1,2	0,1	2,4	1,0	3,6	3,3	1,6	0,9

¹⁾ Når det forekommer arbeidstidsforkortelser, må det korrigeres for endring i normalarbeidstid per full uke.

²⁾ Vekstbidrag utover årslønnsveksten fra endrede satser for arbeidsgiveravgift og kommunale pensjonspremier mv.

³⁾ Deflatoren for 2000 er påvirket av økt ferieforsats pga. utvidet ferie fra 2001.

⁴⁾ Deflatoren for 2001 er påvirket av utvidet ferie, ny arbeidstidsavtale for lærere og økte kommunale pensjonspremier.

Vedlegg 7

Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 7.1 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere¹⁾

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20
Fylkeskommuner	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90
Kommuneforvaltningen	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

	2002 ²⁾	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ³⁾
Kommuner	12,40	13,00	13,20	13,20	13,30	12,25	12,05	12,80	12,80	11,30
Fylkeskommuner	1,90	3,24	2,60	3,00	2,90	2,70	2,65	2,65	2,65	2,65
Kommuneforvaltningen	14,30	16,24	15,80	16,20	16,20	14,95	14,70	15,45	15,45	13,95
Fellesskatt	13,70	11,76	12,20	11,80	11,80	13,05	13,30	12,55	12,55	14,05
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

¹⁾ Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

²⁾ Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

³⁾ Forslag i Nasjonalbudsjettet 2011

Tabell 7.2 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere¹⁾

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ²⁾
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskommuner	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforvaltning	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

¹⁾ Tidsangivelsen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

²⁾ Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Vedlegg 8

Definisjonskatalog

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget der endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultat effekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene. Se under begrepet "netto driftsresultat" i tillegg.

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (600..890)-690-790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)-690-790).

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet. Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. I BNP for Fastlands-Norge medregnes kun fastlandsøkonomien, dvs. petroleumsvirksomhet og utenrikkssjøfart er holdt utenom.

Brutto investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter viser investeringsutgifter i investeringsregnskapet korrigert for fordelte utgifter og internsalg. Brutto investeringsutgifter omfatter alle utgifter til investeringer i fast eiendom, utgifter til vedlikehold etter GKRS sitt regelverk samt utgifter til annet inventar og utstyr. Denne definisjonen bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene (Kontoklasse:0, artene (010...500)-690-790).

Bruttorealinvestering

Verdien av anskaffelser av fast realkapital minus salg av fast realkapital. Anskaffelser av fast realkapital omfatter utgifter til kjøp av bygninger og anlegg, transportmidler, maskiner, utstyr, inventar mv.

Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i prosent fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

Driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift og gebyrer/salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 895) - 690 - 790). Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Definisjonen bygger på Kostra.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene er summen av lønnsutgifter inkl. sosiale utgifter, inventar og utstyr til driftsformål, andre kostnader til driftsformål, stønader, subsidier og overføringer til stat/andre kommuner/andre fylkeskommuner. Driftsutgiftene er kontoklasse 1, alle funksjoner og artene (010...480) + 590 - 690 - 790. Art 590 er avskrivninger. Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp. Definisjonen bygger på Kostra.

Eiendomsskatt

Ny lov om eiendomsskatt ble innført f.o.m. 1.1.2007. Det er kun kommuner som kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan skrives ut i "hele kommunen" eller i "klart avgrensede område som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang". Kommunene kan også velge å skrive ut eiendomsskatt bare på "verker og bruk". Utskriving av eiendomsskatt på verker og bruk kan også skje i tillegg til utskrivning av eiendomsskatt i områder utbygd på byvis. Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter.

Fast realkapital

Omfatter både materiell produksjonskapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonskapital, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell produksjonskapital (lete- og undersøkelseskostnader, EDB-software, varemerke og annen immateriell kapital). Lagerkapital og verdigjenstander (f.eks. edle metaller og antikviteter), som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjonen, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital som ikke er produsert. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Frie inntekter

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue (eksklusive eiendomsskatt) og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet. Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigerede frie inntekter"). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

Kapitalslit

Uttrykk for den verdiforringelse av realkapital som skjer i løpet av året. Kapitalslitet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

Kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningen er en sektor i nasjonalregnskapet og omfatter kommuner, fylkeskommuner, kommunale og fylkeskommunale foretak (KF/FKF), interkommunale selskaper (IKS) og kirkelige felleråd. Den gjelder likevel ikke den virksomhet som føres på KOSTRA-funksjonene 320, 330, 373 og 710. Dette regnes som markedsrettede aktiviteter og holdes utenfor forvaltningen. Se for øvrig vedlegg 5.

Korrigerede frie inntekter

Frie inntekter korrigeret for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Indeks som brukes ved korrigering er kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Korrigerede frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i inntektsgrunnlaget.

KOSTRA

KOSTRA (KOMMune-STat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

Langsiktig lånegjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår. Langsiktig gjeld er kontoklasse 2, kapittel (41...45), sektor (00...99). Data hentes fra kommunens balanseregnskap.

Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles sammen og bearbeides i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbeides i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor stor andel av kommunenes inntekter som går med til å betjene renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hva kommunene og fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
((600..895)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790).

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
(900+905+909+920) - (500+509+510+520).

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990

Netto gjeld

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.)

Nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. Nettofinansinvestering, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon.

Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene "brutto driftsresultat" og "netto driftsresultat".

Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

Næringsskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringsskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.). Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer er et overskuddsbegrep som brukes i nasjonalregnskapet og i statistikk om offentlige finanser. Det fremkommer som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet. Avdragsutgifter og realiserte og urealiserte gevinster på finansformuen er holdt utenom. Nettofinansinvesteringene, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Nettofinansinvesteringer ligger nært opp til begrepet overskudd før lån og avsetninger, som brukes i kommuneregnskapet. Forskjellen er at realiserte og urealiserte tap/gevinster på aksjer klassifisert som omløpsmidler (art 509/909) regnes med i beregningen av overskudd før lån og avsetninger.

Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringsskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Tidligere betegnet som "vareinnsats". Det foreligger mer presise definisjoner, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer, som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital, som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusive prisstigning. Se også under begrepet ”deflator”.

Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under ”samlede inntekter innenfor kommuneopplegget” for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattøre angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekter. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og

innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnstakere eller selvstendige), og kjønn.

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga slike kalendermessige forhold.

Utgifter i kommunesektoren

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Vedlegg 9

Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen

Tabell 9.1 *Utgifter, bruttoprodukt og konsum i kommuneforvaltningen i prosent av bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge.*

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Utgifter i alt	23,2	23,0	22,4	22,0	21,7	21,7	21,5	21,4	21,8	21,5	22,7	18,8	19,3	18,5	17,8	17,5	17,8	18,8
Bruttoprodukt	13,5	13,5	13,4	13,2	13,4	13,1	13,3	13,5	13,5	14,0	11,3	11,4	11,0	10,7	10,4	10,3	10,8	11,4
Konsum	15,6	15,4	15,3	15,0	15,1	14,9	15,2	15,4	15,5	16,4	13,0	13,4	13,0	12,6	12,4	12,4	13,1	13,9

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.2 *Syssetsetting i kommuneforvaltningen*

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Utførte timeverk (mill.)	562,6	577,8	588,0	590,5	604,2	611,0	625,8	636,3	633,6	633,3	506,3	494,8	497,5	501,6	508,2	524,4	542,7	557,6
I pst. av utførte timeverk i alt	18,3	18,7	18,8	18,7	18,8	18,6	18,6	18,7	18,8	19,0	15,3	15,3	15,1	15,0	14,7	14,6	14,6	15,2
Sysselsatte personer (1 000)	450,1	463,6	474,1	485,0	496,4	505,3	519,3	531,4	536,1	549,4	450,9	450,3	446,0	447,5	460,6	472,9	489,6	506,4
Sysselsatte normalårsverk (1 000)	347,8	358,9	366,4	373,6	382,0	388,2	397,6	405,8	409,2	415,0	335,0	334,4	330,1	332,6	340,6	351,5	362,9	375,1

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg 10

Korreksjon i inntektsvekst av endringer i befolkningens sammensetning

For å korrigere inntektsveksten for endringer i alderssammensetningen, benyttes en forenklet kostnadsnøkkel som gjenspeiler at kostnadene ved å produsere kommunale tjenester varierer for de ulike aldersgruppene.

Tabell 10.1 Kostnadsnøkkelen for korrigering av kommunesektorens samlede inntekter

Alder	Til korrigering av de samlede inntektene (vekt)
0-5	0,140
6-15	0,320
16-18	0,131
19-66	0,118
67-79	0,091
80-89	0,146
90-	0,054
Sum	1,000

Kostnadsnøkkelen er den samme som utvalget benytter i notatet til konsultasjonsordningen om hvordan den demografiske utviklingen påvirker kommunesektorens utgifter, jf. kapittel 4 i utvalgets vårrapport for 2010. Når aldersgruppen 0 til 5 år har en vekt på 0,140, betyr det at 14,0 prosent av kommunesektorens samlede utgifter anslås å kunne knyttes til denne aldersgruppen.

Deler av det kommunale tjenestespekteret er finansiert på andre måter enn gjennom frie inntekter. Med hensyn til tjenester som hovedsakelig knytter seg til en bestemt aldersgruppe, gjelder dette i første rekke barnehager, som finansieres gjennom øremerkede tilskudd. Korrigeringen av de frie inntektene for endringer i alderssammensetningen skal i størst mulig grad fange opp hvordan bruken av de frie inntektene (gitt uendret standard, produktivitet og dekningsgrad) påvirkes av at forholdet mellom de ulike aldersgruppene endres. I denne korrigeringen er det derfor benyttet en kostnadsnøkkel hvor utgifter til barnehager, som kan knyttes til aldersgruppen 0-5 år, er holdt utenom i sammenvektingen av de ulike aldersgruppene. Dette gjelder både korrigeringen i kommunenes frie inntekter og de frie inntektene for kommunesektoren samlet. I tabell 10.2 vises kostnadsnøkkelen som er brukt i korrigeringen av de frie inntektene for henholdsvis sektoren samlet, kommunene og fylkeskommunene.

Tabell 10.2 Kostnadsnøkklene for korrigering av de frie inntektene for henholdsvis kommunesektoren samlet, kommunene og fylkeskommunene

Alder	Til korrigering av de frie inntektene		
	Kommunesektoren (vekt)	Kommunene (vekt)	Fylkeskommunene (vekt)
0-5	0,030	0,029	0,035
6-15	0,360	0,437	0,059
16-18	0,148	0,008	0,697
19-66	0,133	0,124	0,170
67-79	0,103	0,123	0,026
80-89	0,164	0,203	0,011
90-	0,061	0,076	0,002
Sum	1,000	1,000	1,000

I tabell 10,3 vises befolkningsutviklingen fra 2002 og fremover, I alt har befolkningen økt med 7,4 prosent gjennom perioden, Det har vært en nedgang i andelen barn og unge i alderen 0-15

år og økning i andelen unge i alderen 16 til 18 år, Blant de eldre har andelen mellom 67 og 89 år gått ned, mens andelen 90 år og eldre har gått opp.

Tabell 10.3 Endringer i befolkningens alderssammensetning 2002 – 2010 målt i prosent av totalbefolkningen

Alder	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0-5	7,9	7,8	7,7	7,6	7,5	7,4	7,4	7,4	7,5
6-15	13,3	13,5	13,5	13,5	13,4	13,3	13,1	12,9	12,7
16-18	3,5	3,6	3,6	3,7	3,9	4,0	4,0	4,0	4,0
19-66	61,8	61,9	62,0	62,1	62,2	62,3	62,5	62,8	63,0
67-79	9,0	8,8	8,6	8,5	8,4	8,4	8,3	8,3	8,3
80-89	3,9	3,9	3,9	4,0	4,0	4,0	3,9	3,9	3,8
90-	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Memo: Befolkningsvekst i landet	100,0	100,6	101,2	101,8	102,6	103,5	104,7	106,1	107,4

I årene etter 2002 justeres vektene i kostnadsnøkkelen for relativ befolkningsendring i de respektive aldersgruppene, for å vise virkningen av endringer i befolkningssammensetningen. Tabell 10,4 viser hvordan endringer i befolkningens alderssammensetning har bidratt til å øke kostnadene i kommunesektoren. Disse kostnadsindeksene brukes til å korrigere inntektsveksten for endringer i befolkningssammensetningen.

Tabell 10.4 Endringer i kostnadsindeks som følge av årlige befolkningsendringer i forhold til befolkningens sammensetning i 2002

Alder	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kommunesektoren, alle tjenester	1,000	1,003	1,007	1,011	1,014	1,015	1,011	1,006	1,000
Kommunesektoren, tjenester som finansieres av de frie inntektene	1,000	1,006	1,012	1,018	1,022	1,025	1,021	1,014	1,008
Kommunene, tjenester som finansieres av de frie inntektene	1,000	1,005	1,008	1,009	1,011	1,008	1,000	0,993	0,987
Fylkeskommunene, tjenester som finansieres av de frie inntektene	1,000	1,007	1,022	1,038	1,065	1,088	1,097	1,094	1,084

Tabellen viser at utviklingen i befolkningens alderssammensetning i perioden fram til 2007 har hvert år bidratt til å øke kostnadene i kommunesektoren, og etter 2007 har alderssammensetningen bidratt til å redusere kostnadene. Vi ser at i 2010 er kostnadene som følge av alderssammensetningen den samme som i 2002, dette betyr at det vil koste det samme å tilby tjenester til en befolkning med en sammensetning som i 2010 som det vil gjøre å tilby tjenester til en befolkning med sammensetning som i 2002, gitt samme innbyggertall, standard og dekningsgrad. Når det gjelder de tjenestene som finansieres gjennom de frie inntektene, så vil kommunesektoren bruke om lag 1 prosent mer av frie inntekter for å kunne gi det samme tjenestetilbudet til en befolkning med en sammensetning som i 2010 enn til en befolkning med en sammensetning som i 2002.

Vedlegg 11**Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 1998-2008 Hovedtall for drift, investering og finansiering 1998-2009***Tabell 11.1 Hovedtall for drift, investering og finansiering. Millioner kroner*

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Drift												
1. Driftsinntekter	212 149	227 408	241 237	251 413	212 406	221 711	231 540	246 441	269 225	282 535	306 267	335 570
2. Driftsutgifter	201 027	218 842	231 302	241 793	205 695	216 068	221 154	232 973	249 164	268 104	294 658	319 510
3. Brutto driftsresultat (1-2)	11 122	8 566	9 935	9 620	6 711	5 643	10 385	13 468	20 061	14 431	11 610	16 060
4. Netto renteinntekter	408	-230	-1 409	62	-516	-1 664	-954	-2 060	-2 019	-544	2 245	2 886
5. Netto avdrag	6 537	6 616	7 228	7 356	6 057	5 979	6 234	6 654	7 188	7 819	8 181	8 722
6. Netto driftsresultat (3-4-5)	4 177	2 180	4 116	2 202	1 170	1 328	5 105	8 874	14 892	7 156	1 185	10 041
Investeringer												
7. Brutto investeringsutgifter	23 927	26 565	26 189	31 104	29 546	31 068	29 472	26 474	28 832	34 971	39 530	43 842
8. Tilskudd, refusjon, salg fast eiendom	6 211	7 272	7 947	12 024	7 860	7 697	7 053	6 970	8 955	8 957	7 119	8 539
Finansiering												
9. Overskudd før lån (3-4-7+8)	-7 002	-10 497	-6 898	-9 522	-14 459	-16 065	-11 080	-3 976	2 203	-11 040	-23 045	-16 357
10. Bruk av lån netto	10 056	16 245	21 540	23 760	9 761	18 161	17 246	18 285	16 611	21 154	23 197	28 716
11. Netto premieavvik						-1 816	-1 870	293	-2 412	-2 820	-4 477	-2 799
12. Netto anskaffelse av midler (10+8+6-7+11)	-3 148	-775	7 974	6 882	-10 755	-3 884	-1 938	7 948	9 214	-524	-12 505	655
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene	2,0	1,0	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,6	5,5	2,5	0,4	3,0

Vedlegg 12

Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2009

Det er i tidligere rapporter fra utvalget blitt presentert beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på KOSTRA-data for årene 2000-2008. Produksjonsindeksen er et samlemål på kommunenes tjenesteproduksjon basert på indikatorer for tjenestetilbudet for de ulike sektorer. Dette vedlegget rapporter oppdaterte beregninger av produksjonsindeksen basert på data for 2009.

Den produksjonsindeksen som beregnes er basert på delindekser for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur. De øvrige sektorer (administrasjon, teknisk sektor, samferdsel, bolig og næring) er utelatt fordi det er vanskelig å finne gode indikatorer på tjenesteproduksjonen. De tjenestene som er inkludert i totalindeksen utgjorde om lag 75 prosent av kommunenes brutto driftsutgifter i 2009.

Tabell 12.1 gir en oversikt over kriterier og vekter i delindeksene og hvilken vekt de enkelte delindekser har i totalindeksen. Den produksjonsindeksen som beregnes for 2009 består i hovedsak av de samme indikatorene som den nye og forbedrede produksjonsindeksen som først ble rapportert i utvalgets rapport fra april 2009 (kapittel 3). Vektene i delindeksene og totalindeksen er imidlertid oppdatert i forhold til utviklingen i budsjettandeler. I alt 346 kommuner har levert tilstrekkelige data til å kunne inngå i analysen for 2009. Det er lavere enn i tilsvarende analyse for 2008 som omfattet 374 kommuner.

Tabell 12.2 rapporterer sektorindekser, samlet produksjonsindeks og korrigert inntekt for de 346 kommunene som inngår i analysen, samt fylkesvise gjennomsnitt. Både sektorindekser, samlet produksjonsindeks og korrigert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt (med antall innbyggere som vekter) er lik 100 for de 346 kommunene som inngår i analysen. Også de fylkesvise gjennomsnittene er veid med innbyggertall som vekter. I tillegg vises netto driftsresultat for 2009. For sektorindeksene og samlet produksjonsindeks indikerer en indeksverdi over 100 at tjenestetilbudet er bedre enn gjennomsnittet, mens en verdi lavere enn 100 indikerer at tjenestetilbudet er dårligere enn landsgjennomsnittet. En verdi på 110 indikerer for eksempel at tjenestetilbudet er 10 prosent bedre enn landsgjennomsnittet.

Det bør understrekes at produksjonsindeksene sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen, og at de i seg selv ikke sier noe om hvor effektiv den enkelte kommune er. For at totalindeksen skal si noe om effektivitet må den relateres til hvor store ressurser den enkelte kommune disponerer, og delindeksene kan bare si noe om effektivitet dersom de relateres til hvor store ressurser som er allokert til den enkelte sektor sett i forhold til målgruppen. En kommune med samlet produksjonsindeks lavere enn 100 vil kunne være effektiv dersom produksjonen er høy relativt til de ressurser kommunen disponerer, og en kommune med delindeks lavere enn 100 vil kunne være effektiv dersom produksjonen er høy relativt til mengden av ressurser som er allokert til sektoren.

Tabell 12.1 Oversikt over indikatorer og vekter i delindeksene og i samlet produksjonsindeks, 2009

Sektor/ Indikator	Vekt
Barnehage	
Korrigerte oppholdstimer i kommunale og private barnehager i forhold til antall barn 0-5 år (alderskorrigert)	0,8
Antall m2 leke og uteareal per barn i alle barnehager	0,1
Andel ansatte med førskolelærerutdanning	0,1
Grunnskole	
Grunnskolepoeng	0,752
Læringsmiljø	0,141
Antall PC per elev i grunnskolen	0,047
Andel innbyggere i alderen 6-9 år med plass i kommunale SFO	0,030
Andel av brukerne av kommunale SFO med fulltidsplass	0,030
Primærhelsetjeneste	
Antall timer per uke av leger i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,428
Antall timer per uke av fysioterapeuter i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,371
Antall timer per uke av helsesøstere i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,201
Pleie og omsorg	
Mottakere av hjemmetjenester i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,393
Beboere i institusjon i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,407
Andelen av institusjonsplasser som er i enerom	0,102
Andel mottakere av hjemmetjenester med minst to tjenester	0,098
Barnevern	
Barn omfattet av barnevernsundersøkelse i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,266
Barn 0-17 år omfattet av tiltak i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,534
Andel ansatte med fagutdanning	0,200
Sosialkontortjenester	
Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,500
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned	0,500
Kultur	
Bokbestand ved bibliotekene per innbygger	0,2485
Utlån av bøker per innbygger	0,2485
Antall kinoseter (antall forestillinger * antall seter) per innbygger	0,0505
Besøk kino per innbygger	0,0505
Støtte til aktivitetstilbud til barn og unger per innbygger 6-18 år	0,4020
Samlet indeks	
Barnehager	0,158
Grunnskole	0,289
Primærhelsetjeneste	0,051
Pleie og omsorg	0,360
Barnevern	0,033
Sosialkontortjenester	0,060
Kultur	0,049

Tabell 12.2 Produksjonsindekser, frie inntekter per innbygger korrigert for variasjoner i utgiftsbehov, og nettodriftsresultat. Landsgjennomsnitt=100 for produksjonsindeksene og korrigert inntekt. Netto driftsresultat oppgitt i prosent av samlede driftsinntekter. Tall fra 2009

Kommune	Barne- hage	Grunn- skole	Primær- helse	Pleie og omsorg	Barne- vern	Sosial- kontor	Kultur	Samlet	Korrigert inntekt	Netto driftsres
101 Halden	96,8	99,1	97,0	95,2	96,7	120,9	59,3	96,5	94,8	-0,6
104 Moss	100,4	101,9	103,4	98,3	87,7	116,0	42,9	97,9	97,8	-1,5
105 Sarpsborg	97,6	100,1	88,3	90,5	76,5	105,6	55,9	93,0	94,8	0,4
106 Fredrikstad	100,5	100,5	96,3	90,2	93,3	102,6	90,0	96,0	95,8	-0,6
111 Hvaler	102,4	95,8	93,9	93,4	96,5	115,1	27,8	93,8	92,8	6,6
118 Aremark	88,5	100,3	97,2	106,3	106,7	156,7	91,9	103,6	105,8	-1,8
119 Marker	83,8	100,4	92,3	77,2	140,8	157,0	137,7	95,6	89,8	0,1
122 Trøgstad	106,4	101,9	82,6	84,6	124,7	85,3	90,5	94,6	90,8	6,7
124 Askim	96,6	99,6	86,5	124,2	109,3	95,5	78,7	106,4	99,8	2,3
127 Skiptvet	91,9	98,8	88,7	126,0	107,8	101,7	183,7	111,6	99,8	5,9
128 Rakkestad	94,6	98,4	97,7	102,9	131,6	102,5	70,5	99,4	89,8	2,2
135 Råde	109,6	92,1	93,8	106,9	133,8	84,6	40,9	98,7	89,8	1
136 Rygge	108,0	99,8	82,8	98,2	91,6	93,8	41,3	96,2	98,8	2,2
137 Våler	105,1	95,4	126,0	106,2	97,3	91,9	50,7	100,0	92,8	1,9
138 Hobøl	111,1	92,9	113,0	76,1	128,9	98,5	111,3	93,2	94,8	-0,8
Østfold	99,7	99,7	94,6	95,4	95,0	106,1	69,4	96,7	95,6	0,4
211 Vestby	104,9	104,3	88,9	109,9	96,9	80,8	42,7	101,0	94,8	4,1
213 Ski	111,7	102,8	98,2	104,7	99,9	91,3	81,2	102,8	93,8	-2,4
214 Ås	108,0	100,3	64,2	112,0	77,9	75,6	80,1	100,7	93,8	-0,8
215 Frogn	102,4	103,4	100,6	91,1	77,1	83,2	39,1	93,4	97,8	1,1
216 Nesodden	99,9	103,5	92,7	90,8	79,7	101,7	62,3	94,9	93,8	3,3
217 Oppedgård	108,4	106,1	104,7	104,1	80,6	93,6	64,1	102,0	98,8	1,7
219 Bærum	100,3	105,5	104,7	98,0	77,0	91,5	69,0	98,4	106,8	4
220 Asker	103,9	103,3	95,0	103,3	89,3	87,8	73,4	100,1	104,8	9,1
221 Aurskog-Høland	97,7	96,8	87,8	95,3	102,8	108,7	55,7	94,8	88,8	1,3
226 Sørums	107,0	98,9	81,5	94,0	99,5	70,2	80,0	94,9	97,8	-0,3
227 Fet	96,6	105,2	79,8	83,1	101,9	93,2	41,2	90,6	95,8	1,3
228 Rælingen	102,1	107,0	86,0	92,4	86,5	91,1	38,3	94,9	93,8	1,2
229 Enebakk	100,9	103,9	71,2	86,6	101,1	80,4	81,4	92,9	90,8	4,9
230 Lørenskog	97,9	102,7	93,5	99,1	65,6	101,3	65,3	97,0	95,8	14,8
231 Skedsmo	103,3	103,2	91,8	104,7	84,0	125,2	57,8	101,6	96,8	2,3
233 Nittedal	104,2	100,4	87,1	103,5	88,4	75,1	52,1	97,2	96,8	4,4
234 Gjerdrum	105,0	102,5	80,0	93,7	84,4	99,7	31,6	94,3	96,8	7,2
235 Ullensaker	112,1	100,1	82,6	96,6	86,4	106,6	63,0	98,0	93,8	-3,9
236 Nes	98,2	96,7	83,8	93,2	92,0	81,0	40,1	91,2	89,8	0,6
238 Nannestad	97,5	99,8	84,3	83,2	107,4	95,8	48,8	90,2	89,8	3,3
239 Hurdal	94,2	97,9	103,6	74,9	130,6	104,3	55,1	88,7	96,8	4,2
Akershus	103,0	103,0	92,9	98,9	85,5	93,9	62,9	97,9	98,5	3,6
301 Oslo	93,7	102,0	101,5	106,6	91,6	101,2	195,5	106,5	104,8	3,2
402 Kongsvinger	102,0	95,7	93,6	87,8	115,0	121,0	54,5	93,9	93,8	5,2
403 Hamar	108,8	100,3	102,0	97,3	80,9	101,3	116,2	100,8	97,8	7
412 Ringsaker	91,4	99,5	105,5	103,8	95,2	116,5	63,1	99,2	92,8	0,9

417	Stange	99,5	98,2	108,0	92,7	93,2	103,2	68,3	95,6	92,8	-0,6
418	Nord-Odal	101,8	98,4	110,6	86,4	124,5	120,0	68,6	96,0	95,8	-0,5
419	Sør-Odal	114,8	93,0	100,7	90,5	98,0	130,2	62,7	96,8	90,8	-2,4
420	Eidskog	98,0	98,0	77,6	94,4	134,7	157,9	33,8	97,3	97,8	3,3
423	Grue	96,7	101,0	99,7	82,0	116,2	133,1	38,9	92,8	103,8	0,4
425	Åsnes	100,0	97,8	121,5	96,1	95,1	146,6	158,3	104,5	97,8	0,3
426	Våler	93,3	96,8	129,6	95,5	145,1	127,3	80,5	100,1	99,8	2,5
427	Elverum	104,8	95,2	115,0	114,0	92,7	118,2	47,2	103,4	93,8	-0,8
428	Trysil	96,6	98,1	122,6	97,3	134,6	105,4	79,4	99,6	99,8	-0,9
429	Åmot	96,4	100,8	116,1	100,7	137,1	155,4	135,2	107,0	113,8	0,9
430	Stor-Elvdal	100,7	103,2	140,7	148,7	205,6	147,7	83,9	126,2	97,8	0,3
432	Rendalen	91,4	98,3	163,5	102,9	120,0	127,3	288,7	114,0	118,8	-2,5
434	Engerdal	81,9	103,2	153,7	122,0	181,1	158,6	156,5	117,7	107,8	0,4
436	Tolga	91,3	100,6	130,4	103,4	101,8	138,9	203,9	109,0	100,8	1,9
437	Tynset	98,5	99,7	126,6	91,9	117,5	141,9	85,4	100,5	107,8	0,4
438	Alvdal	73,4	107,7	124,3	103,5	96,7	110,6	120,4	102,0	105,8	2,4
441	Os	81,8	98,9	140,7	97,9	132,3	118,8	126,3	101,6	101,8	1,1
	Hedmark	99,8	98,4	109,0	98,8	104,6	119,8	81,5	99,9	96,7	1,6
501	Lillehammer	105,6	100,9	105,6	85,9	91,7	96,2	59,6	93,9	96,8	0,5
502	Gjøvik	100,6	100,7	114,8	94,5	77,1	111,1	106,7	99,3	93,8	5,8
512	Lesja	91,7	100,5	116,0	93,5	79,1	97,9	112,7	97,1	111,8	7,1
513	Skjåk	83,0	93,0	117,2	119,5	70,8	121,5	124,1	104,7	111,8	13,3
514	Lom	77,7	95,0	120,7	123,4	73,7	102,7	155,8	106,5	97,8	4,5
515	Vågå	89,9	92,1	132,4	97,2	122,7	109,5	115,0	98,8	107,8	7
516	Nord-Fron	82,4	95,0	129,8	98,6	127,5	113,5	106,1	98,8	108,8	4,7
519	Sør-Fron	80,5	96,0	166,2	107,2	123,4	144,1	77,2	104,0	105,8	7,9
520	Ringebu	83,5	97,1	112,4	98,0	70,7	100,9	85,8	94,8	96,8	4,2
521	Øyer	92,2	103,4	89,5	91,4	107,1	121,2	98,4	97,6	97,8	2,5
522	Gausdal	96,1	92,9	94,8	121,9	102,3	72,0	36,2	100,2	94,8	0,5
528	Østre Toten	95,3	96,5	108,8	82,9	107,9	97,3	53,0	90,3	89,8	-1,9
529	Vestre Toten	88,7	97,7	113,2	96,0	84,9	117,7	51,1	94,9	92,8	-1,2
532	Jevnaker	86,9	101,5	112,6	89,3	125,7	85,2	64,7	93,4	90,8	3
533	Lunner	94,3	96,1	95,3	89,2	75,5	99,3	63,9	91,2	92,8	3,1
534	Gran	91,9	97,7	99,6	96,2	98,0	107,8	66,8	95,4	90,8	1,7
536	Søndre Land	89,3	92,8	130,5	123,9	137,7	80,7	89,1	106,0	95,8	-0,1
538	Nordre Land	83,3	95,1	154,4	125,8	133,1	91,2	72,0	107,2	98,8	0,7
540	Sør-Aurdal	78,2	99,7	123,7	95,8	128,1	139,8	193,0	104,0	100,8	3,9
541	Etnedal	81,2	96,7	159,0	112,7	105,4	119,7	121,8	106,1	104,8	3,5
543	Vestre Slidre	90,4	103,9	152,1	112,0	154,4	140,6	103,9	111,0	110,8	1,7
544	Øystre Slidre	99,9	94,7	90,4	107,7	93,0	118,9	105,6	101,9	107,8	10,8
	Oppland	93,9	98,1	113,6	97,0	98,0	104,7	80,6	97,4	96,3	2,9
602	Drammen	97,1	103,5	109,0	114,4	93,4	91,0	75,0	104,2	92,8	1
604	Kongsberg	104,0	102,8	111,6	91,6	84,0	101,7	60,2	96,6	102,8	0,9
605	Ringerike	97,0	103,0	106,1	106,7	82,7	94,1	51,6	99,8	93,8	-2,3
612	Hole	106,0	104,4	85,1	107,8	147,3	79,5	34,9	101,4	104,8	0,8
615	Flå	87,9	100,2	168,6	80,8	139,1	165,2	105,0	100,2	110,8	5,2

616	Nes	92,6	101,9	135,4	78,1	89,8	150,1	94,4	95,7	103,8	-3,6
617	Gol	91,5	98,8	110,4	80,2	124,2	123,7	107,8	94,3	102,8	6,3
619	Ål	100,5	99,7	131,5	90,9	141,5	117,7	132,0	102,3	104,8	12,6
620	Hol	103,6	108,7	172,6	120,5	114,1	65,7	130,2	114,1	123,8	4,2
622	Krødsherad	95,8	106,8	116,9	121,8	109,1	132,6	69,2	110,8	98,8	4,6
623	Modum	97,0	100,4	102,4	106,5	81,8	91,6	48,9	98,5	94,8	1,1
624	Øvre Eiker	96,3	97,2	112,4	87,4	89,4	101,0	87,5	93,8	90,8	1,5
625	Nedre Eiker	99,2	100,5	79,4	88,5	98,2	119,5	52,8	93,6	89,8	-0,3
626	Lier	108,6	103,1	96,2	84,8	103,9	103,4	35,1	93,7	94,8	3,3
627	Røyken	107,4	104,7	96,7	90,3	89,9	51,0	36,9	92,5	92,8	-1,6
628	Hurum	108,2	103,9	91,6	75,3	132,3	130,5	44,9	93,3	90,8	2,9
631	Flesberg	92,2	102,1	110,8	103,8	157,9	100,5	123,5	104,4	102,8	-0,3
632	Rollag	82,3	112,4	145,5	99,0	108,5	95,8	127,9	104,1	124,8	7,1
	Buskerud	100,2	102,6	105,3	98,8	97,1	97,2	63,5	98,6	95,6	1,4
701	Horten	101,1	97,3	86,1	76,0	99,7	108,2	74,8	89,3	89,8	0,8
702	Holmestrand	105,3	101,8	102,7	82,8	92,8	100,0	52,6	92,7	90,8	1,4
704	Tønsberg	107,9	100,4	89,9	89,0	84,6	100,7	104,7	96,7	92,8	3,8
706	Sandefjord	101,6	99,2	90,4	86,8	81,1	103,2	123,7	95,5	89,8	8,2
709	Larvik	106,7	98,8	97,5	85,0	87,7	92,6	92,3	93,9	89,8	2,1
711	Svelvik	99,2	104,9	102,4	93,5	96,4	117,7	65,6	98,3	89,8	-0,6
713	Sande	99,5	99,7	93,2	81,1	113,5	92,3	89,9	92,2	90,8	3,5
714	Hof	100,6	101,8	84,7	93,3	95,7	84,3	68,2	94,8	94,8	1,2
716	Re	101,5	97,4	89,7	79,8	130,2	100,7	46,5	90,1	92,8	1,5
719	Andebu	103,1	104,0	77,4	79,5	122,9	94,0	46,1	90,9	90,8	7,4
720	Stokke	103,3	100,2	98,8	85,1	91,1	98,9	69,4	93,3	90,8	4,6
723	Tjøme	100,9	101,7	88,6	93,7	85,9	116,3	65,2	96,6	92,8	6,7
728	Lardal	87,1	97,9	118,9	149,1	95,2	137,3	88,2	117,5	97,8	5,7
	Vestfold	103,7	99,6	92,6	85,7	91,7	100,9	90,8	94,3	90,9	3,7
805	Porsgrunn	103,8	103,7	99,6	105,3	89,1	85,2	99,4	102,3	95,8	3,1
806	Skien	98,9	99,4	84,0	108,1	101,0	104,4	107,0	102,4	93,8	1,1
807	Notodden	101,4	100,2	91,1	100,4	100,3	101,2	63,1	98,2	98,8	5,4
811	Siljan	100,9	99,7	96,9	98,9	148,6	94,0	148,3	103,1	98,8	7,1
814	Bamble	96,3	96,3	113,1	82,4	87,6	122,9	63,5	91,9	97,8	8,4
815	Kragerø	102,1	104,2	103,8	96,4	117,0	124,1	65,5	100,8	95,8	1,1
817	Drangedal	84,5	95,4	97,5	86,6	125,3	135,2	94,8	94,0	95,8	-2,2
819	Nome	98,8	101,0	110,8	103,0	122,3	143,3	134,0	106,7	102,8	0,1
821	Bø	100,6	94,6	115,8	95,7	137,3	173,7	131,9	105,0	96,8	5,5
822	Sauherad	92,6	95,5	122,3	84,3	122,8	114,0	57,1	92,5	96,8	-0,9
826	Tinn	112,1	103,1	125,0	99,9	126,5	109,3	167,1	108,8	129,8	4
827	Hjartdal	93,6	105,4	153,8	92,2	82,3	125,2	135,5	103,2	121,8	1,9
828	Seljord	99,8	99,5	125,5	95,9	104,4	165,2	117,6	104,6	106,8	-0,6
829	Kviteseid	95,0	94,4	135,2	89,4	68,6	129,3	102,4	96,4	99,8	12
831	Fyresdal	85,3	104,9	123,3	119,7	116,2	120,7	147,8	111,5	135,8	4,8
833	Tokke	91,6	102,5	157,1	114,3	114,2	103,6	191,9	112,6	149,7	-1
834	Vinje	96,6	102,4	174,8	98,5	122,9	125,1	115,9	106,5	155,7	7,1
	Telemark	99,8	100,4	102,1	101,2	103,4	110,1	101,0	101,4	100,1	2,9

901	Risør	95,1	96,6	101,3	85,6	105,3	138,1	97,9	95,5	95,8	0,8
904	Grimstad	101,6	99,2	90,1	110,2	88,9	108,3	93,7	103,0	96,8	-1
906	Arendal	94,5	99,8	89,9	105,2	67,4	101,5	69,8	98,0	92,8	-0,1
911	Gjerstad	100,0	97,4	112,1	122,8	110,2	185,4	70,7	112,1	96,8	4,5
912	Vegårshei	90,2	106,0	102,1	131,8	101,0	90,8	243,2	118,2	101,8	-2
914	Tvedestrand	98,6	100,3	137,7	97,8	145,4	164,7	47,8	103,8	89,8	2,8
919	Froland	86,0	94,5	87,4	114,5	115,3	151,4	59,5	102,4	96,8	4,8
926	Lillesand	93,3	95,1	103,8	103,2	84,5	86,5	70,7	96,1	95,8	6,5
929	Åmli	88,4	91,6	150,1	98,0	251,1	118,7	109,3	104,1	114,8	0,7
935	Iveland	93,8	97,5	123,2	72,0	181,7	129,0	61,5	91,9	124,8	11,5
937	Evje og Hornnes	76,7	98,9	111,9	128,3	97,2	82,8	89,0	105,1	94,8	4,1
938	Bygland	108,1	104,4	121,6	119,5	109,8	130,3	233,3	119,3	129,8	3,5
940	Valle	124,1	108,6	168,6	113,5	53,9	135,2	200,8	120,2	171,7	4,5
941	Bykle	119,5	111,7	263,4	202,3	98,1	91,6	867,9	188,7	332,4	0,6
Aust-Agder		95,8	99,0	100,6	107,1	90,5	112,5	90,2	101,6	98,9	1,4
1001	Kristiansand	102,5	99,7	99,5	100,3	89,3	104,3	120,6	101,3	98,8	3,8
1002	Mandal	95,8	102,5	104,4	102,8	109,8	94,4	34,4	98,1	89,8	1
1003	Farsund	91,2	97,6	84,2	92,7	91,0	94,9	72,9	92,5	96,8	0,9
1004	Flekkefjord	81,9	99,1	113,6	91,1	111,2	89,6	78,0	93,0	97,8	2
1014	Vennesla	90,6	93,9	87,5	89,4	131,7	123,8	64,3	93,0	97,8	3,2
1017	Songdalen	97,7	95,6	93,6	88,0	121,5	110,6	62,7	93,2	90,8	8,2
1018	Søgne	91,9	97,9	89,1	105,3	95,9	92,7	70,6	97,5	92,8	5,8
1021	Marnardal	74,7	98,0	104,7	94,4	147,6	105,6	156,4	98,3	109,8	10,6
1026	Åseral	62,6	100,7	194,4	120,0	140,2	104,7	195,6	112,6	190,7	21
1027	Audnedal	102,9	98,1	119,8	97,2	73,0	69,3	129,5	98,6	104,8	12,1
1029	Lindesnes	85,2	94,8	100,9	83,1	158,5	102,3	47,9	89,6	91,8	0
1032	Lyngdal	81,9	94,7	90,8	77,3	101,9	122,9	99,2	88,4	89,8	4,4
1037	Kvinesdal	77,3	103,0	106,9	83,6	86,7	106,7	84,6	90,9	120,8	6,6
Vest-Agder		95,5	98,8	98,7	96,5	100,6	103,7	95,0	97,6	98,0	4,3
1101	Eigersund	88,0	95,3	91,1	77,6	130,3	96,3	84,0	88,2	96,8	1,3
1102	Sandnes	97,9	98,4	79,0	83,0	94,2	83,9	73,9	89,6	97,8	2,1
1103	Stavanger	104,0	100,5	91,9	125,6	90,7	90,1	140,9	110,7	106,8	3,9
1106	Haugesund	101,9	102,4	94,1	90,8	103,0	98,9	121,2	98,4	95,8	0
1112	Lund	89,3	96,7	123,5	99,9	166,2	104,2	214,7	106,6	93,8	3,2
1114	Bjerkreim	95,6	88,7	104,2	103,4	106,6	108,7	195,3	102,9	97,8	-0,7
1119	Hå	82,4	94,1	85,5	95,6	96,6	85,9	110,2	92,7	92,8	7,1
1120	Klepp	91,0	96,8	83,5	85,3	98,1	93,3	88,5	90,5	95,8	2,1
1121	Time	99,2	97,0	79,0	88,3	105,8	101,1	89,1	93,4	95,8	4,4
1122	Gjesdal	90,7	98,7	88,2	82,7	133,4	94,7	120,1	93,1	94,8	2,9
1124	Sola	111,0	94,7	84,5	99,3	88,1	88,9	77,2	97,0	104,8	2,7
1127	Randaberg	106,9	99,3	74,1	87,9	101,8	103,1	112,2	96,1	102,8	0,3
1130	Strand	89,8	94,4	89,1	80,4	149,7	104,1	66,9	89,4	94,8	1
1134	Suldal	91,2	101,4	142,0	97,3	130,0	112,9	299,3	111,7	174,7	5,6
1135	Sauda	100,3	98,0	112,6	86,3	156,4	127,0	67,2	97,1	119,8	4,1
1142	Rennesøy	100,3	99,8	86,2	93,2	108,1	81,7	141,7	98,0	100,8	4,2
1145	Bokn	80,8	102,7	120,5	84,6	99,5	101,0	186,7	97,5	132,8	6,1

1146	Tysvær	99,7	96,0	90,5	103,3	143,6	111,9	65,5	100,0	122,8	5
1149	Karmøy	86,7	98,4	69,8	93,7	98,3	71,4	141,0	93,9	94,8	-0,5
	Rogaland	98,2	98,6	86,7	100,2	101,7	90,7	114,4	98,9	101,7	3
1201	Bergen	103,2	101,9	99,0	99,2	98,6	91,0	157,4	102,9	97,8	0,1
1211	Etne	89,9	94,0	91,6	90,4	87,9	86,5	95,3	91,3	105,8	4,1
1216	Sveio	94,7	93,2	99,0	89,3	127,7	128,7	73,3	94,6	94,8	-0,9
1221	Stord	105,2	93,4	91,7	83,4	105,2	111,8	41,6	90,5	92,8	0,3
1222	Filtjar	78,9	94,6	108,2	93,9	86,0	88,1	91,4	91,7	102,8	2,4
1223	Tysnes	80,3	101,6	128,2	92,7	129,2	101,4	71,9	95,8	100,8	2,7
1224	Kvinnherad	98,4	96,0	99,0	95,6	116,2	89,8	53,3	94,6	106,8	6,7
1228	Odda	105,6	107,0	123,6	79,0	113,1	130,5	108,2	99,2	129,8	2,6
1231	Ullensvang	88,9	103,1	132,7	106,6	104,7	66,4	116,4	102,1	100,8	4
1234	Granvin	121,0	100,4	172,1	129,8	70,6	106,5	124,1	118,4	111,8	8,5
1235	Voss	90,9	97,8	105,4	102,9	110,5	113,8	57,2	98,3	97,8	5,1
1241	Fusa	94,0	98,4	128,7	103,5	71,1	65,6	75,1	97,1	99,8	0,2
1242	Samnanger	87,8	102,9	91,5	103,9	134,7	109,0	101,3	101,6	117,8	5,6
1243	Os	99,9	96,1	76,6	83,9	88,4	83,8	53,4	88,2	92,8	3,2
1245	Sund	94,4	100,1	71,9	102,7	137,3	141,5	55,6	100,2	95,8	2,4
1246	Fjell	108,1	102,5	80,5	82,7	96,1	93,2	58,4	92,2	90,8	3
1247	Askøy	101,5	98,2	75,7	101,2	99,7	86,3	50,9	95,7	91,8	2
1251	Vaksdal	89,3	100,7	102,6	103,2	117,0	88,1	100,0	99,6	130,8	6,2
1253	Osterøy	99,7	98,3	75,7	88,9	129,2	96,2	65,5	93,3	94,8	1,5
1259	Øygarden	97,7	101,6	71,7	136,7	118,2	102,6	99,3	112,6	170,7	7,2
1260	Radøy	82,7	99,7	108,5	96,2	105,2	220,1	50,9	101,2	92,8	1,6
1263	Lindås	98,0	101,6	95,8	101,1	89,7	94,4	77,1	98,5	112,8	6,8
1264	Austrheim	111,6	92,6	102,9	84,0	131,6	116,0	137,6	97,9	115,8	7,6
1266	Masfjorden	112,3	108,7	161,0	125,1	135,0	42,0	131,7	115,8	155,7	11
	Hordaland	101,4	100,6	96,4	97,2	101,4	95,2	118,9	99,9	99,5	1,8
1401	Flora	99,8	102,8	98,7	88,5	96,5	121,9	56,3	95,6	102,8	-1,2
1411	Gulen	102,7	105,0	96,1	102,0	106,1	72,6	100,3	101,0	115,8	10,4
1416	Høyanger	96,0	101,7	146,0	147,1	92,0	111,9	201,3	124,6	122,8	3,6
1417	Vik	84,7	99,9	131,6	104,6	108,1	92,3	149,5	103,1	140,7	9,9
1418	Balestrand	99,1	101,2	119,3	103,0	156,1	120,1	69,7	103,9	136,8	0
1419	Leikanger	109,3	103,0	113,3	127,3	73,3	77,3	130,5	112,1	100,8	12,4
1420	Sogndal	102,3	99,5	116,1	90,4	80,7	92,9	113,8	97,2	100,8	1,8
1421	Aurland	115,1	107,2	129,0	141,9	117,2	134,3	87,0	123,0	203,6	1,9
1422	Lærdal	109,1	105,8	142,6	128,1	104,4	126,9	84,8	116,4	159,7	7,5
1424	Årdal	114,6	98,2	131,7	101,9	92,3	85,0	37,6	99,9	125,8	2,5
1426	Luster	94,8	101,5	142,9	112,6	120,1	91,1	236,6	113,2	139,7	4
1428	Askvoll	89,9	98,5	125,7	102,0	135,0	98,2	117,0	101,9	97,8	3,6
1430	Gaular	101,8	98,8	127,3	105,8	67,5	102,6	62,9	100,7	98,8	0,7
1431	Jølster	108,2	94,5	100,6	73,3	94,2	110,7	71,5	89,2	103,8	4,1
1432	Førde	99,0	103,4	102,0	106,1	81,4	108,2	71,0	101,6	99,8	4,6
1433	Naustdal	96,4	93,0	122,2	88,4	205,8	80,1	112,1	97,3	100,8	3,6
1438	Bremanger	102,4	102,6	103,7	89,5	62,2	67,6	123,3	95,5	132,8	9,8
1439	Vågsøy	96,3	98,3	132,5	90,5	130,2	83,7	55,2	95,0	93,8	0,6

1441	Selje	87,4	97,4	93,5	101,8	141,8	76,3	113,5	98,2	95,8	2,9
1443	Eid	106,7	103,1	105,5	100,8	124,8	108,9	97,0	103,7	89,8	7,5
1444	Hornindal	95,6	94,8	113,1	115,4	147,5	87,6	155,3	107,5	104,8	8,5
1445	Gloppen	100,6	94,8	111,9	86,5	130,3	102,8	123,8	96,7	94,8	5,2
1449	Stryn	103,4	101,3	108,7	102,4	111,8	85,5	120,5	102,7	92,8	1,8
Sogn og Fjordane		100,7	100,6	115,4	101,4	106,0	98,8	102,0	101,8	109,2	3,8
1502	Molde	107,8	97,3	115,8	98,4	82,2	96,9	67,2	98,3	95,8	0,2
1504	Ålesund	99,6	98,4	87,2	96,0	111,6	84,4	70,9	95,4	94,8	1,4
1511	Vanylven	85,3	98,5	150,2	112,7	136,6	76,4	123,7	105,3	97,8	0,4
1514	Sande	93,6	101,8	98,8	107,3	150,7	104,0	68,0	102,4	104,8	5,9
1515	Herøy	95,1	91,5	96,6	90,2	126,0	91,5	54,4	91,2	96,8	4,3
1516	Ulstein	106,9	95,1	107,1	94,9	113,9	100,4	88,1	98,1	98,8	-0,1
1519	Volda	93,6	101,2	96,0	96,8	121,5	74,8	41,2	94,3	89,8	1
1520	Ørsta	100,3	96,7	102,9	111,1	117,2	92,1	74,5	102,1	92,8	0,6
1523	Ørskog	102,4	102,2	162,0	129,9	93,3	99,6	64,3	112,9	103,8	3,4
1524	Norddal	97,6	99,9	152,4	104,8	90,0	84,7	300,8	112,6	135,8	2,2
1525	Stranda	95,8	97,6	112,0	84,9	121,8	63,4	72,0	91,0	91,8	-0,1
1528	Sykkylven	91,3	92,7	89,8	78,6	134,1	90,5	55,6	86,7	89,8	-1,6
1529	Skodje	92,1	98,6	109,7	86,8	150,0	110,9	75,2	95,2	90,8	8,1
1531	Sula	104,5	101,0	77,8	76,4	151,5	74,7	68,1	90,0	89,8	2,8
1532	Giske	94,4	99,0	90,8	82,0	111,1	83,9	53,5	89,0	91,8	0,6
1534	Haram	91,0	94,9	107,8	101,3	117,4	70,2	75,9	95,6	96,8	4,6
1535	Vestnes	88,9	97,5	98,5	131,9	117,3	68,7	103,3	107,8	93,8	1,6
1539	Rauma	96,8	101,7	107,2	116,0	117,1	89,5	121,2	107,1	99,8	0,6
1543	Nesset	86,8	97,6	118,8	111,0	164,6	125,5	106,7	106,1	118,8	5,2
1545	Midsund	97,7	93,2	106,9	94,1	65,9	107,7	64,0	93,5	104,8	0,9
1547	Aukra	96,2	95,7	105,0	129,4	71,6	96,8	55,8	105,7	212,6	23,8
1548	Fræna	91,7	99,7	81,2	104,8	77,0	94,1	59,7	96,3	94,8	1,2
1551	Eide	100,3	102,2	97,3	104,7	138,7	99,8	57,8	101,5	91,8	5,3
1554	Averøy	84,5	97,5	100,7	118,7	99,3	89,4	81,5	102,0	95,8	1,7
1557	Gjemnes	100,7	101,4	122,3	104,4	83,1	101,8	66,4	101,2	100,8	-4,4
1560	Tingvoll	102,5	95,0	99,8	112,1	115,4	87,3	105,7	103,3	94,8	3,7
1563	Sunndal	107,8	106,1	84,9	114,8	134,1	96,1	133,0	110,1	127,8	5,9
1566	Surnadal	94,8	101,1	94,1	90,6	125,6	79,6	63,9	93,7	107,8	2,2
1567	Rindal	100,9	95,8	115,3	110,7	152,0	67,1	102,6	103,4	113,8	4,5
1573	Smøla	90,2	98,2	126,5	104,9	194,2	106,9	106,3	104,9	107,8	10,4
Møre og Romsdal		98,0	98,1	100,3	100,2	114,2	88,3	76,7	97,9	99,1	2,5
1601	Trondheim	111,3	98,2	89,0	115,6	77,2	89,2	76,2	103,8	98,8	4,7
1612	Hemne	102,3	104,9	107,3	106,7	145,4	105,7	81,4	105,5	99,8	-1,6
1613	Snillfjord	81,5	101,5	123,8	102,6	135,6	46,3	144,4	99,8	110,8	1,8
1617	Hitra	95,8	95,9	114,0	88,0	89,8	122,7	88,8	95,0	104,8	13
1620	Frøya	93,5	92,2	98,8	106,1	132,3	116,8	100,0	100,9	98,8	9,2
1622	Agdenes	83,7	95,2	109,7	97,2	130,5	97,8	115,6	97,2	102,8	11,3
1624	Rissa	79,1	98,5	106,3	134,7	135,8	87,7	123,9	110,7	93,8	1,3
1627	Bjugn	84,5	97,4	110,5	108,8	138,5	82,3	67,7	99,1	96,8	1,4
1630	Åfjord	86,4	91,8	121,7	103,7	129,2	51,4	123,7	97,1	99,8	8,5

1632	Roan	118,1	99,0	140,0	103,1	212,6	116,4	137,1	112,3	126,8	-3
1634	Oppdal	96,7	101,4	114,1	120,6	122,3	81,6	81,3	106,7	100,8	4,3
1635	Rennebu	85,6	94,3	127,3	148,8	137,4	97,5	122,5	117,2	111,8	3,1
1636	Meldal	88,6	93,5	113,2	112,5	120,4	96,4	81,1	101,0	101,8	1,6
1638	Orkdal	106,8	94,9	107,7	99,4	98,5	96,8	42,9	96,7	89,8	5,6
1640	Rørøs	104,1	99,0	118,7	112,1	104,2	79,3	96,0	104,4	96,8	0,5
1644	Holtålen	93,9	104,5	114,1	110,8	70,1	82,9	103,0	103,1	97,8	2,3
1648	Midtre Gauldal	97,3	94,5	108,1	115,3	166,4	104,3	28,2	102,9	97,8	11,8
1653	Melhus	100,8	100,9	81,5	90,9	99,7	98,1	33,2	92,8	92,8	3,8
1657	Skaun	111,0	98,3	90,0	124,7	109,7	63,4	51,6	105,4	89,8	3,1
1662	Klæbu	112,1	90,8	74,8	99,8	102,9	67,5	55,5	93,9	97,8	1,2
1663	Malvik	108,6	98,5	94,8	93,1	77,5	86,6	45,1	93,9	89,8	-1,4
1664	Selbu	97,5	94,1	132,3	88,5	143,1	81,2	78,3	94,6	107,8	3
1665	Tydal	101,5	106,5	146,0	115,6	170,1	136,4	223,0	120,6	197,6	5,5
Sør-Trøndelag		106,4	97,9	95,0	111,8	92,3	89,5	73,7	102,2	98,2	4,4
1702	Steinkjer	100,2	92,9	101,4	98,7	127,5	102,4	72,1	97,3	93,8	2,9
1703	Namsos	99,7	96,3	91,3	96,1	85,5	81,5	57,8	93,4	97,8	2,5
1711	Meråker	119,9	102,4	146,7	114,7	156,6	107,8	102,0	114,0	122,8	-1,2
1714	Stjørdal	111,6	93,6	91,9	74,5	105,4	84,4	48,4	87,1	89,8	7,7
1717	Frosta	100,4	92,0	112,9	84,2	219,1	120,8	104,0	98,1	97,8	2,5
1718	Leksvik	106,7	94,4	149,7	90,2	200,9	61,9	85,6	98,8	95,8	0,6
1719	Levanger	111,3	96,3	98,2	82,2	130,7	78,7	33,9	90,7	93,8	0,7
1721	Verdal	100,9	102,6	91,4	92,9	138,0	108,2	76,3	98,5	93,8	-0,9
1724	Verran	101,4	102,1	95,0	91,7	99,6	63,0	56,0	93,2	107,8	2,1
1725	Namdalseid	94,3	95,5	140,7	103,0	121,6	79,4	140,2	102,4	102,8	5,8
1729	Inderøy	98,7	96,2	90,9	82,3	99,4	79,7	114,7	91,4	92,8	2,6
1736	Snåsa	102,0	99,5	126,5	111,6	136,2	116,3	94,1	107,6	106,8	4,8
1738	Lierne	98,7	105,6	136,9	116,2	65,3	86,6	157,3	110,0	125,8	3,3
1742	Grong	108,5	106,8	135,3	110,7	116,8	113,3	176,3	114,0	121,8	3,5
1744	Overhalla	107,1	90,1	91,5	104,6	90,0	95,1	105,5	99,1	95,8	1,9
1750	Vikna	105,8	94,6	81,0	93,3	113,3	72,3	97,1	94,6	97,8	1,4
1751	Nærøy	92,0	94,0	113,9	96,8	150,5	153,9	114,8	102,2	95,8	0,7
Nord-Trøndelag		104,5	96,1	100,6	90,8	122,2	92,6	72,5	95,2	96,1	2,5
1804	Bodø	109,7	103,2	99,7	104,9	84,4	105,6	60,9	102,1	100,8	1
1805	Narvik	106,0	101,0	109,0	99,2	92,3	108,6	94,5	101,4	106,8	4,9
1812	Sømna	96,7	97,8	139,0	115,2	151,9	128,6	77,3	108,6	100,8	1,1
1813	Brønnøy	95,2	99,5	144,8	99,0	97,8	107,4	54,5	99,2	96,8	2,9
1815	Vega	94,6	98,6	146,4	123,3	136,3	169,3	185,2	119,0	110,8	-3,1
1818	Herøy	101,2	102,6	147,3	99,9	136,4	117,2	110,6	106,1	109,8	3,3
1820	Alstahaug	113,3	97,0	104,7	95,6	131,0	142,3	88,4	102,9	98,8	1,5
1822	Leirfjord	92,3	93,4	110,5	97,3	164,8	108,6	73,2	97,8	103,8	8
1824	Vefsn	105,4	98,5	120,9	74,0	123,3	79,2	65,2	89,9	101,8	5,2
1826	Hattfjelldal	87,3	95,0	190,1	92,3	161,6	109,6	237,1	107,7	135,8	38,1
1827	Dønna	108,5	97,8	153,7	89,7	278,2	290,5	102,9	117,2	110,8	8,1
1832	Hemnes	102,2	105,6	104,9	98,9	198,5	149,9	62,4	106,2	132,8	3,5
1833	Rana	107,0	94,5	100,3	104,0	111,2	125,1	76,2	101,7	103,8	4,5

1834	Lurøy	106,4	102,4	146,5	67,5	117,8	64,7	114,7	91,5	102,8	1,2
1837	Meløy	102,4	92,1	136,0	115,7	151,5	117,3	76,6	107,2	127,8	4,2
1838	Gildeskål	78,5	102,6	123,2	99,4	153,4	118,2	94,5	100,9	112,8	9,3
1840	Saltidal	106,4	98,5	136,5	85,2	91,0	150,6	53,4	97,6	100,8	-0,5
1841	Fauske	102,2	95,3	104,5	100,4	143,0	120,4	57,8	99,9	113,8	6,5
1845	Sørfold	96,2	103,5	129,7	101,3	142,7	105,0	106,8	104,5	162,7	5,7
1848	Steigen	84,8	97,1	132,8	105,0	134,0	146,1	114,6	104,8	103,8	5,6
1849	Hamarøy	113,7	110,8	168,7	101,7	178,9	129,3	125,3	115,0	131,8	9
1850	Tysfjord	84,7	102,1	159,4	79,7	270,5	159,9	169,3	106,5	133,8	4
1854	Ballangen	83,9	96,6	123,5	108,8	119,0	122,9	70,9	101,4	106,8	1,8
1860	Vestvågøy	103,0	96,3	104,5	90,3	117,1	108,2	101,5	97,3	94,8	-1,2
1865	Vågan	95,4	105,4	100,6	107,5	143,9	128,5	64,1	105,0	97,8	-0,4
1866	Hadsel	105,4	99,0	135,1	97,1	174,7	159,8	60,1	105,4	94,8	1,3
1867	Bø	89,6	89,8	115,5	88,8	140,8	111,7	64,8	92,5	100,8	-0,3
1868	Øksnes	96,3	94,6	130,7	102,3	95,8	156,0	70,0	102,0	93,8	1,2
1870	Sortland	109,4	97,6	98,4	110,2	142,1	122,7	58,4	105,1	98,8	-0,1
	Nordland	104,0	99,2	113,2	99,7	120,2	119,0	75,5	101,6	104,6	3,6
1901	Harstad	105,9	96,3	109,0	107,7	98,6	88,6	95,0	102,1	103,8	4,2
1902	Tromsø	108,7	99,5	105,0	95,1	126,1	101,0	88,9	100,1	103,8	2,5
1911	Kvæfjord	86,0	95,6	136,7	121,8	168,0	141,7	81,2	110,1	112,8	-2,6
1913	Skånland	102,7	97,7	157,8	103,6	102,7	120,9	82,8	104,5	105,8	-2,3
1917	Ibestad	100,3	98,5	143,6	114,2	245,3	110,6	117,3	113,2	117,8	-1
1922	Bardu	106,1	96,8	128,6	100,8	209,4	74,7	48,5	101,3	147,7	1,9
1925	Sørreisa	92,0	95,2	110,4	85,6	129,5	86,2	52,3	90,5	98,8	0,4
1926	Dyrøy	108,6	97,3	117,5	94,5	158,7	151,3	88,0	103,9	114,8	5,5
1931	Lenvik	98,8	96,2	142,0	83,7	143,2	92,4	53,7	93,7	99,8	-2,5
1936	Karlsøy	101,8	98,9	170,3	93,4	135,7	112,3	67,4	101,5	126,8	1,8
1938	Lyngen	94,0	93,0	150,7	92,4	112,6	96,0	85,7	96,4	100,8	0,6
1939	Storfjord	101,3	97,3	133,7	95,8	124,5	83,7	62,8	97,6	141,7	1,1
1940	Gáivuotna Kåfjord	93,3	103,7	138,0	84,0	115,9	116,7	105,6	98,0	130,8	7,5
1941	Skjervøy	104,1	97,8	139,7	102,3	167,1	167,5	87,3	108,5	115,8	2,9
1942	Nordreisa	101,8	101,8	142,6	99,0	150,4	122,3	103,3	105,8	102,8	-1
1943	Kvænangen	99,9	101,0	231,3	111,5	223,8	180,4	64,1	118,2	149,7	2,1
	Troms	105,0	98,3	118,3	97,4	129,7	102,0	84,6	100,6	107,1	2
2002	Vardø	97,7	100,1	156,2	117,5	144,2	133,9	431,2	128,6	133,8	1,2
2004	Hammerfest	110,7	96,6	146,9	110,6	137,5	122,6	91,4	109,1	159,7	-3,2
2012	Alta	101,9	95,4	108,5	96,0	136,5	128,8	45,4	98,2	113,8	-0,5
2014	Loppa	96,1	108,5	222,7	113,6	107,4	141,9	170,6	119,2	152,7	5,8
	Porsanger Porsángu										
2020	Porsanki	100,2	95,9	125,3	186,4	156,1	157,8	78,8	135,5	113,8	-1
2021	Kárásjohka Karasjok	98,6	93,1	141,5	135,6	140,1	128,8	109,8	116,3	125,8	-2,4
2023	Gamvik	85,8	101,6	199,8	147,3	150,1	208,8	210,5	133,9	153,7	-2,4
2024	Berlevåg	99,3	103,9	139,3	84,0	142,6	155,7	221,8	108,0	150,7	6,8
2025	Deatnu Tana	97,4	98,4	137,5	119,2	82,4	123,7	78,7	107,7	127,8	0,5
2028	Båtsfjord	97,5	89,6	141,1	87,5	175,1	132,3	95,2	98,3	139,7	-0,1
2030	Sør-Varanger	109,4	103,7	113,4	120,7	118,3	91,5	75,2	109,6	122,8	0,5
	Finnmark	103,4	97,6	128,2	114,4	133,7	125,6	92,1	108,7	128,7	0,2

Landet	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	2,7
--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-----

Vedlegg 13

Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1998-2009

I dette vedlegget grupperes kommunene etter nivået på inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt. Inntekter fra konsesjonskraft er definert som summen av hjemfallsinntekter og konsesjonskraftinntekter som fritt kan benyttes til dekning av kommunale utgifter.

Konsesjonsavgifter som er bundet til næringsformål er holdt utenfor. Naturressursskatt er inkludert i skatt på inntekt og formue.

Tabell 13.1 Antall kommuner i hver gruppe ¹ når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
>100 prosent	14	14	11	6	6	7	6	9	10	14	16	16
50-100 prosent	13	14	11	16	13	15	18	15	20	25	25	28
25-50 prosent	28	31	30	21	21	23	21	28	31	30	33	38
10-25 prosent	51	54	53	45	46	54	54	53	58	73	74	86
5-10 prosent	49	56	49	66	68	68	66	72	63	64	72	74
0-5 prosent	98	83	92	106	119	109	116	122	120	100	97	88
0 prosent	181	182	188	174	160	157	152	133	128	124	112	99
Totalt ²	434	434	434	434	433	433	433	432	430	430	429	429

¹ Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

² Utenom Oslo

Tabell 13.2 Gjennomsnittlig kommunestørrelse når kommunene er gruppert ¹ etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
>100 prosent	1 569	1 868	1 713	1 453	1 467	1 518	1 610	1 729	1 647	1 744	1 791	1 798
50-100 prosent	3 805	3 305	3 643	3 126	2 552	2 615	2 583	3 231	3 680	3 915	3 765	3 816
25-50 prosent	3 957	3 743	3 925	4 492	4 220	3 853	3 502	3 284	2 803	2 704	3 273	3 421
10-25 prosent	6 186	8 252	13 080	5 353	4 973	5 315	7 100	9 386	9 980	10 170	11 191	10 261
5-10 prosent ³	23 706	20 948	16 695	19 769	19 288	20 054	20 042	18 265	19 848	19 581	17 253	14 570
0-5 prosent ³	7 130	6 620	7 636	8 068	7 704	7 819	7 416	7 583	8 178	7 581	7 324	10 111
0 prosent	8 618	8 714	8 408	8 280	8 898	8 876	8 944	8 894	8 704	9 479	10 403	11 190
Totalt ²	9 027	9 084	9 150	9 204	9 264	9 318	9 366	9 436	9 539	9 611	9 736	9 846

¹ Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

² Utenom Oslo

³ Bergen har stor innflytelse på gjennomsnittlig innbyggertall i gruppene for 0-5 prosent og 5-10 prosent av gjennomsnittet.

Kommunen har halvert eiendomsskatten fra 2008 til 2009, og dermed skiftet den kategori. Dette framstår mer eller mindre som et brudd i tidsserien.

Tabell 13.3 Kommunenes inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i 2009, rangert etter kommunenes nivå på disse skattene målt i andel av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt.

Tabell 13.3.1 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger over 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0941 Bykle	965	25 320	39 847	0	26 943	92 110	0	92 110
1232 Eidfjord	945	22 765	46 313	0	11 437	80 515	4 085	84 600
1252 Modalen	351	19 732	53 131	0	0	72 863	16 288	89 151
1547 Aukra	3 183	21 499	43 147	0	0	64 646	14 751	79 397
1046 Sirdal	1 739	26 278	32 147	0	8 250	66 675	7 454	74 129
1665 Tydal	857	18 546	25 701	0	7 811	52 058	15 855	67 914
1129 Forsand	1 134	36 549	31 190	0	0	67 740	16 556	84 295
1259 Øygarden	4 223	18 805	31 094	0	0	49 899	15 531	65 430
1421 Aurland	1 687	20 733	25 179	0	5 846	51 758	6 554	58 312
1026 Åseral	914	19 619	21 364	0	8 974	49 957	23 380	73 337
0940 Valle	1 292	20 272	17 854	0	7 972	46 098	20 625	66 724
1845 Sørfold	2 021	15 748	15 483	0	8 677	39 907	28 202	68 110
1134 Suldal	3 833	19 966	23 325	0	526	43 817	12 983	56 800
1740 Namsskogan	924	15 987	16 187	0	7 004	39 179	35 016	74 195
1422 Lærdal	2 199	20 737	9 218	0	12 492	42 447	16 436	58 884
0633 Nore og Uvdal	2 503	27 204	13 915	0	5 779	46 898	17 699	64 597

Tabell 13.3.2 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 50 og 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0834 Vinje	3 662	21 458	13 509	0	5 721	40 688	11 758	52 446
1233 Ulvik	1 095	28 399	6 783	0	11 953	47 135	22 926	70 061
0833 Tokke	2 363	19 410	14 608	0	3 013	37 032	14 778	51 810
1266 Masfjorden	1 652	26 942	11 393	0	5 980	44 315	21 842	66 157
2004 Hammerfest	9 493	24 108	16 369	650	0	41 127	14 267	55 394
1524 Norddal	1 769	17 945	10 136	0	6 824	34 904	25 712	60 617
1739 Røyrvik	499	18 996	8 325	0	8 301	35 621	42 810	78 431
1839 Beiarn	1 137	14 887	7 782	0	7 460	30 129	30 548	60 677
1922 Bardu	3 981	21 359	5 172	0	9 985	36 517	15 001	51 518
0545 Vang	1 583	18 509	3 632	0	10 941	33 081	24 390	57 471
1426 Luster	4 879	24 982	10 970	0	2 797	38 749	15 891	54 641
1228 Odda	7 054	20 270	9 148	278	4 245	33 941	15 030	48 971
1251 Vaksdal	4 110	20 486	5 740	230	7 631	34 087	20 813	54 900
1416 Høyanger	4 327	19 271	4 553	2 677	5 828	32 328	18 351	50 679
0831 Fyresdal	1 379	16 401	5 818	0	7 040	29 259	25 824	55 083
1563 Sunndal	7 347	20 362	11 628	328	817	33 134	14 559	47 693
1832 Hemnes	4 527	15 712	10 648	0	1 091	27 450	19 615	47 066

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1146 Tysvær	9 712	20 679	11 701	0	0	32 380	12 846	45 225
0826 Tinn	6 010	20 567	11 389	0	0	31 956	12 735	44 691
1417 Vik	2 780	19 436	6 323	1 413	3 515	30 687	26 501	57 188
1837 Meløy	6 641	22 688	5 527	28	5 648	33 892	18 730	52 623
1576 Aure	3 508	18 266	11 115	0	0	29 381	28 397	57 777
1939 Storfjord	1 869	15 270	3 904	0	6 821	25 995	31 896	57 890
0620 Hol	4 430	30 077	6 611	0	3 988	40 676	9 248	49 924
1424 Årdal	5 600	23 421	9 265	1 075	0	33 762	9 742	43 504
1133 Hjelmeland	2 701	29 495	8 695	1 599	0	39 789	12 453	52 242
2022 Lebesby	1 332	15 824	4 904	119	4 900	25 748	47 058	72 806
0632 Rollag	1 418	20 874	4 583	2 319	2 791	30 566	32 910	63 476

Tabell 13.3.3 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 25 og 50 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1438 Bremanger	3 899	21 999	6 716	0	2 917	31 632	27 794	59 426
1418 Balestrand	1 348	17 600	3 709	20	5 876	27 205	32 457	59 662
1850 Tysfjord	2 046	15 793	6 109	1	3 061	24 964	33 305	58 270
0830 Nissedal	1 393	19 383	5 868	0	3 135	28 385	22 294	50 679
1943 Kvænangen	1 330	19 752	4 010	0	4 965	28 727	42 190	70 917
1849 Hamarøy	1 754	20 295	3 652	0	5 284	29 231	32 099	61 330
1037 Kvinesdal	5 690	19 914	7 888	0	700	28 502	14 785	43 287
1263 Lindås	14 036	22 836	8 277	0	0	31 113	10 242	41 355
1145 Bokn	811	19 337	8 211	0	0	27 547	32 279	59 826
1635 Rennebu	2 621	16 016	3 899	235	3 755	23 905	23 572	47 477
1135 Sauda	4 730	22 707	5 434	1 856	487	30 485	17 462	47 947
0938 Bygland	1 225	19 915	4 167	0	3 609	27 691	31 536	59 227
0513 Skjåk	2 307	16 818	4 973	0	2 717	24 508	18 668	43 176
1711 Meråker	2 476	18 178	4 112	0	3 567	25 857	24 962	50 819
1841 Fauske	9 477	19 435	2 239	441	4 957	27 071	16 366	43 438
1411 Gulen	2 283	22 628	3 092	1 753	2 682	30 155	29 601	59 756
1838 Gildeskål	2 053	16 675	3 812	3 629	0	24 116	32 286	56 403
0432 Rendalen	2 014	17 479	6 087	0	1 105	24 671	30 755	55 426
1242 Samnanger	2 379	21 895	3 628	0	3 506	29 028	17 749	46 778
0935 Iveland	1 224	15 817	4 963	0	2 083	22 864	27 337	50 201
1805 Narvik	18 348	19 524	2 346	1 278	2 990	26 138	15 564	41 701
1738 Lierne	1 461	15 117	2 476	0	3 913	21 506	37 762	59 268
1742 Grong	2 350	17 522	4 260	0	2 091	23 872	26 233	50 105
1826 Hattfjelldal	1 438	14 518	2 894	1 197	2 047	20 655	41 135	61 790
1543 Nesset	3 076	17 271	3 775	0	2 336	23 382	21 455	44 837
1811 Bindal	1 616	17 824	6 051	0	0	23 875	32 416	56 291
1940 Gáivuotna Kåfjord	2 236	15 091	2 539	0	3 467	21 097	33 504	54 601
1567 Rindal	2 041	19 131	3 086	0	2 914	25 131	26 684	51 816
1265 Fedje	596	20 658	5 636	0	0	26 294	43 044	69 337

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0429 Åmot	4 280	17 761	2 411	773	2 375	23 319	23 650	46 970
0516 Nord-Fron	5 800	18 081	4 873	541	0	23 496	15 772	39 268
1566 Surnadal	6 000	18 294	2 347	217	2 754	23 612	20 346	43 957
1664 Selbu	4 004	17 975	2 331	0	2 984	23 290	22 433	45 723
1264 Austrheim	2 576	26 847	5 155	0	0	32 002	15 402	47 404
1825 Grane	1 500	15 982	3 122	1 601	361	21 067	32 332	53 399
1021 Marnardal	2 223	15 924	2 588	0	2 467	20 979	26 784	47 763
0519 Sør-Fron	3 183	18 560	3 501	994	522	23 577	20 889	44 465
0512 Lesja	2 170	16 911	541	0	4 442	21 894	25 741	47 635

Tabell 13.3.4 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 10 og 25 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0827 Hjørdal	1 613	19 732	4 808	0	2	24 542	27 114	51 657
0828 Seljord	2 925	19 344	2 679	0	2 055	24 078	16 202	40 280
0515 Vågå	3 707	15 665	1 966	246	2 482	20 360	25 099	45 459
0437 Tynset	5 400	18 729	1 541	674	2 453	23 397	21 301	44 699
0616 Nes (Buskerud)	3 461	20 550	4 239	240	0	25 030	17 218	42 248
1546 Sandøy	1 307	24 539	4 379	0	0	28 917	26 279	55 196
0929 Åmli	1 855	18 049	2 989	0	1 294	22 331	30 415	52 746
2030 Sør-Varanger	9 623	20 736	721	1 559	1 889	24 905	20 438	45 343
0543 Vestre Slidre	2 194	20 304	1 939	0	2 204	24 448	19 009	43 456
0619 Ål	4 640	22 528	4 124	0	2	26 654	17 283	43 937
1724 Verran	2 924	14 747	1 738	1 288	1 043	18 816	24 145	42 961
1224 Kvinnherad	13 112	21 875	4 010	0	0	25 885	15 741	41 626
1924 Målselv	6 490	20 753	1 299	1 352	1 359	24 762	17 528	42 290
1824 Vefsn	13 342	18 324	990	2 444	547	22 305	17 646	39 951
0127 Skiptvet	3 492	17 447	3 331	0	442	21 221	15 123	36 344
0544 Øystre Slidre	3 181	21 517	417	0	3 243	25 177	17 884	43 061
1401 Flora	11 448	21 296	651	1 988	956	24 892	13 799	38 691
0618 Hemsedal	1 995	27 773	3 572	0	13	31 358	11 532	42 890
1617 Hitra	4 145	16 860	3 540	0	0	20 400	23 569	43 968
1141 Finnøy	2 790	20 213	184	3 332	0	23 728	25 357	49 085
1238 Kvam	8 338	21 031	1 501	15	1 977	24 524	18 451	42 975
1854 Ballangen	2 623	14 379	571	0	2 849	17 800	29 615	47 416
1833 Rana	25 281	18 511	2 274	341	755	21 881	13 917	35 798
1573 Smøla	2 119	19 494	3 251	0	0	22 745	25 829	48 573
1014 Vennesla	12 886	17 002	1 590	930	598	20 120	14 492	34 612
0521 Øyer	4 917	20 118	1 314	1 557	215	23 204	13 801	37 005
0542 Nord-Aurdal	6 451	19 655	1 554	1 497	12	22 718	14 252	36 971
2017 Kvalsund	1 044	16 396	3 030	0	0	19 425	49 635	69 060
1929 Berg	942	18 468	1 310	0	1 657	21 435	36 826	58 261
0438 Alvdal	2 399	18 014	2 701	245	0	20 959	23 373	44 332

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0124 Askim	14 703	18 064	2 524	0	418	21 006	10 366	31 372
0403 Hamar	28 211	20 632	163	2 744	0	23 539	11 191	34 730
0807 Notodden	12 313	18 564	1 580	1 290	0	21 434	16 355	37 789
0819 Nome	6 557	19 058	1 257	1 297	302	21 914	18 226	40 140
0814 Bamble	14 097	20 381	2 273	578	0	23 232	10 093	33 325
1634 Oppdal	6 629	17 195	753	1 379	719	20 046	16 453	36 499
0136 Rygge	14 105	21 219	523	2 273	0	24 016	10 088	34 104
0520 Ringebu	4 537	18 998	668	2 126	0	21 792	20 988	42 780
1241 Fusa	3 791	22 344	1 486	1 085	220	25 135	18 443	43 578
0919 Froland	4 896	18 117	2 081	0	709	20 907	14 324	35 231
1848 Steigen	2 665	15 627	682	2 046	0	18 355	31 907	50 261
0101 Halden	28 389	17 635	1 508	1 219	0	20 362	15 298	35 660
1244 Austevoll	4 417	27 141	814	1 866	0	29 820	16 015	45 835
1539 Rauma	7 376	20 371	1 828	563	261	23 022	16 956	39 978
1211 Etne	3 854	21 236	1 456	0	1 167	23 859	18 602	42 461
2012 Alta	18 488	17 430	881	1 733	0	20 045	20 847	40 892
1941 Skjervøy	2 897	15 621	368	2 239	0	18 227	29 517	47 745
1231 Ullensvang	3 351	20 517	876	0	1 716	23 109	23 320	46 429
0604 Kongsberg	24 381	25 013	491	2 081	0	27 585	8 558	36 142
1431 Jølster	2 950	17 985	2 001	551	0	20 537	22 351	42 888
1612 Hemne	4 225	17 125	967	168	1 415	19 675	18 314	37 988
1420 Sogndal	6 968	19 629	1 211	1 125	201	22 166	12 190	34 356
1836 Rødøy	1 292	16 613	1 889	0	636	19 138	47 948	67 086
1601 Trondheim	168 257	21 866	716	1 782	0	24 365	7 459	31 824
1144 Kvitsøy	542	18 845	2 491	0	0	21 336	39 847	61 183
1151 Utsira	214	19 519	2 486	0	0	22 005	118 766	140 771
0428 Trysil	6 749	18 361	408	2 047	0	20 816	23 548	44 363
1554 Averøy	5 444	19 860	788	1 641	0	22 289	14 825	37 114
1640 Røros	5 563	19 118	1 046	1 369	0	21 533	17 873	39 406
1933 Balsfjord	5 497	15 238	964	1 448	0	17 650	25 742	43 391
1001 Kristiansand	80 109	22 088	599	1 811	0	24 498	9 117	33 615
0426 Våler (Hedmark)	3 869	16 295	582	1 172	592	18 640	23 622	42 262
1003 Farsund	9 427	20 446	1 286	1 047	0	22 779	12 921	35 699
0104 Moss	29 588	19 142	117	2 196	9	21 465	11 202	32 666
1827 Dønna	1 432	15 145	860	1 448	0	17 453	37 205	54 658
0617 Gol	4 516	23 510	2 120	97	46	25 774	16 089	41 862
0123 Spydeberg	5 148	20 894	1 149	0	1 109	23 152	10 971	34 123
1256 Meland	6 478	18 725	751	1 481	0	20 958	13 406	34 364
1260 Radøy	4 825	19 782	544	1 673	0	21 999	15 717	37 716
1227 Jondal	1 022	21 670	2 212	0	0	23 883	34 159	58 042
1505 Kristiansund	22 937	20 812	632	1 570	0	23 014	11 436	34 450
1936 Karlsøy	2 383	15 947	2 188	0	0	18 135	37 707	55 841
1413 Hyllestad	1 474	23 800	472	927	742	25 940	26 157	52 096
0423 Grue	5 080	16 616	86	1 970	72	18 744	26 570	45 313
0540 Sør-Aurdal	3 204	18 347	2 032	62	0	20 440	26 709	47 149
1222 Fitjar	2 908	22 528	662	1 428	0	24 618	16 756	41 374
0439 Folldal	1 671	16 284	965	0	1 113	18 363	30 047	48 409

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1004 Flekkefjord	8 975	21 458	643	1 337	74	23 512	15 224	38 736
0815 Kragerø	10 620	17 948	322	1 592	129	19 991	16 114	36 105
0501 Lillehammer	26 104	20 713	246	1 785	0	22 744	10 823	33 567
1432 Førde	11 838	21 179	974	882	169	23 203	9 301	32 505
1632 Roan	1 010	15 348	0	0	1 980	17 328	42 885	60 213
0901 Risør	6 889	17 747	126	1 841	0	19 715	18 300	38 015
0805 Porsgrunn	34 377	20 954	763	1 202	0	22 919	10 836	33 755
1235 Voss	13 868	20 659	1 568	379	0	22 606	15 516	38 122
1433 Naustdal	2 655	17 960	1 930	0	0	19 889	23 295	43 184

Tabell 13.3.5 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 5 og 10 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1018 Søgne	10 417	20 580	187	1 737	0	22 503	9 117	31 621
0829 Kviteseid	2 546	8 837	1 386	0	520	10 744	33 527	44 271
0631 Flesberg	2 544	20 590	990	0	908	22 488	19 165	41 653
0105 Sarpsborg	51 723	17 661	498	1 309	76	19 544	13 885	33 429
1822 Leirfjord	2 088	14 718	479	1 403	0	16 601	31 266	47 866
1548 Fræna	9 257	18 796	1 822	0	0	20 618	14 749	35 367
1223 Tysnes	2 792	19 681	245	1 576	0	21 501	26 277	47 778
1253 Osterøy	7 352	17 830	590	1 217	0	19 637	16 966	36 603
0538 Nordre Land	6 680	15 962	1 796	0	0	17 757	20 536	38 293
0623 Modum	12 872	18 988	1 726	0	0	20 714	12 737	33 451
0420 Eidskog	6 394	14 621	219	1 316	185	16 340	25 790	42 130
2003 Vadsø	6 076	18 741	708	978	0	20 428	20 605	41 032
1901 Harstad	23 126	21 140	695	987	0	22 822	12 753	35 574
0402 Kongsvinger	17 326	18 435	348	1 130	197	20 111	14 313	34 424
1818 Herøy (Nordland)	1 652	17 403	251	1 394	0	19 048	30 046	49 094
0806 Skien	51 359	19 497	149	1 479	0	21 125	11 788	32 913
0605 Ringerike	28 645	19 703	203	1 321	89	21 315	12 337	33 651
0514 Lom	2 406	17 631	1 305	300	0	19 235	21 340	40 575
1245 Sund	5 899	20 611	61	1 538	0	22 209	10 473	32 682
1719 Levanger	18 464	17 300	411	1 184	0	18 895	14 252	33 147
0926 Lillesand	9 329	23 633	310	1 282	0	25 225	9 347	34 572
0502 Gjøvik	28 611	18 606	0	1 591	0	20 198	13 210	33 407
2019 Nordkapp	3 180	19 194	158	1 428	0	20 780	25 415	46 196
1111 Sokndal	3 246	18 800	1 359	220	0	20 379	19 665	40 043
0106 Fredrikstad	72 760	19 064	723	851	0	20 638	12 676	33 313
1736 Snåsa	2 176	15 041	1 153	0	410	16 604	30 410	47 015
1130 Strand	11 045	21 102	607	949	0	22 658	11 140	33 798
1853 Evenes	1 345	16 857	1 554	0	0	18 411	35 486	53 897
1149 Karmøy	39 354	20 306	1 260	288	0	21 855	10 643	32 498
1927 Tranøy	1 537	15 788	280	1 265	0	17 334	41 191	58 524
1870 Sortland	9 732	16 857	356	1 067	73	18 353	18 685	37 037

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1865 Vågan	8 976	16 974	145	1 337	-10	18 445	18 768	37 214
1804 Bodø	46 495	20 224	58	1 399	0	21 681	11 119	32 800
1127 Randaberg	9 867	25 951	582	859	0	27 392	6 609	34 001
2024 Berlevåg	1 061	17 499	0	0	1 423	18 922	47 762	66 683
0418 Nord-Odal	5 098	16 151	215	1 201	0	17 567	22 856	40 423
1662 Klæbu	5 634	18 657	1 191	0	222	20 070	11 934	32 004
1449 Stryn	6 844	18 854	232	1 167	0	20 253	17 726	37 980
0427 Elverum	19 687	18 252	208	1 152	0	19 611	13 552	33 163
0138 Hobøl	4 661	19 107	195	1 159	0	20 461	13 066	33 527
1902 Tromsø	66 513	19 857	399	955	0	21 210	10 965	32 175
1815 Vega	1 288	14 835	170	1 179	0	16 184	34 018	50 202
1820 Alstahaug	7 208	17 363	127	1 215	0	18 705	17 580	36 285
0615 Flå	1 011	19 939	1 335	0	0	21 274	33 498	54 772
0522 Gausdal	6 091	18 080	112	1 202	0	19 394	18 694	38 088
1750 Vikna	4 100	17 727	112	1 153	0	18 992	19 856	38 848
0425 Åsnes	7 610	16 475	95	1 161	0	17 731	23 360	41 091
1103 Stavanger	121 610	30 342	33	1 204	0	31 579	2 518	34 096
1931 Lenvik	11 207	17 407	231	930	49	18 617	20 684	39 300
0822 Sauherad	4 274	17 641	418	779	0	18 838	19 299	38 137
1702 Steinkjer	20 868	16 674	495	689	0	17 858	16 881	34 739
1027 Audnedal	1 630	17 288	600	0	580	18 469	28 087	46 556
2011 Guovdageaidnu Kautokeino	2 971	13 216	140	313	708	14 377	34 565	48 942
1101 Eigersund	13 969	22 903	304	808	36	24 052	10 227	34 279
1502 Molde	24 554	22 642	51	1 083	8	23 784	10 263	34 047
1445 Gloppen	5 673	19 154	824	311	0	20 289	20 779	41 068
0904 Grimstad	20 111	23 479	294	780	55	24 609	8 586	33 195
1721 Verdal	14 157	16 092	264	865	0	17 221	16 909	34 130
1703 Namsos	12 723	17 283	116	963	49	18 412	17 169	35 580
0412 Ringsaker	32 402	17 291	74	1 050	2	18 418	14 985	33 402
1751 Nærøy	4 988	16 056	891	232	0	17 179	24 123	41 302
0226 Sørumsund	14 942	21 419	281	839	0	22 539	8 609	31 148
1219 Bømlo	11 085	20 993	92	1 025	0	22 110	14 754	36 864
1419 Leikanger	2 156	21 890	553	555	0	22 999	15 467	38 465
2025 Deatnu Tana	2 951	16 287	284	785	0	17 356	34 973	52 329
1636 Meldal	3 899	17 370	595	0	471	18 436	24 194	42 629
0533 Lunner	8 552	19 370	92	957	0	20 419	11 518	31 936
0821 Bø (Telemark)	5 518	19 567	212	831	0	20 610	14 848	35 458
1017 Songdalen	5 804	17 899	0	1 041	0	18 940	13 733	32 673
1029 Lindesnes	4 620	16 574	886	0	142	17 602	18 555	36 157
0236 Nes (Ak.)	18 629	19 143	176	848	0	20 166	12 051	32 217
1439 Vågsøy	5 989	20 642	157	816	0	21 615	16 691	38 306
1813 Brønnøy	7 597	16 857	359	547	63	17 827	20 759	38 586
0906 Arendal	41 241	20 141	209	710	47	21 107	10 833	31 940

Tabell 13.3.6 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 0 og 5 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsejons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0517 Sel	6 015	15 608	430	356	178	16 572	22 782	39 353
0937 Evje og Hornnes	3 408	18 180	743	0	206	19 129	16 008	35 136
0417 Stange	18 982	17 557	60	885	0	18 502	14 683	33 185
1122 Gjesdal	9 969	21 779	288	0	656	22 724	9 118	31 842
1648 Midtre Gauldal	5 950	16 364	260	0	645	17 269	21 864	39 133
1723 Mosvik	836	15 429	873	0	0	16 303	38 746	55 049
1653 Melhus	14 655	17 762	473	0	376	18 611	13 604	32 215
0811 Siljan	2 404	18 653	804	0	0	19 457	17 860	37 317
0233 Nittedal	20 555	23 350	113	691	0	24 154	7 896	32 050
1106 Haugesund	33 665	23 033	82	717	0	23 833	9 343	33 176
1114 Bjerkreim	2 580	20 747	797	0	2	21 546	16 567	38 114
1866 Hadsel	7 950	17 098	375	417	0	17 889	19 613	37 502
0434 Engerdal	1 436	14 600	551	0	233	15 384	34 367	49 751
1430 Gaular	2 757	18 332	175	551	0	19 059	23 437	42 496
0702 Holmestrand	9 964	18 883	724	0	0	19 607	12 709	32 316
1557 Gjemnes	2 618	18 881	552	0	162	19 595	23 151	42 746
1938 Lyngen	3 166	15 154	131	578	0	15 863	26 773	42 636
0928 Birkenes	4 608	17 052	673	0	0	17 724	16 268	33 992
1201 Bergen	252 051	23 984	34	637	0	24 654	7 809	32 463
0529 Vestre Toten	12 714	17 739	657	0	0	18 396	15 069	33 465
0231 Skedsmo	46 668	23 217	53	587	0	23 857	7 205	31 062
1657 Skaun	6 437	16 638	70	550	0	17 258	14 456	31 714
1620 Frøya	4 215	19 256	612	0	0	19 868	22 028	41 896
1630 Åfjord	3 237	15 922	588	0	0	16 510	27 951	44 461
1834 Lurøy	1 883	18 398	575	0	0	18 973	43 320	62 293
1160 Vindafjord	8 161	23 280	571	0	0	23 852	16 745	40 597
2002 Vardø	2 144	17 168	34	535	0	17 737	35 290	53 027
1234 Granvin	950	18 720	566	0	0	19 286	34 994	54 280
1511 Vanylven	3 494	20 436	0	0	522	20 958	23 215	44 173
1504 Ålesund	42 317	23 309	159	360	0	23 828	7 869	31 698
0419 Sør-Odal	7 795	18 142	256	210	43	18 650	16 794	35 444
1840 Saltdal	4 727	17 409	496	7	0	17 912	21 032	38 944
1744 Overhalla	3 562	17 175	400	0	102	17 678	20 612	38 290
1942 Nordreisa	4 694	16 395	498	0	0	16 893	24 786	41 679
1729 Inderøy	5 846	16 708	30	453	0	17 191	18 532	35 724
0230 Lørenskog	32 300	24 355	475	0	0	24 830	5 895	30 725
1725 Namdalseid	1 720	14 305	447	0	0	14 752	34 533	49 284
1571 Halså	1 647	24 334	439	0	0	24 773	25 616	50 389
0511 Dovre	2 772	17 025	0	391	0	17 416	24 235	41 652
1913 Skånland	2 841	17 152	301	0	88	17 542	28 930	46 472
1644 Holtålen	2 064	16 205	386	0	0	16 591	27 608	44 199
2020 Porsanger Porsángu Porsanki	4 000	17 470	108	278	0	17 855	24 350	42 204
1860 Vestvågøy	10 706	16 601	101	283	0	16 985	20 453	37 438
1142 Rennesøy	3 888	23 710	371	0	0	24 082	12 885	36 966
0441 Os (Hedmark)	2 046	15 736	341	0	0	16 077	30 281	46 358

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsejons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0436 Tolga	1 678	14 226	296	0	42	14 564	30 656	45 220
1525 Stranda	4 533	20 156	0	0	337	20 493	17 585	38 078
1613 Snillfjord	988	17 311	333	0	0	17 644	42 688	60 332
0534 Gran	13 217	18 934	35	297	0	19 266	15 287	34 553
1627 Bjugn	4 540	15 689	284	0	0	15 973	23 094	39 067
1743 Høylandet	1 274	15 132	276	0	0	15 408	39 075	54 483
1429 Fjaler	2 838	17 123	0	0	273	17 396	28 261	45 658
2027 Unjårga Nesseby	878	15 761	0	0	261	16 022	55 724	71 746
1874 Moskenes	1 116	19 553	0	0	247	19 800	33 069	52 869
1919 Gratangen	1 151	15 026	233	0	0	15 259	42 907	58 166
0119 Marker	3 455	17 788	222	0	0	18 010	19 711	37 721
1560 Tingvoll	3 062	16 033	209	0	0	16 242	27 568	43 810
0622 Krødsherad	2 114	21 711	207	0	0	21 918	18 547	40 465
0122 Trøgstad	5 047	19 427	0	0	199	19 627	16 029	35 655
0211 Vestby	14 095	22 835	196	0	0	23 031	6 960	29 991
1859 Flakstad	1 419	17 476	0	0	175	17 652	32 097	49 748
1624 Rissa	6 389	16 797	162	0	0	16 959	21 745	38 704
1852 Tjeldsund	1 333	16 306	150	0	0	16 456	37 617	54 074
1749 Flatanger	1 134	14 517	0	0	131	14 647	41 596	56 243
1514 Sande (Møre og Romsdal)	2 541	21 421	0	0	128	21 550	23 853	45 403
0214 Ås	15 863	21 684	107	0	0	21 791	8 174	29 965
0541 Etnedal	1 380	17 220	99	0	0	17 318	33 933	51 251
1871 Andøy	5 034	17 459	90	0	0	17 549	23 434	40 983
1121 Time	15 836	23 266	0	0	89	23 355	7 679	31 034
0216 Nesodden	17 129	22 395	88	0	0	22 483	7 483	29 966
1112 Lund	3 111	18 303	0	0	86	18 390	19 281	37 671
2018 Måsøy	1 309	18 085	0	0	77	18 162	43 604	61 765
0817 Drangedal	4 138	16 576	0	0	60	16 636	24 282	40 918
1034 Hægebostad	1 620	18 372	0	0	52	18 424	26 328	44 752
0532 Jevnaker	6 251	18 199	0	0	50	18 249	14 853	33 101
0912 Vegårshei	1 881	17 014	0	0	46	17 061	25 331	42 392
0719 Andebu	5 241	18 205	0	0	41	18 247	15 618	33 864
0237 Eidsvoll	20 321	18 920	0	0	23	18 943	11 726	30 668
0624 Øvre Eiker	16 350	20 652	0	0	22	20 674	11 342	32 016
1032 Lyngdal	7 636	17 721	21	0	0	17 742	15 188	32 930
0621 Sigdal	3 534	21 380	0	0	19	21 399	19 562	40 961
1714 Stjørdal	20 960	18 051	0	0	9	18 060	13 860	31 920
0227 Fet	10 139	24 344	0	0	5	24 349	6 505	30 854
0714 Hof	3 058	18 034	5	0	0	18 039	20 005	38 044
0914 Tvedestrand	5 939	18 829	0	0	4	18 833	15 282	34 115
1002 Mandal	14 543	18 852	0	0	3	18 855	12 700	31 555
0536 Søndre Land	5 797	15 603	0	0	3	15 606	22 642	38 248
1718 Leksvik	3 517	16 104	0	0	1	16 104	26 357	42 462

Tabell 13.3.7 Kommuner uten inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0219 Bærum	109 700	34 537	0	0	0	34 537	2 180	36 717
1444 Hornindal	1 223	15 995	0	0	0	15 995	31 540	47 535
1520 Ørsta	10 200	19 978	0	0	0	19 978	13 648	33 626
1528 Sykkylven	7 565	19 193	0	0	0	19 193	13 529	32 721
0111 Hvaler	3 998	22 730	0	0	0	22 730	13 320	36 050
0118 Aremark	1 420	23 005	0	0	0	23 005	24 944	47 949
0121 Rømskog	671	18 428	0	0	0	18 428	40 723	59 151
0125 Eidsberg	10 701	18 966	0	0	0	18 966	14 353	33 318
0128 Rakkestad	7 496	18 743	0	0	0	18 743	16 941	35 685
0135 Råde	6 790	20 375	0	0	0	20 375	11 494	31 870
0137 Våler (Østfold)	4 437	19 595	0	0	0	19 595	11 877	31 472
0213 Ski	27 699	23 877	0	0	0	23 877	6 582	30 459
0215 Frogn	14 435	26 543	0	0	0	26 543	5 719	32 262
0217 Oppegård	24 612	28 068	0	0	0	28 068	3 439	31 507
0220 Asker	53 756	32 184	0	0	0	32 184	2 437	34 620
0221 Aurskog-Høland	14 158	17 651	0	0	0	17 651	13 924	31 574
0228 Rælingen	15 345	22 571	0	0	0	22 571	5 819	28 389
0229 Enebakk	10 153	20 000	0	0	0	20 000	10 120	30 120
0234 Gjerdrum	5 567	24 197	0	0	0	24 197	8 440	32 636
0235 Ullensaker	28 138	21 528	0	0	0	21 528	7 870	29 398
0238 Nannestad	10 800	20 185	0	0	0	20 185	11 276	31 461
0239 Hurdal	2 621	17 223	0	0	0	17 223	22 338	39 562
0415 Løten	7 255	16 480	0	0	0	16 480	17 101	33 581
0430 Stor-Elvdal	2 689	16 871	0	0	0	16 871	26 976	43 848
0528 Østre Toten	14 464	17 978	0	0	0	17 978	16 525	34 503
0602 Drammen	61 405	22 128	0	0	0	22 128	9 034	31 162
0612 Hole	5 861	29 952	0	0	0	29 952	4 451	34 402
0625 Nedre Eiker	22 332	19 201	0	0	0	19 201	10 585	29 786
0626 Lier	22 873	24 715	0	0	0	24 715	7 211	31 926
0627 Røyken	18 749	22 414	0	0	0	22 414	7 937	30 351
0628 Hurum	9 000	21 056	0	0	0	21 056	12 965	34 020
0701 Horten	25 471	19 385	0	0	0	19 385	12 128	31 513
0704 Tønsberg	38 914	22 678	0	0	0	22 678	9 722	32 401
0706 Sandefjord	42 654	20 756	0	0	0	20 756	11 628	32 384
0709 Larvik	42 124	20 221	0	0	0	20 221	13 082	33 303
0711 Svelvik	6 459	18 681	0	0	0	18 681	14 138	32 819
0713 Sande (Vestfold)	8 214	20 695	0	0	0	20 695	12 481	33 176
0716 Re	8 527	18 901	0	0	0	18 901	15 274	34 175
0720 Stokke	10 866	18 122	0	0	0	18 122	12 431	30 553
0722 Nøtterøy	20 600	22 287	0	0	0	22 287	9 815	32 102
0723 Tjøme	4 663	21 927	0	0	0	21 927	11 812	33 739
0728 Lardal	2 379	19 326	0	0	0	19 326	20 003	39 329
0911 Gjerstad	2 496	15 487	0	0	0	15 487	27 799	43 286
1102 Sandnes	63 431	25 483	0	0	0	25 483	5 689	31 172
1119 Hå	15 949	21 456	0	0	0	21 456	9 488	30 944

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1120 Klepp	16 350	22 724	0	0	0	22 724	8 655	31 379
1124 Sola	22 076	30 018	0	0	0	30 018	2 939	32 957
1216 Sveio	4 906	19 975	0	0	0	19 975	16 296	36 271
1221 Stord	17 289	22 478	0	0	0	22 478	8 592	31 071
1243 Os (Hordaland)	16 437	21 023	0	0	0	21 023	8 504	29 526
1246 Fjell	21 507	21 757	0	0	0	21 757	7 932	29 690
1247 Askøy	24 432	19 539	0	0	0	19 539	10 684	30 223
1412 Solund	876	20 292	0	0	0	20 292	39 453	59 745
1428 Askvoll	3 031	17 614	0	0	0	17 614	26 987	44 601
1441 Selje	2 874	18 302	0	0	0	18 302	23 410	41 712
1443 Eid	5 861	18 387	0	0	0	18 387	15 717	34 104
1515 Herøy (Møre og Romsdal)	8 349	24 407	0	0	0	24 407	12 029	36 436
1516 Ulstein	7 052	27 416	0	0	0	27 416	9 310	36 726
1517 Hareid	4 817	20 841	0	0	0	20 841	12 153	32 994
1519 Volda	8 509	19 163	0	0	0	19 163	15 062	34 224
1523 Ørskog	2 142	19 387	0	0	0	19 387	21 082	40 470
1526 Stordal	1 001	17 042	0	0	0	17 042	30 877	47 919
1529 Skodje	3 901	20 514	0	0	0	20 514	12 912	33 425
1531 Sula	7 778	18 723	0	0	0	18 723	14 433	33 156
1532 Giske	6 873	20 615	0	0	0	20 615	12 054	32 669
1534 Haram	8 694	24 011	0	0	0	24 011	13 478	37 488
1535 Vestnes	6 478	21 654	0	0	0	21 654	13 390	35 044
1545 Midsund	1 922	20 871	0	0	0	20 871	23 906	44 777
1551 Eide	3 316	19 253	0	0	0	19 253	19 265	38 518
1621 Ørland	5 033	17 735	0	0	0	17 735	17 859	35 594
1622 Agdenes	1 732	15 924	0	0	0	15 924	35 314	51 238
1633 Osen	1 028	16 039	0	0	0	16 039	39 205	55 244
1638 Orkdal	11 160	17 777	0	0	0	17 777	13 548	31 325
1663 Malvik	12 457	20 049	0	0	0	20 049	10 545	30 594
1717 Frosta	2 487	14 532	0	0	0	14 532	26 666	41 199
1748 Fosnes	680	14 178	0	0	0	14 178	47 516	61 694
1755 Leka	582	14 928	0	0	0	14 928	48 203	63 131
1812 Sømna	2 054	14 582	0	0	0	14 582	29 388	43 970
1816 Vevelstad	501	15 431	0	0	0	15 431	52 990	68 421
1828 Nesna	1 786	15 120	0	0	0	15 120	31 867	46 987
1835 Træna	455	20 220	0	0	0	20 220	63 064	83 284
1851 Lødingen	2 242	19 244	0	0	0	19 244	26 817	46 061
1856 Røst	606	19 013	0	0	0	19 013	39 700	58 713
1857 Værøy	738	17 725	0	0	0	17 725	41 669	59 394
1867 Bø (Nordland)	2 838	14 576	0	0	0	14 576	33 429	48 006
1868 Øksnes	4 418	16 657	0	0	0	16 657	21 919	38 576
1911 Kvæfjord	3 032	15 739	0	0	0	15 739	31 576	47 315
1915 Bjarkøy	503	16 738	0	0	0	16 738	60 072	76 809
1917 Ibestad	1 440	15 933	0	0	0	15 933	42 236	58 169
1920 Lavangen	1 023	15 184	0	0	0	15 184	44 516	59 700
1923 Salangen	2 203	16 696	0	0	0	16 696	28 753	45 449
1926 Dyrøy	1 216	15 662	0	0	0	15 662	40 566	56 228

Kommune	Folketal	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (verk og bruk)	Eiendoms-skatt (annen eiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1928 Torsken	916	15 284	0	0	0	15 284	42 888	58 171
2014 Loppa	1 087	15 596	0	0	0	15 596	58 245	73 841
2015 Hasvik	970	17 853	0	0	0	17 853	48 076	65 929
2021 Kárásjohka Karasjok	2 786	14 799	0	0	0	14 799	33 011	47 811
2023 Gamvik	1 025	16 165	0	0	0	16 165	50 764	66 929
2028 Båtsfjord	2 074	17 486	0	0	0	17 486	35 571	53 057
1925 Sørreisa	3 360	16 927	0	0	0	16 927	21 789	38 717

Vedlegg 14

Utvalgets mandat og sammensetning

I kongelig resolusjon av 2. mars 1979 om oppnevning av utvalget ble mandatet formulert slik:

«Det blir oppnemnt eit berekningsutval til å utvikle eit system for rapportering, statistisk bearbeiding og fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane».

I premissene til resolusjonen ble mandatet nærmere presisert:

«Utvalget bør ha til oppgåve å gjere opplegg til og gjennomføre faglege analyser av økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane. Utvalget bør gje råd om kva slags data som bør hentast inn og om korleis dette bør gjerast ut frå ei fagleg vurdering. Siktemålet må vere etter kvart å utvikle eit praktisk tenleg rapporteringssystem og analyseopplegg for kommuneøkonomi med eintydig terminologi. Utvalget skal dessutan gje departementet og Regjeringa faglege vurderingar og råd i spørsmål som gjeld økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane, dette m.a. i samband med tiltak som kan ha kommunaløkonomiske konsekvensar».

I brev av 20. januar 1981 til de berørte instanser ga departementet en ytterligere presisering av Utvalgets oppgaver. Spesielt gjaldt dette arbeidet med spørsmål som har tilknytning til fastlegging av den statlige politikk for økonomien i kommuner og fylkeskommuner. Departementet uttalte bl.a.:

1) Det blir året igjennom arbeidd med saker og gjort vedtak som har verknader for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Dei endelege rammene for kommunal og fylkeskommunal økonomi for neste år blir stort sett fastlagt og gjennom arbeidet med revidert nasjonalbudsjett og skatteutjæmningsproposisjonen om våren. Det tekniske berekningsutvalet skal til arbeidet med desse sakene og elles når departementet ber om det, leggje fram eit materiale som kan gjeve best mogleg grunnlag for utforminga av den statlege politikken som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane.

Bakgrunns materialet bør innehalde:

- ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomien i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar,
- ei analyse av korleis framlegg til statlege tiltak vil påverke økonomien i kommunane og fylkeskommunane,
- så langt utvalet finn det forsvarleg, oversyn over og analyse av hovudproblem i den næraste tida framover.

Utgreiingane bør så langt råd er, byggje på statistikk, men når statistikk manglar, bør utvalet basere analyser på overslag som utvalet sjølv utarbeider. Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunaldepartementet.

2) Ansvar for innhenting av data og det statistiske arbeidet med disse skal etter føresetnadene ligge til Statistisk Sentralbyrå. Byrået må og organisere innrapporteringsrutinane og herunder utnytte datatilfang som alt ligg føre, m.a. i dataanlegg. Men utvalet må gjeva råd om kva for data som bør hentast inn og kva tid dei bør liggje føre, med andre ord formulere krav som må stillast til analysegrunnlag og innrapporteringssystem. Det vil og vere sjølvsagt at utvalet etter kvart under sitt arbeid, peikar på manglar ved statistikken og på ny statistikk som trengst.

3) Ut over det som er nevnt under 1 og 2 meiner departementet at det er aktuelt at utvalet tek initiativ til å få utvikle berekningsmodellar slik at det etter kvart på grunnlag av dei data som vil liggje føre, kan hjelpe departementet med konsekvensberekningar både for kommuneøkonomien samla og fordelt på kommunar og fylkeskommunar og for ulike typar av kommuner».

Utvalget har for tiden følgende sammensetning

Utvalgsmedlemmer:

Professor Lars-Erik Borge, NTNU, leder

Sjeføkonom Per Richard Johansen, KS

Økonomidirektør Kristine Hernes, Stavanger kommune

Økonomisjef Thor Fjellanger, Sandefjord kommune

Økonomisjef Lise Solgaard, Vest-Agder fylkeskommune

Forsker Einar Bowitz, Econ Pöyry AS

Førsteamanuensis/forsker Lars Håkonsen, Høgskolen i Telemark/Telemarksforsking

Seksjonssjef Irene Arnesen, Statistisk sentralbyrå

Seniorrådgiver Helga Birgitte Aasdalen, Finansdepartementet

Avdelingsdirektør Ann Helen Elgsæther, Kunnskapsdepartementet

Seniorrådgiver Liv Klyve, Helse- og omsorgsdepartementet

Underdirektør Grete Lilleschulstad, Kommunal- og regionaldepartementet

Sekretariatet:

Seniorrådgiver Trond Hjelmervik-Hansen, KS

Fagsjef Rune Bye, KS

Seniorrådgiver Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå

Førstekonsulent Jostein Birkelund, Statistisk sentralbyrå

Førstekonsulent Espen Ottesen Vattekar, Statistisk sentralbyrå

Fagsjef Anders Harildstad, Finansdepartementet

Seniorrådgiver Einar Bye, Kommunal- og regionaldepartementet

Seniorrådgiver Even Vaboen, Kommunal- og regionaldepartementet

Rådgiver Sigurd Steinsund Pedersen, Kommunal- og regionaldepartementet

Seniorkonsulent Solveig Kolsrud, Kommunal- og regionaldepartementet

Utgitt av:
Kommunal- og regionaldepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no
Tlf.: 22 24 20 00

Husk å oppgi publikasjonskode: H-2252 B

Rapporten er tilgjengelig på internett:
<http://www.regjeringen.no/krd>

Forsidebilde: www.colourbox.no

Trykk: Departementenes servicesenter - 11/2010 - 1500